

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WPP.4821.11.2020.SZ

Druk nr 650

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek;

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2019 r. na
rzecz realizacji postanowień Uchwały Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia
1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

Mateusz Morawiecki

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

INFORMACJA
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2019 r.
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r. –
KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warszawa 2020 r.

Spis treści

	Str.
Wstęp	4
I. Podstawowe dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w Polsce 2019 r.	6
II. Informacja szczegółowa resortów i kierowników urzędów o realizacji w 2019 r. praw osób niepełnosprawnych w zakresie:	
1. dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, ¹	26
2. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.....	28
3. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną	52
4. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.....	66
5. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.....	113
6. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych.....	123
7. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym.....	164
8. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:	186
– dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej.....	
– swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu.....	
– dostępu do informacji.....	
– możliwości komunikacji międzyludzkiej.....	
9. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.....	280
10. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.....	288
III. Informacja o funkcjonowaniu w 2019 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się	317
Podsumowanie	322
Załączniki	
Załącznik nr 1 Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.	332

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera 10 praw. „Prawo dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych 9 prawach.

Załącznik nr 2 Wykaz ministrów i urzędów, które nadesłały informację o działaniach podejmowanych w 2019 r. na rzecz osób niepełnosprawnych.	333
Załącznik nr 3 Projekty badawcze finansowane przez <i>Narodowe Centrum Nauki</i> , realizowane w 2019 r., których tematyka dotyczy niepełnosprawności	335
Załącznik nr 4 Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2019 r. w ministerstwach oraz urzędach.	339
Załącznik nr 5 Informacja o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2019 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej, nadesłana przez ministrów i kierowników urzędów.	341
Załącznik nr 6 Dostosowanie budynków ministerstw i urzędów do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.	344
Załącznik nr 7 Działania w 2019 r. w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych w sądach.	350
Załącznik nr 8 informacja na dzień 31 grudnia 2019 r. o stanie dostosowania dla osób niepełnosprawnych części ogólnodostępnej obiektów służbowych siedzib jednostek policji.	353

WSTĘP

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* (M.P. poz. 475)², zwana dalej „Kartą Praw”, zawiera katalog dziesięciu praw, których realizacja powinna przyczynić się do pełnego włączenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Dokument ten nie posiada mocy prawnej gwarantującej osobom niepełnosprawnym konkretne uprawnienia, ale pomimo wielu zmian, jakie nastąpiły od czasu jego uchwalenia, w otoczeniu prawnym oraz sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, nadal stanowi ważne zobowiązanie dla władz publicznych do podejmowania wysiłków na rzecz zagwarantowania osobom niepełnosprawnym realizacji praw określonych w Uchwale, w celu zapewnienia im faktycznej równości szans i niedyskryminacji.

Podkreślenia wymaga, że prawa osób niepełnosprawnych zagwarantowane są w wielu aktach prawa krajowego m.in. w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.), zwanej dalej *Konstytucją RP*, w ustawach (np. w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, rodziny, pracy, kultury, sportu i turystyki, infrastruktury) oraz w *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), zwanej dalej „Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych”. Konwencja ta, jako umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, stanowi od 25 października 2012 r. część krajowego porządku prawnego³ i ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy nie da się pogodzić z umową.

W tym kontekście Kartę Praw należy traktować jako apel wzmacniający potrzebę stałego podejmowania i rozwijania działań ograniczających zjawisko dyskryminacji, marginalizacji i wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Podobnie jak w latach poprzednich Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (z jego upoważnienia – Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) zwrócił się do ministrów i kierowników wybranych urzędów⁴ z prośbą o przygotowanie i nadesłanie informacji o działaniach zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2019 r.

Ponadto Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poprosił ministrów i kierowników urzędów o przygotowanie szczegółowej informacji dotyczącej:

- dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków,
- podjętych działań zmierzających do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy z dnia

² Treść uchwały znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszej „Informacji...”.

³ Po opublikowaniu treści dokumentu ratyfikacyjnego z dnia 6 września 2012 r. wraz z tekstami Konwencji w języku angielskim i w przekładzie na język polski oraz oświadczenia rządowego z dnia 25 września 2012 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w którym została podana też informacja, które państwa ratyfikowały tę Konwencję i kiedy.

⁴ Wykaz resortów i urzędów, które odpowiedziały na prośbę, zamieszczono w załączniku nr 2 do „Informacji...”.

27 sierpnia 1997 r. o *rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji”,

- informacji o realizacji ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o *służbie cywilnej* (Dz. U. z 2020 r. poz. 265, z późn. zm.) w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej,
- informacji o realizacji postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o *języku migowym i innych środkach komunikowania się* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824), zwanej dalej „ustawą o języku migowym”.

Na podstawie nadesłanych materiałów opracowano „*Informację Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2019 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*” zawierającą opis działań zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2019 r. przez ministerstwa i urzędy, w ramach ich merytorycznych kompetencji i ustawowych uprawnień. Dokument ten, co do zasady, ograniczony jest perspektywą 1 roku, zdeterminowaną brzmieniem § 3 sejmowej uchwały, w którym Rząd został wezwany przez Sejm RP do składania stosownej informacji corocznie⁵.

Szersza analiza i ocena stanu realizacji praw osób niepełnosprawnych w Polsce została zawarta w I sprawozdaniu⁶ z wykonania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które 24 września 2014 r. zostało przekazane Komitetowi do spraw osób niepełnosprawnych. Materiałem wyjściowym do opracowania tego sprawozdania była dokonana w latach 2008–2012 analiza zgodności polskiego prawa z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Rozpatrzenie I sprawozdania Polski z wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przez Komitet do Spraw Praw Osób Niepełnosprawnych odbyło się w dniach 4 - 5 września 2018 r.

Polska została poproszona przez Komitet o przedłożenie kolejnych, połączonych sprawozdań, przedstawiających postępy we wdrażaniu Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w 2026 r.⁷

⁵ Rządowe Centrum Legislacji wyraziło jednoznaczny pogląd, że informacja przygotowana przez Rząd RP z realizacji Karty Praw Osób Niepełnosprawnych powinna dotyczyć podjętych, zrealizowanych lub kontynuowanych działań tylko w danym roku (pismo z dnia 11 czerwca 2014 r.).

⁶ Projekt I sprawozdania, na każdym jego etapie, był zamieszczany na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W 2013 r. został przekazany do konsultacji organizacjom partnerów społecznych i organizacjom pozarządowym w celu zgłoszenia uwag. Niektóre ze zgłoszonych uwag stały się podstawą uzupełnienia tekstu sprawozdania. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej rozpatrzył w lipcu 2014 r. projekt I sprawozdania z wykonania przez Polskę postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. I sprawozdanie zostało przekazane także Rzecznikowi Praw Obywatelskich (niezależny mechanizm monitorujący wykonywanie tej Konwencji).

⁷ Zalecenie nr 61 uwag końcowych dotyczących wstępnego sprawozdania Polski z wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przyjętych przez Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych w dniu 18 września 2018 r.

I.

PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE W 2019 R.

Dane ogólne

Wyniki reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wskazują, że populacja osób niepełnosprawnych prawnie⁸ w wieku 16 lat i więcej w Polsce w 2019 r. liczyła 3 038 tys., co stanowiło 10,0% ogółu populacji osób w tym wieku objętej zakresem BAEL⁹. Mężczyźni stanowili 49,9% populacji osób niepełnosprawnych (1 518 tys. osób) a kobiety 50,1% (1 519 tys. osób). 62,1% osób niepełnosprawnych (1 885 tys.) mieszkało w miastach, a 37,9% (1 152 tys.) na wsi. Liczba osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według tzw. ekonomicznych grup wieku (18–59 dla kobiet i 18–64 dla mężczyzn) wynosiła 1 588 tys., co stanowiło 5,2% ludności Polski w tym wieku¹⁰.

Największą grupę wśród osób niepełnosprawnych prawnie stanowiły osoby:

- w wieku 65 lat i więcej – 40,7% (1 235 tys.),
- w wieku 55–64 lata - 28,5% ogółu osób niepełnosprawnych (867 tys.),
- w wieku 45–54 lat – 12,6% (383 tys.),
- w wieku 35–44 lat – 8,9% (271 tys.).

Najmniej liczne w tej zbiorowości były najmłodsze grupy wiekowe:

- w wieku 25–34 lat – 6,0% (181 tys.),
- w wieku 16–24 lata – 3,3% (101 tys.).

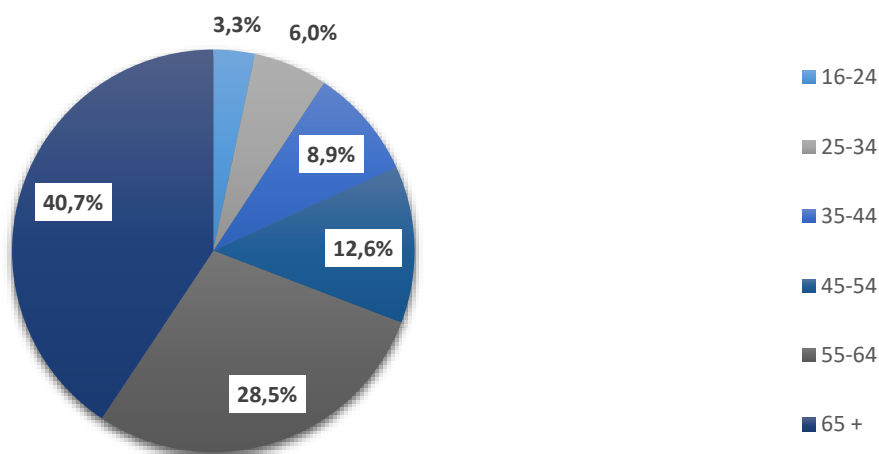
W 2019 r. osoby w wieku 55 lat i więcej stanowiły aż 69,2% ogółu osób niepełnosprawnych (2 102 tys. osób), zaś osoby w wieku od 16 do 54 lat stanowiły 30,8% ogółu osób niepełnosprawnych (936 tys. osób).

⁸ Dane średnioroczne za 2019 r. Do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie zaliczono osoby, które ukończyły 16 rok życia i stosownie do postanowień ustawy o rehabilitacji i posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne.

⁹ Według danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski przeprowadzanego kwartalnie przez Główny Urząd Statystyczny. Poza zakresem badania pozostają osoby bezdomne oraz przebywające poza gospodarstwem domowym, tj. za granicą lub w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania w Polsce, 12 miesięcy lub więcej.

¹⁰ Dane średnioroczne za 2019 r.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku 16 lat i więcej w podziale na grupy wieku w 2019 r.

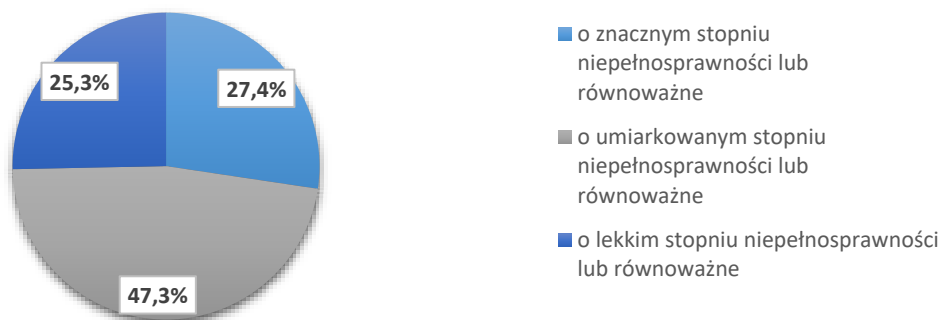
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Struktura osób niepełnosprawnych

Wśród osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej można było wyróżnić osoby o:

- znacznym stopniu niepełnosprawności – 27,4% (831 tys. osób),
- umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 47,3% (1 437 tys. osób),
- lekkim stopniu niepełnosprawności – 25,3% (769 tys. osób).

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku 16 lat i więcej według stopnia niepełnosprawności w 2019 r.

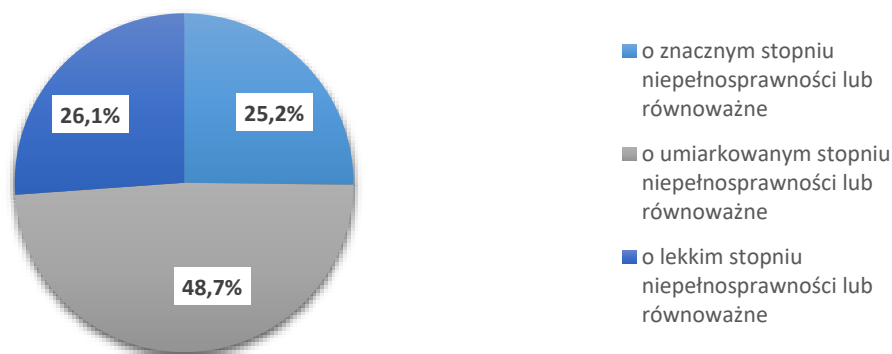
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

W gronie osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym¹¹:

- 25,2% (400 tys. osób) stanowiły osoby o znacznym stopniem niepełnosprawności,
- 48,7% (773 tys. osób) stanowiły osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 26,1% (415 tys. osób) stanowiły osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności.

¹¹ Wiek produkcyjny według ekonomicznych grup wieku, tj. 18–59 dla kobiet oraz 18–64 dla mężczyzn.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym według stopnia niepełnosprawności w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

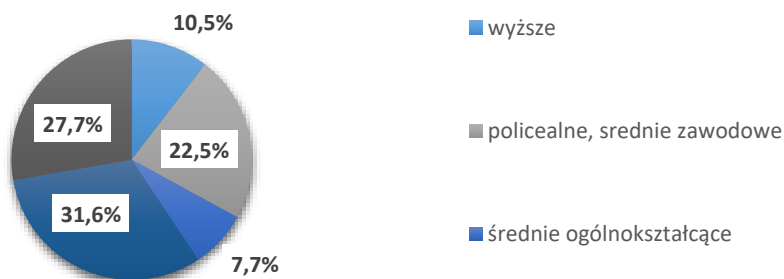
Wykształcenie osób niepełnosprawnych

Wśród osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej:

- odsetek osób z wykształceniem wyższym wynosił 10,5% (318 tys. osób),
- odsetek osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym wynosił 22,5% (683 tys.)
- odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wynosił 7,7% (233 tys.)
- odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił 31,6% (961 tys.)
- odsetek osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (tj. gimnazjum, podstawowe, niepełne podstawowe, bez wykształcenia) wynosił 27,7% (843 tys.).

Jak można zatem zauważyć najbardziej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Kolejną według liczebności grupą były osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym, a najmniej liczną grupą były osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku 16 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2019 r.

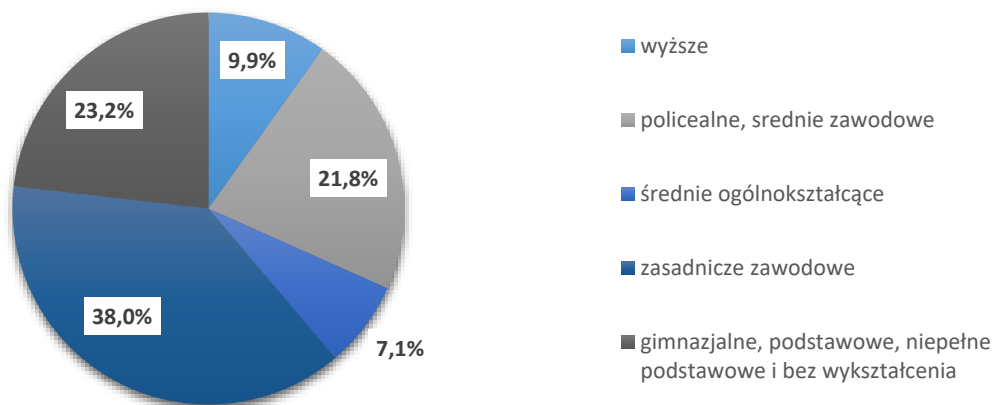
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Spośród osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym:

- wykształcenie wyższe posiadało 9,9% (157 tys. osób);
- wykształcenie policealne lub średnie zawodowe posiadało 21,8% (346 tys.)
- wykształcenie średnie ogólnokształcące posiadało 7,1% (113 tys.)
- wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało 38,0% (604 tys.)
- wykształcenie co najwyżej gimnazjalne (tj. gimnazjum, podstawowe, niepełne podstawowe, bez wykształcenia) posiadało 23,2% (368 tys.).

Należy zauważyć, że poziom wykształcenia danej populacji wpływa na jej aktywność ekonomiczną, co opisano w rozdziale *Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych*

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym według poziomu wykształcenia w 2019 r.

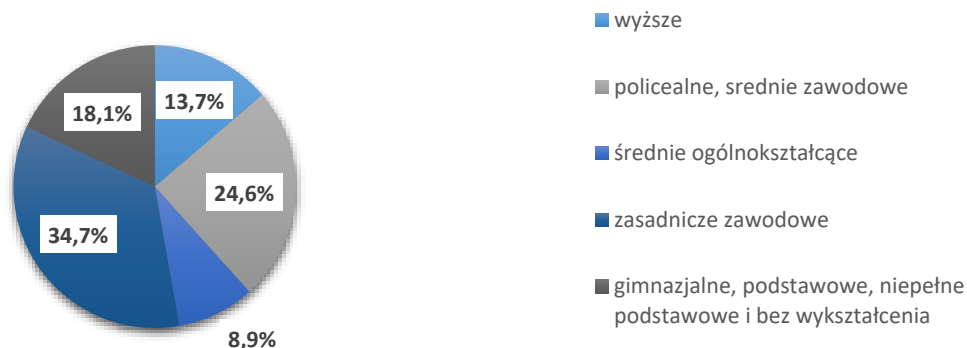
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Relatywnie niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych jest w dużej mierze związany z ich strukturą wiekową (jak wskazano wcześniej – osoby w wieku 55 lat i więcej stanowiły niemal 70% wszystkich osób niepełnosprawnych) i ogólnym zjawiskiem niższego poziomu wykształcenia wśród starszych roczników.

Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych jest związany również z ich miejscem zamieszkania. Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym mieszkających w miastach wykształcenie wyższe posiadało 13,7%, a zamieszkujących tereny wiejskie – 5,0%. Policealne i średnie zawodowe wykształcenie posiadało 24,6% osób niepełnosprawnych mieszkających w miastach oraz 18,0% niepełnosprawnych mieszkańców wsi. Wykształcenie średnie ogólnokształcące posiadało 8,9% niepełnosprawnych mieszkańców miast oraz 4,7% niepełnosprawnych mieszkańców terenów wiejskich. W miastach natomiast udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił 34,7%, a na terenach wiejskich – 42,3%. Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym

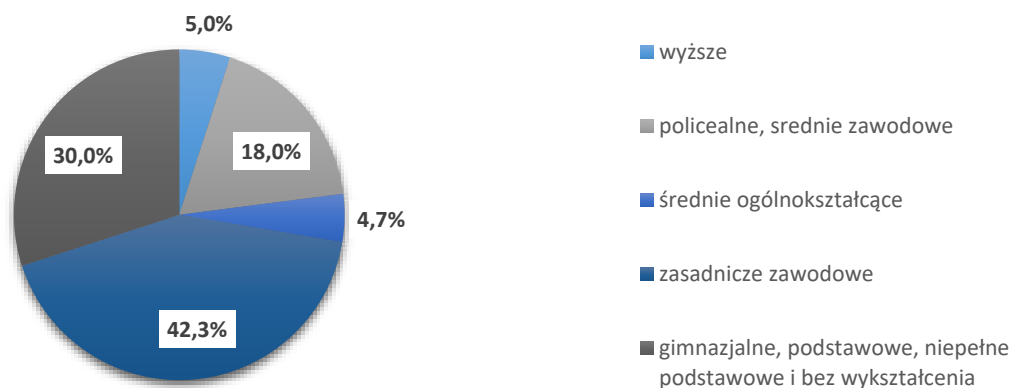
i niższym wśród niepełnosprawnych mieszkańców miast wyniósł 18,1%, a wsi – 30,0%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym zamieszkałe w miastach według poziomu wykształcenia w 2019 r

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym zamieszkałe na terenach wiejskich według poziomu wykształcenia w 2019 r.

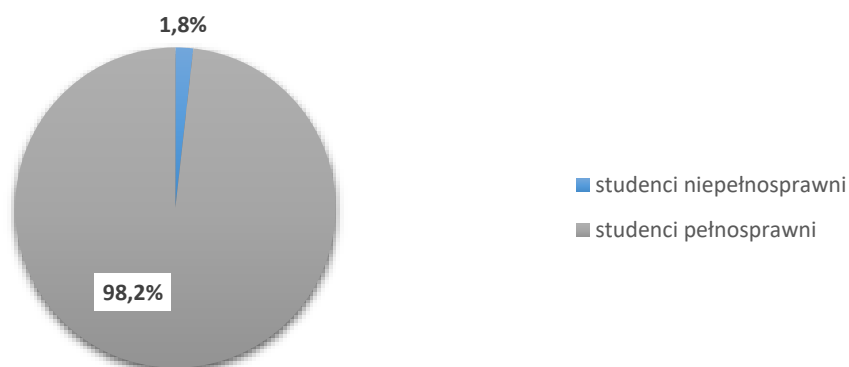
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

W roku akademickim 2018/2019 na polskich uczelniach studiowało 22 046 studentów niepełnosprawnych¹² (1,8% studiujących)¹³, z czego 13766 studiowało na studiach stacjonarnych, a 8 280 na studiach niestacjonarnych.

¹² Łącznie z cudzoziemcami.

¹³ Liczba studiujących ogółem w roku akademickim 2018/2019 wyniosła 1 230 254 osób. Źródło: *Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r.*, GUS 2019. Według stanu na dzień 30.11.2018 r.

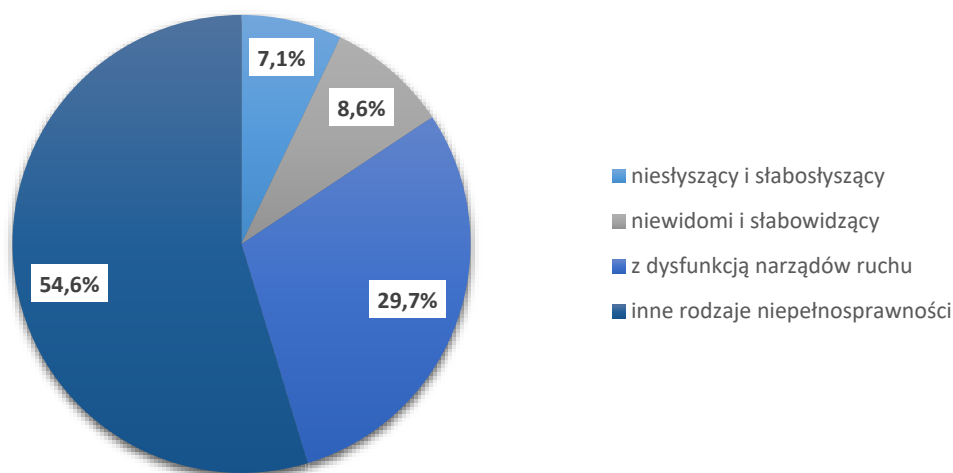
Wykres: Studenci w roku akademickim 2018/2019.

Źródło: „Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r.” GUS; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Wśród studentów niepełnosprawnych studenci niesłyszący lub słabosłyszący stanowili 7,1%, studenci niewidomi lub słabowidzący 8,6%, natomiast studenci z dysfunkcją ruchu stanowili 29,7%. Ponad połowę studentów niepełnosprawnych stanowiły z kolei osoby z innymi rodzajami niepełnosprawności (54,6%).

Wykres: Niepełnosprawni studenci w roku akademickim 2018/2019.

Źródło: „Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r.” GUS, opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

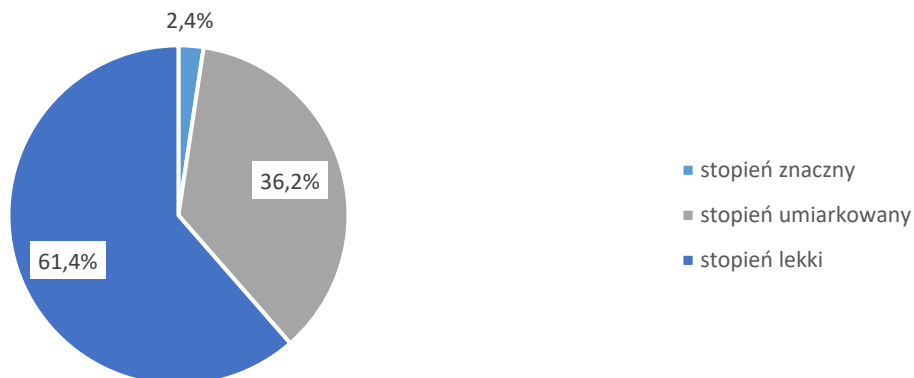
Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2019 r.

W powiatowych urzędach pracy na dzień 31 grudnia 2019 r. było zarejestrowanych 66,9 tys. osób niepełnosprawnych, w tym: 57,5 tys. bezrobotnych, z których 10,1 tys. posiadało prawo do zasiłku oraz 9,4 tys. poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu.

Według danych na koniec 2019 r. wśród zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych 1,4 tys. (2,4%) miało znaczny stopień niepełnosprawności,

20,8 tys. (36,2%) – umiarkowany stopień niepełnosprawności, a 35,3 tys. (61,4%) – stopień lekki.

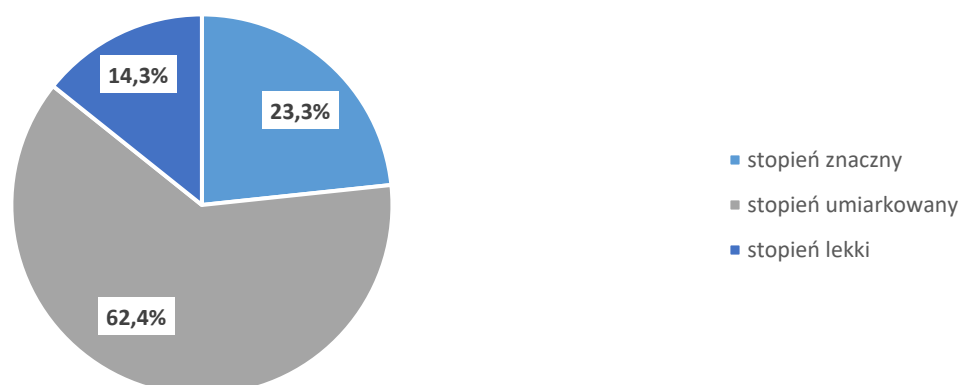
Wykres: Bezrobotne osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy wg stopnia niepełnosprawności w końcu 2019 r.

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

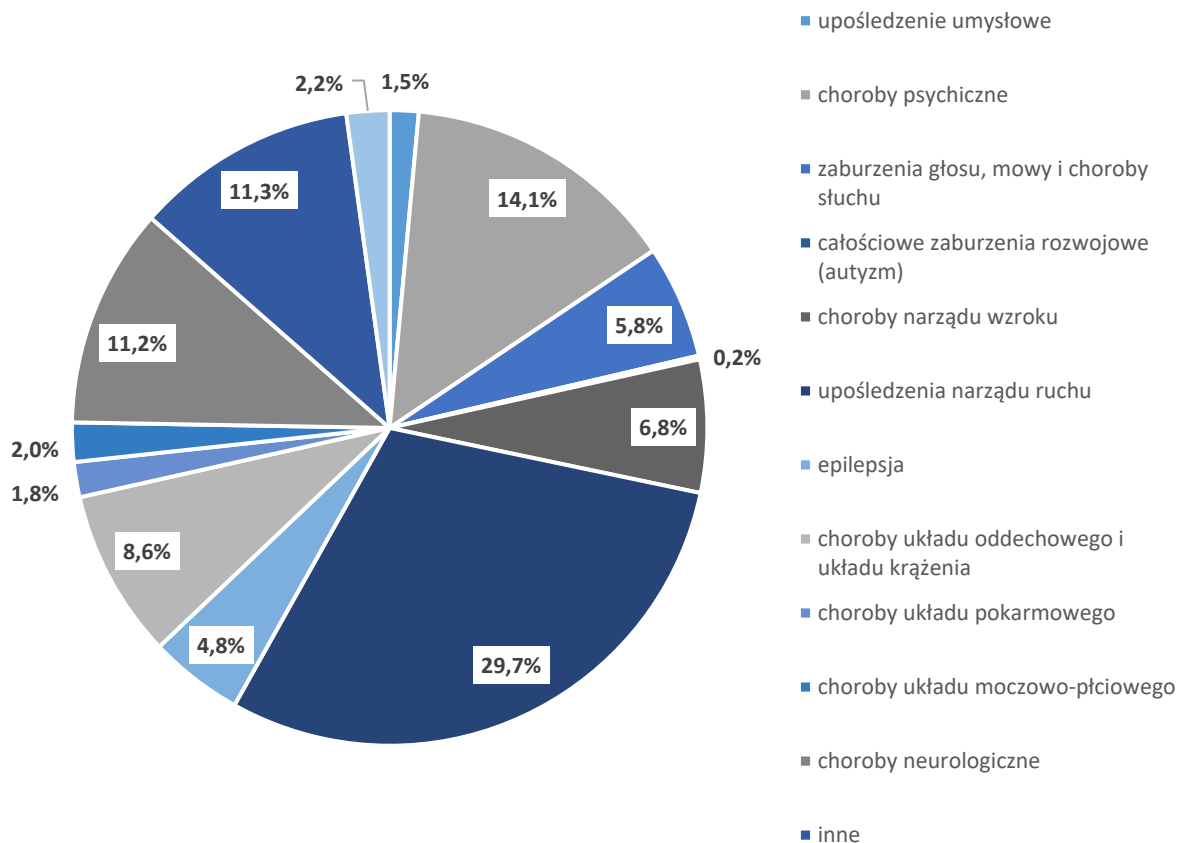
Wśród osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy 2,2 tys. (23,3%) miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, 5,9 tys. (62,4%) – o umiarkowanym i 1,3 tys. (14,3%) – o lekkim stopniu.

Wykres: Poszukujące pracy osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy wg stopnia niepełnosprawności w końcu 2019 r.

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne według rodzajów niepełnosprawności w 2019 r.

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2019 r.¹⁴ osiągnęły współczynnik aktywności zawodowej¹⁵ na poziomie 17,1% i wskaźnik zatrudnienia¹⁶ na poziomie 16,0%, a stopa bezrobocia¹⁷ ukształtowała się dla nich na poziomie 6,5%. Analiza wielkości wskaźników aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej w podziale na stopnie niepełnosprawności w 2018 r.¹⁸

- Osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności:
 - o współczynnik aktywności zawodowej – 5,9%,
 - o wskaźnik zatrudnienia – 5,5%,

¹⁴ Dane BAEL średnioroczne za 2019 r.

¹⁵ Współczynnik aktywności zawodowej jest to procentowy udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

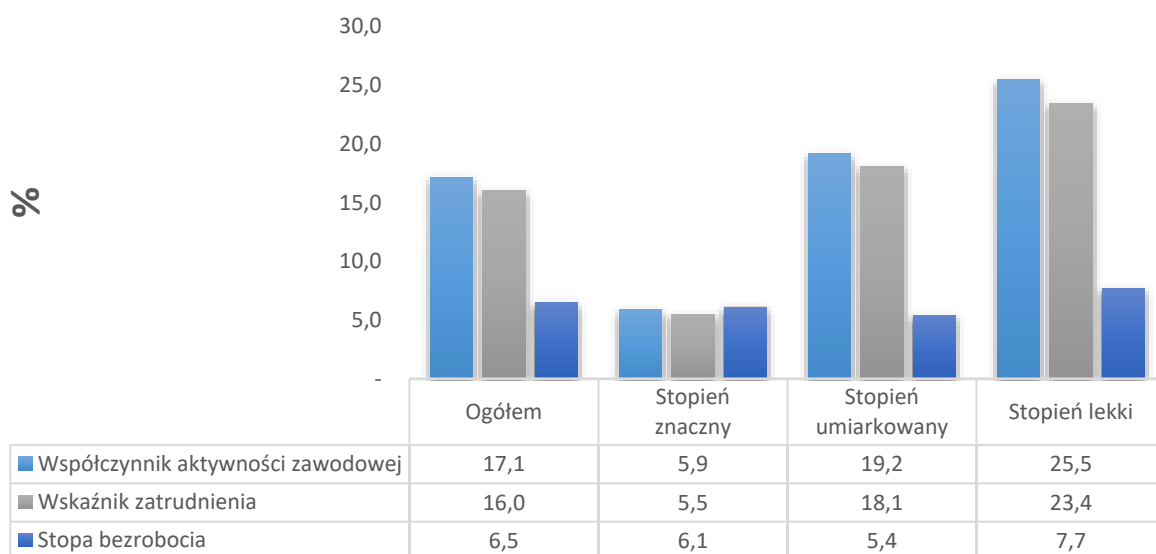
¹⁶ Wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

¹⁷ Stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych danej kategorii w liczbie aktywnych zawodowo danej kategorii.

¹⁸ Dane BAEL średnioroczne za 2019 r.

- stopa bezrobocia – 6,1%.
- Osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności:
 - współczynnik aktywności zawodowej – 19,2%,
 - wskaźnik zatrudnienia – 18,1%,
 - stopa bezrobocia – 5,4%.
- Osoby z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności:
 - współczynnik aktywności zawodowej – 25,5%,
 - wskaźnik zatrudnienia – 23,4%,
 - stopa bezrobocia – 7,7%.

Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej w 2019 r. (%).

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Dla osób niepełnosprawnych w wieku **produkcyjnym** współczynnik aktywności zawodowej wynosił 28,8%, wskaźnik zatrudnienia – 26,8%, a stopa bezrobocia – 7,2%.

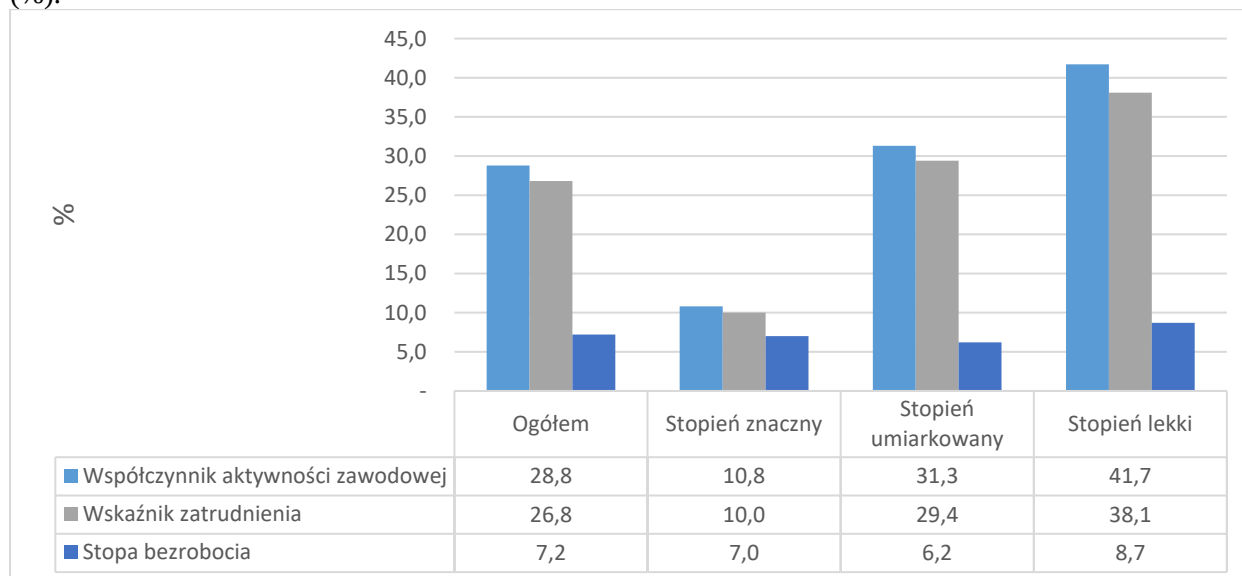
Analiza wielkości wskaźników aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w podziale na stopnie niepełnosprawności¹⁹:

- osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności: współczynnik aktywności zawodowej – 10,8%, wskaźnik zatrudnienia – 10,0%, stopa bezrobocia – 7,0%,
- osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności: współczynnik aktywności zawodowej – 31,3%, wskaźnik zatrudnienia – 29,4%, stopa bezrobocia – 6,2%,

¹⁹ Dane średnioroczne za 2019 r.

- osoby z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności: współczynnik aktywności zawodowej – 41,7%, wskaźnik zatrudnienia – 38,1%, stopa bezrobocia – 8,7%.

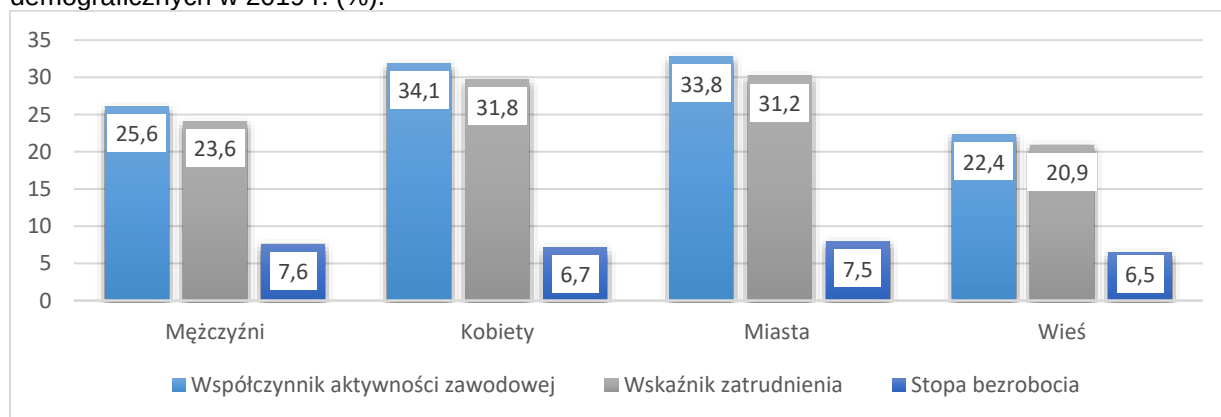
Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym w 2019 r. (%).

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Poziom aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych jest skorelowany zarówno z miejscem zamieszkania, wiekiem, stopniem niepełnosprawności oraz wykształceniem tych osób.

Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wg wybranych cech demograficznych w 2019 r. (%).

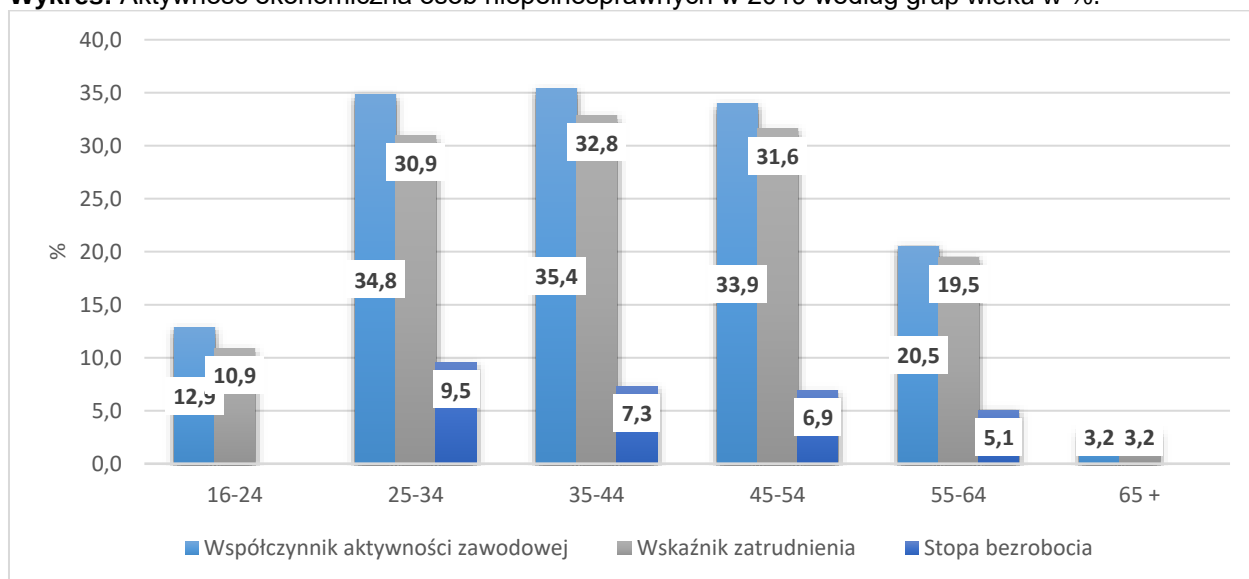

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Osoby niepełnosprawne zamieszkujące obszary miejskie są bardziej aktywne zawodowo od osób zamieszkujących obszary wiejskie. W 2019 r. osoby niepełnosprawne w wieku 16 lat i więcej charakteryzowały następujące wskaźniki w zależności od miejsca zamieszkania:

- Miasto: współczynnik aktywności zawodowej – 18,8%, wskaźnik zatrudnienia – 17,6%, stopa bezrobocia – 6,8%;
 - Wieś: współczynnik aktywności zawodowej – 14,3%, wskaźnik zatrudnienia – 13,5%, stopa bezrobocia – 6,1%;
- Tę samą tendencję zauważa się dla wieku produkcyjnego:
- Miasto: współczynnik aktywności zawodowej – 33,8%, wskaźnik zatrudnienia – 31,2%, stopa bezrobocia – 7,5%;
 - Wieś: współczynnik aktywności zawodowej – 22,4%, wskaźnik zatrudnienia – 20,9%, stopa bezrobocia – 6,5%.

Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w 2019 według grup wieku w %.²⁰

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Najbardziej aktywne zawodowo były osoby niepełnosprawne w przedziale wiekowym między 35 a 44 rokiem życia; współczynnik aktywności zawodowej tej grupy wyniósł 35,4%.

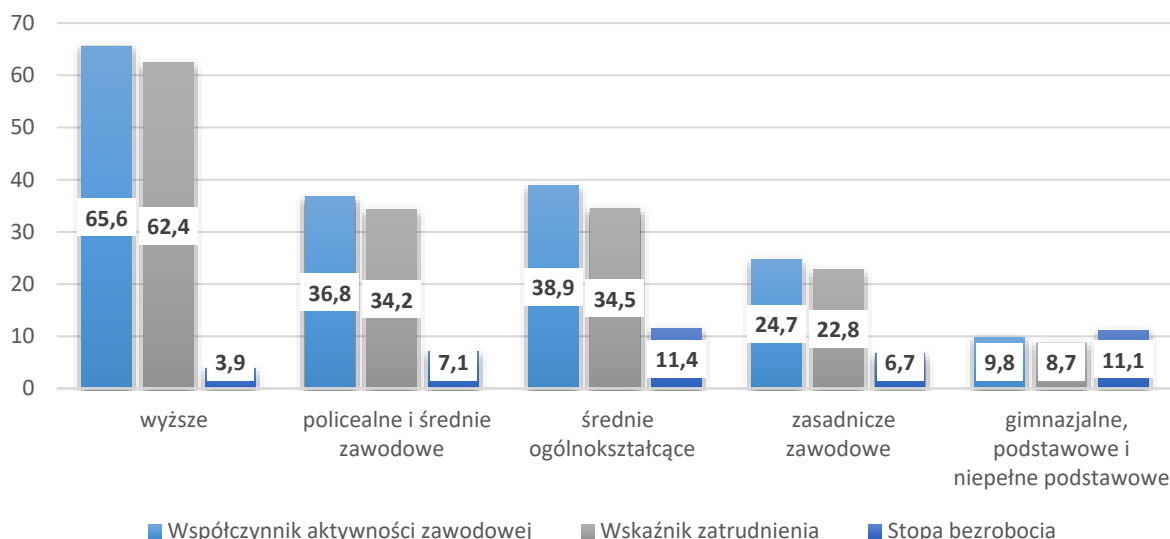
W najtrudniejszej sytuacji wydają się być młode osoby niepełnosprawne (między 15 a 24 rokiem życia), u których wskaźnik zatrudnienia wynosił zaledwie 10,9%. Trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że w tej grupie wieku osoby poniżej 18 roku życia to młodociani, którzy zasadniczo nie pracują.

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych jest w dużej mierze zależna od poziomu wykształcenia tych osób. Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym z wykształceniem wyższym współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 65,6%, a wskaźnik zatrudnienia 62,4%. Tymczasem w przypadku tej samej grupy wiekowej osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie gimnazjalne i niższe współczynnik aktywności zawodowej wynosił zaledwie 9,8%, a wskaźnik zatrudnienia 8,7%. Zdecydowanie wyższy wskaźnik zatrudnienia od ostatniej grupy

²⁰ Dla przedziałów wiekowych 16-24 i 65+ obliczenie stopy bezrobocia było niemożliwe/niecelowe ze względu na wartość poniżej 5 tys. w liczbach bezwzględnych.

charakteryzuje osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (34,5%) oraz zasadniczym zawodowym (22,8%).

Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w zależności od wykształcenia w 2019 r. (%).

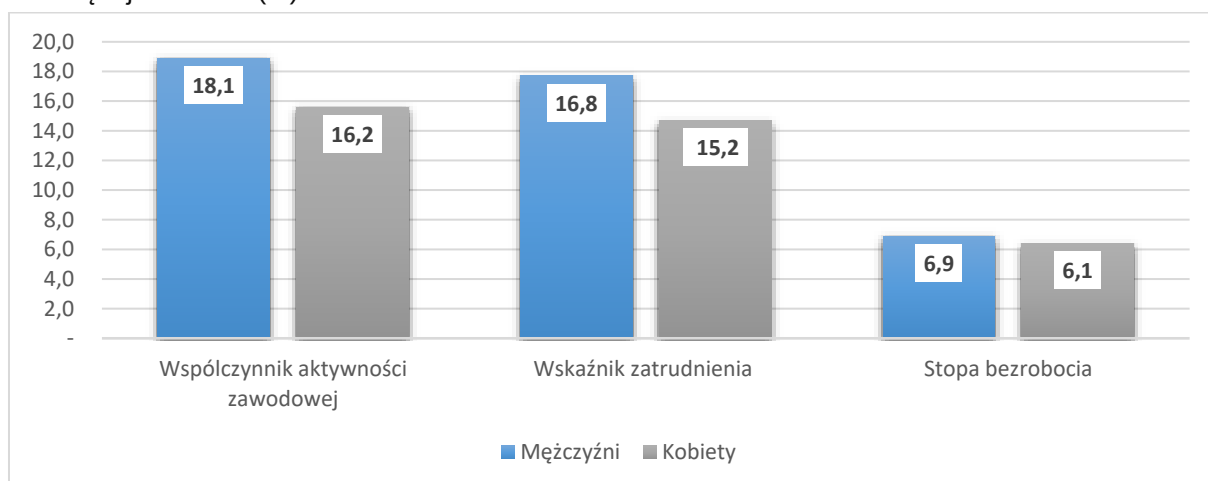

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Jednakże wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym występuje znacznie większy poziom bezrobocia (11,4%). Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym charakteryzuje stopa bezrobocia na poziomie 7,1%, niemal takim samym jak w przypadku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (6,7%). Najbardziej aktywną zawodowo grupę wśród osób niepełnosprawnych stanowiły kobiety w wieku produkcyjnym z wyższym wykształceniem. Wśród tej grupy współczynnik aktywności zawodowej wynosił 70,3 %, wskaźnik zatrudnienia 68,1 %, a stopa bezrobocia 3,1%.

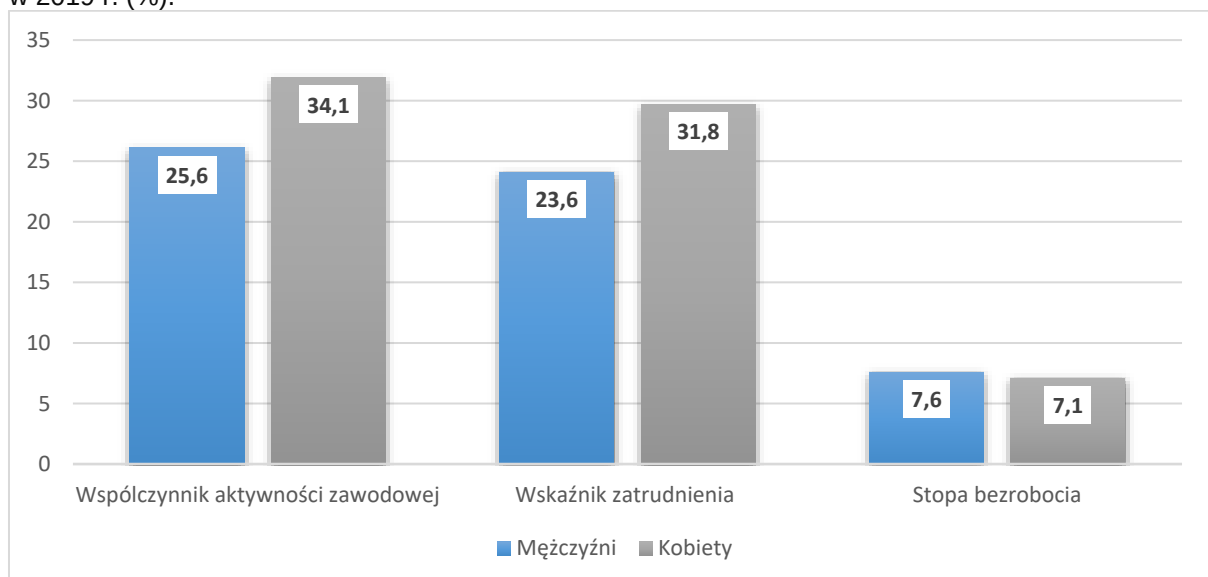
Interesujące wydaje się również porównanie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn niepełnosprawnych. Okazuje się, że niepełnosprawni mężczyźni w wieku 16 lat i więcej, których współczynnik aktywności zawodowej wynosił 18,1 %, wskaźnik zatrudnienia 16,8%, a stopa bezrobocia 6,9 % wykazują większą aktywność zawodową od kobiet, dla których współczynnik aktywności zawodowej był na poziomie 16,2 %, wskaźnik zatrudnienia 15,2%, a stopa bezrobocia – 6,1%. Jednocześnie warto podkreślić, że biorąc pod uwagę dane dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym zależność tak okazuje się być odwrotna.

Wykres: Współczynnik aktywności zawodowej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn w wieku 16 i więcej w 2019 r. (%).

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Wykres: Współczynnik aktywności zawodowej niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn w produkcyjnym w 2019 r. (%).

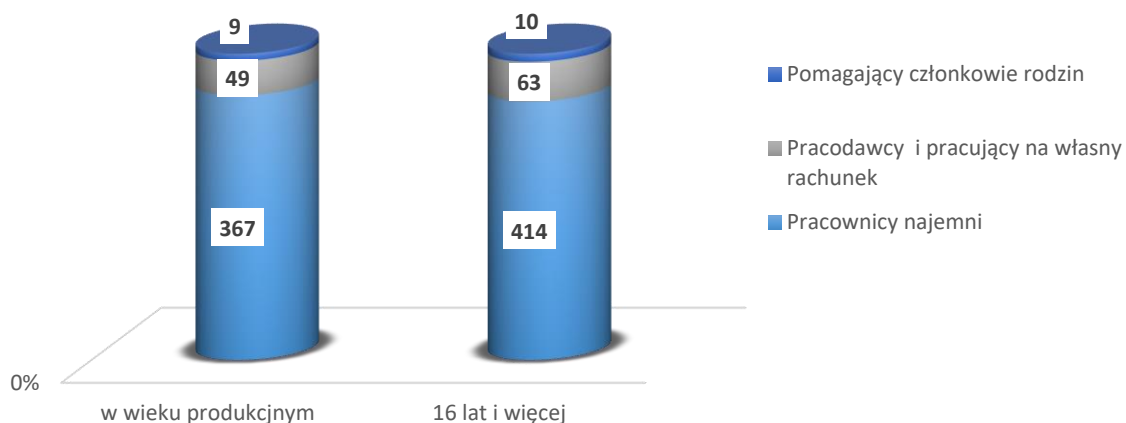
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Wśród pracujących osób niepełnosprawnych największą grupę pod względem statusu zatrudnienia stanowili pracownicy najemni: dla osób w wieku 16 lat i więcej – 85,0%, a dla wieku produkcyjnego 86,3%.

Pracodawcy oraz pracujący na własny rachunek stanowili łącznie 12,9% (wiek 16 lat i więcej) oraz 11,5% (wiek produkcyjny) wśród pracujących.

Pomagający członkowie rodzin stanowią najmniejszą grupę wśród pracujących osób niepełnosprawnych stanowili 2,0% (wiek 16 lat i więcej) oraz 2,1% (wiek produkcyjny).

Wykres: Pracujące osoby niepełnosprawne - struktura wg statusu zatrudnienia w 2019 r. (w tys. osób).

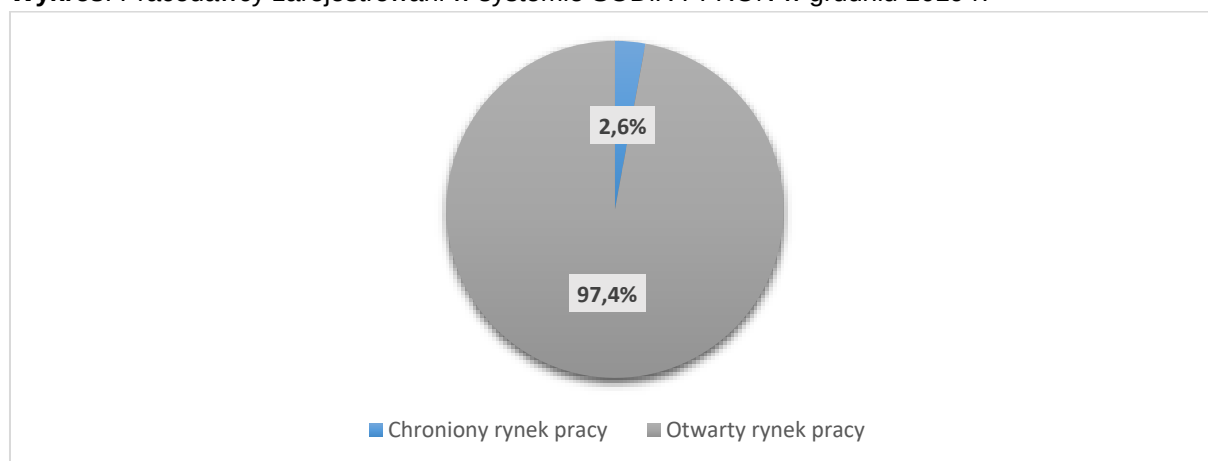

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Dane z Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²¹.

Na koniec grudnia 2019 r. na rynku pracy odnotowano 32,3 tys. pracodawców korzystających z dofinansowania do wynagrodzeń zatrudnionych osób niepełnosprawnych²², w tym: 0,8 tys. pracodawców chronionego rynku pracy (2,6% ogółu pracodawców) oraz 31,5 tys. otwartego rynku pracy (97,4% ogółu pracodawców).

Wykres: Pracodawcy zarejestrowani w systemie SODiR PFRON w grudniu 2019 r.

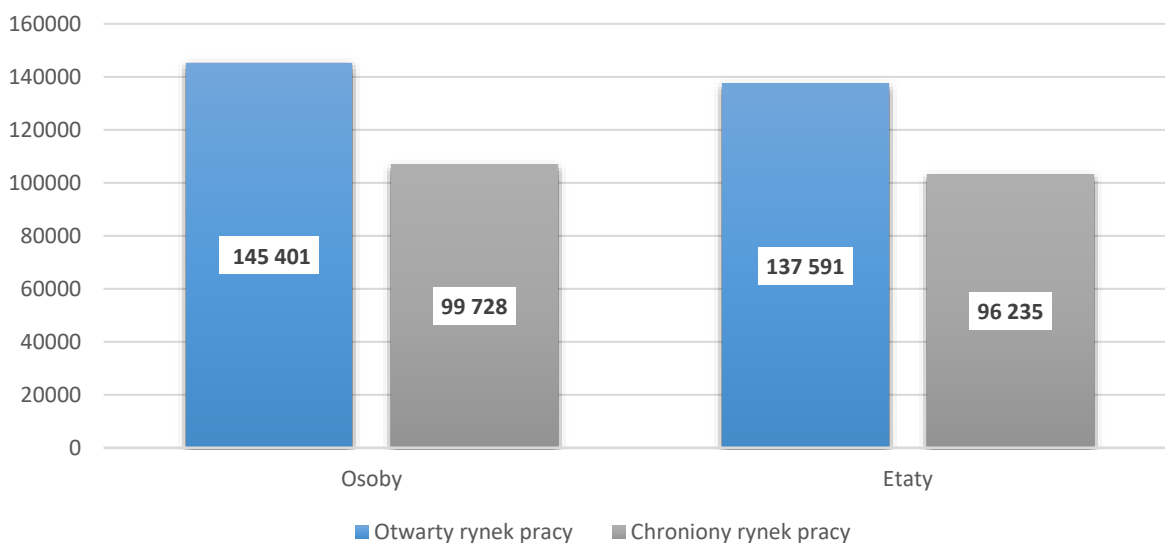
²¹ System zawiera m.in. informacje o pracodawcach zatrudniających osoby niepełnosprawne oraz pracownikach niepełnosprawnych na subsydiowanym rynku pracy oraz osoby niepełnosprawne prowadzące działalność gospodarczą a także niepełnosprawnych rolników uprawnionych do refundacji składek na ubezpieczenie społeczne. Dane PFRON. według stanu na dzień 04.03.2020 r.

²² W ramach Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

W prowadzonej przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych w grudniu 2019 r. było zarejestrowanych 245,1 tys. pracowników niepełnosprawnych, których wynagrodzenia są dofinansowywane ze środków PFRON, co odpowiada 233,8 tys. etatom, w tym: 99,7 tys. na chronionym rynku pracy, tj. 96,2 tys. etatów oraz 145,4 tys. na otwartym rynku pracy – 137,6 tys. etatów.

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zarejestrowani w SODiR PFRON w grudniu 2019 r.

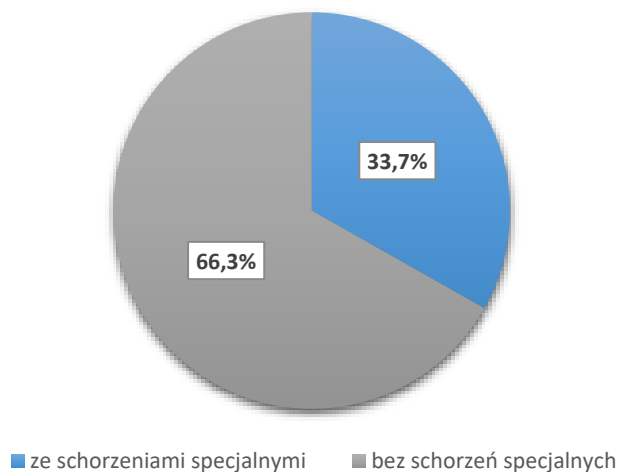
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

W grupie pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR) prowadzonym przez PFRON w grudniu 2019 r. większość osób była zatrudniona u pracodawców na otwartym rynku pracy (59,3%), zaś na chronionym rynku pracy (40,7%).²³

W ramach pracowników niepełnosprawnych zatrudnionych na chronionym rynku pracy większość stanowiły osoby bez schorzeń specjalnych (66,3%).

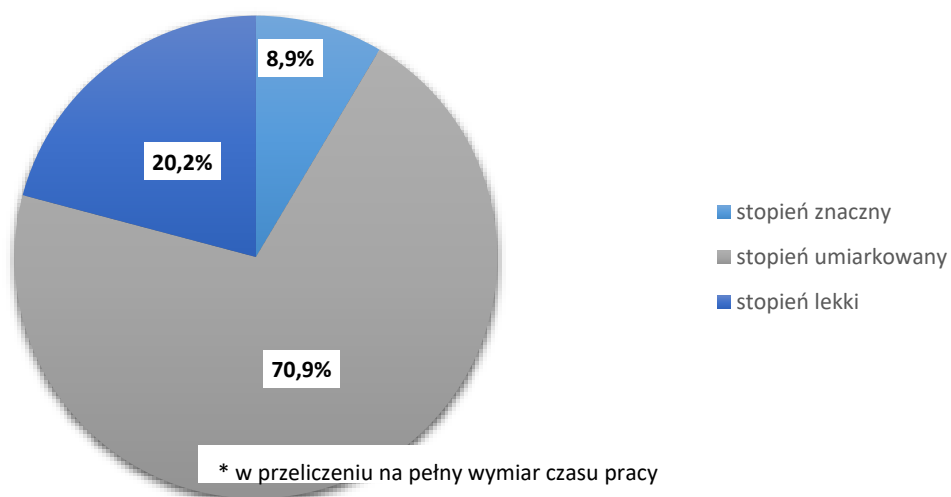
Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zatrudnieni na chronionym rynku pracy w grudniu 2019 r. – struktura.

²³ Na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

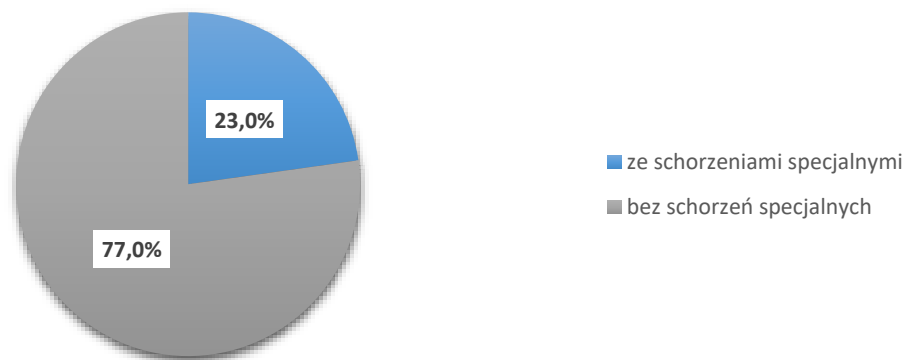
Wykres: Pracownicy niepełnosprawni* zatrudnieni w ZPCH według stopnia niepełnosprawności w grudniu 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

W grudniu 2019 r. wśród pracowników niepełnosprawnych z otwartego rynku zdecydowanie przeważały osoby bez schorzeń specjalnych (77,0%).

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zatrudnieni na otwartym rynku pracy w grudniu 2019 r. struktura w etatach.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

Klasyfikując pracowników niepełnosprawnych z otwartego rynku pracy według stopnia niepełnosprawności można zauważyć, że 59,9% stanowią osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, 31,2% osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności a 8,9% osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni* zatrudnieni na otwartym rynku pracy według stopnia niepełnosprawności w grudniu 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

W Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w grudniu 2019 r. było zarejestrowanych 21,8 tys. osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą i ubiegających się o refundację składek na ubezpieczenie społeczne, w tym: 2,0 tys. osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, 12,3 tys. osób z umiarkowanym

stopniem niepełnosprawności oraz 7,5 tys. osób z lekkim stopniem niepełnosprawności.²⁴

Liczba niepełnosprawnych rolników oraz rolników opłacających składki za niepełnosprawnych domowników²⁵ uprawnionych do refundacji składek na ubezpieczenia społeczne zarejestrowanych w IV kw. 2019 r. wynosiła 2,77 tys. Natomiast liczba niepełnosprawnych domowników, za których rolnicy byli zobowiązani do opłacania składek wynosiła 0,75 tys. osób.²⁶

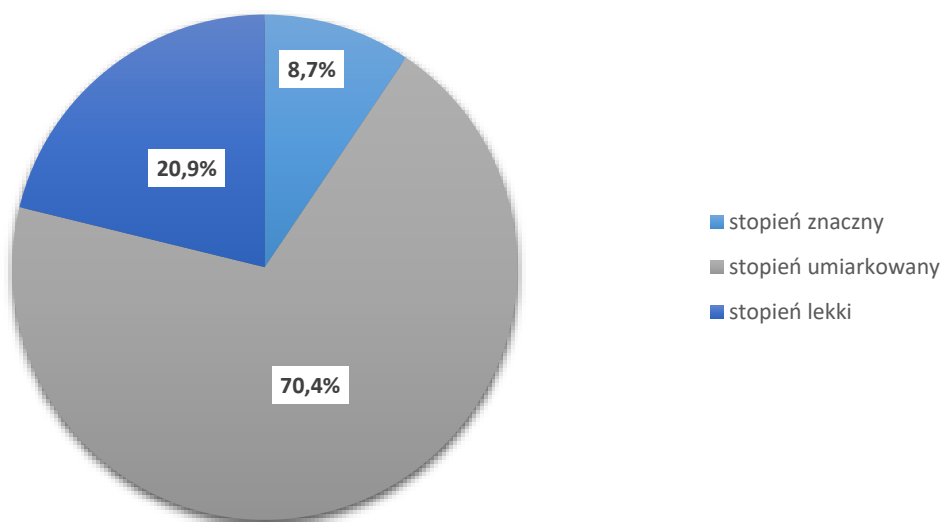
Zakłady Pracy Chronionej według danych z ewidencji wojewodów.

Na podstawie danych sprawozdawczych od wojewodów²⁷ w grudniu 2019 r. funkcjonowało 867 zakładów pracy chronionej zatrudniających 138,5 tys. osób (w przeliczeniu na etaty: 131,2 tys.), w tym 107,9 tys. osób niepełnosprawnych (w przeliczeniu na etaty: 104,0 tys.)²⁸.

Wśród zatrudnionych osób niepełnosprawnych odsetek osób ze schorzeniami specjalnymi był na poziomie 31,6% a udział osób bez schorzeń specjalnych wynosił 68,4%.

Wśród zatrudnionych niepełnosprawnych osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności stanowiły 8,7%, osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – 70,4% a osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności – 20,9%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w zakładach pracy chronionej w drugim półroczu 2019 r. według stopnia niepełnosprawności.

²⁴ Na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

²⁵ Tzn. wnioskodawców, którzy złożyli za dany kw. wniosek o refundację składek na ubezpieczenia społeczne.

²⁶ Na podstawie danych SODiR PFRON wg stanu na dzień 4.03.2020 r.

²⁷ Na podstawie sprawozdania INF-ZPCH-ZAZ

²⁸ Dane przesłane przez urzędy wojewódzkie dotyczą liczby zakładów pracy chronionej i zatrudnienia w tych zakładach, które wywiązały się z obowiązku sprawozdawczego. Nie obejmują zakładów, które nie przesłały informacji do właściwego urzędu wojewódzkiego. 7 zakładów pracy chronionej nie nadesłało do wojewodów informacji o swojej działalności w 2019 r. Dane udostępniane przez wojewodów zostały opracowane przez Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Źródło: sprawozdania wojewodów INF – ZPCh-ZAZ w II półroczu 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Zakłady Aktywności Zawodowej

W grudniu 2019 r. na rynku pracy funkcjonowały 124 zakłady aktywności zawodowej, które zatrudniały ogółem 7,1 tys. osób, w tym 5,5 tys. osób niepełnosprawnych. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w stosunku do ogółu pracowników zatrudnionych wynosiło 76,3%.²⁹

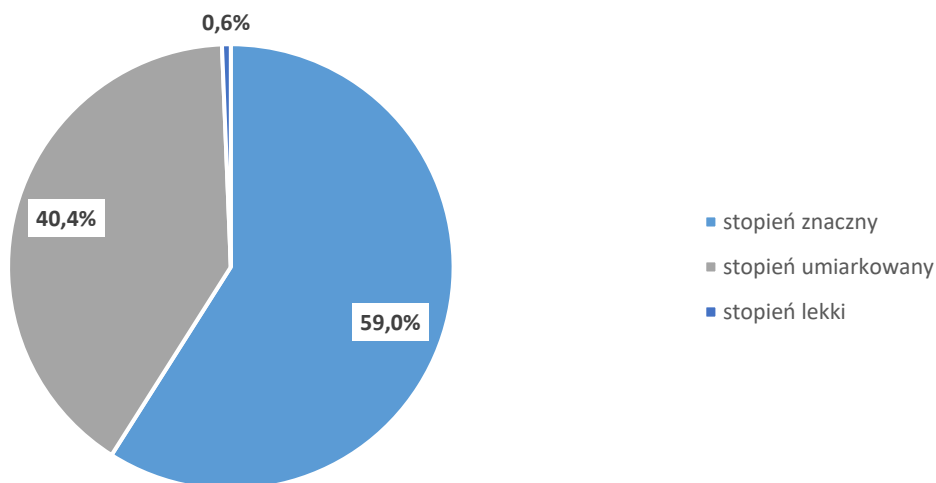
Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Zakładach Aktywności Zawodowej w podziale na stopnie niepełnosprawności oraz występowanie schorzeń specjalnych kształtowało się następująco:³⁰

- z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności:
 - o ogółem – 3,2 tys. osób,
 - o ze schorzeniami specjalnymi – 1,7 tys. osób,
- z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności:
 - o ogółem – 2,2 tys. osób,
 - o ze schorzeniami specjalnymi – 2,1 tys. osób,
- z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności:
 - o ogółem – 35 osób,
 - o ze schorzeniami specjalnymi – 2 osoby

Wśród pracowników niepełnosprawnych osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności stanowiły 59,0%, zaś z umiarkowanym stopniem – 40,4% a z lekkim – 0,6%.

Osoby ze schorzeniami specjalnymi stanowiły 69,8% grupy niepełnosprawnych pracowników, a osoby bez schorzeń specjalnych 30,2%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w zakładach aktywności zawodowej w drugim półroczu 2019 r. według stopnia niepełnosprawności.

²⁹ Na podstawie sprawozdania INF-ZPCH-ZAZ.

³⁰ Na podstawie sprawozdania INF-ZPCH-ZAZ.

Źródło: sprawozdania wojewodów INF – ZPCh-ZAZ w II półroczu 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

II.

INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA RESORTÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW O REALIZACJI W 2019 r. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZAKRESIE:

1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM

Obszerny opis instrumentów służących urzeczywistnieniu tego prawa został zawarty w informacji dotyczącej realizacji pozostałych praw. Niemniej jednak warto podkreślić, w 2019 r. została uchwalona Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE. L151, z 07.06.2019, str. 70).

Obecnie są prowadzone cykliczne spotkania międzyresortowe dotyczące dostosowania polskiego ustawodawstwa do Dyrektywy.

W dniu 17 grudnia 2019 r. odbyło się pierwsze spotkanie koordynacyjno-informacyjne poświęcone wdrożeniu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (European Accessibility Act – EAA). W spotkaniu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, które jest resortem wiodącym w sprawie, wzięli udział przedstawiciele resortów i instytucji, które będą pełniły funkcję instytucji współpracujących przy wdrażaniu dyrektywy: Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Infrastruktury, Ministerstwo Klimatu, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Urząd Transportu Kolejowego, Urząd Zamówień Publicznych, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Przedstawiona podczas spotkania prezentacja nt. EAA, obejmowała m.in. źródła dyrektywy, jej zakres przedmiotowy i podmiotowy, różne kategorie obowiązków wynikających z dyrektywy, przykłady wymogów dostępności oraz sposób ich formułowania, system egzekwowania wymogów oraz sankcji za ich nieprzestrzeganie.

Wskazane zostały również wyzwania związane z wdrożeniem Dyrektywy, do których należą m.in.:

- duża liczba aktów prawnych powiązanych z Dyrektywą;
- organizacja nadzoru rynku;
- organizacja i przebieg oceny wdrażania Dyrektywy.

W trakcie dyskusji nad powyższymi kwestiami wskazano na termin wdrożenia EAA do polskiego porządku prawnego, który upływa w czerwcu 2022 r., przy czym

podmioty działające na rynku będą miały obowiązek stosowania tych przepisów od czerwca 2025 r. Stąd też przepisy wdrażające dyrektywę nie mogą nakładać wynikających z niej obowiązków wcześniej niż we wskazanym terminie. Należy to wziąć pod uwagę przy projektowaniu przepisów, w tym zwłaszcza powiązanych z innymi aktami prawnymi.

W podsumowaniu spotkania zapowiedziano kolejne spotkania w mniejszym gronie na 2020 r. W pierwszej kolejności zostanie zorganizowane spotkanie z MC, a także KRRiT w celu dokładniejszej analizy powiązań pomiędzy aktami przywołanymi podczas dyskusji i wypracowania sposobu wdrożenia obowiązków dostępności z nich wynikających w powiązaniu z obowiązkami wynikającymi z EAA. Następnie, z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, resorty informowane będą o kolejnych terminach spotkań i postępem prac nad wdrażaniem Dyrektywy.

2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY

Świadczenia opieki zdrowotnej finansowane ze środków publicznych

Adresatami działań Ministerstwa Zdrowia są wszyscy świadczeniobiorcy (pacjenci) bez względu na ich status prawny na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych i prawa socjalnego – art. 2, 6 i 15 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1373, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o świadczeniach”.

W zakresie świadczeń rehabilitacyjnych w 2019 r. działania Ministerstwa Zdrowia koncentrowały się w dwóch obszarach.

Pierwszym było wykonanie ustawy z dnia 9 maja 2018 r. *o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności* (Dz. U. poz. 932), zwanej dalej „ustawą o szczególnych rozwiązaniach wspierających”, natomiast drugim – prace nad opracowaniem założeń programu rządowego finansowanego ze środków Funduszu Solidarnościowego.

Ustawa *o szczególnych rozwiązaniach wspierających* jest efektem działań m.in. Rządu RP mających na celu poprawę sytuacji osób najciężiej dotkniętych niepełnosprawnością oraz ich rodzin.

Zgodnie z art. 68 ust. 3 *Konstytucji RP*, władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej w szczególności osobom niepełnosprawnym. Z tego względu do porządku prawnego wprowadzono rozwiązania, których celem jest określenie dla tej grupy pacjentów szczególnych uprawnień w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej, usług farmaceutycznych oraz wyrobów medycznych.

Zgodnie z ustawą *o szczególnych rozwiązaniach wspierających* a także ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. *o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 1532, z późn. zm.), od dnia 1 lipca 2018 r. osoby, które posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (a także osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji) mają prawo do:

1. wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie do wysokości limitu finansowania bez uwzględnienia okresów użytkowania – o ilości miesięcznego zaopatrzenia tych osób w wyroby medyczne decydują każdorazowo osoby uprawnione do wystawienia zleceń;

2. korzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej – uprawnienie to oznacza dla pacjentów krótszy okres oczekiwania na realizację świadczeń m.in. w ramach opieki szpitalnej oraz świadczeń specjalistycznych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej;
3. korzystania poza kolejnością z usług farmaceutycznych;
4. ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych bez skierowania wystawionego przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

W wyniku wejścia w życie ustawy o szczególnych rozwiązaniach wspierających, Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia zmienił zarządzenie nr 13/2019/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 6 lutego 2019 r. w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzajach rehabilitacja lecznicza oraz programy zdrowotne w zakresie świadczeń – leczenie dzieci i dorosłych ze śpiączką, wprowadzając zmiany w katalogu zakresów świadczeń (załącznik 1n do zarządzenia) poprzez dodanie zakresów (skojarzonych z określonym kodem) umożliwiających rozliczanie świadczeń rehabilitacyjnych dedykowanych tej grupie świadczeniobiorców oraz identyfikację tych świadczeń w systemie informatycznym NFZ

Warto zauważyć, że – zgodnie z art. 136 ust. 1a ustawy o świadczeniach – w zakresie umowy w rodzaju rehabilitacja lecznicza, kwota zobowiązania Funduszu względem świadczeniodawcy z tytułu świadczeń zrealizowanych na rzecz osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osób z orzeczeniem o niepełnosprawności z odpowiednim wskazaniem, jest zmieniana przez dostosowanie jej do potrzeb zdrowotnych oraz wykonania tej umowy.

Od lipca 2018 r. do grudnia 2019 r. osobom z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz z orzeczeniem o niepełnosprawności w odpowiednich wskazaniach udzielono prawie 5 mln świadczeń w zakresie *rehabilitacja lecznicza* o wartości ponad 351 mln zł.

Ogólnie w okresach sprawozdawczych z realizacji ustawy (lipiec-grudzień 2018 r. oraz styczeń-grudzień 2019 r.) udzielono świadczeń w zakresie *rehabilitacja lecznicza* odpowiednio dla:

1. 58 504 pacjentów w 2018 r.,
2. 134 715 pacjentów w 2019 r.

Należy zwrócić uwagę, iż powyższe dane z systemu sprawozdawczego obejmują także świadczenia udzielone osobom do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności z odpowiednimi wskazaniem (mimo, że uruchomiono je na podstawie nowelizacji przepisów ustawy o świadczeniach – jednak de facto jako realizację założeń ustawy o znacznym stopniu).

W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące zaopatrzenia w wyroby medyczne

Tabela: zaopatrzenie w wyroby medyczne wydawane na zlecenie dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności w latach 2018-2019na podstawie ustawy o szczególnych rozwiązaniach wspierających:

Rok realizacji	Kod uprawnień dodatkowego	Liczba pacjentów	Liczba wyrobów	Wartość rozliczonych wyrobów	Dopłata pacjenta
Lipiec – grudzień 2018	47ZN	28025	7 673 912	26 550 778 zł	13 979 744 zł
Styczeń – grudzień 2019*	47ZN	81635	46 079 437	142 008 320 zł	75 409 561 zł

* dane za 2019 r. są niepełne. Stan danych na dzień 19.02.2020 r.

Źródło: opracowanie Ministerstwa Zdrowia.

Mimo że powyższe dane są jeszcze niepełne, w 2019 r. zanotowano zauważalny względny wzrost zaopatrzenia osób ze stopniem znacznym w wyroby medyczne.

Warto podkreślić, iż stopniowo zwiększa się świadomość pacjentów na temat możliwości wynikających z ustawy o *szczególnych rozwiązaniach wspierających*.

Jednocześnie należy wskazać, iż poszerzenie listy świadczeniobiorców uprawnionych do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej poza kolejnością przyjęć, wynikającą z prowadzonych w placówkach medycznych list oczekujących, o świadczeniobiorców z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oznacza, że placówka medyczna zobowiązana jest do udzielenia świadczeń opieki zdrowotnej w dniu zgłoszenia (natomiast w przypadku, gdy udzielenie świadczenia nie jest możliwe w dniu zgłoszenia, świadczeniodawca wyznacza inny termin poza kolejnością przyjęć wynikających z prowadzonej przez siebie listy oczekujących).

Odnosząc się do drugiego obszaru działań należy wskazać, że w 2019 r. opracowano założenia i przeprowadzono konsultacje programu rządowego *Świadczenia medyczne Narodowego Funduszu Zdrowia dla osób niepełnosprawnych na rok 2020*. Program ma na celu wsparcie zdrowotne osób niepełnosprawnych powyżej 16 roku życia posiadających orzeczenie o lekkim albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie równoważne do tych dwóch stopni, w rozumieniu przepisów ustawy o *rehabilitacji*, którym świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej mogą pozwolić na jak najpełniejszy powrót do aktywności społecznej i życie w jak najmniejszym stopniu ograniczone barierami. Jedną z dodatkowych korzyści tego Programu może być podjęcie lub utrzymanie aktywności zawodowej i społecznej, podjęcie lub kontynuacja nauki przez osoby dotknięte niepełnosprawnością, którym świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej pozwolą na utrzymanie kondycji zdrowotnej i dobrej jakości funkcjonowania.

Polityka lekowa

Poza opisanymi powyżej działaniami w zakresie wyrobów medycznych związanymi z realizacją ustawy o *szczególnych rozwiązaniach wspierających*, w 2019 r. znowelizowano rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1267, z późn. zm.), które w znaczny sposób rozszerzyło uprawnienia do wystawiania zlecenia na wyroby medyczne dla fizjoterapeutów, o których mowa w art. 4 ust. 4 pkt 1 i 2 lub art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty (Dz. U. z 2019 r. poz. 952, z późn. zm.).

Ponadto rozporządzenie rozszerzyło o lekarzy ze specjalizacją z ginekologii onkologicznej katalog osób uprawnionych do wystawiania zlecenia na zaopatrzenie

w wyroby stomijne, określone w lp. 99 załącznika do rozporządzenia (dotyczy: stomii na jelicie cienkim – ileostomia, stomii na jelicie grubym – kolostomia, stomii na układzie moczowym – urostomia).

Przepisy nowelizacji wprowadziły także do refundacji nowy wyrób medyczny – czujnik do systemu monitorowania stężenia glukozy Flash (Flash Glucose Monitoring FGM), przeznaczony dla pacjentów z cukrzycą typu 1 w wieku od 4. do ukończenia 18. roku życia z bardzo dobrze monitorowaną glikemią.

Przedmiotowe zmiany mają na celu poprawę sytuacji osób, które ze względu na trwałe lub długookresowy charakter swojej choroby doświadczają ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu, a tym samym doświadczają niepełnosprawności w rozumieniu biologicznym (a zatem nie tylko osób z prawnym orzeczeniem potwierdzającym niepełnosprawność). Działania o takim charakterze stanowią także przykład wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Programy polityki zdrowotnej

Program zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020 – profilaktyka depresji oraz edukacja społeczeństwa poprzez kampanię edukacyjno-informacyjną dot. depresji.

W ramach ogólnopolskiej kampanii edukacyjno-informacyjnej pn. *Depresja. Rozumiesz-Pomogasz* dot. tematyki depresji (jej objawów, profilaktyki, rozpoznawania, leczenia oraz form wsparcia) prowadzono działania mające na celu zwiększenie dostępności osób niepełnosprawnych do materiałów odnoszących się do ww. tematyki. Przygotowano broszury zawierające kompendium wiedzy o depresji w języku Braille'a, które rozdyskrebowano do regionalnych oddziałów Polskiego Związku Niewidomych i innych instytucji zrzeszających osoby z niepełnosprawnością wzroku oraz przygotowano transkrypcję 3 filmów dot. depresji celem udostępnienia ich osobom z niepełnosprawnością słuchu. Równocześnie strona internetowa kampanii www.wyleczdepresje.pl została przygotowana w możliwie jak najszerszym stopniu zgodnie ze standardem WCAG 2.0 na poziomie AA. W 2019 r. kontynuowane były zadania z lat poprzednich.

Program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022

Program polega na wykonywaniu badań przesiewowych noworodków (w formie testów z próbki krwi) umożliwiających wczesne wykrycie i rozpoczęcie leczenia chorób i wad wrodzonych, które nieleczone powodują trwałą niepełnosprawność umysłową lub fizyczną. Wykonywanie badań w dłuższej perspektywie czasowej umożliwia obniżenie kosztów leczenia i opieki nad dziećmi z chorobami wrodzonymi, obniżenie umieralności noworodków, niemowląt i dzieci z powodu wad metabolizmu oraz zapobieganie ciężkiemu i trwałemu upośledzeniu fizycznemu i intelektualnemu, wynikającemu z tych wad.

W okresie realizacji Programu w 2019 r. wykonano ponad 2 262 200 badań w zakresie wykrycia 29 chorób wrodzonych, co pozwoliło objąć leczeniem i zapobiec niepełnosprawności lub śmierci u ponad 388 dzieci.

Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020.

W 2019 r. w ramach realizacji Programu wykonano 255 zabiegów wewnątrzmacicznych. W 2019 r. zakupiono również specjalistyczny sprzęt dla ośrodków wykonujących te zabiegi, a także przeprowadzono szkolenia dla kadry medycznej wykonujące ww. zabiegi w 3 ośrodkach.

Wdrażanie programów profilaktycznych ze środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja i Rozwój na lata 2014-2020 (PO WER 2014-2020)

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja i Rozwój na lata 2014-2020 (PO WER 2014-2020) podejmowane są działania, które mają na celu zwiększenie dostępu do usług oraz dostępu do leczenia i opieki medycznej czy wczesnej diagnostyki także dla osób z niepełnosprawnościami.

W Polsce można zaobserwować znaczącą dysproporcję pomiędzy wydatkami na profilaktykę i leczenie zaawansowanych form chorobowych. Tymczasem nowoczesny i efektywny ekonomicznie model systemu opieki zdrowotnej powinien opierać się na intensywnych i długofalowych działaniach profilaktycznych, które zmniejszą liczbę osób diagnozowanych w zaawansowanych (a tym samym trudnych do leczenia i drogich) stadiach chorobowych. Zatem istnieje konieczność wzmocnienia działań ukierunkowanych na poszukiwanie nowych rozwiązań organizacyjnych i medycznych poprawiających stan zdrowia obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem roli podstawowej opieki zdrowotnej w tym w działaniach profilaktycznych.

W Działaniu 5.1 *Programy profilaktyczne* od 01.10.2015 r. rozpoczęto realizację projektu „*Opracowanie koncepcji i założeń merytorycznych programów polityki zdrowotnej planowanych do wdrożenia w procedurze konkursowej*”. Projekt został zakończony w 2019 r.

Celem ww. projektu pozakonkursowego było opracowanie 15 ogólnokrajowych programów polityki zdrowotnej, ukierunkowanych na przeciwdziałanie chorobom stanowiącym istotną przyczynę dezaktywizacji zawodowej:

1. choroby układu krążenia,
2. choroby nowotworowe,
3. zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania,
4. choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego,
5. choroby układu oddechowego.

Projekt miał charakter analityczny, a jego głównym założeniem było opracowanie programów profilaktycznych, które w kolejnych latach realizacji POWER (od 2016 r.) są i będą wdrażane w trybie konkursowym. Głównym działaniem projektu były analizy i ekspertyzy służące przygotowaniu i przedłożeniu programów polityki zdrowotnej do opinii Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji.

W 2019 r. zakończono prace nad ostatnimi programami, które dotyczyły rehabilitacji po leczeniu raka piersi, profilaktyki uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych u młodzieży i młodych dorosłych, profilaktyki chorób odkleszczowych oraz działań edukacyjno-profilaktycznych w zakresie próchnicy zębów dla młodzieży.

W 2019 r. kontynuowano realizację następujących projektów wdrażających programy polityki zdrowotnej:

1. Profilaktyka nowotworów głowy i szyi,
2. Profilaktyka reumatoidalnego zapalenia stawów,
3. Profilaktyka chorób naczyń mózgowych,
4. Profilaktyka nowotworów skóry,
5. Profilaktyka osteoporozy,
6. Profilaktyka depresji poporodowej,
7. Profilaktyka POCHP,
8. Profilaktyka chorób układu krążenia.

W 2019 r. przeprowadzono w Osi V PO WER konkursy na wybór realizatorów projektów wdrażających następujące programy polityki zdrowotnej:

1. Profilaktyka nowotworów wątroby – moduł centralny,
2. Profilaktyka nowotworów wątroby – moduł regionalny,
3. Profilaktyka w zakresie raka płuca,
4. Profilaktyka przewlekłych bólów kręgosłupa,
5. Profilaktyka chorób odkleszczowych,
6. Profilaktyka uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych u młodzieży i młodych dorosłych.

Realizacja powyższych programów polityki zdrowotnej wpływa na zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych, co przekłada się na szybką wykrywalność chorób i ogranicza tym samym powstawanie długotrwałej niesamodzielności czy też niepełnosprawności w wyniku powikłań chorobowych. Szczegółowe informacje dot. naborów i zakresów profilaktycznych dostępne są pod adresem: <http://zdrowie.gov.pl/power/nabory.html>

Zadania inwestycyjne z zakresu ochrony zdrowia realizowane ze środków części 46 budżetu - Zdrowie

W 2019 r. realizowanych było 35 zadań budowlanych inwestycyjnych w uczelniach medycznych, szpitalach ogólnych, szpitalach klinicznych i instytutach badawczych, w tym 7 wieloletnich inwestycyjnych programów ustanowionych przez Radę Ministrów w drodze uchwał. Zadania miały na celu unowocześnienie infrastruktury służącej prowadzeniu działalności dydaktycznej zgodnie ze standardami europejskimi. Dostosowując bazę dydaktyczną do współczesnych standardów zapewnione zostały odpowiednie warunki kształcenia studentów i pracy pracowników naukowych.

Realizacja zadań wpływa na poprawę infrastruktury technicznej i efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Zwiększa między innymi: skuteczność i poprawia jakość świadczeń medycznych, bezpieczeństwo i higienę pracy. Pozwala na podniesienie standardów diagnostyki i leczenia pacjentów. W niektórych przypadkach pozwala na zwiększenie liczby procedur obecnie wykonywanych oraz rozszerzenie świadczeń zdrowotnych.

Realizacja niektórych inwestycji poprzez rozbudowę, przebudowę oraz modernizację obiektów pozwala na dostosowanie do obecnie obowiązujących przepisów prawa, poprawia także efektywność funkcjonowania jednostek medycznych poprzez zmniejszenie kosztów. Wiele inwestycji polegało m.in. na adaptacji i przystosowaniu pomieszczeń podmiotów leczniczych do norm i przepisów określonych *rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą* (Dz. U. poz. 595), wymaganiami inspekcji sanitarnej, przepisami przeciwpożarowymi oraz pod kątem potrzeb osób niepełnosprawnych. Niektóre obiekty wymagały przeprowadzenia modernizacji ze względu na koszty eksploatacji budynków.

Wspieranie inwestycji w infrastrukturę ochrony zdrowia z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych

W ramach działania 9.1 *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko* (POIiŚ) realizowane są inwestycje w infrastrukturę ratownictwa medycznego (szpitalne oddziały ratunkowe, centra urazowe, lądowiska dla śmigłowców ratunkowych, bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego). W ramach działania 9.2 POIiŚ wspierana jest natomiast ponadregionalna infrastruktura ochrony zdrowia.

Wsparcie dotyczy oddziałów szpitalnych w podmiotach leczniczych o znaczeniu ponadregionalnym dedykowanych chorobom, które stanowią najistotniejsze problemy zdrowotne osób dorosłych, tj.: chorobom układu krążenia, nowotworowym, układu kostno – stawowo – mięśniowego, układu oddechowego, psychicznym. Ponadto w celu przeciwdziałania negatywnym trendom demograficznym, możliwe jest również podejmowanie niezbędnych działań inwestycyjnych w odniesieniu do opieki nad matką i dzieckiem. Dotyczy to rozwoju infrastruktury wykorzystywanej na potrzeby położnictwa, ginekologii, neonatologii, pediatrii oraz innych dziedzin medycyny ukierunkowanych na leczenie dzieci. Wsparciem objęte są również pracownie diagnostyczne i inne jednostki organizacyjne szpitali, w których prowadzona jest diagnostyka pacjentów w ww. dziedzinach medycyny. W ramach realizowanych inwestycji wdrażane są również działania mające na celu m.in. zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W każdym wniosku o dofinansowanie Wnioskodawca jest zobowiązany przedstawić stosowny opis określający czy i w jaki sposób projekt przyczynia się do realizacji polityk wspólnotowych dotyczących równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, w szczególności zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Projekty przyczyniają się do realizacji polityki wspólnotowej dotyczącej równości szans poprzez zapewnienie wszystkim osobom większej dostępności do budynku szpitala, m.in. dzięki montażowi windy, wymianie drzwi przystosowanych dla osób niepełnosprawnych czy przystosowaniu toalet dla osób niepełnosprawnych.

Realizacja zadań wpływa na poprawę infrastruktury technicznej i efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Zwiększa między innymi: skuteczność, dostępność i poprawia jakość świadczeń medycznych, bezpieczeństwo i higienę pracy. Pozwala na podniesienie standardów diagnostyki i leczenia pacjentów. W niektórych przypadkach pozwala na zwiększenie liczby procedur obecnie wykonywanych oraz rozszerzenie świadczeń zdrowotnych.

Działania Ministerstwa Zdrowia w obszarze zdrowia psychicznego oraz zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży i Pilotaż Centrów Zdrowia Psychicznego dla dorosłych

Mając na względzie osoby, których sprawność psychiczna trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, Ministerstwo Zdrowia powzięło działania mające na celu wdrożenie pilotażowego programu psychiatrii środowiskowej w ramach Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego. Niniejsze działanie jest w chwili obecnej strategicznym dla Ministerstwa zadaniem związanym z reformą psychiatrycznej opieki zdrowotnej. Celem programu pilotażowego jest przetestowanie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej opartego na centrach zdrowia psychicznego, o których mowa w art. 5a ustawy z dnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) w aspekcie organizacyjnym, finansowym, jakościowym oraz równości i dostępności do świadczeń zdrowotnych. W dniu 9 maja 2018 r. przyjęte zostało *rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego* (Dz. U. poz. 852, z późn. zm.). Zgodnie z przepisami rozporządzenia udzielanie świadczeń w ramach programu pilotażowego możliwe jest od 1 lipca 2018 r., a czas trwania wynosi 36 miesięcy. Każdy podmiot zakwalifikowany do programu pilotażowego tworzy jedno centrum zdrowia psychicznego.

Zadaniem realizatora programu pilotażowego, tj.: podmiotu leczniczego odpowiedzialnego za funkcjonowanie centrum zdrowia psychicznego, jest zapewnienie kompleksowej opieki psychiatrycznej (doraźnej, ambulatoryjnej, środowiskowej, dziennej i całodobowej) dla dorosłej ludności zamieszkałej na obszarze jego działania (od 50 do około 200 tys. mieszkańców). Łączna liczba populacji do objęcia opieką przez 28 centrów to około 3 mln osób z terenu całej Polski.

Należy podkreślić, że obszar działania Centrów został określony w sposób gwarantujący lokalny charakter podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych w pilotażu. Wskazany obszar działania umożliwia sprawne zarządzanie populacją objętą opieką oraz prowadzenie procesu terapeutycznego w sposób adekwatny do potrzeb pacjentów (umożliwia indywidualne podejście zespołu terapeutycznego do danego pacjenta), który daje możliwość zwiększenia efektów terapeutycznych.

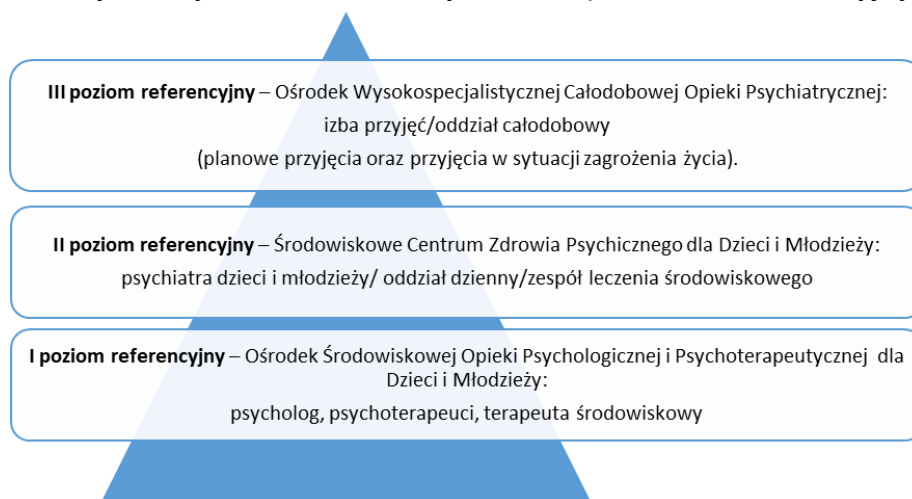
Kluczowym i nowym elementem w zakresie wdrażania programu pilotażowego jest Punkt Zgłoszeniowo-Koordynacyjny, do którego zadań należy m.in.:

- Udzielanie informacji o zakresie działania centrum i możliwości uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej,
- przeprowadzenie wstępnej oceny potrzeb zdrowotnych osób zgłaszających się do PZK, uzgodnienie wstępnego planu postępowania terapeutycznego oraz udzielenie możliwego wsparcia w zakresie ustalonych potrzeb,
- Uzgodnienie terminu przyjęcia i wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia psychiatrycznego, w przypadkach pilnych nie później niż 72 godziny od zgłoszenia,
- W przypadkach tego wymagających wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia z zakresu pomocy społecznej,
- Udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Punkt Zgłoszeniowo-Koordynacyjny odpowiedzialny jest za wiele kluczowych kwestii w tym, m.in. możliwość uzyskania informacji o świadczeniach z zakresu pomocy społecznej, niezwykle istotną dla osób dotkniętych zaburzeniami psychicznymi.

W związku z potrzebą pilnych zmian w psychiatrii dziecięcej, Ministerstwo Zdrowia przygotowało i wdraża kompleksową reformę systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w oparciu o nowy model udzielania świadczeń.

Nowy model ochrony zdrowia psychicznego pacjentów niepełnoletnich jest wynikiem prac działającego od lutego 2018 r. Zespołu do spraw zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Nowy model składa się z trzech poziomów referencyjnych:

Powyższy model został wprowadzony *rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 14 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień* (Dz. U. poz.1640).

Niezbędnym elementem funkcjonowania nowego modelu jest rozwój kadr specjalistów – poza lekarzami psychiatrami – zajmujących się ochroną zdrowia psychicznego najmłodszych.

W związku z tym zdecydowano się na wprowadzenie regulacji dotyczących nowych zawodów:

1. specjalizacja psychoterapia dzieci i młodzieży została wprowadzona rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie specjalizacji w dziedzinach mających zastosowanie w ochronie zdrowia (Dz. U. poz. 226). Program specjalizacji został ogłoszony w czerwcu 2019 r.;
2. kwalifikacja rynkowa „Prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży” została włączona do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji obwieszczeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 grudnia 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Prowadzenie terapii środowiskowej dzieci i młodzieży” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (M.P. poz. 1279);
3. opracowany został nowy program specjalizacji z psychologii klinicznej w zakresie psychologii klinicznej dzieci i młodzieży (kwiecień 2018 r.).

Oprócz wprowadzenia ww. regulacji, 4 grudnia 2019 r. w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój rozstrzygnięty został konkurs (POWER 5.4), w ramach którego realizowane będą szkolenia kadr systemu opieki zdrowotnej, oświaty i pomocy społecznej w celu uzyskania kwalifikacji m.in. w zakresie ww. nowych zawodów. W ramach konkursu dofinansowanie otrzymało 6 projektów o łącznej kwocie blisko 35 mln zł. Przewiduje się, iż wsparciem w ramach tego konkursu zostanie objętych 970 osób.

Realizacja ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet i rodzin „Za życiem”

Mając na uwadze potrzebę otoczenia szczególną opieką kobiet w ciąży i ich rodzin, w tym przede wszystkim kobiet w ciąży powikłanej oraz w sytuacji niepowodzeń położniczych, a także dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu (powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu), zdecydowano o zapewnieniu im kompleksowego wsparcia i przyjęciu stosownych w tej mierze rozwiązań rangi ustawowej. Uchwalona została ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2019 r. poz. 473, z późn. zm.), zwana dalej ustawą *Za życiem*, a następnie na jej podstawie przyjęty został *Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”*, zwany dalej Programem *Za życiem*. Opieka państwa w zakresie określonym w ustawie obejmuje dostęp do odpowiednich świadczeń opieki zdrowotnej oraz do instrumentów polityki na rzecz rodziny.

Program przewiduje realizację szeregu zadań określonych w ramach siedmiu priorytetów, w tym: zapewnienie koordynowanej opieki nad kobietą w ciąży, ze szczególnym uwzględnieniem ciąży powikłanej (uwzględniającej również opiekę psychologiczną), diagnostykę i terapię prenatalną oraz opiekę paliatywną i hospicyjną. W 2019 r. Ministerstwo Zdrowia oraz Narodowy Fundusz Zdrowia kontynuowano działania rozpoczęte w 2017 r.

Programy polityki zdrowotnej służący wykonaniu programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” na lata 2017-2021

W dniu 16 października 2017 r. został ogłoszony Program „Za życiem na lata 2017- 2021”. W 2019 r. wsparcie działań przedmiotowego programu objęło m.in. zakres:

1. koordynacji opieki neonatologiczno-pediatrycznej na rzecz dzieci;
2. odżywiania mlekiem kobiecym noworodków i niemowląt.

Ad 1. Koordynacja opieki neonatologiczno-pediatrycznej na rzecz dzieci

Realizacja tego zadania ma na celu podniesienie jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej na rzecz dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju lub w czasie porodu. Narzędziem realizacji jest wyposażenie lub doposażenie wyspecjalizowanych ośrodków koordynujących oraz z nimi współpracujących w sprzęt komputerowy oraz narzędzia informatyczne. Podmioty korzystające z wyposażenia w sprzęt komputerowy w ramach programu (6) objęły w latach 2017-2019 dziecięcą opieką koordynowaną 1198 dzieci do 3 r.ż.

Ad 2. Odżywianie mlekiem kobiecym noworodków i niemowląt

Celem tego zadania jest zwiększenie liczby banków mleka kobiecego na terenie kraju do 13., poprzez wyposażenie podmiotów deklarujących chęć założenia w swojej strukturze banku mleka kobiecego lub doposażenie obecnie już funkcjonujących. Powyższe działanie zapewnienia większy dostęp do odżywiania mlekiem kobiecym noworodków i niemowląt, które nie mogą być odżywiane mlekiem biologicznej matki (tj. urodzonym przedwcześnie z ciąży o czasie trwania poniżej 37 tygodni lub z masą urodzeniową ≤ 2500 g, donoszonym w stanie ciężkim, ze szczególnym uwzględnieniem tych, u których zdiagnozowano ciężkie lub nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju lub w czasie porodu lub wymagającym żywienia enteralnego). W ramach tego zadania dokonywany jest zakup sprzętu stanowiącego wyposażenie banku mleka kobiecego. Aktualnie w Polsce funkcjonuje 16 banków mleka kobiecego, w tym 13, które były finansowane w ramach programu polityki zdrowotnej. Banki mleka korzystające z finansowania programu objęły w latach 2017-2019 żywieniem mlekiem kobiecym 4 898 dzieci.

Produkty lecznicze i wyroby medyczne (przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze) oraz sprzęt rehabilitacyjny

Osoby niepełnosprawne, którym Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) przyznał wsparcie w zakupie wyrobów medycznych (przedmiotów ortopedycznych lub środków

pomocniczych)³¹ mogły w 2019 r. (podobnie jak w latach poprzednich) otrzymać dodatkowe dofinansowanie do zakupu wspomnianych wyrobów medycznych, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) będących w dyspozycji samorządów powiatowych, jeśli ich średni miesięczny dochód nie przekraczał określonego kryterium dochodowego.

Dofinansowanie to następuje w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w *sprawie określenia rodzajów zadań powiatów, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2015 r. poz. 926, z późn. zm.), zwanego dalej rozporządzeniem w *sprawie zadań powiatu*.

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznane osobie niepełnosprawnej przez NFZ, wynosiła do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział był wymagany i do 150% sumy kwoty takiego limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej.

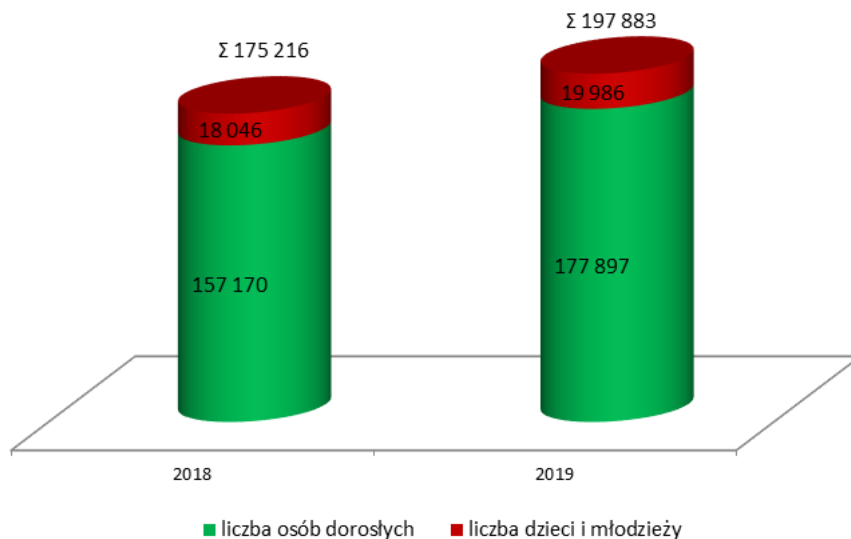
Do samorządów wpłynęło 258.046 wniosków od osób indywidualnych na łączną kwotę 319 994 048,00 zł, po rozpatrzeniu których 380 samorządów wypłaciło kwotę 178 105 142,00 zł na rzecz 202 971 osób, w tym dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego obejmowało wypłaty w ramach 5 088 umów na kwotę 7 168 843,00 zł.

Wykorzystanie środków dotyczyło dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wypłaconego:

- na rzecz 182 174 dorosłych osób niepełnosprawnych w kwocie 144 474.700,00 zł,
- na rzecz 20 797 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w kwocie 33 630 442,00 zł.

Wykres: Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym.

³¹ Narodowy Fundusz Zdrowia gromadzi jedynie informacje dotyczące całkowitej liczby osób zgłoszonych do ubezpieczenia zdrowotnego (obowiązkowego i dobrowolnego), bez wyszczególnienia liczby osób niepełnosprawnych. Nie jest zatem możliwe określenie skali działań na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2019 r. odnośnie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Źródło: Sprawozdanie Zarządu PFRON za 2019 r.

W ramach zadania pomoc finansową otrzymało 79 458 osób będących mieszkańcami wsi w wysokości 66.173 170,00 zł, jak również 113 539 kobiet w kwocie 76 611 020,00 zł.

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej

Do samorządów w zakresie realizacji zadania dotyczącego dofinansowania sprzętu rehabilitacyjnego wpłynęło 57 wniosków na łączną kwotę 743 299,00 zł, z czego 19 wniosków na kwotę 188 051,00 zł złożyły podmioty z sektora finansów publicznych i 38 wniosków na kwotę 555 248,00 zł – jednostki spoza sektora finansów publicznych.

Starostowie 25 powiatów zawarli 41 umów na łączną kwotę 268 729,00 zł, z czego stroną w 16 umowach na kwotę 68 598,00 zł były podmioty z sektora finansów publicznych, a w 25 umowach na kwotę 200 131,00 zł – jednostki spoza tego sektora. Przeciętne dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wyniosło 2.972,00 zł.

Powiaty te wykorzystały kwotę 267 441,00 zł, z czego 68 214,00 zł otrzymało 65 podmiotów sektora finansów publicznych, a kwotę 199 227,00 zł – 25 jednostek spoza sektora finansów publicznych. Na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 127 664,00 zł (47,80%).

W 2019 r. zanotowany został wzrost wykorzystanych środków o 25,20% w stosunku do roku poprzedniego, w którym realizacja tego zadania wynosiła 213 628,00 zł.

Powiadamianie ratunkowe

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji kontynuowano prace związane z udostępnieniem numeru alarmowego 112 dla wszystkich obywateli, w tym osób głuchych i niedosłyszących. Przygotowano i skierowano do publikacji w Google Play docelową wersję aplikacji mobilnej Alarm112. Głównym celem działania

przygotowanej i opublikowanej w sklepach internetowych aplikacji mobilnej Alarm112 jest zapewnienie skutecznej formy komunikacji osób z niepełnosprawnościami, w szczególności osób głuchych, z operatorami numerów alarmowych w centrum powiadamiania ratunkowego, w celu udzielenia niezbędnej pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia, życia, mienia, środowiska, bezpieczeństwa i porządku publicznego. Aplikacja mobilna Alarm112 umożliwia rejestrację użytkownika, określenie jego lokalizacji w celu poinformowania odpowiednich ze względu na rodzaj i miejsce zdarzenia służb ratunkowych oraz komunikację w czasie rzeczywistym z operatorem numeru alarmowego z wykorzystaniem krótkich wiadomości tekstowych (SMS). Modułowa budowa aplikacji umożliwia ponadto wybranie za pomocą piktogramów informacji opisujących zdarzenie alarmowe, wysłanie zgłoszenia do centrum powiadamiania ratunkowego oraz przegląd historii wysłanych zgłoszeń. Dodatkowo wprowadzono możliwość wykonania z aplikacji mobilnej połączenia głosowego na numer alarmowy 112.

Aplikacja mobilna Alarm112 została uruchomiona pilotażowo dla zamkniętej grupy osób głuchych w grudniu 2018 r., następnie była dopracowywana i testowana w 2019 r., a jej uruchomienie produkcyjne dla wszystkich obywateli nastąpiło w styczniu 2020 r.

Realizując zadania związane z uruchomieniem aplikacji mobilnej Alarm112 i w związku z tym zaistnienia konieczności przygotowania instruktażu dla osób głuchych w jaki sposób zainstalować aplikację i w jaki sposób z niej korzystać, w 2019 r. zrealizowano zamówienie na 5 filmów instruktażowych promujących możliwość korzystania z aplikacji mobilnej Alarm112 w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia:

1. *„Aplikacja mobilna Alarm112”* – film jest instruktażem w jaki sposób zainstalować i korzystać z aplikacji,
2. *„W jakich sytuacjach korzystać z numeru alarmowego 112”,*
3. *„Zgłoszenia do Państwowej Straży Pożarnej”,*
4. *„Zgłoszenia do Policji”,*
5. *„Zgłoszenia do Państwowego Ratownictwa Medycznego”.*

Ze względu na konieczność dotarcia do szerokiego grona odbiorców filmy, oprócz podkładu lektora, zawierają także napisy oraz tłumaczenie na Polski Język Migowy. Kampania reklamowa wyżej wymienionych filmów jest realizowana od I kw. 2020 r., m. in. w mediach społecznościowych.

Działania Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w 2019 r. ogłaszał i realizował Program leczenia uzdrowiskowego dla działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych. Program ten pozwala działaczom opozycji antykomunistycznej i osobom represjonowanym co roku odbyć kompleksową rehabilitację uzdrowiskową, która dzięki mnogości zabiegów i ich częstotliwości daje realną i wymierną możliwość podreperowania zdrowia

nadszarpniętego z uwagi na dotychczasowe przeżycia i doznane represje, tj. aresztowania, pobicia, zastraszania, pozbawiania snu, głodzenia.

Szef Urzędu w 2019 r. ogłaszał i realizował również Program dofinansowania do zakupu aparatów słuchowych dla członków Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej, a także dla kombatantów i innych osób uprawnionych. W ramach niniejszego Programu, po spełnieniu warunków w nim zawartych, można było uzyskać dofinansowanie na zakup aparatów słuchowych. Środowisko kombatanckie mogło również skorzystać z dofinansowania do zakupu wyrobów medycznych w ramach Programu dofinansowania zakupu wyrobów medycznych dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych.

Opieka lekarska w jednostkach penitencjarnych

Więzienna służba zdrowia realizuje nałożony na Służbę Więzienną ustawowy obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej osobom pozbawionym wolności, w tym osadzonym niepełnosprawnym. Obejmuje ona świadczenia zdrowotne udzielane w podmiotach leczniczych jednostek penitencjarnych jak i organizację świadczeń udzielanych w podmiotach pozawięziennych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, tj. art. 79b § 1 i art. 101 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 2020 r. poz. 523, z późn. zm.) oraz § 9 ust.1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno- porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i § 9 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania, każdy osadzony po przyjęciu do jednostki penitencjarnej jest badany przez lekarza, który wydaje zalecenia odnośnie dalszego postępowania, np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia dotyczące np. odstępstw od ww. regulaminów, wynikające z ewentualnych ograniczeń stwierdzonych u osadzonego niepełnosprawnego.

Według danych na dzień 31.12.2019 r. przekazanych przez okręgowe inspektoraty Służby Więziennej w jednostkach penitencjarnych przebywało 524 osadzonych niepełnosprawnych korzystających z kul łokciowych i 115 osadzonych niepełnosprawnych korzystających z wózka inwalidzkiego.

W ramach więziennictwa funkcjonuje Oddział Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 2 w Łodzi (w 2019 r. hospitalizowano 115 chorych) oraz Oddział dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnem (w 2019 r. hospitalizowano 75 chorych), w jednostkach penitencjarnych funkcjonują pracownie rehabilitacji oraz wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Tabela: lokalizacja i profil szpitali więziennych.

UMIEJSCOWIENIE SZPITALA	ODDZIAŁY
OISW w Bydgoszczy	
AŚ w Bydgoszczy	Wieloprofilowy zachowawczy
	Chirurgii ogólnej z pododdziałem laryngologicznym
ZK nr 1 w Grudziądzu (zamiejscowy oddział szpitala AŚ Bydgoszcz)	Ginekologiczno-położniczy
ZK w Potulicach	Chorób zakaźnych (WZW)
	Leczenia gruźlicy
OISW w Katowicach	
AŚ w Bytomiu	Chorób Wewnętrznych
OISW w Koszalinie	
ZK w Czarnem	Chorób Wewnętrznych
	Dla przewlekle chorych
OISW w Gdańsku	
AŚ w Gdańsku	Wieloprofilowy zachowawczy
	Leczenia gruźlicy
OISW w Krakowie	
AŚ w Krakowie	Wieloprofilowy zachowawczy
	Psychiatrii sądowej (obserwacje, leczenie)
OISW w Łodzi	
ZK nr 2 w Łodzi	Wieloprofilowy zachowawczy
	Psychiatrii sądowej (obserwacje, leczenie)
	Rehabilitacji narządu ruchu
OISW w Poznaniu	
AŚ w Poznaniu	Chorób wewnętrznych
	Psychiatrii sądowej (obserwacje, leczenie)
	Dermatologiczny
OISW we Wrocławiu	
AŚ we Wrocławiu	Psychiatryczny (obserwacje, leczenie)
OISW w Szczecinie	
AŚ w Szczecinie	Chorób wewnętrznych
	Psychiatrii sądowej (obserwacje, leczenie)

Źródło: opracowanie Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Osoby wykazujące zaburzenia psychiczne, upośledzone umysłowo, prezentujące poważne zaburzenia zachowania, stwarzające istotne problemy wychowawcze są kierowane do Ośrodków Diagnostycznych celem przeprowadzenia badań psychologicznych. Efektem tych działań jest sporządzenie orzeczenia psychologiczno-penitencjarnego, które zawiera m.in. szczegółową diagnozę psychologiczną skazanego oraz wskazania i zalecenia do dalszej pracy. Komisja penitencjarna na podstawie wyników przeprowadzonych badań kieruje osoby

wykazujące poważne dysfunkcje psychiczne i problemy adaptacyjne do odbywania kary w systemie terapeutycznym w oddziałach dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Do tych oddziałów kierowane są także osoby z zastosowanym w orzecznym wyroku art. 62 Kodeksu karnego. W okresie od 01.01.2019 r. do 31.12.2019 r. w ośrodkach diagnostycznych wykonano łącznie 1417 badań psychologicznych, z czego 633 orzeczenia sporządzono skazanym, co do których zachodziło podejrzenie konieczności stosowania oddziaływań w warunkach oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo.

W 2019 r. we wszystkich oddziałach terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo 2518 skazanych objętych było oddziaływaniami specjalistycznymi, w tym 422 skazanych z diagnozą upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim i 62 w stopniu umiarkowanym.

Łącznie funkcjonowały więc 23 oddziały o wymienionej wyżej specjalizacji, które dysponowały 1778 miejscami. W dwóch oddziałach – w Zakładzie Karnym Nr 1 w Grudziądzu i Oddziale Zewnętrznym w Lublińcu – przebywają skazane kobiety, u których zdiagnozowano potrzebę stosowania specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych. Pozostałe oddziały przeznaczone są dla mężczyzn. W 7 z nich dodatkowo realizowany jest program terapeutyczno-resocjalizacyjny dla sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, popełnionych w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

Na mocy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. 2019 r. poz. 683) osadzeni mogą korzystać ze środków finansowych, w przypadku braku możliwości korzystania ze środków budżetowych, między innymi na pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy (3 przypadki w 2019 r. na kwotę 550 zł), pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniem lekarskim lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie (w 2019 r. zrealizowano 141 takich transportów na kwotę 79.700, 93 zł, w tym dla osób z niepełnosprawnościami), pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie między innymi środków czystości i higieny osobistej, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych.”

Jednostki lecznicze podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji

W samodzielnych publicznych zakładach opieki zdrowotnej MSWiA, dla których Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest organem założycielskim, wzorem lat ubiegłych w 2019 r. realizowano szereg inwestycji mających na celu likwidację barier architektonicznych utrudniających niepełnosprawnym dostęp do szpitali, przychodni

i poradni. Zmodernizowano i dostosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnościami dźwigi osobowe, węzły sanitarne, drogi komunikacji wewnętrznej, zewnętrzne podjazdy, teren wokół obiektów zakładów opieki zdrowotnej.

Jako przykład można podać działania podejmowane przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowskie „BRISTOL” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Kudowie-Zdroju, który w 2019 r. realizował zadanie inwestycyjne pn. Przebudowa istniejącej sali gimnastycznej i pomieszczenia inhalacji z dostosowaniem dla potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach oraz obowiązujących przepisów prawa jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskiego w budynku SP ZOZ Sanatorium Uzdrowskiego „Bristol” MSWiA w Kudowie-Zdroju, którego koszty realizacji były w części dofinansowane przez MSWiA, w ramach dotacji celowej. Realizacja ww. inwestycji budowlanej umożliwiła dostosowanie bazy zabiegowej jednostki do przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskiego (Dz. U. z 2018 r. poz. 496, z późn. zm.) oraz zlikwidowała istniejące bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych ruchowo, w tym dla osób poruszających się na wózkach. Dodatkowo umożliwiła kontraktację świadczeń z NFZ, tj.: fizjoterapia ambulatoryjna oraz fizjoterapia ambulatoryjna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych, uzdrowskowa rehabilitacja dla dorosłych w szpitalu uzdrowskim oraz uzdrowskie leczenie sanatoryjne dla dorosłych zgodnie z profilem uzdrowskim (w zakresie: choroby kardiologiczne, choroby reumatologiczne, choroby ortopedyczno-urazowe, choroby naczyń obwodowych).

Ogółem na realizację przedmiotowej inwestycji w 2019 r. wydatkowano kwotę 385 272,72 zł, w tym 255 354,09 zł z przyznanej dotacji celowej MSWiA, zaś pozostałą kwotę w wysokości 129 918,63 zł Sanatorium sfinansowało ze środków własnych.

Rehabilitacja lecznicza rolników

Kasa informuje, że zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. *o ubezpieczeniu społecznym rolników* (Dz. U. z 2020 r. poz. 174, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o ubezpieczeniu rolników”, w ramach zadań zrealizowanych na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników Kasa w 2019 r.:

- skierowała na rehabilitację leczniczą osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokowały odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- zorganizowała w okresie letnich wakacji turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników w zakresie wad postawy i chorób układu ruchu oraz zaburzeń układu oddechowego.

W ramach powyższych działań na rehabilitację realizowaną przez Kasę w 2019 r. skierowano 14 461 rolników oraz 1 184 dzieci w wieku od 7 do 15 lat, w tym 123 dzieci posiadało orzeczenie o niepełnosprawności.

Ponadto, zgodnie z art. 63 ustawy o *ubezpieczeniu rolników*, Kasa w 2019 r. prowadziła działalność na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym.

Rehabilitacja lecznicza – działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w ramach zadań realizowanych na podstawie art. 69 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o *systemie ubezpieczeń społecznych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 266, z późn. zm.), prowadzi program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Program jest skierowany do osób ubezpieczonych zagrożonych długotrwłą niezdolnością do pracy z powodu choroby, urazu lub wypadku, rokujących odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji. Z programu rehabilitacji leczniczej mogą skorzystać także osoby z niepełnosprawnością, których sprawność fizyczna, psychiczna oraz umysłowa okresowo utrudnia lub ogranicza zdolność do pracy. Podstawą udziału w programie rehabilitacji jest orzeczenie lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej o potrzebie rehabilitacji leczniczej. Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej prowadzona jest w systemie stacjonarnym bądź ambulatoryjnym, w następujących profilach schorzeń:

- narządu ruchu,
- narządu ruchu po wypadkach (wczesna rehabilitacja powypadkowa),
- układu krążenia,
- układu oddechowego,
- psychosomatycznych,
- onkologicznych po leczeniu nowotworu gruczołu piersiowego,
- narządu głosu,
- ośrodkowego układu nerwowego – pilotażowy program rehabilitacji leczniczej od 1 lipca 2019 r. do 30 kwietnia 2021 r.

Głównym celem prowadzonego programu rehabilitacji leczniczej jest poprawa stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu, który umożliwia podjęcie pracy zarobkowej, a tym samym sprzyja eliminowaniu bądź znacznemu ograniczeniu stanu wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych. Indywidualnie ustalony program obejmuje rehabilitację medyczną oraz psychologiczną, a także edukację zdrowotną. W 2019 r. rehabilitację leczniczą ukończyły 86 392 osoby, z tego 1551 osób w związku ze schorzeniami będącymi następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Koszty rehabilitacji (łącznie z kosztami opłaty miejscowej i zwrotem kosztów przejazdu) wyniosły 204,2 mln zł.

W 2019 r. Departament Prewencji i Rehabilitacji ZUS współpracował z liderem projektów PFRON przy realizacji projektów finansowanych ze środków UE:

„Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją – jako elementu kompleksowej rehabilitacji w Polsce”

Projekt realizowany jest od 1 października 2017 r. do 31 grudnia 2020 r. przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach porozumienia o dofinansowanie UDA-POWR.04.03.00-00-0043/17-00 z dnia 27 grudnia 2017r. zawartego pomiędzy Centrum Projektów Europejskich a PFRON.

ZUS realizuje projekt w ramach umowy partnerskiej podpisanej 28 grudnia 2017 r. pomiędzy PFRON a ZUS.

Celem projektu jest wdrożenie modelu kształcenia i programu studiów podyplomowych kształtujących kompetencje specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją w ramach współpracy z partnerem ponadnarodowym Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung.V. (DGUV).

Model kształcenia specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją jest testowany w 4 uczelniach w Polsce na utworzonym nowym kierunku studiów podyplomowych. Nowy kierunek studiów został uruchomiony w ramach projektu na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Medycznym w Lublinie, Gdańskim Uniwersytecie Medycznym oraz Uniwersytecie Wrocławskim. Efektem projektu będzie wykształcenie min. 200 specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją do 31 grudnia 2020 r.

W 2019 r. ZUS kontynuował realizację projektu zgodnie z harmonogramem i zadaniami określonymi w umowie partnerskiej. Zakończyła się I edycja studiów podyplomowych, która była pilotażem kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją w Polsce. Ukończyło ją 120 osób, po 30 osób na każdej z 4 uczelni, które uczestniczą w projekcie.

Absolwenci reprezentują różne zawody i instytucje związane z systemem zabezpieczenia społecznego. Wśród osób, które ukończyły studia, są m.in. fizjoterapeuci, psychologowie, a także pracownicy ZUS, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, powiatowych centrów pomocy rodzinie, miejskich ośrodków pomocy społecznej, miejskich ośrodków pomocy rodzinie.

Od października 2019 trwa II edycja studiów

„Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”

Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2018 r. do 30 września 2022 r. przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach umowy o dofinansowanie UDA-POWR.02.06.00-00-0057/17-00 z dnia 27 grudnia 2017 r. zawartej pomiędzy MRPiPS a PFRON.

ZUS realizuje projekt w ramach umowy partnerskiej podpisanej 28 grudnia 2017 r. pomiędzy PFRON a ZUS.

Celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej. Model ten ma pozwolić na przygotowanie osoby z niepełnosprawnością wrodzoną lub nabytą, do powrotu do pełnienia ról społecznych i zawodowych lub ich podjęcia. Przygotowanie to opierać się będzie

na analizie i ocenie indywidualnego potencjału tej osoby, jej cech psychofizycznych i posiadanych kompetencji osobistych i zawodowych z wykorzystaniem ICF.

Model kompleksowej rehabilitacji zostanie przetestowany w 4 ośrodkach pilotażowych.

W 2019 r. ZUS kontynuował realizację projektu zgodnie z harmonogramem i zadaniami określonymi w umowie partnerskiej. Projekt realizuje zapisy Artykułu 26 Rehabilitacja Konwencji o *prawach osób niepełnosprawnych*, która zobowiązuje Państwa Strony do organizacji, wzmocnienia i rozwinięcia usług i programów w zakresie wszechstronnej rehabilitacji w taki sposób, aby usługi i programy:

- były dostępne od możliwie najwcześniejszego etapu i były oparte na multidyscyplinarnej ocenie indywidualnych potrzeb i potencjału – projekt realizuje ten wymóg poprzez zastosowanie oceny funkcjonalnej ICF;
- wspierały udział i integrację w społeczeństwie oraz włączenie we wszystkie aspekty życia społeczeństwa, były dobrowolne i dostępne dla osób niepełnosprawnych możliwie blisko społeczności, w których żyją, w tym na obszarach wiejskich – projekt realizuje ten wymóg poprzez szeroką formułę rehabilitacji społecznej zaproponowaną w projekcie, zastosowanie reguły dobrowolności i dostępności jako kluczowych zasad świadczenia usług przez ośrodki pilotażowe, zastosowanie podziału kraju na 4 regiony w ramach pilotażu tak, aby zapewnić stosunkowo równomierny dostęp dla potencjalnych uczestników projektu oraz zastosowanie szczególnych preferencji przy naborze uczestników projektu, dla osób z terenów wiejskich.

Według wytycznych dotyczących implementacji tej konwencji jednym z najważniejszych elementów prowadzących do skutecznego przywracania zdolności do pracy jest holistyczne podejście do problemu uwzględniające m. in. równoległe realizowanie działań rehabilitacji medycznej, psychospołecznej i zawodowej oraz przyjęcie bio-psycho-społecznego modelu (ICF) jako podstawowego narzędzia do identyfikowania potrzeb osoby niepełnosprawnej i zagrożonej niepełnosprawnością w zakresie umożliwienia jej powrotu do pracy. W projekcie planowane jest przyjęcie takiego holistycznego podejścia. Oparcie diagnozy możliwości psychofizycznych osoby niepełnosprawnej lub zagrożonej niepełnosprawnością na bio-psycho-społecznym modelu (ICF) uzupełnionym o obiektywne pomiary wybranych sprawności i kompetencji daje szansę na skupianiu się na możliwościach tych osób, a nie na ich ograniczeniach. Umożliwia to określenie uwarunkowań podjęcia pracy przez osoby niepełnosprawne lub zagrożone niepełnosprawnością.

Projekt realizuje Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) – Tworzenie i wdrażanie sieci usług i programów aktywizacyjnych, rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych (w szczególności dla osób z niepełnosprawnością) od aktywizacji społecznej do włączenia społecznego i zawodowego. Projekt realizuje te założenia w sposób bezpośredni poprzez pilotażowe wdrożenie koncepcji kompleksowej rehabilitacji w 4 ośrodkach zlokalizowanych na terenie całej Polski.

W przypadku osób niepełnosprawnych, projekt koncentruje się na tworzeniu warunków do ich wczesnego powrotu do pracy i utrzymania się w zatrudnieniu

m.in. poprzez stymulację motywacji, rehabilitację zdrowotną, uzupełnianie kwalifikacji czy likwidację barier mentalnych i środowiskowych. W tym celu stworzono sieć synergicznych powiązań pomiędzy różnymi instytucjami (np. ZUS, KRUS, PFRON, jednostki samorządu terytorialnego, placówki medyczne).

Projekt realizuje te założenia poprzez testowanie formuły kompleksowej rehabilitacji, integrującej ww. elementy w ramach jednego ośrodka rehabilitacji.

Działania Narodowego Funduszu Zdrowia

Zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2018 r. poz.465, z późn. zm.), zwanym dalej rozporządzeniem w sprawie świadczeń gwarantowanych, wszystkie podmioty lecznicze realizujące świadczenia rehabilitacyjne muszą być dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Tabela: Liczba świadczeń udzielonych w rodzaju rehabilitacja lecznicza (w poszczególnych zakresach) świadczeniobiorcom z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności w 2019 r.

kod zakresu świadczeń	nazwa zakresu świadczeń	liczba pacjentów	wartość rozliczonych jednostek rozliczeniowych
05.1300.507.02	LEKARSKA AMBULATORYJNA OPIEKA REHABILITACYJNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	35 589	2 102 274,07
05.1310.508.02	FIZJOTERAPIA AMBULATORYJNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	79 991	121 308 695,58
05.1310.509.02	FIZJOTERAPIA DOMOWA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	25 685	107 109 965,59
05.2300.521.02	REHABILITACJA DZIECI Z ZABURZENIAMI WIEKU ROZWOJOWEGO W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM Z ORZECZENIEM O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	5 896	21 291 464,54
05.2300.522.02	REHABILITACJA OGÓLNOUSTROJOWA W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	8 299	13 497 927,47
05.2300.523.02	REHABILITACJA OSÓB Z DYSFUNKCJĄ NARZĄDU SŁUCHU I MOWY DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	503	840 200,58
05.2300.524.02	REHABILITACJA OSÓB Z DYSFUNKCJĄ NARZĄDU WZROKU DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	219	179 010,86
05.2300.525.02	REHABILITACJA PULMONOLOGICZNA Z WYKORZYSTANIEM METOD SUBTERRANEOTERAPII W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	4	3 003,00
05.2300.526.02	REHABILITACJA KARDIOLOGICZNA LUB KARDIOLOGICZNA TELEREHABILITACJA HYBRYDOWA W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	116	164 194,84
05.4300.500.02	REHABILITACJA OGÓLNOUSTROJOWA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	14 241	45 193 006,69
05.4300.509.02	REHABILITACJA PULMONOLOGICZNA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	389	1 068 331,70
05.4306.500.02	REHABILITACJA NEUROLOGICZNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	3 733	16 729 827,36
05.4306.502.02	LECZENIE DOROSŁYCH CHOROBYCH ZE ŚPIĄCZKĄ DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	11	301 344,00
05.4307.300.02	REHABILITACJA NEUROLOGICZNA DLA DZIECI	26	138 046,80
05.4308.500.02	REHABILITACJA KARDIOLOGICZNA LUB KARDIOLOGICZNA TELEREHABILITACJA HYBRYDOWA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	184	812 963,99

Źródło: opracowanie NFZ.

Przedmiotowych świadczeń udzielono 132 227 świadczeniobiorcom, a wartość rozliczonych jednostek rozliczeniowych wynosiła 330 740 257, 07 zł.

Osobom niepełnosprawnym posiadającym niżej wymienione uprawnienia dodatkowe (ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej) przysługuje prawo do wyrobów medycznych bez uwzględnienia okresów użytkowania określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych.

Uprawnienia dodatkowe:

- 47DN przysługuje osobom do 18 roku życia, u których stwierdzono ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu,
- 47ZN przysługuje osobom posiadającym orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- 47ZND przysługuje osobom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Tabela: Dane dotyczące dodatkowych uprawnień.

Rok realizacji	Kod uprawnienia dodatkowego	Liczba pacjentów	Wartość rozliczonych wyrobów
2019	47DN	11 668	33 287 549,52 zł
2019	47ZN	81 635	142 008 320,48 zł
2019	47ZND	4 760	15 449 004,54 zł

Źródło: opracowanie NFZ, dane pochodzą z systemu informatycznego Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia według stanu na dzień 2 marca 2020 r.

W oparciu z kolei o rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. *w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1285, z późn. zm.), z pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych, korzystają pacjenci zgodnie z charakterystyką świadczeń.

Działania Instytutu Pracy i Spraw Społecznych

W latach 2017-2019 r. IPiSS realizował w partnerstwie projekt pn. „Profesjonalizacja usług i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych - nowe standardy kształcenia i opieki”. Celem głównym projektu była profesjonalizacja opieki nad osobami starszymi o różnym stopniu niesamodzielności w ich miejscu zamieszkania projektu, poprawa jakości i dostępności usług. W ramach projektu opracowana została m.in. definicja osoby niesamodzielnej, kryteria oceny niepełnosprawności, standardy usług opiekuńczych i asystenckich oraz standardy kształcenia w zawodzie opiekun wspierający osobę niesamodzielną. W szkoleniach w zakresie usług asystenckich i opiekuńczych zgodnie z wypracowanymi standardami uczestniczyło 378 osób. W działaniach pilotażowych projektu 422 osoby niesamodzielne zostały objęte opieką wg wypracowanych standardów usług asystenckich i opiekuńczych, a 303 wsparciem w formie teleopieki. Wsparcie zrealizowano w 32 gminach na terenie całej Polski. Oprócz wsparcia bezpośredniego,

opracowany został również projekt ustawy o opiece nad osobami niesamodzielnymi wraz z uzasadnieniem.

3. DOSTĘPU DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty terapii zajęciowej mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Działalność warsztatu, poprzez zastosowanie różnorodnych technik terapii zajęciowej, zmierza do usamodzielnienia uczestników, poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijania psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Koszty utworzenia, działalności i wynikające ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej są współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków samorządu powiatowego, lub z innych źródeł. Zgodnie z ustawą o *rehabilitacji* koszty działalności warsztatu są finansowane ze środków samorządu powiatowego w wysokości co najmniej 10% tych kosztów. Natomiast, maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej, w tym wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu, określono na poziomie 90% kosztów, a tworzenia warsztatu terapii zajęciowej wynosi 70% tych kosztów.

W 2019 r. ze środków PFRON wypłacono dofinansowanie kosztów tworzenia dwóm warsztatom terapii zajęciowej (WTZ) w kwocie 213.781,00 zł.

Środki na finansowanie kosztów działania warsztatów wyliczone wg algorytmu uwzględniają zobowiązania z tytułu umów zawartych w tym zakresie do 31 grudnia roku poprzedzającego realizację tego zadania. Przypadająca powiatom kwota na wypłatę zobowiązań w tym zakresie wyniosła 500.191.536,00 zł

Na dofinansowanie kosztów działania warsztatów powstałych w latach poprzednich powiaty wykorzystały kwotę 499 591 375,00 zł, w których uczestniczyło 27.691 uczestników.

W omawianym okresie powstały 2 nowe warsztaty terapii zajęciowej finansowane ze środków Funduszu. Dofinansowania udzielono 717 warsztatom z tego 126 warsztatom, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych na kwotę 84.795.160,00 zł oraz 591 warsztatom przy jednostkach spoza sektora finansów publicznych na kwotę 414.796.215,00 zł. W kraju na koniec roku poza 719 wtz finansowanymi ze środków PFRON działał także 1 wtz finansowany z innych źródeł.

Na koniec okresu sprawozdawczego 27.691 uczestników wtz odbywało terapię zajęciową - 389 osób w warsztatach przy zakładach pracy chronionej (1,4%), 12.561 osób to kobiety (45,4 %), 70 to młodzież do 18 roku włącznie (0,3%).

W stosunku do 2018 r. liczba uczestników WTZ w 2019 r. wzrosła o 241 osób.

Turnusy rehabilitacyjne

Osoba niepełnosprawna, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza, może otrzymać dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztu pobytu na turnusie, jeżeli spełnia ustawowe kryterium dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku oraz miejsca pracy.

Turnus rehabilitacyjny oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Powiatowe centra pomocy rodzinie udzielają, na wniosek osoby niepełnosprawnej lub jej rodziców albo prawnych opiekunów, dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządów powiatowych,

Osobie niepełnosprawnej o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje – jeżeli lekarz zaleci – opiekun podczas trwania turnusu, którego pobyt może być również dofinansowany.

W 2019 r. o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 138.501 osób, z tego 96.883 osoby niepełnosprawne oraz 41.618 opiekunów osób niepełnosprawnych. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 68.542 osób na łączną kwotę 77.665.233,00 zł.

Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 367 samorządów wypłaciło kwotę 69.488.507,00 zł na rzecz 63.360 osób, z czego: na rzecz 31.750 dorosłych osób niepełnosprawnych 37.887.324,00 zł i na rzecz 10.521 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 13.557.968,00 zł oraz kwotę 18.043.215,00 zł na rzecz 21.089 opiekunów. Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1.097,00 zł.

W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel zwiększyło się o 5,94%, tj. o kwotę w wysokości 3.898.459,00 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była większa o 91 osób (wzrost o 0,14%).

Wśród ww. osób dofinansowano 15.061 mieszkańców wsi (23,77%) na kwotę w wysokości 18.344.931,00 zł oraz 23.728 kobiet (37,45%) na kwotę 28.052.800,00 zł.

Refundacja ze środków PFRON kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących

Zadanie dotyczące refundacji kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących (art. 20b ustawy o rehabilitacji) w 2019 r. – tak jak w latach ubiegłych – realizowane było w Biurze PFRON – na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego (Dz. U. poz. 399).

W 2019 r. dofinansowano wydanie 23 certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących, na które wypłacono środki w wysokości 12.087,79 zł.

Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów

W 2019 r. marszałkowie województw otrzymali 233 wnioski na kwotę 155.481.518,00 zł. Z jednostek należących do sektora finansów publicznych wpłynęło 161 wniosków na kwotę 106.951.716,00 zł, a 72 wnioski na kwotę 48.529.802,00 zł wpłynęło z jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Zawarto 144 umowy na kwotę 45.101.820,00 zł, z czego 93 umowy na kwotę 26.994.589,00 zł zawarto z jednostkami sektora finansów publicznych, a 51 umów na kwotę 18.107.231,00 zł zawarto z jednostkami spoza tego sektora. W stosunku do 2018 r. liczba umów zmniejszyła się o 9.

W ramach 139 umów wypłacono dofinansowania kosztów robót budowlanych obiektów służących rehabilitacji na kwotę 44.197.547,00 zł, z czego na 89 inwestycji podmiotów z sektora finansów publicznych przeznaczono kwotę 26.168.554,00 zł, a na 50 inwestycji jednostek spoza tego sektora kwotę 18.028.993,00 zł.

Średnie wypłacone dofinansowanie inwestycji wyniosło 317.968,00 zł.

Na roboty budowlane dotyczące 32 obiektów służących rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystane zostały środki w wysokości 12.964.875,00 zł. W zakresie obiektów służących rehabilitacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi dofinansowano 39 inwestycji w wysokości 11.001.288,00 zł.

Zadania zlecane

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami:

- na zlecenie Funduszu,
- na zlecenie samorządu województwa lub powiatu – ze środków PFRON przekazanych do samorządów wg algorytmu.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji

zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945).

W 2019 r. Fundusz ogłosił konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2019 pn. „Kierunek AKTYWNOŚĆ”. Zgłaszane projekty mogły dotyczyć:

- kierunku pomocy 1: wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy,
- kierunku pomocy 2: zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych,
- kierunku pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia,
- kierunku pomocy 4: zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji,
- kierunku pomocy 5: poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych,
- kierunku pomocy 6: upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności.

Konkurs dotyczy projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2020 r. do dnia 31 marca 2021 r. oraz projektów wieloletnich realizowanych do 1 stycznia 2020 r. do 31 marca 2023 r.

Wśród złożonych wniosków największą grupę stanowią wnioski dotyczące działań zwiększających samodzielność osób niepełnosprawnych, w szczególności działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych w specjalistycznych placówkach powołanych i kierowanych przez organizacje pozarządowe.

Ponadto, w konkursie wyszczególnione zostały działania ujęte w programie *Za życiem*, tj.:

- rehabilitacja domowa dzieci niepełnosprawnych oraz edukacja rodziców (opiekunów prawnych) w miejscu ich zamieszkania poprzez przygotowanie do samodzielnego wspomagania rozwoju dziecka niepełnosprawnego;
- poradnictwo indywidualne i grupowe oraz grupy środowiskowego wsparcia dla rodzin dzieci niepełnosprawnych.

Konkurs umożliwiał również zgłaszanie projektów dotyczących świadczenia usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych, w szczególności usług asystencji osobistej.

Założenia konkursu pn. „Kierunek AKTYWNOŚĆ” zostały przedstawione do konsultacji społecznych z organizacjami pozarządowymi.

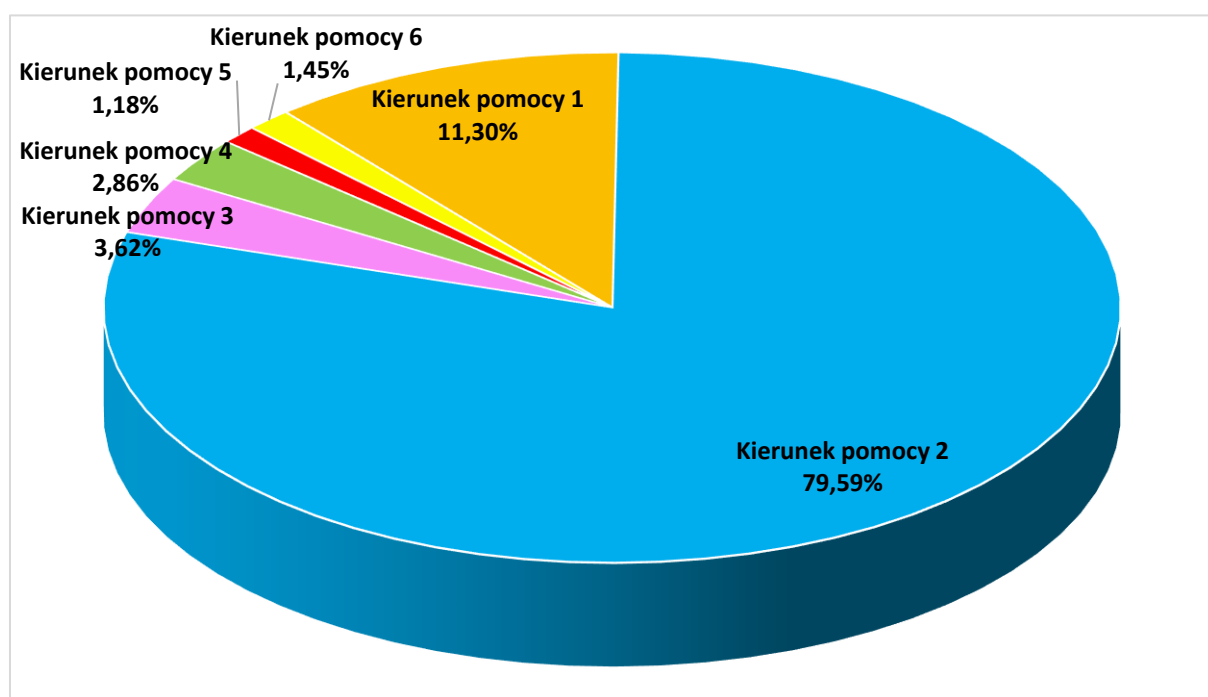
W 2019 r. realizowane były umowy zawarte w konkursach:

- „Gotowi do pracy – włączenie osób niepełnosprawnych w rynek pracy” (konkurs nr 1/2016) - tryb pozakonkursowy (II okres realizacji od 1 kwietnia 2018 r. do 31 marca 2019 r.),
- „Kurs na samodzielność – zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych w życiu społecznym” (konkurs nr 2/2016) - tryb pozakonkursowy (II okres realizacji od 1 kwietnia 2018 r. do 31 marca 2019 r.),

- „Profesjonalni w działaniu – zwiększenie kompetencji i umiejętności otoczenia osób niepełnosprawnych” (konkurs nr 3/2017) - tryb pozakonkursowy (II okres realizacji od 1 kwietnia 2018 r. do 31 marca 2019 r.),
- „Samodzielni i skuteczni” (konkurs nr 4/2017) – tryb pozakonkursowy (od 1 kwietnia 2019 r. do 31 marca 2020 r.),
- „Szansa-Rozwój-Niezależność” (konkurs nr 1/2018) – konkurs dotyczy projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz projektów wieloletnich realizowanych od 1 stycznia 2019 r. do 31 marca 2022 r.

Na realizację zadania zaplanowano w 2019 r. środki finansowe w wysokości 328.971.000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 279.569.347,43 zł.

Wykres: Wypłaty w 2019 r. wg kierunków pomocy - Zadania zlecane art. 36.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019 r.

W ramach dofinansowanych w konkursach projektów wsparciem objętych zostało 205.752 beneficjentów ostatecznych.

Zajęcia klubowe w WTZ

Rehabilitacja społeczna i zawodowa w formie warsztatów terapii zajęciowej jest ważnym elementem systemu wsparcia osób, którym niepełnosprawność uniemożliwia lub utrudnia aktywne funkcjonowanie społeczne i zawodowe. Sieć placówek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) na terenie kraju stwarza osobom niepełnosprawnym możliwość pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do rozpoczęcia pracy.

Wdrożenie i realizacja rządowego programu *Za życiem*, a także związane z nim zmiany w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw, rozszerzyły zakres wsparcia osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie zajęć klubowych, czego skutkiem jest powstanie nowego programu PFRON pod nazwą „Zajęcia klubowe w WTZ”.

Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji.

Beneficjentami programu są:

- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które były uczestnikami WTZ i opuściły go w związku z podjęciem zatrudnienia,
- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, znajdujące się na prowadzonej przez podmiot prowadzący WTZ liście osób (o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji, których zgłoszenie do uczestnictwa w warsztacie zostało zatwierdzone i które nie rozpoczęły terapii w WTZ.

Adresatami programu są podmioty prowadzące warsztaty terapii zajęciowej.

Pomoc finansowa ze środków PFRON udzielana jest adresatom programu przez samorządy powiatowe, które przystąpią do realizacji programu.

Program „Zajęcia klubowe w WTZ” realizowany jest na terenie całego kraju w określonych cyklach - trwających od dnia 1 lutego danego roku kalendarzowego do dnia 31 stycznia kolejnego roku kalendarzowego. Nabór wystąpień samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu odbywa się w dwóch odrębnych turach w roku realizacyjnym.

Wystąpienia samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu w roku realizacyjnym trwającym od 1 lutego 2019 r. do 31 stycznia 2020 r. – przyjmowane były od 1 do 30 listopada 2018 r. w Oddziałach PFRON właściwych terytorialnie dla siedziby władz samorządu powiatowego.

W okresie realizacji programu „Zajęcia klubowe w WTZ” od dnia 1 lutego 2019 r. do dnia 31 stycznia 2020 r. (tj. rok realizacyjny 2019), wysokość obowiązującej w programie miesięcznej stawki osobowej wynosiła 400 zł.

Liczba powiatów, które w roku realizacyjnym 2019 wystąpiły o przyznanie środków finansowych na realizację przedmiotowego programu to 75 (64 w I turze naboru wystąpień i 11 w II turze). Liczba WTZ w roku realizacyjnym 2019 to 83 (70 w I turze i 13 w II turze). Liczba BO zgłoszona do objęcia wsparciem w roku realizacyjnym 2019 to 731 (635 w I turze i 96 w II turze).

Program „Zajęcia klubowe w WTZ” jest rozwiązaniem, które sprzyja aktywnemu wspomaganiu tych uczestników warsztatów, którzy weszli na rynek pracy oraz osób niepełnosprawnych przed rozpoczęciem procesu rehabilitacji w warsztacie terapii zajęciowej.

Na realizację programu od dnia 1 lutego 2019 r. do dnia 31 stycznia 2020 r. (tj. rok realizacyjny 2019) zaplanowano środki w wysokości 3.281.000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 3.274.566,50 zł (tj. 99,80 % planu).

W ramach kontynuacji programu, w dniu 30 listopada 2019 r. zakończyła się I tura naboru wystąpień samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na prowadzenie zajęć klubowych w WTZ w kolejnym roku realizacyjnym (2020 r.), tj. od dnia 1 lutego 2020 r. do dnia 31 stycznia 2021 r.

Pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus”

Program realizowany jest od dnia podjęcia uchwały przez Radę Nadzorczą PFRON o zatwierdzeniu programu (Rada Nadzorcza PFRON zatwierdziła pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus” w dniu 21 sierpnia 2018 r. – uchwała nr 8/2018 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 21 sierpnia 2018 r.) do dnia 31 grudnia 2021 roku na terenie całego kraju jako pilotaż obejmujący trzy lata szkolne:

- 1) rok szkolny 2018/2019 trwający od dnia 1 września 2018 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.;
- 2) rok szkolny 2019/2020 trwający od dnia 1 września 2019 r. do dnia 31 sierpnia 2020 r.;
- 3) rok szkolny 2020/2021 trwający od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r.

Celem pilotażu jest zebranie doświadczeń służących wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej.

Zamierzeniem realizacji pilotażowego programu „Rehabilitacja 25 plus” jest objęcie wsparciem w postaci całodziennych usług opiekuńczych, aktywizacji w sferze fizycznej, intelektualnej i społecznej oraz zawodowej, niezatrudnionych dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (absolwentów OREW, ORW, SPdP i innych placówek edukacyjnych), które nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej). Program jest pomostem dla osób, które po ukończeniu edukacji z różnych przyczyn nie znalazły miejsca w różnego typu placówkach dziennej opieki i daje takim osobom lub ich opiekunom prawnym czas na znalezienie placówki, w której mogłyby uzyskać docelowe wsparcie.

Adresatem programu są podmioty prowadzące OREW (ośrodki rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawcze), ORW (ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze), SPdP (szkoły specjalne przysposabiające do pracy) oraz inne placówki edukacyjne.

OREW, ORW, SPdP oraz inne placówki edukacyjne, udzielają wsparcia beneficjentom programu, poprzez zapewnienie:

- 1) usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym pomocy w utrzymaniu higieny osobistej;
- 2) udziału w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo;
- 3) udziału w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań;

- 4) pomocy w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności;
- 5) pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego;
- 6) działań aktywizujących zawodowo w przypadku absolwentów SPdP;
- 7) transportu.

W 2019 r. Rada Nadzorcza PFRON wprowadziła zmiany do programu, w efekcie czego nastąpiło rozszerzenie beneficjentów programu. Przed wprowadzeniem zmian z pomocy udzielanej w ramach programu mogli korzystać spełniający wszystkie przewidziane w programie warunki uczestnictwa absolwenci OREW, bądź ORW, bądź SPdP (szkół specjalnych przysposabiających do pracy). Obecnie z programu mogą skorzystać także niezatrudnione osoby niepełnosprawne będące absolwentami innych placówek edukacyjnych w wieku powyżej 25 roku życia:

- a) osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim legitymujące się aktualnym orzeczeniem, o którym mowa w ustawie o rehabilitacji;
- b) osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami, o ile nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej).

Beneficjent programu może korzystać ze wsparcia w ramach programu maksymalnie przez trzy lata szkolne, nie dłużej niż do dnia 31 sierpnia 2021 r.

W roku szkolnym 2019/2020 stawka osobowa przypadającą na jednego beneficjenta programu miesięcznie wynosi 2.500,00 zł.

Dla okresu przypadającego na rok szkolny 2019/2020 trwający od dnia 1 września 2019 r. do dnia 31 sierpnia 2020 r., wnioski o przyznanie środków finansowych przyjmowane były od dnia 24 czerwca 2019 r. do 2 sierpnia 2019 r.

Wysokość środków na realizację zadania wg stanu na 31.12.2019 r. wyniosła 14.500.000,00 zł. W roku szkolnym 2019/2020 zawartych zostało 77 umów obejmujących wsparciem 507 osób niepełnosprawnych w ośrodkach rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych i innych placówkach edukacyjnych, do których wypłacono środki finansowe w wysokości 14.296.260,00 zł.

Jednocześnie rozszerzenie adresatów programu w roku szkolnym 2019/2020 spowodowało ponad dwukrotny wzrost beneficjentów programu z 232 w roku szkolnym 2018/2019 do 507 w roku szkolnym 2019/2020.

Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu”

Celem programu jest zapewnienie pomocy osobom niepełnosprawnym, poszkodowanym na skutek działania żywiołu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Adresatami programu są poszkodowane na skutek żywiołu:

- osoby niepełnosprawne posiadające aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne),
- dzieci i młodzież niepełnosprawna posiadająca aktualne orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przed ukończeniem 16 roku życia.

Pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych poszkodowanych na skutek żywiołu udzielana jest ze środków PFRON:

- w ramach Modułu I – w formie jednorazowego świadczenia na rehabilitację społeczną,
- w ramach Modułu II – w formie jednorazowego świadczenia stanowiącego rekompensatę poniesionych strat i/lub pokrycie kosztów przeprowadzenia naprawy przedmiotów, których zakup był dofinansowany ze środków PFRON.

Ponadto, w ramach środków przeznaczonych na realizację programu, finansowane są także wydatki samorządów powiatowych ponoszone na obsługę programu – do wysokości 2,5% środków wydatkowanych przez samorząd powiatowy na realizację programu.

Decyzję o uruchomieniu realizacji programu w związku z zaistnieniem danej sytuacji kryzysowej podejmuje Zarząd PFRON, pod warunkiem uruchomienia pomocy dla osób poszkodowanych w wyniku żywiołu przez organy administracji rządowej lub samorządowej. Przedmiotową decyzję Zarząd PFRON zatwierdza przyjmując dokument wyznaczający kierunki działań programu oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu.

W 2019 r. uchwałą nr 37/2019 z dnia 28 maja 2019 r. Zarząd Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych uruchomił realizację przedmiotowego programu przyjmując dokument pn. Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu” w 2019 r.

Uruchomienie realizacji programu w 2019 r. podyktowane było wystąpieniem ekstremalnych zdarzeń atmosferycznych (m.in. trąba powietrzna na terenie gminy Wojciechów na Lubelszczyźnie, intensywne opady deszczu w Małopolsce, na Podkarpaciu i Śląsku, stwarzające realne ryzyko powodzi i podtopień), powodujących zagrożenie dla ludności i straty w mieniu w znacznym rozmiarze (spełniona definicja programowa pojęcia „żywioł”) oraz koniecznością pilnej interwencji w tym zakresie na rzecz osób niepełnosprawnych, które ucierpiały w wyniku tych zdarzeń.

W 2019 r. w programie uczestniczyły gminy z 23 powiatów na terenie 6 województw: Lubelskiego, Małopolskiego, Mazowieckiego, Opolskiego, Podkarpackiego i Świętokrzyskiego. Wsparcia w ramach programu udzielono 282 osobom, wydając na ten cel środki w wysokości 670.452,50 zł.

Projekt: „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”

Działanie 2.6: Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych PO WER.

Podstawa realizacji: umowa o dofinansowanie z dnia 28.12.2017 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące 4.4. Zwięzła charakterystyka podjętych i zrealizowanych działań w 2019 r.:

- Wybór 4 ośrodków pilotażowo wdrażających model kompleksowej rehabilitacji – w maju 2019 r. został rozstrzygnięty przetarg, zaś w czerwcu 2019 zawarte zostały umowy na usługę rehabilitacji kompleksowej dla wszystkich 4 makroregionów:
 - Makroregion 1 - woj. zachodniopomorskie, pomorskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie) – Wielspin Sp. z o. o
 - Makroregion 2 - woj. lubuskie, dolnośląskie, opolskie, śląskie) - Hotel Róża Sp. z o.o./Zakład Doskonalenia Zawodowego w Katowicach;
 - Makroregion 3 - woj. warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie, łódzkie) - MDDP S.A. Akademia Biznesu Sp. k./Krajowa Izba Gospodarcza;
 - Makroregion 4 - woj. lubelskie, małopolskie, świętokrzyskie, podkarpackie) - MDDP S.A. Akademia Biznesu Sp. k./Krajowa Izba Gospodarcza;
- Przygotowanie lekarzy orzekających i psychologów do kwalifikowania uczestników do kompleksowej rehabilitacji – w dniach 25-26.06, 17-18.07, 7-8.08 oraz 28.08.2019 r. zostały zrealizowane szkolenia dla lekarzy orzekających/psychologów biorących udział w procesie kwalifikowania uczestników do kompleksowej rehabilitacji z punktów kwalifikacyjnych oddziałach w ZUS, powiatach oraz oddziałach PFRON. W szkoleniach tych wzięło udział – 41 lekarzy i 25 psychologów. Szkolenia miały na celu zapoznanie uczestników z założeniami modelu rehabilitacji kompleksowej, zasadami funkcjonowania ośrodków kompleksowej rehabilitacji, trybem i kryteriami kwalifikowania osób do ORK oraz możliwościami wykorzystania klasyfikacji ICF do określenia potrzeby kompleksowej rehabilitacji.
- Przygotowanie kadry ośrodków do testowania modelu kompleksowej rehabilitacji – w 2019 r. czterokrotnie zostały przeprowadzone 3-dniowe warsztaty dla kadry 4 ORK wdrażające pilotażowo model rehabilitacji kompleksowej - członków zespołu rehabilitacyjnego: 24-26.07.2019 w Nałęczowie (z udziałem 25 uczestników), 29-31.07.2019 r. w Grębiszewie (z udziałem 23 uczestników), 19-22.08.2019 w Wągrowcu (z udziałem 21 uczestników) oraz 26-28.08.2019 w Ustroniu (z udziałem 25 uczestników). W sumie w szkoleniach dla kadry ORK wzięło udział 94 uczestników. Program warsztatów obejmował zapoznanie uczestników z zasadami funkcjonowania Ośrodków Rehabilitacji Kompleksowej oraz z zasadami realizacji poszczególnych procesów świadczenia usług na rzecz odbiorców w formule kompleksowej rehabilitacji (zawodowej, psychospołecznej

i medycznej), a także dokumentacją związaną z realizacją procesu kompleksowej rehabilitacji wraz z zasadami jej przygotowania i archiwizacji. W trakcie warsztatów istotny akcent został także położony na budowanie i integrację zespołu współpracującego w ORK, kształtowanie relacji specjalista – uczestnik kompleksowej rehabilitacji oraz radzenie sobie ze stresem i przeciwdziałanie wypaleniowi zawodowemu.

- Kwalifikacja uczestników do kompleksowej rehabilitacji – w 2019 r. w lipcu została uruchomiona procedura kwalifikowania uczestników do kompleksowej rehabilitacji m.in. w ZUS (15 miast wojewódzkich oraz oddziały ZUS zlokalizowane w relatywnie bliskiej odległości od każdego z 4 ORK, punktach kwalifikacyjnych w powiatach/miastach na prawach powiatu, w oparciu o potencjał organizacyjny i kadrowy powiatowych zespołów ds. orzekania (Wągrowiec, Gniezno, Świdnik, Otwock, Mińsk Mazowiecki i Rybnik) oraz 4 oddziałach PFRON (Warszawa, Poznań, Katowice, Lublin) zlokalizowanych blisko 4 ORK. Procedura była prowadzona zgodnie z wytycznymi modelu rehabilitacji kompleksowej przez zespoły orzekające złożone z: lekarzy orzekających i psychologów. W sumie wydano 159 orzeczeń o potrzebie kompleksowej rehabilitacji (pozytywna kwalifikacja), oraz 100 orzeczeń o braku potrzeby kompleksowej rehabilitacji (negatywna kwalifikacja).
- Pilotażowe wdrożenie modelu rehabilitacji kompleksowej – we wrześniu 2019 r. został uruchomiony I cykl kompleksowej rehabilitacji w 4 ośrodkach rehabilitacji kompleksowej, w każdym z 4 makroregionów. Na cykl kompleksowej rehabilitacji w ORK składa się:
 1. Dwutygodniowy okres próbny, w trakcie którego są przeprowadzone następujące działania:
 - a) opracowanie Indywidualnego Programu Rehabilitacji, który zawiera ścieżkę prowadzenia rehabilitacji, czyli formy i metody realizacji rehabilitacji kompleksowej nastawionej na przywracanie lub rozwój zdolności psychospołecznych i fizycznych oraz umiejętności zawodowych uczestnika istotnych z punktu widzenia konkretnego zawodu;
 - b) zajęcia rehabilitacyjne z zakresu trzech modułów: medycznego, zawodowego oraz psychospołecznego,
 - c) podpisanie zgodny na realizację IPR, stanowiącej umowę na realizację rehabilitacji kompleksowej.
 2. Cykl rehabilitacyjny prowadzony w Ośrodku Kompleksowej Rehabilitacji, na bazie Indywidualnego Programu Rehabilitacji, składający się z trzech modułów: modułu medycznego, modułu zawodowego oraz modułu psychospołecznego.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r., do 4 ORK skierowano w sumie 132 uczestników, natomiast kontynuowało ją na koniec tego okresu 89 uczestników. W podziale na makroregiony struktura uczestników wygląda następująco:

- Makroregion 1: ORK Wągrowiec – 45 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 28 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.;
- Makroregion 2: ORK Ustroń – 28 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 18 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.;
- Makroregion 3: ORK Grębiszew – 34 osoby rozpoczęły rehabilitację kompleksową, zaś 24 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.;
- Makroregion 4: ORK Nałęczów – 25 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 19 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.;

W ramach tej struktury 89 osób przebywało w ORK w trybie stacjonarnym, zaś 3 osoby w trybie niestacjonarnym.

Realizację projektu zaplanowano na 57 miesięcy - od 1 stycznia 2018 r. do 30 września 2022 r.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Centralny Instytut Ochrony Pracy- Państwowy Instytut Badawczy.

Łączna kwota wydatków kwalifikowanych projektu wynosi 85.285.146,57 zł, w tym:

- środki UE: 71.878.321,52 zł,
- środki z budżetu państwa: 13.406.825,05 zł.

Informacje dotyczące refundacji otrzymanych przez Fundusz oraz wypłaconych dla Partnerów projektu w okresie sprawozdawczym za 2019 r.:

- MF oraz MRPiPS przekazało na konto projektowe PFRON refundacje za wydatki rozliczone w ramach zatwierdzonych wniosków o płatność w łącznej kwocie 4.237.485,95 zł.
- PFRON przekazał partnerowi projektu: CIOP – PIB środki refundacji za wydatki rozliczane w ramach zatwierdzonych wniosków o płatność w łącznej wysokości: 80.878,21 zł.
- PFRON przekazał partnerowi projektu: ZUS środki refundacji za wydatki rozliczane w ramach zatwierdzonych wniosków o płatność w łącznej wysokości: 239.468,71 zł.

Na realizację projektu w 2019 r. zaplanowano środki w łącznej wysokości 6.927.000,00 zł, w tym:

- środki UE: 5.837.800,00 zł (§ 2447),
- środki z budżetu państwa: 1.089.200,00 zł (§ 2449).

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 4.750.262,02 zł (68,58% planu), w tym:

- środki UE 4.003.520,84 zł (§ 2447),
- środki z budżetu państwa 746.741,18 zł (§ 2449).

Projekt pn. „Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją - jako element systemu kompleksowej rehabilitacji w Polsce”

Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER), Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu jest opracowanie modelu kształcenia i programu studiów podyplomowych kształtujących kompetencje specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją poprzez przygotowanie, realizację i ocenę efektów studiów podyplomowych z zakresu zarządzania rehabilitacją. W wyniku projektu wykształconych zostanie min. 200 absolwentów studiów podyplomowych.

Realizację projektu zaplanowano na okres 39 miesięcy – od 1 października 2017 r. do 31 grudnia 2020 r.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych,
- Gdańskim Uniwersytetem Medycznym,
- Uniwersytetem Medycznym w Lublinie,
- Uniwersytetem Warszawskim,
- Uniwersytetem Wrocławskim,
- Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung.V., jako partnerem ponadnarodowym.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych w projekcie wynosi 6.387.464,45 zł, w tym:

- środki POWER na lata 2014-2020 w kwocie 6.195.840,51 zł,
- łączny wkład własny w kwocie 191.623,94 zł.

Wszystkie działania są realizowane zgodnie z harmonogramem. W okresie sprawozdawczym zrealizowano m. in. następujące działania:

- kontynuowano realizację studiów podyplomowych na 4 uczelniach – Partnerach projektu,
- pierwsi absolwenci – 120 osób, zakończyli w lipcu pierwszą edycję studiów,
- przygotowano materiały dla studentów,
- dokonano modyfikacji zasad rekrutacji na II edycję studiów w oparciu o wyniki ewaluacji,
- dokonano modyfikacji programu kształcenia (sylabusy) w oparciu o wyniki ewaluacji,
- przeprowadzono spotkanie robocze dla wykładowców,
- przygotowano niezbędną dokumentację związaną z uruchomieniem studiów podyplomowych na poszczególnych Uczelniach oraz zmodyfikowano Regulamin rekrutacji na studia podyplomowe oraz instrukcję dla Komisji Rekrutacyjnej,
- przeprowadzono rekrutację na studia podyplomowe, w efekcie której na studia przyjęto 120 słuchaczy,

- od października rozpoczęto realizację drugiej edycji studiów, w której udział bierze 121 osób.

W 2019 r. zostały poniesione wydatki w kwocie: 1.616.932,90 zł, w tym:

- 1) wypłacone transze dla Partnerów w łącznej kwocie 1.008.317,00 zł,
- 2) wypłacone refundacje dla Partnerów w łącznej kwocie 561.053,02 zł,
- 3) wydatki po stronie PFRON w kwocie 46.498,28 zł,
- 4) wkład własny rzeczowy – 1.064,60 zł.

Na realizację projektu w 2019 r. zaplanowano środki w łącznej wysokości 1.871.000,00 zł, w tym:

- środki UE 1.816.628,08 zł (§2447),
- środki z budżetu państwa 54.371,92 zł (§ 2449).

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 1.616.932,90 zł (86,42% przyznanego limitu), w tym:

- środki UE 1.570.724,20 zł (§2447),
- środki z budżetu państwa 46.208,70 zł (§ 2449).

Programy Centralnego Instytutu Ochrony Pracy

W ramach Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” – IV etap okres realizacji: lata 2017 - 2019 w 2019 r. realizowano projekt System zdalnego zarządzania telerehabilitacją i monitorowania postępów rehabilitacji powypadkowej osób z urazami kończyn górnych.

Celem zadania jest opracowanie modelu systemu teleinformatycznego integrującego różne formy zdalnej rehabilitacji oraz umożliwiającego zdalne zarządzanie telerehabilitacją i monitorowanie postępów rehabilitacji powypadkowej.

Opracowany system jest wyposażony w zestaw 14 gier wspomagających proces fizjoterapii kończyn górnych, każda w dwóch wersjach przeznaczonych dla gogli rzeczywistości wirtualnej oraz umożliwiająca wyświetlanie obrazu na monitorze lub telewizorze. Zestaw ćwiczeń, które są zastosowane w grach, został określony na podstawie najczęściej występujących urazów i dolegliwości kończyn górnych oraz w oparciu o wiedzę ekspercką specjalistów w dziedzinie fizjoterapii z długoletnim doświadczeniem praktycznym (eksperci z ośrodka „Kaśmin” i „MedCare”). Gry są ukierunkowane na fizjoterapię następujących dolegliwości: stawu ramiennego, stawu łokciowego, stawu promieniowo-nadgarstkowego oraz na profilaktykę zespołu cieśni kanału nadgarstka.

W 2019 r., przeprowadzono testy funkcjonalne oprogramowania przez użytkowników oraz badania z udziałem ochotników z dwóch ośrodków rehabilitacji. Na podstawie uzyskanych wyników przeprojektowano większą część gier aby bardziej dostosować je do potrzeb końcowych odbiorców. Przeprowadzono szkolenie dla terapeutów w dwóch ośrodkach rehabilitacji z zakresu użytkowania systemu, z wykorzystaniem nowych wersji 14 gier wspomagających proces fizjoterapii.

W celu upowszechniania:

- opracowano materiał informacyjny: *Materiały informacyjne dotyczące możliwości wykorzystania systemów wspomagania rehabilitacji i zarządzania telerehabilitacją*, udostępniony w serwisie internetowych CIOP-PIB, pod adresem: https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/file/89442/2020022621242&2G19_materiały_informacyjne.pdf
- przedstawiono prezentację – *Innovative and Comprehensive Support System for Training People Working in Dangerous Conditions* podczas międzynarodowej konferencji naukowej - 10th International Conference on Digital Human Modeling and Applications in Health, Safety, Ergonomics and Risk Management, USA, Floryda, Orlando, 26-31.07.2019 r.
- opublikowano artykuł pt. „Innovative and Comprehensive Support System for Training People Working in Dangerous Conditions” w czasopiśmie *Lecture Notes in Computer Science*, https://doi.org/10.1007/978-3-030-22216-1_29
- opracowano artykuł pt. „Acceptance of virtual reality gaming technologies supporting the physiotherapy process”, złożony do publikacji w czasopiśmie *International Journal of Human-Computer Studies*

Działania w jednostkach penitencjarnych

W celu właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi funkcjonariusze i pracownicy (w szczególności pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi) stale poszerzają swoją wiedzę w trakcie różnorodnych szkoleń w zakresie rozumienia deficytów osadzonych z różnymi typami niepełnosprawności i sposobów ich przezwyciężania. Szkolenia te były realizowane z pomocą podmiotów zewnętrznych. W 2019 r. przeszkolono 5741 funkcjonariuszy wszystkich pionów Służby Więziennej.

Skazanym i tymczasowo aresztowanym niepełnosprawnym fizycznie, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagającym opieki i pomocy innych osób, zapewniano pomoc innych osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. W tym celu w 2019 r. zrealizowano szkolenia zawodowe skazanych pod nazwą „Opiekun osoby starszej lub niepełnosprawnej”. W ramach ww. działań uczestniczyło 868 osadzonych. Szkolenia realizowano zarówno w z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości jak i Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ

Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach wszystkich typów i rodzajów:

ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Kwestie związane z kształceniem dzieci i młodzieży niepełnosprawnych pozostają w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym odpowiednich do ich potrzeb warunków kształcenia.

Zgodnie z przepisem art. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910), zwane dalej „Prawem oświatowym”, system oświaty zapewnia w szczególności:

- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej,
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami,
- opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie realizowaniaindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych.

Organizacja kształcenia specjalnego została uregulowana m.in. w przepisach:

- *Prawa Oświatowego*,
- ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, z późn.zm.)

oraz rozporządzeń wykonawczych do Prawa oświatowego.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej *zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji roku szkolnego*³²

Dyrektorom szkół specjalnych przysposabiających do pracy umożliwiono ustalenie dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych w wymiarze do 4 dni.

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej dotyczące *oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych*

Obecnie obowiązują trzy rozporządzenia dotyczące oceniania:

- a) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 czerwca 2015 r. w *sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych* (Dz. U. poz. 843, z późn. zm.) – dotyczy ono uczniów w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży oraz słuchaczy w publicznych gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych dla dorosłych,

³² Dz. U. z 2019 r. poz. 318

- b) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie *oceniania, klasyfikowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych* (Dz. U. poz. 1534) – przepisy tego rozporządzenia zostały utrzymane w mocy do czasu zakończenia kształcenia przez uczniów i słuchaczy, o których mowa w art. 124 ust. 3 i 4 Prawa oświatowego, tj. uczniów branżowej szkoły I stopnia będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum, którzy rozpoczęli kształcenie w latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 oraz uczniów dotychczasowych szkół policealnych dla dzieci i młodzieży oraz słuchaczy szkół policealnych dla dorosłych, czyli uczniów, którzy rozpoczęli kształcenie przed rokiem szkolnym 2019/2020,
- c) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie *oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych* (Dz. U. poz. 373) – dotyczy ono uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz słuchaczy w szkołach publicznych dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych.

Przepisy ww. rozporządzeń określają przypadki, w których dostosowuje się wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów i słuchaczy oraz podstawę tego dostosowania. Uwzględniają konieczność właściwego zapewnienia procesu kształcenia uczniów i słuchaczy, w tym słuchaczy szkół dla dorosłych, branżowych szkół II stopnia i szkół policealnych funkcjonujących w zakładach karnych lub aresztach śledczych. Wskazują rodzaje obowiązkowych zajęć edukacyjnych, z których realizacji uczeń może być zwolniony oraz przypadki, w których to zwolnienie może nastąpić. Określają również rodzaje dokumentów będących podstawą zwolnienia oraz tryb i okres zwolnienia, uwzględniając indywidualne możliwości psychofizyczne ucznia, specyfikę danych zajęć edukacyjnych oraz celowość realizacji przez ucznia niektórych treści nauczania.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U poz. 316, z późn. zm.)³³

W lutym 2019 r. opublikowana została klasyfikacja zawodów szkolnictwa branżowego obowiązująca w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe od 1 września 2019 r., w której między innymi określono zawody przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim - kształcenie odbywa się w branżowej szkole I stopnia. Katalog zawodów o charakterze pomocniczym obejmuje 7 zawodów tj.:

- 1) *pracownik pomocniczy gastronomii,*
- 2) *pracownik pomocniczy krawca,*
- 3) *pracownik pomocniczy mechanika,*
- 4) *pracownik pomocniczy obsługi hotelowej,*

³³ Zawody określono w załączniku nr 2 do rozporządzenia.

- 5) *pracownik pomocniczy ślusarza*,
- 6) *pracownik pomocniczy stolarza*,
- 7) *asystent fryzjera*.

W stosunku do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego obowiązującej od 1 września 2017 r.³⁴, na wnioski właściwych ministrów zmianie uległa nazwa zawodu „*asystent fryzjera*” na „*pracownik pomocniczy fryzjera*” oraz wprowadzono nowy zawód o charakterze pomocniczym – „*pracownik pomocniczy gastronomii*”.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, z późn. zm.).

W maju 2019 r. opublikowano podstawy programowe kształcenia w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego³⁵ (w tym zawodach o charakterze pomocniczym), tak by szkoły mogły rozpocząć kształcenie w tych zawodach od roku szkolnego 2019/2020.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467, z późn. zm.).

W ślad za nową podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej³⁶, wdrażaną sukcesywnie od roku szkolnego 2017/2018, przygotowana została również nowa podstawa programowa dla szkół ponadpodstawowych, która obowiązuje począwszy od roku szkolnego 2019/2020. Uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, tak jak do tej pory, realizują podstawę programową kształcenia ogólnego dla odpowiedniego typu szkoły.

W systemie oświaty, dzieckiem niepełnosprawnym jest dziecko posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, z uwagi na jeden z rodzajów niepełnosprawności określony w przepisach § 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym³⁷.

³⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. poz. 622, z późn. zm.).

³⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego.

³⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.).

³⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r., poz. 1309) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji

Diagnozy potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka niepełnosprawnego dokonują specjaliści w poradni psychologiczno-pedagogicznej³⁸, którzy wskazując w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego zalecane formy kształcenia, wspierają rodziców w wyborze przedszkola, szkoły lub placówki najbardziej odpowiedniej dla ich dziecka.

Natomiast decyzję o wyborze formy i miejsca kształcenia podejmują rodzice (opiekunowie prawni) dziecka, którzy zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej³⁹ mają wyłączne prawo do decydowania o swoim dziecku, o ile prawo to nie zostanie im ograniczone lub nie zostaną go pozbawieni.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci organizuje się od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej⁴⁰.

Zespoły wczesnego wspomagania rozwoju dzieci mogą być tworzone w publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych⁴¹, które dysponują środkami dydaktycznymi i sprzętem, niezbędnym do prowadzenia wczesnego wspomagania rozwoju dziecka. Organizację pracy tych zespołów określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie *organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci* (Dz. U. poz. 1635).

Zajęcia wczesnego wspomagania rozwoju dziecka organizowane są przez jeden zespół działający w jednostce systemu oświaty. Przepisy uwzględniają możliwość realizacji zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka w kilku zespołach na podstawie porozumienia⁴². Porozumienie określa m.in. podmiot zobowiązany do przekazywania do SIO danych o zajęciach wczesnego wspomagania organizowanych dla tego dziecka, zgodnie z przepisami o systemie informacji oświatowej.

Na realizację zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dzieci przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa w ramach części oświatowej subwencji ogólnej. W 2019 r. przekazano kwotę w wysokości 273 450 000 zł.

Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1113, z późn.zm.).

³⁸ § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199 oraz z 2017 r. poz. 1647).

³⁹ Art. 48 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴⁰ Art. 127 ust 10 Prawa oświatowego.

⁴¹ Art. 127 ust. 5 Prawa oświatowego.

⁴² Art. 127 ust. 8 i 9 Prawa oświatowego.

Zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju było objętych 56 635 dzieci, w tym w największej liczbie w poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 18 612 (co stanowiło 32,86% ogółu), następnie w przedszkolach – 17 145 (30,27%), w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 7 151 (12,63%), w szkołach podstawowych – 5 272 (9,31%), w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 3 648 (6,44%), w punkcie przedszkolnym – 2 423 (4,38%), w poradniach specjalistycznych – 2 331 (4,12%), w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 39 (0,07%). W najmniejszej liczbie - tylko 14 dzieci (0,03%), objęto zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju w zespołach wychowania przedszkolnego.

Tabela: Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci wg wieku dzieci i typu jednostki organizacyjnej na podstawie danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ jednostki	wiek										razem
	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
przedszkole	22	248	651	2 127	3 592	4 332	4 102	1 645	424	2	17 145
szkoła podstawowa	21	149	364	546	852	1 072	1 402	685	181	0	5 272
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	135	854	1 516	2 511	3 362	4 187	4 549	1 246	246	6	18 612
poradnia specjalistyczna	56	275	264	325	364	417	489	125	16	0	2 331
specjalny ośrodek wychowawczy	0	0	2	3	11	15	4	4	0	0	39
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	47	305	607	903	1 244	1 498	1 457	773	313	4	7 151
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	58	266	370	517	624	728	698	288	95	4	3 648
zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	1	4	1	7	1	0	0	14
punkt przedszkolny	6	49	114	342	533	578	488	232	81	0	2 423
razem	345	2 146	3 888	7 275	10 586	12 828	13 196	4 999	1 356	16	56 635

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ponadto w 2019 r. kontynuowano realizację Programu „Za życiem”⁴³. W ramach Programu wprowadzono dodatkowe wsparcie w formie zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, którym obejmowane są dzieci niepełnosprawne, a także dzieci zagrożone niepełnosprawnością. Włączenie do systemu wsparcia dzieci zagrożonych niepełnosprawnością prowadzi do skrócenia czasu oczekiwania na specjalistyczną pomoc, a w niektórych wypadkach daje dziecku jedyną możliwość skorzystania z takiego wsparcia.

Starosta wskazuje publiczne przedszkole, inną formę wychowania przedszkolnego, szkołę podstawową, w tym specjalną, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, ośrodek

⁴³ Zgodnie z przepisami art. 90v ust. 4 ustawy o systemie oświaty oraz w rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (Dz. U. poz. 1712).

rewalidacyjno-wychowawczy albo poradnię psychologiczno-pedagogiczną, w tym poradnię specjalistyczną⁴⁴, które w danym powiecie pełnią funkcję wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego.

Rodziny korzystają ze wsparcia szkół i placówek dobrze przygotowanych do realizacji tego zadania, szczególnie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, które bardzo często wyposażone są w nowoczesne zaplecza, w tym: sale integracji sensorycznej, sale poznawania świata, specjalistyczne gabinety pedagogiczne, psychologiczne czy logopedyczne.

W 2019 r. zadanie było realizowane przez 305 powiatów⁴⁵ w placówkach, które zostały wskazane do pełnienia funkcji wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych.

W placówkach tych, przeprowadzono 700 003 godzin bezpośredniej pracy z dziećmi, a wsparciem objęto co najmniej 18 804 dzieci. Dane o licznie dzieci zebrane zostały ze sprawozdań z 280 placówek, które wykazały szczegółowe zestawienie liczby odbiorców programu. W przypadku pozostałych placówek, mimo wykazania liczby przepracowanych godzin z dziećmi, nie wykazano w sposób jednoznaczny liczby dzieci objętych Programem. W pozostałych przypadkach tj. u 23 realizatorów w sprawozdaniach nie podano w sposób jednoznaczny liczby dzieci objętych wsparciem.

W 2019 r. na działanie 2.4. Programu „Za życiem” zaplanowano środki w wysokości 56 825 400 zł, podpisano umowy na kwotę 56 676 600 zł, z której wydatkowano 41 227 169 zł, co stanowiło 72,74% uruchomionych środków.

Wychowanie przedszkolne

Jednym z głównych zamierzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej jest zapewnienie wysokiej jakości, włączającej (integracyjnej) i dostępnej, także cenowo, edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku od 3. roku życia do rozpoczęcia edukacji szkolnej, stanowiącej odpowiedź na zmiany demograficzne, konieczność zapewniania dzieciom odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji na przyszłość, przeciwdziałania zagrożeniu przedwczesnym zakończeniem nauki szkolnej, ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz stwarzania warunków do osiągania sukcesów w życiu dorosłym.

Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy. Wdrażane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązanie obejmuje:

- rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci,

⁴⁴ Spełniające warunki określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci.

⁴⁵ W tym 2 powiaty nie zrealizowały ani jednej godziny zajęć.

- zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń,
- wsparcie finansowe z budżetu państwa dla samorządów, w celu szybszego zaspokajania potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej,
- tworzenie ram prawnych gwarantujących dostęp do wysokiej jakości, przystępnej cenowo edukacji przedszkolnej,
- zapewnienie wszystkim dzieciom w wieku 3-5 lat możliwości korzystania z edukacji przedszkolnej.

Każde dziecko korzystające z edukacji przedszkolnej w publicznych placówkach wychowania przedszkolnego ma ustawowo zagwarantowane co najmniej 5 godzin bezpłatnej edukacji dziennie (minimum 25 godzin tygodniowo).

Wprowadzenie subwencjonowania dzieci 6-letnich korzystających z wychowania przedszkolnego spowodowało, że rodzice dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego objętych subwencjonowaniem z budżetu państwa nie ponoszą już żadnych opłat, poza opłatami za wyżywienie. W ten sposób dzieci objęte obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego mają zapewnioną bezpłatną edukację

Upowszechnianiu wychowania przedszkolnego dla dzieci niepełnosprawnych służy finansowanie kształcenia specjalnego tych dzieci ze środków budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Gminy, jako organy prowadzące lub dotujące uzyskują środki finansowe pozwalające na zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym wychowania przedszkolnego najbliżej ich miejsca zamieszkania, pozwalającego na przygotowanie ich, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi, do rozpoczęcia nauki w szkole.

W 2019 r. wychowaniem przedszkolnym w 22 352 placówkach wychowania przedszkolnego, objętych było 1 413 587 dzieci w wieku od 2,5 roku do 7 lat i powyżej.

W 12 929 przedszkolach było 1 139 032 dzieci (co stanowiło 80,58% ogółu), w 14 109 oddziałach przedszkolnych funkcjonujących w 7 806 szkołach podstawowych było 242 798 dzieci (17,17%), w 1 546 punktach przedszkolnych było 30 472 dzieci (2,16%) i w 67 zespołach wychowania przedszkolnego było 1 285 dzieci (0,09%).

Tabela: Wychowanie przedszkolne wg wieku, z podziałem na wieś i miasto wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ jednostki	obszar	liczba placówek	liczba dzieci
przedszkole	miasto	8 773	858 706
	wieś	4 156	280 326
oddział przedszkolny	miasto	1 961	77 279
	wieś	5 847	165 519
zespół wychowania przedszkolnego	miasto	8	194
	wieś	59	1 091
punkt przedszkolny	miasto	696	12 079

	wieś	850	18 393
	razem	22 350	1 413 587

Uwaga. Podział na wieś i miasto wg miejsca zamieszkania dzieci, a nie wg położenia placówki.

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

W placówkach wychowania przedszkolnego było 40 120 dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, co stanowiło 3% z ogólnej liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w jednostkach systemu oświaty.

Rozkład liczbowy dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w placówkach wychowania przedszkolnego kształtował się następująco: największą grupę stanowiły dzieci uczęszczające do przedszkoli – 31 830 (co stanowiło 79,34%), następnie w oddziałach przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych – 4 839 dzieci (12,06%), w punktach przedszkolnych – 3 426 dzieci (8,54%) i w zespołach wychowania przedszkolnego – 25 dzieci (0,06%).

Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności, to w wychowaniu przedszkolnym największą grupę stanowiły dzieci z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, bo 15 779 dzieci (39,33%).

Następne grupy, to 10 509 dzieci (26,19%) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, 7 063 dzieci (17,61%) – niepełnosprawnościami sprzężonymi, 2 704 dzieci (6,74%) – z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, 1 442 dzieci (3,59%) – słabosłyszących, 1 204 dzieci (3%) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, 943 dzieci (2,35%) – słabowidzących, 363 dzieci (0,9%) – niesłyszących, 85 dzieci (0,21%) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym.

Najmniejszą grupę stanowiły dzieci niewidome – 28 osób (0,07%).

Tabela: Liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wg rodzajów niepełnosprawności w placówkach wychowania przedszkolnego wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ jednostki	Liczba placówek	liczba dzieci ogółem	liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego										razem
			z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	słabowidzący	niesłyszący	Słabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
przedszkole	12 929	1 139 032	5 514	24	773	280	1 190	2 009	931	69	8 935	12 105	31 830
oddział przedszkolny	7 808	242 798	861	3	146	75	203	594	216	12	1 158	1 571	4 839
zespół wychowania przedszkolnego	67	1 285	4	0	0	0	0	2	0	0	3	16	25
punkt przedszkolny	1 546	30 472	684	1	24	8	49	99	57	4	413	2 087	3 426
	22 350	1 413 587	7 063	28	943	363	1 442	2 704	1 204	85	10 509	15 779	40 120

technikum	1 818	96,3%	25	1,3%	3	0,2%	1	0,1%	4	0,2%	36	1,9%	1 887	100%
szkoła policealna	264	92,3%	1	0,3%	1	0,3%	0	0,0%	0	0,0%	20	7,0%	286	100%
szkoła specjalna przyposabiająca do pracy	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	538	100%	538	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	50	98,0%	1	2,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	51	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	33	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	33	100%
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	25	96,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	3,8%	0	0,0%	26	100%
liceum sztuk plastycznych	57	98,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,7%	0	0,0%	58	100%
ogólnokształcąca szkoła baletowa	5	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100%
poznawska szkoła chóralna	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100%
Bednarska Szkoła Realna	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100%
policealna szkoła muzyczna	5	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100%
policealna szkoła plastyczna	11	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	11	100%
branżowa szkoła I stopnia	1 227	73,5%	36	2,2%	9	0,5%	1	0,1%	11	0,7%	386	23,1%	1 670	100%
razem	17 610	83,0%	1 284	6,1%	98	0,5%	67	0,3%	104	0,5%	2 047	9,7%	21 210	100%

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Z danych zawartych w SIO wg stanu na dzień 30 września 2019 r. wynika, że ww. szkołach naukę pobierało 4 593 800 uczniów.

W największej liczbie, bo 3 919 140 uczniów (co stanowiło 85,3% ogółu) w szkołach ogólnodostępnych bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych.

Następnie:

- 531 132 uczniów (11,6%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, bez oddziałów specjalnych,
- 75 561 uczniów (1,6%) w szkołach specjalnych,
- 27 657 uczniów (0,6%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi, bez oddziałów integracyjnych,
- 27 657 uczniów (0,6%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i z oddziałami specjalnymi,

W najmniejszej liczbie, bo 13 022 uczniów (0,3%) w szkołach integracyjnych.

Tabela: Liczba uczniów ogółem w szkołach dla dzieci lub młodzieży z podziałem na typy i rodzaje szkół w roku szkolnym 2019/2020 wg danych SIO, stan na 30 września 2019 r.

typ podmiotu	szkoła ogólnodostępna bez oddziałów specjalnych bez oddziałów integracyjnych		szkoła ogólnodostępna bez oddziałów specjalnych z oddziałami integracyjnymi		szkoła ogólnodostępna z oddziałami specjalnymi bez oddziałów integracyjnych		szkoła ogólnodostępna z oddziałami specjalnymi i integracyjnymi		szkoła integracyjna		szkoła specjalna		razem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
szkoła podstawowa	2 453 492	80,4%	490 530	16,1%	25 281	0,8%	26 472	0,9%	9 592	0,3%	46 874	1,5%	3 052 241	100,0%
liceum ogólnokształcące	615 768	95,9%	20 780	3,2%	217	0,0%	67	0,0%	2 453	0,4%	2 611	0,4%	641 896	100,0%
technikum	633 541	97,7%	12 750	2,0%	326	0,1%	741	0,1%	176	0,0%	971	0,1%	648 505	100,0%
szkoła policealna	17 958	97,7%	138	0,8%	11	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	276	1,5%	18 383	100,0%
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	12 519	100,0 %	12 519	100,0%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	9 144	94,8%	500	5,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	9 644	100,0%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	4 274	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4 274	100,0%
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	1 254	99,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	0,2%	0	0,0%	1 257	100,0%
liceum sztuk plastycznych	7 854	99,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	55	0,7%	0	0,0%	7 909	100,0%
ogólnokształcąca szkoła baletowa	719	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	719	100,0%
Poznańska szkoła chóralna	168	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	168	100,0%
Bednarska Szkoła Realna	156	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	156	100,0%
policealna szkoła muzyczna	158	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	158	100,0%
policealna szkoła plastyczna	461	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	461	100,0%
branżowa szkoła I stopnia	174 193	89,1%	6 434	3,3%	1 822	0,9%	8	0,0%	743	0,4%	12 310	6,3%	195 510	100,0%
razem	3 919 140	85,3%	531 132	11,6%	27 657	0,6%	27 288	0,6%	13 022	0,3%	75 561	1,6%	4 593 800	100,0%

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2019 r. we wszystkich typach i rodzajach szkół naukę pobierało 162 054 uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Największa liczba uczniów niepełnosprawnych uczęszczała do szkół ogólnodostępnych - 99 831 uczniów (co stanowiło 61,6% wszystkich uczniów niepełnosprawnych), w tym:

- 64 475 uczniów do szkół ogólnodostępnych bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych,
- 27 314 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
- 2 931 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i oddziałami specjalnymi,
- 1 893 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi.

Natomiast do szkół specjalnych uczęszczało 62 223 uczniów (38,4%), a do szkół integracyjnych 3 218 uczniów (1,99%).

Biorąc pod uwagę rodzaje niepełnosprawności, to w dalszym ciągu dominuje niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim - dotyczy 41 625 uczniów (co stanowi 25,69% wszystkich uczniów niepełnosprawnych), następnie:

- 34 074 uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (21,03%),
- 32 294 uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (19,93 %),
- 17 323 uczniów z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją (10,69%),
- 16 235 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym (10,02%),
- 8 949 uczniów słabosłyszących (5,52%),
- 7 246 uczniów słabowidzących (4,47%),
- 2 385 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym (1,47%),
- 1 704 uczniów niesłyszących (1,05%),
- 219 uczniów niewidomych (0,14%).

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	słabowidzący	Niesłyszący	słabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	10 478	30	5 188	582	6 117	19 081	2 378	145	13 800	24 034	81 833
liceum ogólnokształcące	586	25	637	103	766	283	3	0	1 290	3 091	6 784
technikum	369	3	542	96	971	662	7	0	960	2 027	5 637
szkoła policealna	9	3	6	1	1	1	0	0	7	16	44
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	2	0	5	0	1	0	0	0	10	13	31
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	3	1	3	0	1	0	0	0	0	5	13
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	3	0	0	0	4	0	0	0	1	5	13
liceum sztuk plastycznych	3	0	5	6	23	0	0	0	16	38	91
Bednarska Szkoła Realna	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	5
branżowa szkoła I stopnia	391	0	179	28	306	3 643	31	0	332	470	5 380
razem	11 844	62	6 566	816	8 190	23 670	2 419	145	16 416	29 703	99 831

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:	razem

	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	458	0	39	16	115	393	158	23	91	300	1 593
liceum ogólnokształcące	1	0	0	0	0	0	0	0	1	34	36
technikum	10	0	0	3	18	2	0	0	0	13	46
szkoła policealna	3	0	0	0	0	0	0	0	0	8	11
branżowa szkoła I stopnia	19	0	5	0	2	168	0	0	6	7	207
razem	491	0	44	19	135	563	158	23	98	362	1 893

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	Niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	3 292	15	1 388	198	1 634	4 916	669	35	5 334	7 736	25 217
liceum ogólnokształcące	130	7	88	17	83	60	0	0	282	541	1 208
technikum	33	0	18	4	37	40	3	0	61	87	283
szkoła policealna	4	2	3	0	1	0	0	0	0	1	11
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

branżowa szkoła I stopnia	55	0	14	4	14	405	3	0	42	57	594
razem	3 515	24	1 511	223	1 769	5 421	675	35	5 719	8 422	27 314

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych bez oddziałów specjalnych i bez oddziałów integracyjnych wg. danych SIO, stan na dzień 30 września

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	siabowidzący	Niesłyszący	siabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	5 584	10	3 585	326	4 121	13 074	1 305	77	7 375	14 369	49 826
liceum ogólnokształcące	371	17	512	81	648	181	3	0	859	2 175	4 847
technikum	309	3	519	89	912	617	4	0	876	1 855	5 184
szkoła policealna	2	1	3	1	0	1	0	0	7	7	22
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	0	5	0	1	0	0	0	10	13	30
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	3	1	3	0	1	0	0	0	0	5	13
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	3	0	0	0	4	0	0	0	1	4	12
liceum sztuk plastycznych	3	0	5	6	22	0	0	0	14	37	87
Bednarska Szkoła Realna	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	5
branżowa szkoła I stopnia	302	0	157	24	286	2 998	23	0	268	391	4 449
razem	6 578	32	4 790	527	5 995	16 871	1 335	77	9 410	18 860	64 475

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i z oddziałami integracyjnymi wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:	razem

	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	710	2	97	21	135	456	176	7	463	745	2 812
liceum ogólnokształcące	6	0	1	0	1	0	0	0	4	17	29
technikum	12	0	4	0	3	0	0	0	13	58	90
razem	728	2	102	21	139	456	176	7	480	820	2 931

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach integracyjnych wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	434	3	79	21	112	242	70	3	537	884	2 385
liceum ogólnokształcące	78	1	36	5	34	42	0	0	144	324	664
technikum	5	0	1	0	1	3	0	0	10	14	34
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
liceum sztuk plastycznych	0	0	0	0	1	0	0	0	2	1	4
Branżowa szkoła I stopnia	15	0	3	0	4	72	5	0	16	15	130
razem	532	4	119	26	152	359	75	3	709	1 239	3 218

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach specjalnych wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	14 911	75	303	346	422	10 416	7 750	1 025	461	1 922	37 631
liceum ogólnokształcące	97	36	115	91	64	11	0	0	130	216	760
technikum	126	29	154	246	131	2	0	0	119	81	888

szkoła policealna	45	9	23	72	21	3	0	0	76	27	276
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	5 283	0	0	0	1	2	6 006	1 215	1	3	12 511
branżowa szkoła I stopnia	1 768	8	85	133	120	7 521	60	0	120	342	10 157
razem	22 230	157	680	888	759	17 955	13 816	2 240	907	2 591	62 223

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze⁴⁷, w których uczniowie mogą spełniać obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę pedagogiczną. Z tej formy skorzystało 10 157 wychowanków.

Natomiast, specjalne ośrodki wychowawcze⁴⁸ nie mają w swoim składzie szkół, zapewniają natomiast wychowanie i opiekę⁴⁹. Z tej formy skorzystało 1 076 wychowanków.

Tabela: Liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

rodzaj ośrodka	liczba wychowanków
specjalny ośrodek wychowawczy	1 076
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	10 579
razem	11 655

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Edukacja dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych⁵⁰, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Orzeczenie to wydawane jest przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym w publicznej poradni specjalistycznej⁵¹.

⁴⁷ § 42 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606).

⁴⁸ § 35 ww. rozporządzenia

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

⁵⁰ Art. 37 ust. 3 Prawa oświatowego.

⁵¹ Art. 127 ust. 10 ww. ustawy.

Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze organizowane są w formie indywidualnej lub zespołowej zgodnie z przepisami rozporządzenia⁵² od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 25 lat.

W 2019 r. zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi objętych było 8 456 osób. Najwięcej osób uczestniczyło w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych zorganizowanych w szkołach podstawowych bo 3 448 osób, następnie w:

- ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 2 748 osób,
- specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 2 052 osób.

Najmniej, bo tylko 4 osoby uczestniczyły w ww. zajęciach zorganizowanych w licach ogólnokształcących.

Tabela: Liczba osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim którym zorganizowano zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze wg SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

jednostka systemu oświaty	liczba uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych
przedszkole	131
szkoła podstawowa	3 448
liceum ogólnokształcące	4
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	54
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	11
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	2 052
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	2 748
punkt przedszkolny	8
razem	8 456

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Edukacja osób dorosłych

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego.

W 2019 r. z ww. form kształcenia skorzystały 143 osoby. Najwięcej w szkołach muzycznych I stopnia – 99 osób, najmniej – 3 osoby w szkołach muzycznych II stopnia.

Tabela: Liczba osób dorosłych niepełnosprawnych⁵³, uzupełniających wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

⁵² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim (Dz. U. poz. 529).

⁵³ W rozumieniu ustawy o rehabilitacji.

jednostka systemu oświaty	liczba niepełnosprawnych słuchaczy
szkoła podstawowa	14
liceum ogólnokształcące	20
szkoła policealna	7
szkoła muzyczna I stopnia	99
szkoła muzyczna II stopnia	3
razem	143

Zródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów zewnętrznych (egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie)

Funkcjonujące rozwiązania umożliwiają wsparcie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podczas egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie poprzez dostosowanie warunków i formy przeprowadzania tych egzaminów.

Regulacje w tym zakresie zawarte są w przepisach ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2019 r. poz. 1481, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o systemie oświaty”. Osoba posiadająca opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej o specyficznych trudnościach w uczeniu się może przystąpić do egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach dostosowanych do jej potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z rodzaju tych trudności.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego⁵⁴ i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przysługuje⁵⁵:

- uczniowi lub absolwentowi posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność lub na niedostosowanie społeczne lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym;
- uczniowi lub absolwentowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu, posiadał orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania (w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z jego stanu zdrowia, na podstawie tego orzeczenia);
- uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi choremu lub niesprawnemu czasowo (w warunkach odpowiednich ze względu na jego stan zdrowia, na podstawie zaświadczenia o stanie zdrowia wydanego przez lekarza);

⁵⁴ Na podstawie art. 44zzr ustawy o systemie oświaty.

⁵⁵ Na podstawie art. 44zzzf ustawy o systemie oświaty.

- uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi posiadającemu opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się, wydaną zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu maturalnego, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą, zaburzenia komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub traumatyczną (na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej);
- uczniowi albo absolwentowi niebędącemu obywatelem polskim, któremu ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu (z wyjątkiem egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz języka obcego nowożytnego – na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej).

Dostosowanie formy ww. egzaminów przysługuje zadającemu posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność i polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności ucznia, słuchacza lub absolwenta, z tym że nie przygotowuje się odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dla absolwentów (egzamin maturalny) posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim. Natomiast w przypadku egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie dostosowanie formy egzaminu dotyczy ucznia, słuchacza lub absolwenta niewidomego albo słabowidzącego.

W zależności od egzaminu, z arkuszy w formie dostosowanej do potrzeb zdających korzysta od kilkuset do kilkunastu tysięcy osób z następującymi niepełnosprawnościami:

- niewidomi i słabowidzący,
- niesłyszący i słabosłyszący,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
- z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego polega na⁵⁶:

- zminimalizowaniu zdającemu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym,
- zapewnieniu zdającemu miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,

⁵⁶ Na podstawie art. 44zzr ust. 10 ustawy o systemie oświaty.

- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu maturalnego,
- ustaleniu zasad oceniania rozwiązań zadań wykorzystywanych do przeprowadzania egzaminu maturalnego, uwzględniających potrzeby edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne zdającego,
- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie egzaminu nauczyciela wspomagającego zdającego w czytaniu lub pisaniu lub specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu ze zdającym lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie⁵⁷:

- zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym ucznia, słuchacza albo absolwenta,
- zapewnieniu uczniowi, słuchaczowi albo absolwentowi miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie,
- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z uczniem lub absolwentem lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

W przypadku ucznia, słuchacza lub absolwenta posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się), sposób lub sposoby dostosowania warunków lub formy przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie do potrzeb i możliwości zdającego wskazuje rada pedagogiczna, spośród możliwych sposobów dostosowania przeprowadzania egzaminu, wymienionych w ogłaszanych każdego roku w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej⁵⁸ komunikacie w sprawie

⁵⁷ Na podstawie art. 44zzzf ustawy o systemie oświaty.

⁵⁸ [www.cke.edu.pl](https://cke.edu.pl) Komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej 6 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w roku szkolnym 2019/2020.

https://cke.gov.pl/images/_KOMUNIKATY/20190806%20EM%20Komunikat%20o%20dostosowaniach.pdf Komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 6 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2019/2020

https://cke.gov.pl/images/_KOMUNIKATY/20190806%20E8%20EG%20Komunikat%20o%20dostosowaniach.pdf

szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania tych egzaminów, wskazuje rada pedagogiczna⁵⁹.

Przystąpienie do egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach i formie dostosowanych do potrzeb i możliwości zdającego zapewnia przewodniczący zespołu egzaminacyjnego (dyrektor szkoły).

W ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o *systemie oświaty* oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2245, z późn. zm.) dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, który kształci się w zawodzie, dla którego przewidziano zawód o charakterze pomocniczym, wprowadzono możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego w zawodzie, w którym się kształci albo w zawodzie o charakterze pomocniczym przewidzianym dla danego zawodu, w którym się kształci. Przepis wejdzie w życie od 2020 r.

Sprawdzanie prac maturalnych osób z dyskalkulią

Dyskalkulia – podobnie jak dysleksja – została zaklasyfikowana do grupy specyficznych trudności w uczeniu się. W tym przypadku do oceny rozwiązań zadań maturalnych z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające typowe błędy popełniane przez osoby z tą dysfunkcją. Od roku szkolnego 2015/2016 prace maturalne z matematyki na poziomie podstawowym zdających posiadających opinię o dyskalkulii, którym dostosowanie takie zostało przyznane przez radę pedagogiczną, są sprawdzane przez zespół centralny, zlokalizowany przy jednej z okręgowych komisji egzaminacyjnych. Zespół taki składa się z egzaminatorów matematyki oraz terapeutów dyskalkulii i akalkulii.

W odniesieniu do uczniów, u których zdiagnozowano dyskalkulię, do oceny rozwiązań zadań zawartych w arkuszu maturalnym z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające występowanie u tych uczniów specyficznych trudności w uczeniu się. W opracowaniu kryteriów oceniania tych zdających uczestniczą eksperci Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz specjaliści zajmujący się diagnozą oraz terapią tego rodzaju dysfunkcji. Wspomniane kryteria oceny prac uwzględniają typowe błędy popełniane przez uczniów z omawianą dysfunkcją, np.: mylenie bądź gubienie liter i/lub cyfr, niewłaściwe stosowanie wielkich i małych liter, mylenie indeksów górnych i dolnych, problemy z zapisywaniem jednostek, uproszczonego zapisu równania i przekształcania go w pamięci, chaotycznego zapisu operacji matematycznych, błędy w zapisie działań pisemnych, błędy rachunkowe.

Komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 20 sierpnia 2018 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w roku szkolnym 2018/2019

⁵⁹ Na podstawie art. 44zrz ust. 12 ustawy o *systemie oświaty*.

Środki na realizację zadań edukacyjnych przekazywane z budżetu państwa, w części oświatowej subwencji ogólnej

Środki przekazywane z budżetu państwa na kształcenie uczniów niepełnosprawnych

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej. Podział środków pochodzących z tej subwencji następuje na podstawie algorytmu określonego w drodze rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Obliczanie wielkości subwencji oświatowej należnej poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego odbywa się za pomocą algorytmu, dzielącego całkowitą kwotę przeznaczoną w budżecie państwa na zadania oświatowe między organy pełniące te zadania, na podstawie liczby uczniów uczęszczających do różnego rodzaju szkół i placówek oświatowych oraz z zastosowaniem jednolitych w skali kraju wskaźników.

W algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2019 r.⁶⁰ uwzględnione zostały dodatkowe wagi obejmujące dzieci i młodzież niepełnosprawną:

- $P_4 = 1,40$ dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz dla uczniów szkół podstawowych specjalnych, gimnazjów specjalnych i szkół ponadgimnazjalnych specjalnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, którzy nie posiadają orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego,
- $P_5 = 2,90$ dla uczniów niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z zaburzeniami psychicznymi,
- $P_6 = 3,60$ dla uczniów niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- $P_7 = 9,50$ dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim realizujących obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poprzez uczestnictwo w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych przez szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i poradnie psychologiczno-pedagogiczne, dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- $P_8 = 0,80$ dodatkowo dla niepełnosprawnych uczniów w oddziałach integracyjnych w szkołach podstawowych, dotychczasowych gimnazjach, szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych,
- $P_{36} = 1,00$ dla uczniów oddziałów specjalnych, szkół podstawowych specjalnych, dotychczasowych gimnazjów specjalnych, szkół ponadpodstawowych specjalnych i szkół ponadgimnazjalnych specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych,

⁶⁰ Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2019 (Dz. U. poz. 2446).

- P₃₇ = 1,84 dla wychowanków specjalnych zespołów pozalekcyjnych zajęć wychowawczych lub grup wychowawczych prowadzonych w szkołach podstawowych specjalnych, dotychczasowych gimnazjach specjalnych, szkołach ponadpodstawowych specjalnych i szkołach ponadgimnazjalnych specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych,
- P₃₈ = 0,60 dla uczniów klas terapeutycznych w szkołach ogólnodostępnych lub integracyjnych,
- P₅₁ = 2,840 dla dzieci w przedszkolach specjalnych i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych specjalnych zorganizowanych w podmiotach leczniczych,
- P₅₃ = 0,500 dodatkowo dla wychowanków internatów i burs, posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,
- P₅₆ = 6,5 dla wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych oraz wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach,
- P₅₇ = 5,000 dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych, skierowanych, lecz nieprowadzonych do ośrodka - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,
- P₅₈ = 10,000 dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,
- P₅₉ = 1,500 dla wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii, którzy nie korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,
- P₆₀ = 9,5 dla wychowanków ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi i z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, objętych odpowiednio wychowaniem kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego,
- P₆₂ = 0,840 dla dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach podstawowych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych,
- P₆₄ = 4,0 dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego,

P₆₅ = 2,9 dla dzieci niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego,

P₆₆ = 3,6 dla dzieci niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego.

W 2019 r. na podstawie ww. wag jednostkom samorządu terytorialnego przekazano środki finansowe w wysokości 7 848 082 tys. zł.

Tabela: Kwota subwencji naliczana poszczególnymi wagami na uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (w tys. zł):

waga	2019
P ₄	469 441
P ₅	394 392
P ₆	632 530
P ₇	3 342 852
P ₈	117 065
P ₃₆	42 125
P ₃₇	58 415
P ₃₈	8 867
P ₅₁	16 340
P ₅₃	936
P ₅₆	578 062
P ₅₇	16 813
P ₅₈	222 640
P ₅₉	7 440
P ₆₀	1 391 460
P ₆₂	273 450
P ₆₄	10 886
P ₆₅	201 116
P ₆₆	63 253
razem	7 848 082

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej przedstawia jedynie metodę podziału środków subwencyjnych pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego, a o sposobie jej wydatkowania – zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego – decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego. Decyzja o podziale kwoty subwencji oświatowej

w jednostce samorządu terytorialnego na poszczególne szkoły i placówki, w tym na organizację kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego, należy do jednostki samorządu terytorialnego. W ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 17, z późn. zm.) został wprowadzony przepis (art. 8) nakładający na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek przeznaczenia na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży środków w wysokości nie niższej niż zostały na te zadania naliczone w części oświatowej subwencji ogólnej. Edukacja dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w szczególności dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, wymaga odpowiednio wyższych nakładów finansowych, co jest uwzględniane w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej na dany rok poprzez system wag. Uzasadnione jest więc, aby jednostki samorządu terytorialnego na te zadania przeznaczały środki w wysokości nie niższej niż naliczone w subwencji.

Ponadto w 2019 r. jednostkom samorządu terytorialnego prowadzącym szkoły specjalne zostały przekazane środki finansowe w ramach podziału 0,4% rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej. Na ten cel wydatkowano kwotę 1 944 578 zł. Najwyższe środki przeznaczono na wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych obiektach szkół i placówek bądź zaadaptowanych z innych pomieszczeń szkolnych – 1 266 119 zł.

Tabela: Zbiorcze zestawienie zaopiniowanych przez Ministra Edukacji Narodowej kwot, w ramach rozdysponowania 0,4% rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej w 2019 r. w podziale na poszczególne kryteria przedstawia poniższa tabela

lp.	nazwa kryterium	kwota
1	wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych obiektach szkół i placówek bądź zaadaptowanych z innych pomieszczeń szkolnych*	24 911 366
2	wyposażenie świetlic w gimnazjach od września 2017 r. przekształcanych w szkoły podstawowe**	-
3	wyposażenie pomieszczeń do nauki w gimnazjach od września 2017 r. przekształcanych w szkoły podstawowe w meble niezbędne do przyjęcia uczniów z młodszych roczników**	-
4	dofinansowanie remontów bieżących sanitariatów w gimnazjach od września 2017 r. przekształcanych w szkoły podstawowe w celu dostosowania ich do potrzeb dzieci młodszych**	-
5	wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne pomieszczeń do nauki w szkołach rozpoczynających kształcenie w zawodach, w których szkoły te dotychczas nie prowadziły kształcenia***	6 751 923
6	wyposażenie szkół podstawowych w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w szkołach podstawowych****	72 748 303
7	pomoc jednostkom samorządu terytorialnego w usuwaniu skutków zdarzeń losowych	1 272 480
razem		105 684 072

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

* Przyjęto maksymalne kwoty dofinansowania na 1 pomieszczenie: pomieszczenie do nauki w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej niezawodowej – 10 tys. zł, pomieszczenie do nauki w szkole zawodowej - 15 tys. zł, pomieszczenie do nauki w szkole funkcjonującej w SOSW (niezależnie od typu szkoły), pomieszczenia w OREW – 15 tys. zł., sala gimnastyczna 40 tys. zł, inne pomieszczenia (np. sala do gimnastyki korekcyjnej, nauki tańca, sala rehabilitacyjna) - 15 tys. zł.

** w 2019 roku nie przekazywano środków w ramach kryterium.

*** przyjęto maksymalną kwotę dofinansowania na 1 pomieszczenie – 15 tys. zł.

**** dotyczy szkół podstawowych, które nie funkcjonują w ramach zespołu z gimnazjum lub nie mają w strukturze oddziałów gimnazjalnych. Przyjęto maksymalną kwotę dofinansowania 15 tys. zł na doposażenie pracowni geograficznych oraz 20 tys. zł na doposażenie pracowni biologicznych, fizycznych oraz chemicznych.

Dofinansowanie w ramach powyższych kryteriów dotyczyło wyłącznie szkół publicznych prowadzonych, bądź dotowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Wskazane w kwoty dofinansowania w ramach poszczególnych kryteriów są jedynie zaproponowanymi kwotami przez Ministra Edukacji Narodowej, po zasięgnięciu opinii strony samorządowej reprezentowanej przez Zespół ds. Edukacji, Kultury i Sportu Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Ostateczna decyzja dotycząca wysokości dofinansowania należy do kompetencji Ministra Finansów, będącego – zgodnie z art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. *o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2020 r. poz. 23, z późn. zm.) – dysponentem rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej.

Dostęp do podręczników i pomocy dydaktycznych dla uczniów niepełnosprawnych

Minister Edukacji Narodowej opracował rozwiązania prawne umożliwiające dofinansowanie z budżetu państwa podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych i książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych poprzez:

- 1) udzielanie zwiększonej dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe⁶¹,
- 2) możliwość zlecania opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części przez ministra do spraw oświaty i wychowania⁶².

Udzielanie zwiększonej dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe

Przyjęte regulacje prawne umożliwiły w roku szkolnym 2019/2020 zwiększenie kwot dotacji celowej na sfinansowanie podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych dla uczniów szkół podstawowych z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym,

⁶¹ Por. art.22e pkt 2 ustawy *o systemie oświaty*.

⁶² Por. art. 22 c ust 1 i 4a oraz art.22e pkt 2 ustawy *o systemie oświaty*.

niesłyszących, słabosłyszących, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, niewidomych i słabowidzących, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Możliwość zlecania opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części przez ministra do spraw oświaty i wychowania

Dzięki przyjętym regulacjom prawnym kontynuuje się prace nad opracowaniem podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, z autyzmem):

1) w zakresie edukacji wczesnoszkolnej uczniów niepełnosprawnych udostępniono opracowane na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej:

- kurs języka migowego dostosowany do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych niesłyszących i słabosłyszących uczęszczających do klas I-III szkół podstawowych (poziom A1 i A2),
- adaptacje podręczników dla uczniów niewidomych w systemie Braille'a uczęszczających do klasy I-III szkoły podstawowej,
- adaptacje podręczników dla uczniów słabowidzących w druku powiększonym uczęszczających do klas I-III szkoły podstawowej,
- podręczniki do kształcenia specjalnego, materiały edukacyjne w tym zawierające piktogramy (symbole PSC) i nagrania w polskim języku migowym) oraz materiały ćwiczeniowe w tym karty pracy dla uczniów mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do klas I-III szkoły podstawowej;

2) w zakresie edukacji uczniów niepełnosprawnych w klasach IV - VIII szkoły podstawowej, do nauki odpowiednio j. polskiego, matematyki, przyrody, historii, biologii, chemii, fizyki, historii i WOS-u udostępniono:

- adaptacje podręczników do ww. przedmiotów dla uczniów niewidomych – w systemie Braille'a,
- adaptacje podręczników do ww. przedmiotów dla uczniów słabowidzących w druku powiększonym,
- materiały edukacyjne do ww. przedmiotów dla uczniów mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją materiałów edukacyjnych w formie multimedialnej z możliwością przeglądania on-line, zawierające dostosowania tekstowe i graficzne (zaadaptowane ilustracje, wykresy, schematy itp.), a także symbole PCS, oraz nagrania video w polskim języku migowym (PJM);

- 3) w zakresie edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym udostępniono opracowane na zlecenie MEN materiały ćwiczeniowe w postaci kart pracy;
- 4) w zakresie edukacji uczniów niepełnosprawnych w szkołach ponadgimnazjalnych dostarczano do szkół zgodnie z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez dyrektorów szkół adaptacje (opracowane na zlecenie ministra do spraw oświaty i wychowania w latach ubiegłych) podręczników dla uczniów niewidomych w systemie Braille'a i słabowidzących w druku powiększonym.

Rządowy program pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”

Podstawą realizacji Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” w 2019 r. była Uchwała Rady Ministrów⁶³ oraz rozporządzenie *w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych*⁶⁴.

Celem programu było wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów przez dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych.

Wsparcie dotyczyło zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym podręczników do kształcenia specjalnego lub podręczników do kształcenia w zawodach, dopuszczonych do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej oraz materiałów edukacyjnych do kształcenia ogólnego i zawodowego. Na realizację Programu zabezpieczono kwotę 15 mln zł.

Program „Wyprawka szkolna” skierowany był do uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego:

- 1) słabowidzących,
- 2) niesłyszących,
- 3) słabosłyszących,
- 4) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
- 5) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- 6) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- 7) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- 8) z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona w pkt 1–7

- uczęszczających w roku szkolnym 2019/2020 do:

- 1) branżowej szkoły I stopnia,
- 2) klasy I czteroletniego liceum ogólnokształcącego,
- 3) klas I–III dotychczasowego liceum ogólnokształcącego prowadzonych w czteroletnich liceach ogólnokształcących,
- 4) klasy I pięcioletniego technikum,

⁶³ Uchwała nr 60/2019 Rady Ministrów z dnia 4 lipca 2019 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. – „Wyprawka szkolna”.

⁶⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz. U. 1342).

- 5) klas I–IV dotychczasowego czteroletniego technikum prowadzonych w pięcioletnich technikach,
- 6) szkoły specjalnej przysposabiających do pracy,
- 7) klas III–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia,
- 8) klas VI–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej,
- 9) klasy I liceum sztuk plastycznych,
- 10) klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych,
- 11) klas I–IV liceum plastycznego prowadzonych w liceum sztuk plastycznych,
- 12) klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych prowadzonych w liceum sztuk plastycznych.

Wysokość zaplanowanego w programie dofinansowania

W 2019 r. dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych dla poszczególnych grup udzielane było dla:

- 1) uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności była niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczających do szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy – do kwoty 225 zł;
- 2) uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, uczęszczających do branżowej szkoły I stopnia – do kwoty 390 zł;
- 3) uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, uczęszczających do klasy I czteroletniego liceum ogólnokształcącego, klas I–III dotychczasowego trzyletniego liceum ogólnokształcącego prowadzonych w czteroletnim liceum ogólnokształcącym, klasy I pięcioletniego technikum, klas I–IV dotychczasowego czteroletniego technikum prowadzonych w pięcioletnim technikum, klas III–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas VI–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej, klasy I liceum sztuk plastycznych, klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, klas I–IV liceum plastycznego prowadzonych w liceum sztuk plastycznych, lub klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych prowadzonych w liceum sztuk plastycznych – do kwoty 445 zł.

Wydatkowane środki

W 2019 r. na realizację Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” wydatkowano środki w wysokości 9 089 196,49 zł. Z nadesłanych do Ministerstwa Edukacji Narodowej sprawozdań wynika, że wydatki ponoszone

na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych były niższe niż kwoty przyjęte w Programie.

Tabela: Zestawienie wysokości dotacji dla poszczególnych województw i ministerstw na realizację Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. „Wyprawka szkolna”.

wysokość dotacji na:									
województwa/ministerstwa	rodzaj szkoły	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niesłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym z wyjątkiem uczniów szkół przysposabiających do pracy	szkoła "S" przysposabiająca do pracy
Dolnośląskie	O	43 558,73	42 385,42	116 314,89	55 073,49	4 417,21	31 053,37	368,99	131 811,45
Dolnośląskie	S	17 388,98	15 015,85	10 479,33	12 905,44	0,00	115 797,39	0,00	
Kujawsko-pomorskie	O	34 039,50	30 586,98	93 597,86	46 171,99	6 276,24	73 426,96	900,00	138 455,59
Kujawsko-pomorskie	S	7 103,79	3 831,35	4 696,02	0,00	4 437,46	104 670,07	0,00	
Lubelskie	O	13 060,29	17 194,59	49 649,01	43 735,26	485,00	51 288,18	675,00	134 398,08
Lubelskie	S	2 251,70	7 773,80	13 227,51	9 606,14	7 735,90	82 003,34	870,20	
Lubuskie	O	10 955,53	12 044,01	24 914,72	15 875,49	631,25	27 149,05	0,00	58 805,40
Lubuskie	S	445,00	445,00	2 670,00	1 780,00	0,00	34 418,96	0,00	
łódzkie	O	12 466,90	21 260,80	88 574,51	36 884,05	7 040,82	34 797,55	0,00	111 009,71
łódzkie	S	10 099,25	456,00	19 772,28	1 304,50	6 341,69	78 904,09	1 314,70	
Małopolskie	O	22 824,00	42 736,43	56 909,97	74 560,16	4 017,60	60 084,21	441,38	177 886,21
Małopolskie	S	17 013,45	8 892,20	12 554,33	3 467,59	8 964,23	139 638,78	165,60	
Mazowieckie	O	60 351,77	77 793,36	447 466,42	130 329,40	12 736,30	161 420,12	2 462,01	306 491,14
Mazowieckie	S	17 288,90	13 201,16	28 342,28	11 584,00	54 866,09	261 181,37	1 448,90	
Opolskie	O	18 819,61	17 269,06	31 381,79	14 950,84	418,41	28 701,91	0,00	46 641,65
Opolskie	S	0,00	0,00	1 403,51	0,00	0,00	37 597,69	0,00	
Podkarpackie	O	24 440,90	43 165,38	99 790,18	45 609,74	3 920,82	74 569,96	445,60	150 745,40
Podkarpackie	S	0,00	5 971,78	5 834,60	44 944,00	8 455,00	51 910,34	0,00	
Podlaskie	O	14 737,01	16 301,94	58 860,37	25 188,55	1 022,49	16 066,74	0,00	68 361,72
Podlaskie	S	0,00	823,00	9 112,45	1 594,61	106,28	16 984,30	0,00	
Pomorskie	O	36 213,51	31 715,95	80 238,86	63 000,01	2 970,06	52 117,38	670,49	164 677,59
Pomorskie	S	521,37	4 091,24	6 204,86	1 546,96	5 006,43	169 526,68	1 183,67	
Śląskie	O	69 643,48	135 314,29	275 578,03	114 042,23	9 451,06	70 110,28	225,00	250 518,81
Śląskie	S	13 747,28	27 078,30	47 685,86	6 381,04	6 481,46	229 621,52	1 347,50	
Świętokrzyskie	O	20 012,68	21 124,80	57 018,86	25 478,06	439,00	33 481,81	450,00	94 754,14
Świętokrzyskie	S	0,00	3 692,27	6 027,82	6 673,32	2 273,18	31 353,17	0,00	
Warmińsko-Mazurskie	O	23 501,42	25 272,75	72 628,15	38 835,94	2 516,00	55 664,41	0,00	92 985,59
Warmińsko-Mazurskie	S	412,97	1 531,95	13 685,66	553,00	2 355,33	120 597,03	225,00	
Wielkopolskie	O	30 410,63	31 066,08	58 634,24	48 801,33	7 856,53	98 367,75	445,00	208 232,75
Wielkopolskie	S	1 464,68	5 111,07	10 625,35	6 233,72	4 176,57	115 780,44	450,00	

Zachodniopomorskie	O	15 559,79	19 775,03	61 091,70	24 216,71	4 816,55	40 458,43	225,00	70 448,51
Zachodniopomorskie	S	0,00	11 985,50	3 116,28	4 161,20	4 346,88	70 801,56	1 542,00	
Województwa	O	450 595,75	585 006,87	1 672 649,56	802 753,25	69 015,34	908 758,11	7 308,47	2 206 223,74
Województwa	S	87 737,37	109 900,47	195 438,14	112 735,52	115 546,50	1 660 786,73	8 547,57	
województwa - suma		538 333,12	694 907,34	1 868 087,70	915 488,77	184 561,84	2 569 544,84	15 856,04	2 206 223,74
MKiDN	O	445,00	3 040,48	8 138,23	1 854,87	698,10	0,00	0,00	0,00
MRiRW	O	6 204,42	9 484,72	13 214,04	5 692,00	1 251,86	42 609,38	0,00	0,00
MŚ	O	1 780,00	890,00	890,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ministerstwa - suma		8 429,42	13 415,20	22 242,27	7 546,87	1 949,96	42 609,38	0,00	0,00
ogółem		546 762,54	708 322,54	1 890 329,97	923 035,64	186 511,80	2 612 154,22	15 856,04	2 206 223,74

Wyjaśnienie do tabeli:

O - szkoły ogólnodostępne

S - szkoły specjalne

MKiDN - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MRiRW - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MŚ - Ministerstwo Środowiska

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W 2019 r. z Programu skorzystało 30 972 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela: Liczba uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. „Wyprówka szkolna”.

województwa	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niesłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół przysposabiających do pracy
Dolnośląskie	124	121	318	159	17	98	2
Kujawsko-pomorskie	100	81	246	123	17	231	4
Lubelskie	33	49	127	118	2	152	3
Lubuskie	30	32	67	40	3	81	0
łódzkie	34	60	232	105	17	109	0
Małopolskie	64	122	165	215	10	187	2
Mazowieckie	154	201	1084	328	30	469	12
Opolskie	54	54	90	46	1	102	0
Podkarpackie	73	124	283	128	10	245	3
Podlaskie	39	42	159	70	3	51	0
Pomorskie	160	97	218	168	8	180	4
Śląskie	198	395	755	315	28	238	1
Świętokrzyskie	58	57	158	71	1	104	2

Warmińsko-Mazurskie	64	70	224	97	9	192	0
Wielkopolskie	87	98	171	149	25	321	1
Zachodniopomorskie	39	55	161	63	12	118	1
województwa - suma	1311	1658	4458	2195	193	2878	35
MKiDN	1	10	22	5	2	0	0
MRiRW	20	26	36	14	3	130	0
MŚ	4	2	2	0	0	0	0
ministerstwa - suma	25	38	60	19	5	130	0
razem	1336	1696	4518	2214	198	3008	35

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów niepełnosprawnych w szkołach specjalnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. „Wyprawa szkolna” .

województwa/	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niesłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół przysposabiających do pracy
Dolnośląskie	49	54	28	42	0	405	0
Kujawsko-pomorskie	25	13	20	0	19	387	0
Lubelskie	7	20	36	26	18	273	4
Lubuskie	1	1	6	4	0	131	0
łódzkie	34	2	66	4	21	346	6
Małopolskie	53	43	45	17	39	477	1
Mazowieckie	52	36	76	27	152	790	9
Opolskie	0	0	6	0	0	120	0
Podkarpackie	0	14	19	105	19	179	0
Podlaskie	0	4	37	8	1	76	0
Pomorskie	4	14	17	4	16	512	6
Śląskie	53	94	154	16	23	785	6
Świętokrzyskie	0	12	16	20	8	104	0

Warmińsko-Mazurskie	4	5	36	2	14	375	1
Wielkopolskie	8	16	33	21	15	463	2
Zachodniopomorskie	0	32	11	13	12	221	7
razem	290	360	606	309	357	5644	42

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Tabela: Liczba uczniów w szkołach specjalnych przysposabiających do pracy, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. „Wyprawka szkolna”.

województwo	liczba uczniów w szkołach specjalnych przysposabiających do pracy
Dolnośląskie	610
Kujawsko-pomorskie	659
Lubelskie	621
Lubuskie	294
Łódzkie	532
Małopolskie	828
Mazowieckie	1413
Opolskie	222
Podkarpackie	697
Podlaskie	309
Pomorskie	778
Śląskie	1187
Świętokrzyskie	437
Warmińsko-Mazurskie	440
Wielkopolskie	1009
Zachodniopomorskie	323
razem	10359

Źródło: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej mogące mieć pozytywny wpływ na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 realizowane są projekty mające na celu wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jak również wszystkie projekty i produkty powstałe w wyniku realizacji projektów ze środków europejskich powinny być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

W 2019 r. realizowano projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, które będą miały pozytywny wpływ na sytuację osób z niepełnosprawnościami:

Projekt Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej (wartość projektu: 4.503.733,09 zł, okres realizacji kwiecień 2016 r. – marzec 2021 r.) ma charakter pozakonkursowy

Jego celem jest zidentyfikowanie, opracowanie i pilotażowe wdrożenie rozwiązań wpływających na podniesienie jakości pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz możliwości wykorzystania zindywidualizowanego podejścia do ucznia, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach projektu zostaną opracowane narzędzia diagnostyczne, które będą służyły do diagnozy m.in. trudności, zaburzeń, deficytów uczniów. Zostaną również opracowane metody pracy z uczniem zmierzające do ograniczenia zidentyfikowanych deficytów. Efektem projektu będzie również opracowanie instrumentów wsparcia psychologiczno-pedagogicznego stanowiących istotny element opracowywanego zestawu narzędzi diagnostycznych, tj. jednolitych standardów funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiającym wdrażanie narzędzi diagnostycznych i procedur postępowania diagnostycznego i postdiagnostycznego. Standardy pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych będą określały m.in. procedury postępowania w przypadku uczniów z różnymi trudnościami, dysfunkcjami – zarówno, jeśli chodzi o proces diagnostyczny, jak i o aspekty związane z czasem oczekiwania na badanie czy sposobem jego prowadzenia oraz postępowania postdiagnostycznego, czyli wsparcia dla ucznia po przeprowadzonej diagnozie.

Projekt Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - opracowanie modelu szkolenia i doradztwa (wartość projektu: 4 954 855,43 zł, okres realizacji: czerwiec 2018 r. – sierpień 2021 r.)

Celem projektu jest opracowanie modelu działań szkoleniowo-doradczych dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiającym rozpoznawanie potrzeb dzieci i młodzieży oraz planowanie kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi indywidualnymi potrzebami. W ramach projektu opracowany zostanie program szkoleń dla kadr poradni psychologiczno-pedagogicznych wspierający prowadzenie rozpoznania, diagnozy i wsparcia postdiagnostycznego. Będzie on obejmował założenia dotyczące diagnozy funkcjonalnej oraz zagadnienia związane ze stosowaniem narzędzi diagnostycznych do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz będzie umożliwiał współpracę pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych ze szkołami, placówkami, rodzicami w zakresie rozpoznawania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym planowania kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi potrzebami.

Projekt pozakonkursowy Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego - etap II (wartość projektu: 6 658 891,04 zł, okres realizacji 25 czerwiec 2018 r. – 30 czerwiec 2021 r.)

Celem projektu jest opracowanie koncepcji modułowych e-podręczników do kształcenia ogólnego, przeprowadzenie inwentaryzacji i indeksacji istniejących e-podręczników i dotychczas opracowanych e-materiałów dydaktycznych oraz udostępnienie na publicznej platformie bezpłatnych i wystandaryzowanych ponad

10 tys. e-materiałów dydaktycznych do 10 przedmiotów kształcenia ogólnego dla 4-letniego liceum i 5-letniego technikum, opracowanych przez beneficjentów konkursowych. W konkursach uwzględniono kryterium dostępu wskazujące na konieczność tworzenia e-materiałów zgodnych z koncepcją uniwersalnego projektowania, o której mowa w Wytocznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji. E-materiały będą zgodne ze standardem WCAG.

W 2018 r. zakończonych zostało 5 projektów konkursowych w wyniku których powstało ponad 3 tysiące e-materiałów m.in. do przedmiotów: przyrodniczych, humanistycznych, matematyki i informatyki zgodnych ze standardem WCAG.

Wszystkie e-materiały są zamieszczane na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej, nowoczesnym rozwiązaniu informatycznym zapewniającym komplementarność działań realizowanych przez MEN w ramach: Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), programu „Aktywna tablica”, Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej i projektów współfinansowanych w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Na platformie umieszczane są bezpłatne i dostępne on-line wysokiej jakości materiały cyfrowe (e-materiały). Narzędzie skierowane jest do uczniów oraz nauczycieli, natomiast może z niego korzystać każdy zainteresowany. Warunkiem korzystania z platformy jest dostęp do internetu. Platforma oraz jej zasoby są zgodne z zasadami dostępności stron internetowych WCAG 2.0, a tym samym umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie ze zgromadzonych e-materiałów.

Projekt pozakonkursowy: Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy

W ramach projektu, realizowanego w okresie październik 2017 – październik 2019 r., opracowano 105 wzorcowych programów nauczania do poszczególnych zajęć/przedmiotów z zakresu kształcenia ogólnego na wszystkich etapach edukacji wraz ze scenariuszami zajęć/lekcji (3347); programy i materiały zostały przygotowane z uwzględnieniem koncepcji uniwersalnego projektowania i są dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej pod adresem <https://epodreczniki.pl/>

Zintegrowana Platforma Edukacyjna to nowoczesne rozwiązanie informatyczne zapewniające komplementarność działań realizowanych przez MEN w ramach: Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), programu „Aktywna tablica”, Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej i projektów współfinansowanych w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Na platformie umieszczane są bezpłatne i dostępne on-line wysokiej jakości materiały cyfrowe (e-materiały). Narzędzie skierowane jest do uczniów oraz nauczycieli, natomiast może z niego korzystać każdy zainteresowany. Warunkiem korzystania z platformy jest dostęp do Internetu. Platforma oraz jej zasoby są zgodne z zasadami dostępności stron internetowych WCAG 2.0, a tym samym umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie ze zgromadzonych e-materiałów.

Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – Fiszka konkursu została przyjęta przez Komitet Monitorujący PO WER w listopadzie 2019 r., konkurs ogłoszony w styczniu 2020 r. Umowa o dofinansowanie podpisana 5 czerwca 2020 roku. Wartość projektu: 24 462 907,92 zł.

Celem konkursu jest wybranie do dofinansowania jednego projektu, którego przedmiotem będzie pilotaż usług asystenckich (ASPE) dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych. Ponadto, celem konkursu jest włączenie kwalifikacji „asystowanie uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, jak również przygotowanie 640 osób do świadczenia usług asystenckich w przedszkolach i szkołach.

Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW) – projekt pozakonkursowy Ośrodka Rozwoju Edukacji – wysokość dofinansowania: 4 751 932,30 zł, okres realizacji: 1 września 2019 r. – 30 listopada 2022 r.

SCWEW to nowo tworzona instytucja, powstająca na bazie szkół i placówek specjalnych, której celem jest wspieranie pracy szkół ogólnodostępnych w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i podnoszeniu jakości edukacji włączającej. Opracowanie zasad funkcjonowania SCWEW, umożliwi poprawę dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami oraz upowszechnianie edukacji włączającej.

Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW) – projekt pozakonkursowy Ośrodka Rozwoju Edukacji - Decyzja o przyznaniu dofinansowania została podpisana 30 grudnia 2019 r., wysokość dofinansowania: 31 088 194,30 zł, okres realizacji: 1 stycznia 2020 r. – 31 grudnia 2022 r.

Pilotażowe wdrożenie Modelu SCWEW do praktyki edukacyjnej umożliwi weryfikację opracowanych zasad funkcjonowania, a ponadto przyczyni się do wzmocnienia kompetencji kadry pedagogicznej. Wykorzystanie środków finansowych zapewni szkołom dostęp do sprzętu specjalistycznego, niezbędny do wspierania wszechstronnego rozwoju dziecka, w rejonie objętym działaniami każdego z nowo powstałych 14 SCWEW.

W 2018 r. rozpoczęła się realizacja trzech projektów w ramach konkursu *Opracowanie i upowszechnianie narzędzi diagnostycznych wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną*. Łączna wartość projektów to 33 696 962,79 zł. Projekty zostały podzielone na trzy obszary:

- 1) obszar emocjonalno-społeczny –wartość projektu: 7 591 045,10 zł;
- 2) obszar osobowościowy –wartość projektu: 8 106 036,50 zł;
- 3) obszar poznawczy – maksymalna wartość projektu: 17 999 881,19 zł.

Celem projektów wyłonionych w konkursie jest wsparcie specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli i specjalistów w szkołach.

Działania zaplanowane w ramach konkursu mają doprowadzić do tego, aby specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych mieli możliwość m.in.

- rozpoznawania potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży w obszarze poznawczym, osobowościowym i emocjonalno-społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym także dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także z niepełnosprawnościami, szczególnie w zakresie rozpoznawania potencjałów, możliwości i sposobu funkcjonowania w środowisku, a także trudności wynikających z deficytów,
- prowadzenia zajęć wspierających (m.in. zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, warsztatowe, aktywizujące, psychoedukacyjne, porady bez badań), terapii dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, z niepełnosprawnością, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzin (m.in. prelekcje, psychoedukacja, zajęcia warsztatowe, grupy wsparcia, instruktaże, konsultacje i inne).

Powyższe projekty stanowią przykłady realizacji zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto należy podkreślić fakt, że wszystkie projekty realizowane ze środków europejskich powinny być zgodne z *Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Wytoczne gwarantują zapewnienie dostępności projektów i dostępności produktów wytworzonych w projektach dofinansowanych z UE do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, tak aby mogły one w pełnym wymiarze korzystać z unijnej pomocy.

Dostępność ma kilka wymiarów m.in.

- dostępność cyfrowa (wszystkie zasoby cyfrowe muszą być zgodne ze standardem WCAG 2.0 co najmniej na poziomie AA),
- dostępność architektoniczna (spotkania otwarte, na które nie jest wymagana rejestracja oraz wszystkie działania realizowane w ramach projektów, w których na etapie rekrutacji zidentyfikowano możliwość udziału osób z niepełnosprawnościami, muszą być prowadzone w budynkach dostępnych architektonicznie),
- uniwersalne projektowanie oznacza tworzenie produktów, budynków, programów i usług w taki sposób, aby były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu bez potrzeby dalszych dostosowań.

Z kolei mechanizm racjonalnych usprawnień pozwala projektodawcom na elastyczne reagowanie na potrzeby wszystkich uczestników. Dzięki temu mechanizmowi projektodawca może liczyć na dofinansowanie w wysokości 12 tys. zł na pokrycie kosztów związanych z dostosowaniem projektu lub produktu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, np. na zakup komputerów z odpowiednim oprogramowaniem dostosowanym do osób z niepełnosprawnością, zapewnienie specjalistycznego transportu na miejsce realizacji projektu.

Kontynuacja prac związanych z przygotowaniem zmian systemowych dotyczących organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych i wdrażania edukacji włączającej

Organizowane były szkolenia dla wizytatorów ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, powołanych w kuratoriach oświaty. Wizytatorzy spotykają się z dyrektorami przedszkoli, szkół i placówek.

Kontynuowano prace zespołu ekspertów powołanych Zarządzeniem Ministra Edukacji Narodowej Nr 39/2017 z dnia 13 października 2017 r.

Rezultatem prac zespołu jest dokument „*Model Edukacji dla wszystkich*” oparty na założeniach edukacji włączającej, rozumianej jako edukacja o wysokiej jakości dla wszystkich dzieci i uczniów, w tym z niepełnosprawnościami. W modelu ujęto m.in. rozwiązania w zakresie dokonywania wczesnej diagnozy potrzeb dziecka/ucznia w na poziomie przedszkola i szkoły oraz zapewnienia na tej podstawie odpowiednich działań wspierających, skierowanych zarówno do samego dziecka/ucznia, jak i jego środowiska rówieśniczego i rodziny. Przewidziano również rozwiązania w zakresie zapewniania specjalistycznej diagnozy i wsparcia specjalistycznego w ujęciu międzysektorowym na poziomie powiatu. Opracowany przez ekspertów został wstępnie skonsultowany z resortami i aktualnie podlega pracom wewnętrznym w MEN.

W pracach nad rozwiązaniami służącymi podnoszeniu jakości kształcenia i udzielania wsparcia wszystkim dzieciom i uczniom, których potrzeby rozwojowe i edukacyjne są zróżnicowane, Ministerstwo Edukacji Narodowej jest wspierane przez Europejską Agencję do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. Projekt realizowany jest od lipca 2018 r. do I kwartału 2021 r. W marcu 2019 r. na międzynarodowej konferencji podsumowującej pierwszy etap projektu zaprezentowane zostały rekomendacje dotyczące rozwiązań legislacyjnych oraz priorytetowych działań.

Inne działania zrealizowane przez Ministerstwo na rzecz osób niepełnosprawnych

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)⁶⁵

Przyjęty przez Radę Ministrów dokument „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)”, zarówno w ramach diagnozy umiejętności, jak i w części określającej priorytety i główne kierunki działań, kładzie akcent m.in. na zapewnienie dostępu do usług umożliwiających pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

⁶⁵ Dokument strategiczny „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)” został przyjęty uchwałą nr 12/2019 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2019 r.

Powyższe znalazło odzwierciedlenie w zapisach zawartych w Priorytecie 6 „Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności”, w szczególności w następujących kierunkach działań:

- *Diagnozowanie i niwelowanie barier, w tym środowiskowych, ekonomicznych, geograficznych, zdrowotnych w dostępie do pełnej oferty wysokiej jakości usług edukacyjnych i szkoleniowych w ramach kształcenia formalnego, nieformalnego i pozaformalnego.*
- *Podnoszenie jakości i promocja edukacji włączającej, ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy.*

Wszystkie priorytety i kierunki działań, zawarte w części ogólnej Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030, zostaną rozwinięte w części szczegółowej (planowany termin przyjęcia dokumentu: II półrocze 2020 r.).

Studenci i doktoranci niepełnosprawni

W 2018 r. została uchwalona i z dniem 1 października 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2020 r. poz. 8, z późn. zm.). Wprowadziła ona istotne zmiany w przepisach na rzecz osób z niepełnosprawnościami, m.in. w odniesieniu do prawa do nauki wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej (§ 1 pkt 4 Karty).

Zgodnie z zawartymi w niej regulacjami, jednym z podstawowych zadań uczelni jest stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w rekrutacji na studia, kształceniu, a także prowadzeniu działalności naukowej. Należy podkreślić, że wszyscy studenci mają równe prawa i takie same obowiązki – stąd brak jest szczegółowych regulacji w tym zakresie dla osób z niepełnosprawnościami. Jeśli prawa studenta nie wynikają wprost z przepisów ustawy, to są one określone w uczelnianych aktach wewnętrznych, w tym przede wszystkim w regulaminie studiów. Uczelnie w swoich regulaminach studiów zapisują szereg rozwiązań, dostosowując w ten sposób proces dydaktyczny do szczególnych potrzeb studentów będących osobami z niepełnosprawnościami.

Ważnym instrumentem finansowym, określonym w ustawie – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, który ma na celu wspieranie osób niepełnosprawnych w procesie kształcenia, jest przyznawanie stypendiów osobom niepełnosprawnym w ramach systemu bezzwrotnych świadczeń stypendialnych dla studentów. Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, że jedynym warunkiem ubiegania się o to świadczenie jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu. Stypendium dla niepełnosprawnych studentów przyznawane jest niezależnie od: kryterium dochodowego, typu uczelni, formy studiów oraz poziomu kształcenia. Wysokość tego świadczenia jest ustalana w uczelni, w której osoby niepełnosprawne odbywają studia. Ustawa wprowadziła również możliwość otrzymania stypendium dla osób niepełnosprawnych na kolejnym kierunku studiów przez osoby, których niepełnosprawność powstała w trakcie studiów lub po uzyskaniu

tytułu zawodowego (dotychczas stypendium przysługiwało na jednym kierunku studiów pierwszego i drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich).

Równocześnie z tym stypendium, osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi (stypendium socjalne, stypendium rektora i zapomogę). Niepełnosprawni studenci mają ponadto możliwość ubiegania się o stypendium ministra, które jest przyznawane za znaczące osiągnięcia uzyskane podczas studiów.

Prawo do otrzymywania świadczeń, w tym stypendium dla osób niepełnosprawnych, przysługuje do 2023 r. również osobom niepełnosprawnym, które podjęły studia doktoranckie w uczelniach i jednostkach naukowych na zasadach obowiązujących przed utworzeniem szkół doktorskich, tj. przed 1 października 2019 r. Natomiast niepełnosprawnym doktorantom podejmującym studia w szkołach doktorskich po 30 września 2019 r. przysługuje stypendium doktoranckie w wysokości zwiększonej o 30%.

Niepełnosprawni studenci oraz doktoranci mają także prawo do ubiegania się o wsparcie finansowe w formie kredytów studenckich. Są one udzielane na bardzo korzystnych (preferencyjnych) warunkach, a ponadto istnieje np. możliwość umorzenia części udzielonej kwoty kredytu, w przypadku najlepszych absolwentów studiów.

W polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki przewidziane są dla studentów oraz doktorantów, w tym także będących osobami z niepełnosprawnościami, również świadczenia o charakterze niepieniężnym, tj. możliwość zakwaterowania w domu studenckim oraz korzystania z wyżywienia w stołówce studenckiej.

Ponadto, w 2019 r. rozpoczęto prace związane ze zmianą rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. *w sprawie sposobu podziału dla uczelni środków finansowych na świadczenia dla studentów oraz na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej* (Dz. U. poz. 1850, z późn. zm.), na podstawie którego dokonywany jest podział dotacji, o której mowa w art. 365 pkt 6 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

W myśl obowiązujących dotychczas przepisów nie było możliwości dokonania podziału całej kwoty przeznaczonej na ten cel w ustawie budżetowej, natomiast w wyniku wprowadzonych zmian pełna wysokość dotacji zostanie rozdysponowana między uczelnie z przeznaczeniem na wsparcie osób niepełnosprawnych. Zmiany te weszły w życie 29 lutego 2020 r.

W 2019 r. przekazano uczelniom publicznym oraz uczelniom prowadzonym przez kościoły i związki wyznaniowe środki finansowe w wysokości 35.350,8 tys. zł oraz uczelniom niepublicznym odpowiednio 13.819,3 tys. zł w ramach dotacji podmiotowej na finansowanie zadań związanych z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej.

W 2019 r. MNiSW zainicjowało realizację zadania pn. Narodowa Reprezentacja Akademicka zlecanego uczelniom na podstawie art. 404 ust. 1 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Zadanie wpisuje się w ideę wsparcia rozwiązań służących godzeniu nauki z karierą sportową. Ponadto, odnosi się do praw osób niepełnosprawnych określonych w § 1 pkt 5 *Karty*, tj. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych oraz pkt 10, tj. do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Ze względu na ograniczenia czasowe, wynikające z wielu godzin treningów i przygotowań do różnego typu imprez czy zawodów, sportowcy wyczynowi nieczęsto decydują się na podjęcie nauki na studiach wyższych. Powyższe najczęściej spowodowane jest formułą organizacji studiów i koniecznością uczestniczenia w obowiązkowych zajęciach, a także sesją egzaminacyjną przeprowadzaną w uczelniach w ściśle określonych terminach. Przygotowania do najważniejszych i największych imprez sportowych i konieczność skupienia się na wyniku sportowym spychają na dalszy plan myślenie o wynikach w nauce. Często też studenci, z powodu swojej kariery sportowej i wynikających z niej ograniczeń czasowych, przerywają rozpoczęte studia.

Projekt wsparcia procesu kształcenia studentów-sportowców w ramach Narodowej Reprezentacji Akademickiej ma na celu umożliwienie realizowania równoległej kariery sportowej oraz nauki akademickiej. Obejmuje on dofinansowanie organizacji dodatkowych zajęć dydaktycznych dedykowanych studentom-sportowcom będącym w trakcie kariery sportowej – zawodnikom szkolenia olimpijskiego, medalistom igrzysk olimpijskich, igrzysk europejskich, mistrzostw świata i Europy, uniwersjad i akademickich mistrzostw świata oraz studentom-sportowcom:

- z niepełnosprawnościami – medalistom igrzysk paraolimpijskich, mistrzostw świata i mistrzostw Europy w sportach olimpijskich;
- niedosłyszącym – medalistom igrzysk głuchych, mistrzostw świata i mistrzostw Europy głuchych.

Środki finansowe zabezpieczone w budżecie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego kierowane są bezpośrednio do uczelni, w której studiuje ww. student-sportowiec, z przeznaczeniem na dofinansowanie ich procesu kształcenia w formie indywidualnej organizacji studiów, m.in. poprzez indywidualny dobór treści i form kształcenia w zakresie pozwalającym na kontynuowanie i rozwijanie kariery sportowej z uwzględnieniem ustalonych dla danego kierunku efektów uczenia się.

W 2019 r. w zakresie działań MNiSW wpisujących się w realizację praw określonych w § 1 pkt 1 *Karty*, tj. dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym oraz pkt 4, tj. prawa do nauki wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej, było ogłoszenie przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) pierwszej edycji konkursu w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, pn. *Uczelnia dostępna*. Wsparciem objęte zostały zmiany

organizacyjne oraz podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni z zakresu niepełnosprawności poprzez realizację działań mających na celu zapewnienie przez uczelnię dostępności komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych, procedur kształcenia, wprowadzenie do programów kształcenia modyfikacji zapewniających ich dostępność dla studentów z niepełnosprawnościami oraz działań z zakresu dostępności architektonicznej.

Stworzone zostały modele uczelni dostępnej, określające zakres wsparcia szkoły wyższej w celu zwiększenia jej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, uwzględniające potrzeby oraz różny stan dostosowania uczelni w momencie aplikowania w konkursie. Realizując projekty, szkoły wyższe mają obowiązek współpracy z organizacjami pozarządowymi, podmiotami działającymi na rzecz likwidacji barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym lub osobami z niepełnosprawnościami zajmującymi się aktywnie tematyką dostępności.

Pierwotna alokacja w konkursie wynosiła 200 mln zł, a o dofinansowanie (nawet do 15 mln zł) mogły się ubiegać zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne. Ostatecznie, biorąc pod uwagę wysoką jakość projektów i duże zainteresowanie konkursem, środki zostały zwiększone do 321 180 649,02 zł, umożliwiając wsparcie 85 uczelni. Do 31 grudnia 2019 r. podpisano 46 umów ze szkołami wyższymi o łącznej wartości 146 mln zł. Powyższy konkurs został ujęty w Działaniu 12. *Szkoła bez barier* oraz Działaniu 14. *Kadry dla edukacji włączającej* Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025.

Ponadto, w ramach realizacji Działania 13. Programu Dostępność Plus *Dostępność w programach kształcenia* w trzecim kwartale 2019 r. Zespół ds. opracowania modeli projektowania uniwersalnego, powołany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju stworzył modele projektowania uniwersalnego na studiach I stopnia, II stopnia i jednolitych studiach magisterskich w wybranych obszarach kształcenia. Modele złożone z trzech modułów zajęć określają podstawowe efekty kształcenia oraz metody ich osiągania przez studentów, a także sposób weryfikacji efektów kształcenia. Uwzględniają one treści istotne z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, np. odpowiedzialność społeczna, rozwój wsparcia mobilności poprzez zastosowanie innowacyjnych produktów, tworzenie produktów i usług w oparciu o szerokie zrozumienie problemów i potrzeb użytkowników. W opisie modułów zajęć uwzględniona została specyfika dziedzin i dyscyplin naukowych. Odbiorcami wsparcia są zarówno studenci kierunków technicznych, jak i pedagogicznych czy artystycznych (między innymi architektury, architektury wnętrz, budownictwa, urbanistyki, informatyki, programowania, wzornictwa przemysłowego, inżynierii lądowej, projektowania, pedagogiki). Modele uwzględniają także tematykę projektowania uniwersalnego w modułach zajęć na kierunkach humanistycznych i społecznych.

30 września 2019 r. NCBR ogłosiło konkurs pn. *Projektowanie uniwersalne* dotyczący opracowania i wdrożenia zajęć obowiązkowych w programie studiów, obejmujących projektowanie uniwersalne, umożliwiającym studentom poznanie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz praktyczne zastosowanie zasad uniwersalnego projektowania produktów i usług. Zajęcia realizowane w projekcie

muszą być opracowane w oparciu o ww. modele projektowania uniwersalnego i wdrożone na studiach I lub II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich. Kryterium premiującym w konkursie jest prowadzenie działań o charakterze sformalizowanym we współpracy z podmiotami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Nabór wniosków zakończono 2 grudnia 2019 r. W okresie sprawozdawczym rozpoczęła się procedura oceny wniosków złożonych przez uczelnie. Budżet konkursu wynosi 30 mln zł.

W załączniku nr 3 wymienione są Projekty badawcze finansowane przez *Narodowe Centrum Nauki*, realizowane w 2019 r., których tematyka dotyczy niepełnosprawności.

W 2019 r. Biuro Kontroli i Audytu MNiSW przeprowadziło:

- kontrolę w Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Szczecinie (WSAP) oraz w Uczelni Jańskiego z siedzibą w Łomży w zakresie prawidłowości wykorzystania dotacji na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami z niepełnosprawnościami, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia; w wyniku kontroli stwierdzono nieprawidłowości polegające m.in. na wykorzystaniu środków ww. dotacji niezgodnie z przeznaczeniem (WSAP) lub zaniechaniu ich wydatkowania na ww. zadania (Uczelnia Jańskiego);
- kontrolę w Ośrodku Przetwarzania Informacji – Państwowym Instytucie Badawczym w zakresie zgodności systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych z minimalnymi wymaganiami dla systemów teleinformatycznych lub minimalnymi wymaganiami dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej; jedno z badanych zagadnień, tj. zapewnienie dostępności treści zawartych na stronach internetowych dla osób z niepełnosprawnościami (WCAG 2.0), zostało ocenione pozytywnie.

Program pilotażowy Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Aktywny samorząd”

Celem głównym programu jest m.in. wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w dostępie do edukacji, poprawa szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji.

Program realizowany jest w dwóch modułach.

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, został omówiony w punkcie dotyczącym prawa: „prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych”.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie lub refundację kosztów edukacji, w tym:

- opłaty za naukę w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium (czesne)
- kosztów przewodu doktorskiego, otwartego poza studiami doktoranckimi,

- dodatek na pokrycie innych kosztów kształcenia;

W 2019 r. w ramach Modułu II wypłacono dofinansowania w kwocie 53.508.914,38 zł na rzecz 12.148 osób niepełnosprawnych.

Działania Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w obszarze edukacji artystycznej

Prace legislacyjne:

- *rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i placówek artystycznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1624)*. Przepis § 11 ustępu 3 ww. rozporządzenia przewiduje godzinę (60 minut) zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych.
- *rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w publicznych szkołach artystycznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1674)*. Przepis § 6 tego rozporządzenia określa zasady, gdy dyrektor szkoły artystycznej realizującej kształcenie ogólne i kształcenie artystyczne, zwalnia ucznia z nauki drugiego języka obcego nowożytnego do końca danego etapu edukacyjnego ze względu na niepełnosprawność.

Działania Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej

Szkoły wyższe podległe Ministrowi, w kwestii pobierania nauki uwzględniają szczególne potrzeby studentów z niepełnosprawnością, w tym wprowadzają regulacje dotyczące prowadzenia zajęć, dostosowywania formy zaliczeń i egzaminów do potrzeb osób niepełnosprawnych, przedłużania terminów regulowanych „Organizacją roku akademickiego”, czy dostosowania formy przeprowadzania egzaminów inżynierskich i obron magisterskich. W dostosowaniu toku kształcenia dla potrzeb studentów z niepełnosprawnością zaangażowani są wykładowcy, którzy przygotowują materiały do zajęć w formie notatek, prezentacji, konspektów, ilustracji czy wykresów i przekazują je studentom. Takie działanie umożliwia studentom niesłyszącym, słabosłyszącym, z wadami wzroku czy niesprawnymi dłońmi na uzyskanie pełnowartościowych materiałów, których własnoręczne zanotowanie nie byłoby możliwe lub byłoby znacząco utrudnione z uwagi na ich niepełnosprawność.

Wprowadzona jest także platforma e-learningowa, która między innymi ma służyć pomocą studentom z niepełnosprawnością w zdobywaniu i utrwalaniu wiedzy. Platforma umożliwia udostępnianie materiałów w formie tekstowej oraz materiałów multimedialnych wraz z napisami. Umożliwia także zdalny kontakt z prowadzącym zajęcia. Egzaminy i zaliczenia w uzasadnionych przypadkach, zgodnie z regulaminem studiów, przeprowadzane są indywidualnie, z pomocą tłumacza języka migowego, niejednokrotnie zmienia się ich formę z pisemnej na ustną lub odwrotnie, dopasowując się do możliwości studentów. Ponadto umożliwiane są konsultacje psychologiczne mające na celu m.in. wsparcie psychologiczne studentów z orzeczoną

niepełnosprawnością w celu wyrównywania barier społecznych. Powyższe działanie ma na celu przeciwdziałanie ewentualnemu wyalienowaniu z grupy i wspomaganie aktywizacji osób niepełnosprawnych w uzyskiwaniu zaliczeń, praktyk oraz w przyszłości zatrudnienia u potencjalnych pracodawców.

Działania Ministerstwa Środowiska

W 2019 r. niektóre nadleśnictwa wykonały szereg projektów edukacyjnych skierowanych do osób z niepełnosprawnością ruchową, słuchową i wzrokową (program pn. „Aktywne udostępnianie lasu”, interaktywna mapa dostępności dla osób niepełnosprawnych obiektów rekreacyjnych i wypoczynkowych, audyty dostępności obiektów, produkty turystyczne, współpraca z licznymi ośrodkami rehabilitacji i terapii zajęciowej dzieci niepełnosprawnych z terenu całego kraju).

W przypadku szkół leśnych prowadzonych przez Ministra Środowiska (od 15 listopada 2019 r. szkoły prowadził Minister Klimatu) – uczniom niepełnosprawnych placówki zapewniają (w zakresie swoich możliwości) m.in.: opiekę psychologiczno-pedagogiczną, możliwość korzystania z pomocy osoby trzeciej, zajęcia specjalistyczne dostosowane do rodzaju niepełnosprawności (np. warsztaty z surdoflopedagogiem).

Działania Głównego Urzędu Statystycznego

GUS we współpracy z Centralną Biblioteką Statystyczną im. Stefana Szulca (CBS) zorganizował w dniu 26 marca 2019 r. spotkanie informacyjne dla dzieci i młodzieży z zespołem Downa „Statystyka bez barier, bo liczą się wszyscy”, mające na celu promowanie praw osób z Zespołem Downa do pełnego uczestniczenia w życiu społecznym. Podczas spotkania gościom pokazywano książki, mapy, zdjęcia, plakaty, a także inne ciekawe publikacje, które CBS ma w zbiorach. Zadawano zagadki związane z książkami i czytaniem, rysowano idealną bibliotekę i bibliotekarza, zastanawiano się, co może przydać się czytelnikowi w bibliotece oraz układano puzzle.

Z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych w dniu 3 grudnia 2019 r. zorganizowano spotkanie dla uczniów z Zespołu Szkół Specjalnych Nr 85 i Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 123 w Warszawie. Pracownicy GUS i CBS przygotowali dla uczniów pełne atrakcji spotkanie edukacyjne „Statystyka bez barier, bo liczą się wszyscy”, mające na celu zapoznanie dzieci i młodzieży ze statystyką w atrakcyjny sposób. Młodzi ludzie przy pomocy przygotowanych specjalnie dla nich materiałów edukacyjnych, mieli szansę dowiedzieć się na czym polega praca statystyków i przygotować infografiki.

Działania Służby Więziennej

Osoby niepełnosprawne przebywające w jednostkach penitencjarnych mają zagwarantowany taki sam dostęp do kształcenia, informacji dotyczących prowadzonych przez szkoły naborów oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych, jak pozostali osadzeni w ramach obowiązujących przepisów.

Ograniczeniem mogą być tylko przeciwwskazania lekarskie do podejmowania nauki w zakresie kursów zawodowych. Jak corocznie, również w 2019 r., w stosunku do wszystkich osadzonych prowadzono oddziaływanie mające na celu motywowanie do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych oraz podjęcia nauczania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Na dzień 31 grudnia 2019 r. 35 skazanych niepełnosprawnych uczyło się w Centrach Kształcenia Ustawicznego usytuowanych na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych, natomiast w całym 2019 r. 228 skorzystało z oferty kursowej.

Szkoła Główna Służby Pożarniczej (SGSP)

Do głównych działań w zakresie respektowania praw studentów z niepełnosprawnościami zaliczono powołanie uczelnianego Koordynatora ds. osób niepełnosprawnych. Wśród jego zadań wymienia się udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów studentom niepełnosprawnym, wspieranie wyrównywania szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych oraz integrację środowiska akademickiego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r., z przedmiotowego wsparcia korzystało 8 studentów niepełnosprawnych (1 osoba z niepełnosprawnością lekką, 7 osób z niepełnosprawnością umiarkowaną).

Egzaminy wstępne na aplikacje

Osoby niepełnosprawne przystępujące w 2019 r. do egzaminów wstępnych na aplikacje: adwokacką, radcowską i notarialną oraz do egzaminów zawodowych (adwokackiego, radcowskiego i notarialnego) korzystały z uprawnienia polegającego na wydłużeniu o połowę czasu trwania egzaminu dla zdającego będącego osobą niepełnosprawną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Uprawnienia te przyznane zostały na mocy obowiązujących w tym zakresie rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości.

Prace legislacyjne mające na celu wydłużenie czasu trwania egzaminów zawodowych (adwokackiego, radcowskiego i notarialnego) dla osób niepełnosprawnych miały miejsce w 2012 r., natomiast począwszy od egzaminów zawodowych przeprowadzonych w 2013 r., osoby niepełnosprawne korzystają z tych uprawnień. Natomiast jeśli chodzi o egzaminy wstępne na aplikacje prawnicze, to rozwiązania prawne w tym zakresie obowiązują od 2016 r.

5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

Przepisy art. 1 pkt 5 *Prawa oświatowego* zagwarantowały wszystkim uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniami w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach (pedagogzy, psychologzy, logopedzi, doradcy zawodowi i inni specjaliści).

Nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej, szkole i placówce zobligowani są do rozpoznania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Szczegółowe regulacje w tym zakresie zostały określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. *w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280).

Dyrektor w porozumieniu z organem prowadzącym podejmuje decyzje m. in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych, odpowiednio do rozpoznanych wcześniej potrzeb w tym zakresie.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkołach i placówkach jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z dzieckiem czy uczniem oraz w formie klas terapeutycznych, zajęć rozwijających uzdolnienia, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych, warsztatów, porad i konsultacji, a w przypadku gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych także zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom dzieci oraz nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń.

Dyrektor szkoły organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, rodzicami dzieci, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

W roku szkolnym 2018/2019 zajęciami specjalistycznymi z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej objęto 1 693 020 uczniów. Największa liczba uczniów objęta została wsparciem w szkołach podstawowych – 1 086 881. Zajęcia logopedyczne organizowane były dla 275 185 uczniów, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne dla 193 083 uczniów, natomiast dydaktyczno-wyrównawcze dla 272 671 uczniów.

Tabela: Liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach dla dzieci i młodzieży i placówkach systemu oświaty wg SIO stan na 30 września 2019 r.

jednostka systemu oświaty	liczba uczniów objętych zajęciami					ogółem
	zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	zajęcia logopedyczne	zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne	inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	
przedszkole	21 761	122 990	12 856	19 767	0	198 167
szkoła podstawowa	162 268	147 521	51 623	56 894	239 287	1 086 881
gimnazjum	713	234	462	656	1 310	10 545
liceum ogólnokształcące	2 270	274	12 753	5 744	11 973	188 489
technikum	3 087	172	7 923	4 000	15 187	142 287
szkoła policealna	7	3	6	57	64	391
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	966	1 457	1 091	1 921	129	8 558
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	179	153	210	58	275	2 955
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	5	2	31	16	20	496
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	13	0	1	33	175	517
liceum sztuk plastycznych	6	0	179	26	166	1 156
ogólnokształcąca szkoła baletowa	0	0	176	0	27	506
zespół wychowania przedszkolnego	0	50	3	2	0	66
punkt przedszkolny	197	1 711	357	663	0	3 314
Poznańska szkoła chóralna	3	0	0	0	0	3
Bednarska Szkoła Realna	0	0	0	0	0	0
policealna szkoła muzyczna	0	0	0	0	0	0
policealna szkoła plastyczna	0	0	0	0	0	0
branżowa szkoła I stopnia	1 608	618	4 196	2 961	4 058	48 689
razem	193 083	275 185	91 867	92 798	272 671	1 693 020

W 2019 r. na terenie Polski funkcjonowało 1 200 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 598 publicznych i 602 niepubliczne.

Tabela: Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

poradnia	rodzaj poradni		razem
	publiczna	niepubliczna	
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	580	561	1 141
poradnia specjalistyczna	22	37	59
razem	602	598	1 200

Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. *w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych* (Dz. U. poz. 1601, z późn. zm.) zadań, związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą poradni. Są to w szczególności psycholodzy (4 088,1 etatów), pedagogzy (3 268,8 etatów), logopedzi (1 498,1 etatów), doradcy zawodowi (111,3 etatów), jak również rehabilitanci ruchowi – fizjoterapeuci (151 etatów).

Tabela: Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

rodzaj obowiązku kadry pedagogicznej	liczba etatów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych
obowiązki nauczyciela doradcy metodycznego	2,4
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	111,3
obowiązki nauczyciela konsultanta	1,0
obowiązki nauczyciela pedagoga	3 268,8
obowiązki nauczyciela psychologa	4 088,1
obowiązki nauczyciela logopedy	1 498,1
obowiązki nauczyciela socjologa	6,4
obowiązki nauczyciela rehabilitanta	151,0
obowiązki nauczyciela współorganizującego kształcenie	1,5
inne obowiązki nauczyciela	46,4
razem	9 174,9

Nauczyciele zatrudnieni w poradniach psychologiczno-pedagogicznych przeprowadzili 979 602 diagnoz, w tym 418 400 diagnoz psychologicznych i 345 465 diagnoz pedagogicznych.

Tabela: Liczba diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

rodzaj diagnozy przeprowadzonej przez poradnię	odbiorcy								razem
	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	dzieci objęte rocznym przygotowaniem przedszkolnym	dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie gimnazjum	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i ponadgimnazjalnej	inne osoby	
psychologiczna	17 237	59 225	24 573	13 707	253 081	23 921	22 710	3 946	418 400
pedagogiczna	8 410	33 428	20 478	9 676	236 613	18 737	15 307	2 816	345 465
logopedyczna	13 717	52 145	16 106	10 133	43 088	1 894	1 144	794	139 021
lekarska	4 211	7 717	2 234	1 770	20 133	4 521	3 714	265	44 565
związana z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej	1	3	0	1	9 924	10 351	5 632	553	26 465
rehabilitanta	1 655	2 078	424	134	1 298	43	42	12	5 686
razem	45 231	154 596	63 815	35 421	564 137	59 467	48 549	8 386	979 602

W 2019 r. zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały 96 143 orzeczeń.

Tabela: Liczba orzeczeń wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na przedszkole i typ szkoły wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2019 r.

rodzaj orzeczenia	dla dzieci i młodzieży:	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	dzieci objęte rocznym przygotowaniem przedszkolnym	dzieci w wychowaniu przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie gimnazjum	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i ponadgimnazjalnej	inne osoby	razem
o potrzebie kształcenia specjalnego	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	468	2 153	2 156	876	6 847	2 453	428	200	15 581
	niewidomych	3	5	1	2	31	17	3	2	64
	słabowidzących	67	343	261	136	2 042	303	242	3	3 397
	niestyszących	33	89	76	18	281	109	39	6	651
	słabostyszących	113	461	329	175	2 471	477	363	5	4 394
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	93	1 111	1 224	560	12 897	2 784	1 054	42	19 765
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	39	374	453	172	2 466	1 702	215	30	5 451

	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	5	31	28	9	239	400	30	7	749
	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	716	3 928	1 504	920	4 330	655	326	24	12 403
	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	1 177	4 565	2 027	1 482	9 564	1 505	779	39	21 138
	niedostosowanych społecznie	0	1	0	0	1 188	438	729	2	2 358
	zagrożonych niedostosowaniem społecznym	0	35	78	66	5 729	812	537	55	7 312
o potrzebie zajęć rewalidacyjnych - wychowawczych	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim	24	166	68	51	358	72	55	1 547	2 341
razem		2 738	13 262	8 205	4 467	48 443	11 727	4 800	1 962	95 604

Tabela: Liczba orzeczeń o "braku potrzeby" wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na typ podmiotu w roku szkolnym 2018/2019 wg danych SIO, stan na 8 marca 2020 r.

orzeczenie o braku	wydane dla dzieci i młodzieży uczęszczających do	etap edukacyjny					razem
		roczne przygotowanie przedszkolne	wychowanie przedszkolne	I etap edukacyjny	II etap edukacyjny	nie dotyczy	
potrzeby kształcenia specjalnego	przedszkola	32	44	0	0	0	76
	szkoły podstawowej	5	2	86	145	0	238
	gimnazjum	0	0	0	0	17	17
	zasadniczej szkoły zawodowej	0	0	0	0	1	1
	liceum ogólnokształcącego	0	0	0	0	7	7
	technikum	0	0	0	0	6	6
	zespołu wychowania przedszkolnego	0	1	0	0	0	1
	punktu przedszkolnego	2	1	0	0	0	3
	branżowej szkoły I stopnia	0	0	0	0	5	5
potrzeby indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	przedszkola	0	4	0	0	0	4
	szkoły podstawowej	4	0	0	0	0	4
potrzeby indywidualnego nauczania	przedszkola	3	3	0	0	0	6
	szkoły podstawowej	0	0	21	78	0	99
	gimnazjum	0	0	0	0	22	22
	zasadniczej szkoły zawodowej	0	0	0	0	1	1
	liceum ogólnokształcącego	0	0	0	0	23	23
	technikum	0	0	0	0	9	9
	szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy	0	0	0	0	3	3
	branżowej szkoły I stopnia	0	0	0	0	1	1

zajęć rewalidacyjno- wychowawczych	przedszkola	0	1	0	0	0	1
	szkoły podstawowej	0	0	2	8	0	10
	gimnazjum	0	0	0	0	1	1
	szkoła specjalnej przysposabiającej do pracy	0	0	0	0	1	1
razem		46	56	109	231	97	539

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydały 357 557 opinii. Najwięcej opinii wydano w sprawie objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub placówce – 133 663 oraz w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia – 69 025. Ponadto, wydano 25 855 opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

Tabela: Rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg danych SIO z dnia 30 września 2019 r., stan na 8 marca 2020 r.

opinia o potrzebie / w sprawie	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	dzieci objęte rocznym przygotowaniem przedszkolnym	dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie gimnazjum	uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej i ponadpodstawowej	inne osoby	razem
wczesnego wspomaganie	9 454	13 356	1 462	1 583	0	0	0	0	25 855
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	0	248	281	105	6	0	0	1	641
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	0	1 460	7 329	1 952	53	0	2	31	10 827
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego	0	0	0	0	828	83	218	4	1 133
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	0	10	9	6	694	151	84	0	954
dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia	8	346	671	359	61 797	2 736	2 735	373	69 025
specyficznych trudnościach w uczeniu się	0	21	15	9	49 300	2 339	2 604	146	54 434
udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	0	2	8	10	1 962	254	1 035	7	3 278
przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy	0	0	0	0	786	468	7	20	1 281
pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponadgimnazjalnej	1	0	0	0	903	870	16	1	1 791
zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	0	1	0	1	2 251	527	312	40	3 132
braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	105	129	67	18	909	97	50	108	1 483

objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub placówce	682	14 370	8 640	4 152	98 792	3 367	2 932	728	133 663
spełniania obowiązkowego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem i obowiązku szkolnego i nauki poza szkołą	0	227	520	210	1 655	203	306	7	3 128
związana z kształceniem i wychowaniem dziecka	2 257	10 590	3 998	1 711	22 863	1 955	2 330	272	45 976
możliwości rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej	0	168	524	254	7	0	0	3	956
razem	12 507	40 928	23 524	10 370	242 806	13 050	12 631	1 741	357 557

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie poprzez prowadzenie różnego rodzaju zajęć i terapii. Bezpośrednim wsparciem objęto 433 205 osoby.

Tabela: Liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, wg danych SIO, stan na 29 marca 2020 r.

rodzaj zajęć	dziecko do 3 roku życia	dziecko w wieku wychowania przedszkolnego	dziecko objęte rocznym obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym	dziecko objęte wychowaniem przedszkolnym	uczeń szkoły podstawowej	uczeń gimnazjum	uczeń szkoły ponadgimnazjalnej/ ponadpodstawowej	inna osoba	razem
terapia psychologiczna	779	5 502	1 475	650	17 818	2 398	5 002	1 768	35 392
psychoterapia	55	507	173	42	4 885	1 304	3 391	2 159	12 516
terapia pedagogiczna, w tym zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	680	3 874	1 746	563	17 466	643	406	123	25 501
terapia logopedyczna	5 292	33 919	10 639	5 510	23 380	444	520	551	80 255
socjoterapia	3	524	585	21	5 168	263	313	37	6 914
ćwiczenia rehabilitacyjne	4 168	5 580	1 197	102	697	17	21	28	11 810
zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień	0	310	811	809	26 061	2 610	10 165	59	40 825
zajęcia związane z trudnościami adaptacyjnymi	28	1 038	1 174	72	10 391	285	5 227	26	18 241
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	0	972	1 019	0	48 187	45 612	31 907	1 620	129 317
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	1 821	14 721	6 344	2 409	34 408	3 664	7 517	1 550	72 434
razem	12 826	66 947	25 163	10 178	188 461	57 240	64 469	7 921	433 205

Działania Centralnego Instytutu Ochrony Pracy

Badanie skuteczności treningu uważności w poprawie zdolności do pracy osób z depresją

Celem projektu była ocena czy trening uważności wpływa na poprawę funkcjonowania emocjonalnego (zwiększenie afektywności pozytywnej), motywację do pracy i zaangażowania w pracę, a tym samym zdolność do pracy osób z depresją a także określenie, które czynniki obecne w środowisku pracy (psychospołeczne warunki pracy: czas pracy, elastyczność czasu pracy) wpływają na decyzję o kontynuacji bądź zaprzestaniu aktywności zawodowej przez osoby chore na depresję.

W 2019 r. przeprowadzono ewaluację treningu uważności z elementami terapii poznawczej (MBCT). Jej wyniki ujawniły szereg istotnych efektów treningu na poprawę funkcjonowania uczestniczących w nim osób. Polegały one zarówno na obniżeniu się poziomu depresji, afektywności negatywnej, jak i podwyższeniu się afektywności pozytywnej, poszczególnych aspektów oraz wskaźnika ogólnego zdolności do pracy, a także wzrostu zaangażowania w pracę osób uczestniczących w treningu. Skuteczność treningu MBCT została zatem potwierdzona w postaci znaczącej poprawy funkcjonowania zdrowotnego, w tym emocjonalnego i społecznego osób z depresją, a także poprawy spostrzeganej zdolności do pracy osób z depresją. Oddziaływanie to wraz z kształtowaniem odpowiednich psychospołecznych warunków pracy mogłoby być zatem elementem skutecznej profilaktyki długotrwałej absencji chorobowej a także przedwczesnego wypadania osób z depresją z rynku pracy. Ponadto przeprowadzono seminarium weryfikujące przygotowane produkty w grupie pracodawców oraz specjalistów HR.

W celu upowszechniania:

- opracowano program treningu uważności dla osób z depresją Wytyczne dla pracodawców dotyczące kształtowania właściwych psychospołecznych warunków pracy, W ramach działań upowszechniających:
- wydano drukiem 2 broszury popularno-naukowe:
 - *Program treningu uważności z elementami terapii poznawczej dla osób z depresją* – wydany w formie broszury realizacji treningów,
 - *Wytyczne dla pracowników dotyczące kształtowania właściwych psychospołecznych warunków pracy dla osób z depresją* - wydane w formie broszury do upowszechniania wśród pracodawców i specjalistów ds. bhp
- opracowano artykuł pt. „Neuronalne korelaty treningu uważności z elementami terapii poznawczej oraz ich zastosowanie w leczeniu depresji” złożony do publikacji w czasopiśmie Postęp Psychiatrii i Neurologii.

Działalność Ochotniczych Hufców Pracy

W 2019 r. realizowano projekty pozakonkursowe w ramach PO WER adresowane do osób w wieku 18-24 lata. Zapewnienie udziału osób niepełnosprawnych w projektach jest jednym z kryteriów dostępu. W 2019 r. do udziału

w dwóch projektach kontynuowanych z lat ubiegłych przystąpiło łącznie 40 osób z niepełnosprawnościami w stopniu lekkim lub umiarkowanym (23 kobiety i 17 mężczyzn). OHP oferowały niepełnosprawnej młodzieży wsparcie w postaci kursów zawodowych i staży. W następstwie kwalifikacje uzyskało 87% osób. Średni koszt przypadający na 1 uczestnika wynosi 9,6 tys. zł i jest uzależniony od rodzaju szkoleń określonych przez doradcę zawodowego w ramach indywidualnej ścieżki wsparcia.

Działania Służby Więziennej

Osadzeni niepełnosprawni mają pełną możliwość korzystania z pomocy psychologicznej i pedagogicznej w każdej jednostce penitencjarnej. Wychowawcy pracujący w zakładach karnych i aresztach śledczych legitymują się wykształceniem wyższym mającym zastosowanie w resocjalizacji, w szczególności o kierunku resocjalizacyjnym, pedagogicznym i psychologicznym. W każdym zakładzie karnym i areszcie śledczym zatrudnieni są psycholodzy. W trakcie odbywania kary pozbawienia wolności skazani biorą udział w różnorodnych programach resocjalizacyjnych ukierunkowanych na zdiagnozowane u nich deficyty celem uzyskania szeroko rozumianej readaptacji społecznej. Osadzeni mają także możliwość i uczestniczą w programach z zakresu aktywizacji zawodowej, promocji zatrudnienia lub doradztwa na rynku pracy, przeciwdziałania agresji i przemocy, integracji rodzin itp. W związku z powyższym zrealizowano 13 programów readaptacji skierowanych wprost do osób z niepełnosprawnościami, natomiast 543 osoby legitymujące się orzeczeniami uczestniczyły w różnych formach ww. programów resocjalizacyjnych.

Ponadto skazani z niepełnosprawnościami, jeżeli stwierdzono u nich uzależnienie, mogą skorzystać ze specjalistycznej terapii. Służba Więzienna dysponuje 33 oddziałami dla skazanych uzależnionych od alkoholu i 17 oddziałami dla skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych.

Osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać z oferty realizowanej na terenie jednostek organizacyjnych. Osadzeni mają możliwość uczestnictwa w spotkaniach z przedstawicielami instytucji wyspecjalizowanych w pomocy osobom niepełnosprawnym, a w szczególności z pracownikami właściwych ośrodków pomocy społecznej, fundacji, stowarzyszeń, instytucji oraz innych podmiotów zewnętrznych zajmujących się problematyką osób niepełnosprawnych. W 2019 r. funkcjonowały 73 porozumienia zawarte przez dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych z podmiotami zewnętrznymi, które zakresem obejmowały pomoc osadzonym z niepełnosprawnościami.

Zakłady karne i areszty śledcze obejmują osadzonych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, m.in. z uwagi na stan zdrowia, ograniczenia wynikające z niepełnosprawności, bezdomność, trudności w znalezieniu zatrudnienia po zwolnieniu, programem przygotowania do wolności, o którym mowa w art. 164 § 1 Kkw. W ww. działaniach uczestniczy właściwy kurator zawodowy, a dodatkowo mogą współdziałać stowarzyszenia, fundacje, organizacje

oraz instytucje, których celem działania jest realizacja zadań readaptacyjnych, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania. W 2019 r. ww. pomocą objęto 116 osadzonych z niepełnosprawnościami.

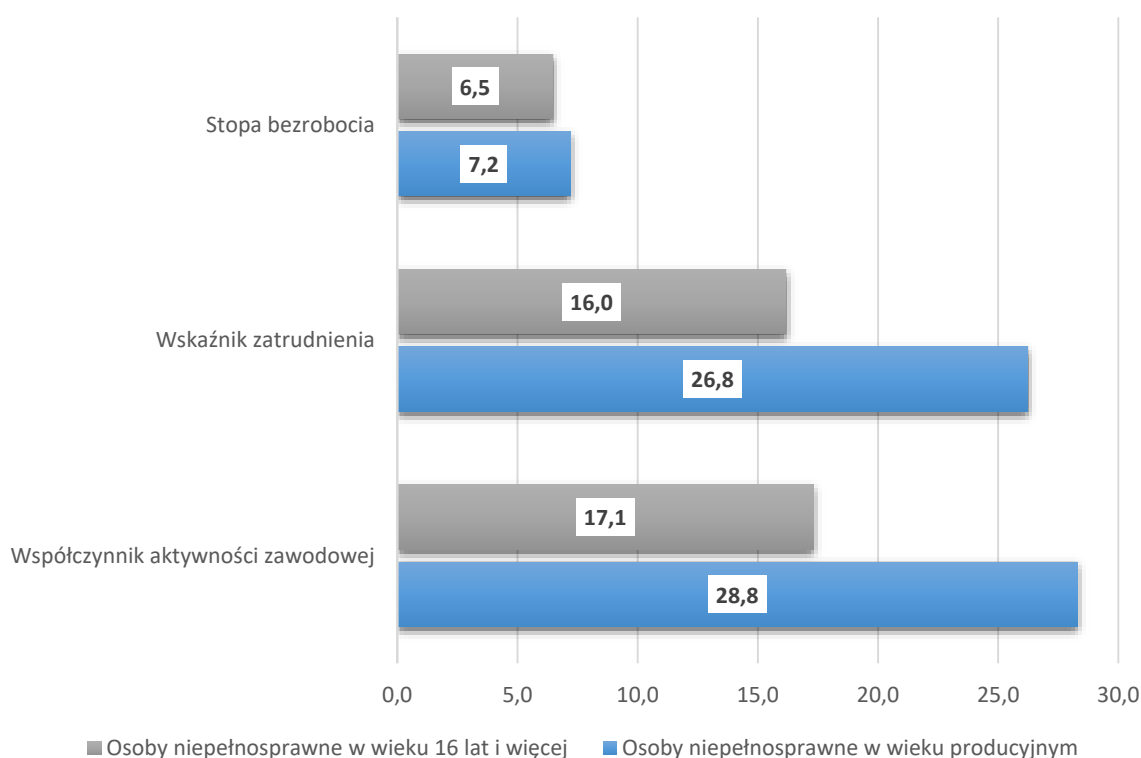
**6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI,
WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI
ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA,
A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA –
PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH
DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Na podstawie danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS BAEL) w 2019 r. w wieku 16 lat i więcej aktywnymi zawodowo pozostawało 521 tys. osób niepełnosprawnych. Stanowili oni 3,1% wszystkich osób aktywnych zawodowo w wieku 15 lat i więcej. Liczba osób niepełnosprawnych pracujących wyniosła 487 tys., a liczba bezrobotnych – 34 tys. osób.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej tym samym osiągnął wartość 16,0%, natomiast stopa bezrobocia wyniosła 6,5%. Wskaźnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wyniósł 17,1%.

W przypadku aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2019 roku należy zaznaczyć, że wskaźnik aktywności zawodowej w tej grupie wynosił 28,8%, a wskaźnik zatrudnienia 26,8%. Stopa bezrobocia osiągnęła nienotowaną jak dotąd wartość na poziomie 7,2%.

Wykres: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w 2019 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Na podstawie danych z bezrobocia rejestrowanego – na koniec 2019 r. w urzędach pracy w kraju zarejestrowanych było 866 374 bezrobotnych, w tym 57 479 osób niepełnosprawnych (tj. 6,5% ogółu bezrobotnych). Prawo do zasiłku posiadało 9 849 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 6,9% bezrobotnych z prawem do zasiłku.

Na koniec 2019 r. poszukujących pracy niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu było 9424 osoby.

W 2019 r. do urzędów pracy w kraju wpłynęło 1 347 527 ofert pracy, w tym 38 810 ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Liczba ofert pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych wynosiła 3 153 i stanowiła 8,1% zgłoszonych ofert dla niepełnosprawnych.

Mimo zmian w aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych, obserwowanych w 2019 r. sytuacja tych osób nadal jest trudna. Aktywna zawodowo pozostaje zaledwie co szósta osoba niepełnosprawna w wieku 16 lat i więcej (co w dużej mierze jest rezultatem nadreprezentacji starszych roczników w tej grupie) oraz co trzecia osoba niepełnosprawna w wieku produkcyjnym.

Tym większego znaczenia nabiera wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy, oferowane ustawowo przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego (*powiaty i województwa*), Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (szczególna rola Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz przez organizacje pozarządowe⁶⁶.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – wsparcie ogólne

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1482, z późn. zm.), zwana dalej „ustawą o *promocji zatrudnienia*”, przewiduje regulacje dotyczące osób niepełnosprawnych.

Wsparcie osób niepełnosprawnych w ramach usług i instrumentów rynku pracy

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o *promocji zatrudnienia*, osoba niepełnosprawna może uzyskać status bezrobotnego, o ile jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, i spełnia pozostałe warunki określone w tym przepisie.

Ponadto, bezrobotne osoby niepełnosprawne są zaliczane do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wskazanej w art. 49 ustawy i mają pierwszeństwo w skierowaniu do udziału w programach specjalnych.

Zgodnie z art. 11 ustawy o *rehabilitacji*, która jest aktem podstawowym w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca

⁶⁶ Zgodnie z ustawą o *rehabilitacji* oraz ustawą o *promocji zatrudnienia*.

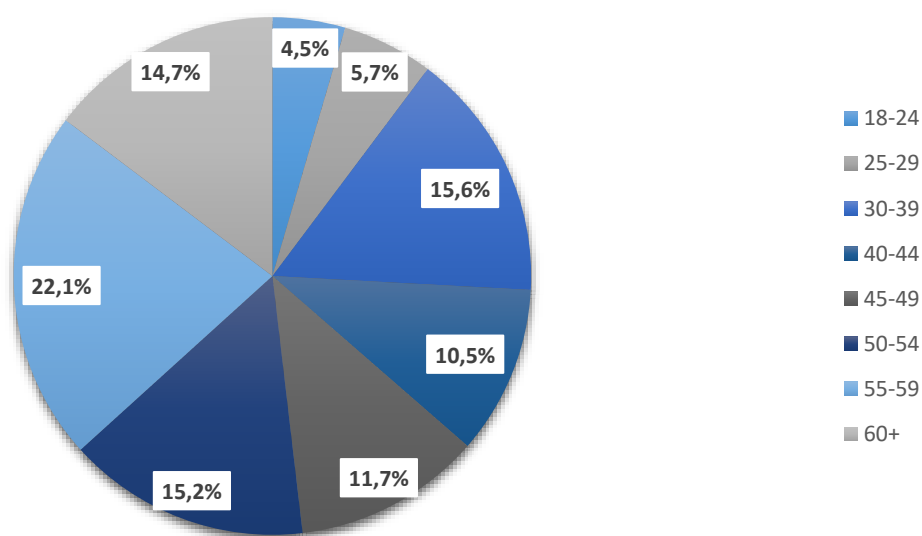
w zatrudnieniu ma prawo korzystać z usług lub instrumentów rynku pracy na zasadach określonych w ustawie o *promocji zatrudnienia*.

Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy nawet tylko jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów określonych w *ustawie o promocji zatrudnienia*: szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, przygotowania zawodowego dorosłych, badań lekarskich lub psychologicznych, zwrotu kosztów przejazdów, studiów podyplomowych, szkoleń na podstawie trójstronnej umowy szkoleniowej, bonu szkoleniowego, stażowego i na zasiedlenie.

Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2019 r.⁶⁷ – okres pozostawania bez pracy, wiek, staż i wykształcenie

Analizując dane obrazujące liczbę osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP) należy stwierdzić, że w końcu 2019 r. największą grupę stanowiły osoby w wieku 55–59 lata (22,0%). Najmniejszą zaś grupę stanowiły osoby 18-24 lata (4,5%).

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne w końcu 2019 r. w podziale na grupy wieku

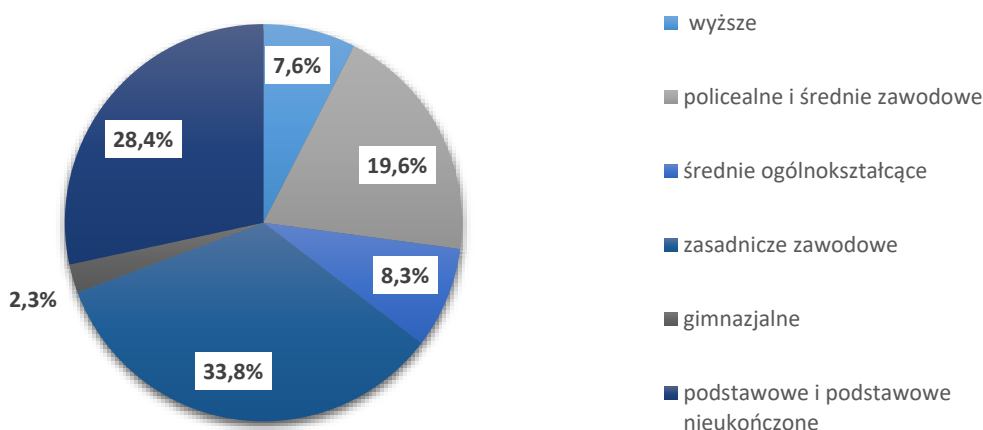
Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych najwięcej jest osób legitymujących się najniższymi stopniami wykształcenia, tj. zasadniczym zawodowym (33,9%), gimnazjalnym i niższym (30,7% w tym: 2,3%- gimnazjalne, 28,4%- podstawowe i podstawowe nieukończone). 19,6% osób niepełnosprawnych

⁶⁷ Podstawowe ogólne dane statystyczne dotyczące bezrobocia rejestrowanego osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w części I „Informacji...”.

bezrobotnych zakończyło kształcenie na poziomie policealnym i średnim. Na zbliżonych poziomach znalazły się odsetki absolwentów szkół średnich ogólnokształcących (8,3%) oraz szkół wyższych (7,6%).

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne w końcu 2019 r. ze względu na poziom wykształcenia

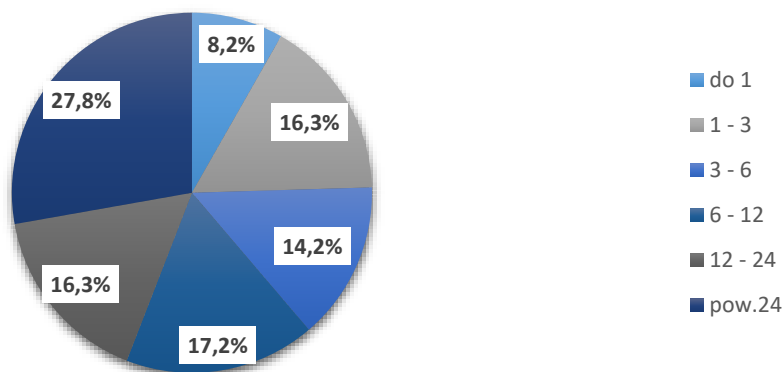
Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2019 r.⁶⁸ – okres pozostawiania bez pracy

Największą grupę wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP) w 2019 r. stanowiły osoby pozostające bez pracy 2 lata i dłużej (27,8%). Od roku do dwóch lat bez pracy pozostawało 16,3% niepełnosprawnych. Między 6 miesiącami a rokiem czasu pracy poszukiwało 17,2 % niepełnosprawnych. Pozostała grupa (38,7%) pozostawała w rejestrach urzędów pracy jako bezrobotni przez okres do 6 miesięcy.

⁶⁸ Podstawowe ogólne dane statystyczne dotyczące bezrobocia rejestrowanego osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w części I „Informacji...”.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne w końcu 2019 r. ze względu na czas pozostawania bez pracy w miesiącach

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-07 za II półrocze 2019 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Oferty pracy dla zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2019 r. zgłoszono do powiatowych urzędów pracy 38 810 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej skierowanych dla osób niepełnosprawnych, w tym:

- 3 153 ofert dotyczyło pracy subsydiowanej,
- 3 107 ofert pracy z sektora publicznego,
- 10 893 ofert pracy sezonowej.

Indywidualny Plan Działania zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2019 r. przygotowano Indywidualny Plan Działania dla:

- 71 829 bezrobotnych osób niepełnosprawnych,
- 1 653 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania przerwało:

- 46 894 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, w tym 18 657 w związku z podjęciem pracy,
- 1 012 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy, w tym 100 w związku z podjęciem pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania IPD zakończyło 21 631 bezrobotnych osób niepełnosprawnych i 553 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy.

Natomiast w końcu drugiego półrocza 2019 r. IPD nadal realizowało 57 559 niepełnosprawnych bezrobotnych (w tym 26 783 kobiet) oraz 2 967 niepełnosprawnych poszukujących pracy (w tym 1 329 kobiet).

Ustawowa ochrona osób niepełnosprawnych przed dyskryminacją na rynku pracy

Zasada równego traktowania jest jednym z fundamentów realizacji działań w ramach polityki rynku pracy w Polsce. Ustawa o *promocji zatrudnienia* zawiera przepisy odnoszące się do zasad i sposobu świadczenia usług rynku pracy oraz dostępu i korzystania z instrumentów rynku pracy z poszanowaniem wszelkich praw osób korzystających z nich, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zakazu dyskryminacji m.in. z uwagi na niepełnosprawność:

- art. 2a – określa, że przepisy ustawy chronią przestrzeganie zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Mając na uwadze powyższe, szczegółowe przepisy ustawy zawierają zakaz dyskryminacji w zakresie:
 - ustalania kryteriów wydawania zezwoleń na pracę cudzoziemców,
 - zasad działalności agencji zatrudnienia,
 - prowadzenia pośrednictwa pracy,
 - przyjmowania ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców,
 - poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej,
 - kierowania i korzystania ze szkoleń.
- art. 2b – do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania stosuje się przepisy ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o *wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219, z późn. zm.).

Ponadto ustawa o *promocji zatrudnienia* zawiera także przepisy karne dotyczące postępowania w przypadku naruszenia zakazów dyskryminacji – art. 121 ust. 3 i art. 123. W myśl tych przepisów kto, prowadząc działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług pośrednictwa pracy, doradztwa personalnego, poradnictwa zawodowego, pracy tymczasowej, nie przestrzega zasady zakazu dyskryminacji, w tym ze względu na niepełnosprawność, albo też m.in. z tego względu odmówi zatrudnienia kandydata na wolnym miejscu zatrudnienia lub miejscu przygotowania zawodowego, podlega karze grzywny nie niższej niż 3 000 zł.

Dla osób, które przed rejestracją pobierały świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o *świadczeniach rodzinnych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 111), zwanej dalej „ustawą o *świadczeniach rodzinnych*” lub zasiłek dla opiekuna na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o *ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1297), w związku ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną w 2019 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach rezerwy środków Funduszu Pracy uruchomił program aktywizacji zawodowej bezrobotnych niepełnosprawnych oraz bezrobotnych, którzy sprawowali opiekę nad osobą zależną, w szczególności niepełnosprawną.

W 2019 r. na ww. program rozdysponowano łącznie środki w kwocie: 3 164 100 zł.

Działania Ministerstw i Urzędów na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

W 2019 r. został przygotowany, we współpracy z przedstawicielami organizacji pozarządowych, które zajmują się sprawami osób ze szczególnymi potrzebami, oraz z wybranymi urzędami, projekt nowego zarządzenia w sprawie standardów zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej. Jedną z najważniejszych zmian wprowadzonych w dokumencie są nowe standardy, które dotyczą zwiększenia dostępności w służbie cywilnej. Dotyczą m.in. takich zagadnień jak:

- nawiązywanie przez urzędy współpracy z organizacjami pozarządowymi, które zajmują się sprawami osób ze szczególnymi potrzebami,
- promowanie zatrudnienia, staży, praktyk i wolontariatów wśród osób ze szczególnymi potrzebami,
- zatrudnianie osób ze szczególnymi potrzebami, w tym wyrównywanie ich szans w naborach,
- przygotowanie pracowników urzędów do kontaktów z osobami ze szczególnymi potrzebami,
- ujęcie tematyki osób ze szczególnymi potrzebami w programie służby przygotowawczej,
- wykorzystywanie narzędzi work-life balance w zatrudnieniu,
- przygotowywanie udogodnień na stanowisku pracy, które zwiększą ich dostępność.

W czerwcu 2019 r. podpisana została deklaracja przyjęcia 35 osób z niepełnosprawnościami na staże zawodowe w ramach modułu II „Stáže zawodowe” programu „Stabilne Zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”, której organizatorem jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ramach programu w listopadzie 2019 roku nawiązana została współpraca z Fundacją „Znajdź Pomoc”, która jest odpowiedzialna za przygotowanie stażystów do odbywania stażu w administracji rządowej. Rozpoczęcie staży zaplanowano na II kwartał 2020 r.

W 2019 r. przygotowany został nowy układ treści i wygląd ogłoszenia o naborze do służby cywilnej. Wspólnie z przedstawicielami organizacji pozarządowych dostosowaliśmy je do oczekiwań m.in. osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto w 2019 r. rozpoczęte zostały prace nad przygotowaniem elektronicznej platformy rekrutacyjnej służby cywilnej, która będzie narzędziem umożliwiającym zdalne aplikowanie i udział w naborze do służby cywilnej, w tym również przeprowadzanie rozmów rekrutacyjnych.

Ministerstwo Finansów

Zgodnie z przyjętymi zasadami przeprowadzania naborów kandydatów do korpusu służby cywilnej ogłoszenia o naborze przekazywane są do współpracujących z Ministerstwem instytucji wspierających zatrudnienie osób

niepełnosprawnych. Kontynuowana jest współpraca z Urzędem Pracy Miasta st. Warszawy oraz Fundacją Aktywizacja Oddział w Warszawie. W ramach tej współpracy przekazywane są bezpośrednio ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, celem umożliwienia szerszego dostępu do ofert osobom niepełnosprawnym.

Centralny Instytut Ochrony Pracy – realizacja projektów:

„Opracowanie bazy danych referencyjnych możliwości fizycznych i funkcjonalnych dla potrzeb profilowania zawodowego osób starszych i niepełnosprawnych”

Celem zadania było opracowanie bazy danych referencyjnych możliwości w zakresie cech siłowych i funkcjonalnych (m. in. maksymalne możliwości siłowe, zakresy kątów w stawach, koordynacja wzrokowo-ruchowa) do profilowania zawodowego osób starszych i z niepełnosprawnością.

W 2019 r. przeprowadzono badania ukierunkowane na pomiar wartości opisujących możliwości siłowe i funkcjonalne, takie jak: momenty sił w stawach kończyn górnych i dolnych; koordynacja wzrokowo-ruchowa kończyny górnej i dolnej; utrzymanie równowagi ciała; koordynacja wzrokowo-ruchowa w teście krzyżowym, grupy osób z niepełnosprawnością ruchową w wieku 55-67 lat. Opracowano wyniki pomiarów dotyczących osób z niepełnosprawnością oraz osób bez oznak niepełnosprawności. Przeprowadzono także analizę mającą na celu wskazanie czy wartości zmierzonych zmiennych zależą od wieku i płci badanych osób. Wyniki przeprowadzonych badań mogą posłużyć do określania zmian w możliwościach siłowych i funkcjonalnych u osób z niepełnosprawnościami w porównaniu do osób bez niepełnosprawności. Ponadto przeprowadzono seminarium weryfikujące dla pracodawców i pracowników służb bhp pn. „Bezpieczeństwo i ochrona człowieka w środowisku pracy.

Efekty realizacji zadania dostarczyły danych referencyjnych dla profilowania zawodowego osób starszych lub/i niepełnosprawnych i stanowią podstawę do doradztwa zawodowego w zakresie cech fizycznych, do wykorzystania przez pracowników urzędów pracy a także dla inżynierów bezpieczeństwa pracy, projektantów stanowisk pracy oraz pracodawców. Opracowana baza danych referencyjnych dla profilowania zawodowego osób z niepełnosprawnościami lub/i osób starszych pozwoli na rozszerzenie zakresu badań Instytutu.

„Opracowanie systemu diagnozy psychologicznej oraz programu wsparcia adaptacyjnego do celów reintegracji zawodowej”

Celem zadania było usprawnienie i aktualizacja systemu diagnozy psychologicznej do celów reintegracji zawodowej z wykorzystaniem nowych metod oceny oraz opracowanie programu wsparcia adaptacyjnego z uwzględnieniem specyfiki osób starszych oraz osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. zakończono badania pilotażowe w grupie osób starszych (50+) oraz osób z niepełnosprawnościami weryfikujące skuteczność systemu diagnozy

psychologicznej i programu wsparcia adaptacyjnego. Zakończono działania w ramach diagnozy psychologicznej zgodnej z zasadami oceny klasyfikacji ICF oraz działania w ramach programu wsparcia adaptacyjnego (spotkania indywidualne i grupowe) zgodne z celami i rodzajami wsparcia przewidzianymi w kartach interwencji. Po zakończeniu programu wsparcia adaptacyjnego przeprowadzono ocenę końcową, która była podstawą do oceny skuteczności działań. Wyniki pokazały, że najwyższy procent osiągniętych celów zanotowano w zakresie funkcji emocjonalnych, radzenia sobie ze stresem, zdobywania i wykonywania pracy oraz w dziedzinie zwiększenia e-kompetencji.

„Opracowanie narzędzia do oceny e-kompetencji osób z niepełnosprawnością narządu wzroku niezbędnych do podjęcia pracy”

Celem projektu było opracowanie narzędzia służącego ocenie kompetencji cyfrowych (e-kompetencji) niezbędnych przy osiągnięciu samodzielności oraz wykonywaniu pracy zawodowej osób z niepełnosprawnością narządu wzroku.

W 2019 r. na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych oraz badań opracowano aplikację do oceny e-kompetencji osób z niepełnosprawnością narządu wzroku, którą poddano weryfikacji przez grupę osób niewidomych oraz słabowidzących i na podstawie zgłaszanych przez nie uwag dotyczących m.in. weryfikacji treści opracowanych zadań, powiększenia czcionki, zwiększenia kontrastu, uzupełnienia raportu wynikowego czy też wprowadzenia treści zadań tak aby były one możliwe do odczytania przez czytnik ekranu opracowano jej wersję końcową. Ponadto przeprowadzono 2 seminaria weryfikujące aplikację i opracowane materiały. Opracowana aplikacja otrzymała pozytywną opinię Polskiego Związku Niewidomych, który wskazał, że rozwiązanie to można wdrożyć w PZN jako narzędzie sprawdzające umiejętności komputerowe osób niewidomych i słabowidzących.

„Wspomaganie wykonywania wybranych prac fizycznych, w tym przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami, z wykorzystaniem dwuramiennego robota mobilnego, technik rzeczywistości wirtualnej i metody tele-obecności”

Celem projektu było opracowanie rozwiązań wspomagających wykonywanie wybranych prac fizycznych (np. związanych z przenoszeniem ładunków) dzięki wykorzystaniu technik rzeczywistości wirtualnej do sterowania ruchem dwuramiennego robota mobilnego (przemieszczającego się na platformie kołowej).

W 2019 r. przeprowadzone zostały prace mające na celu dostosowanie robota do potrzeb badań, modyfikacji środowiska wirtualnego i procedury badawczej na podstawie wyników testów. Przeprowadzono badania na grupie ochotników (w tym z osobami starszymi, 55+) oraz wykonano analizę statystyczną i interpretację wyników badań.

„Wielofunkcyjne materiały włókiennicze poprawiające warunki pracy osób niepełnosprawnych”

Celem projektu było opracowanie wielofunkcyjnej struktury włókienniczej i/lub włókienniczo – polimerowej przeznaczonej na warstwę wierzchnią siedziska dla osób niepełnosprawnych (długotrwale unieruchomionych) oraz wykonanie prototypu siedziska.

W 2019 r. przeprowadzono badania laboratoryjne na zaprojektowanych i wytworzonych materiałach dystansowych i ich układach przewidzianych do konstrukcji prototypu siedziska. Badania dotyczyły oceny ich właściwości: sprężystych, antybakteryjnych, elektrostatycznych i palnych, fizjologicznych, w tym: oporu cieplnego i pary wodnej, przepuszczalności powietrza, sorpcji i desorpcji cieczy oraz termicznych.

Ponadto prowadzono badania w układzie symulującym rzeczywiste wykorzystanie zaprojektowanych układów materiałów dystansowych w modelu krzesła przewidzianego dla osoby niepełnosprawnej ruchowo. Z wytypowanych układów materiałów skonstruowano prototyp siedziska, poprawiającego komfort użytkowania, zintegrowanego z wózkiem inwalidzkim przeznaczonym na stanowiska pracy, w którym zastosowany został wybrany, na podstawie kompleksowych wyników badań, model wielofunkcyjnego układu włókienniczego. Materiały są wzajemnie kompatybilne i posiadają odpowiednią trwałość użytkową. W zależności od typu wózka i jego przewidywanych obciążeń zapewnią komfort i zwiększenie bezpieczeństwa użytkowania w zakresie elektryczności statycznej, odporności na zapalenie i biostatyczności. Zaproponowane rozwiązania układów tapicerskich wpływają znacząco (min. 60%) na redukcję ciśnienia wewnątrz siedziska w porównaniu z obecnie stosowanymi rozwiązaniami oraz znaczną poprawę komfortu użytkowania w porównaniu z typowym układem stosowanym na wózku inwalidzkim. Przeprowadzono badania działania uczulającego i drażniącego na skórę i uzyskano certyfikat innowacyjnego materiału włókienniczego.

“Model oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową”

Celem projektu było opracowanie i weryfikacja modelu oceny zdolności do pracy młodych osób z niepełnosprawnością ruchową.

Model obejmuje ocenę możliwości fizycznych i funkcjonalnych, sprawności sensorycznych i psychospołecznych aspektów zdolności do pracy oraz doradztwo zawodowe. Grupą docelową są młode, bezrobotne osoby z niepełnosprawnością kończyn górnych i/lub dolnych, obu płci, w wieku 16-35 lat, w tym należące do grupy NEET (Not in Education, Employment or Training).

W 2019 r. roku przeprowadzono trzy seminaria upowszechniające opracowany Model, w tym dwa seminaria dla osób niepełnosprawnych oraz jedno seminarium dla pozostałych interesariuszy, tj. pracodawców, doradców zawodowych oraz instytucji zajmujących się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych.

„Wypracowanie i upowszechnianie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”

Celem projektu było wypracowanie i upowszechnienie we współpracy z partnerami społecznymi na terenie całego kraju modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego dla osób niepełnosprawnych środowiska pracy.

W 2019 r. przeprowadzono działania związane z testowaniem pilotażowej wersji Modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy. W tym celu przeprowadzono warsztaty dla ekspertów BHP ds. osób niepełnosprawnych, pracowników punktów kontaktowych PFRON oraz pracodawców. Certyfikowani eksperci BHP ds. osób niepełnosprawnych oraz pracownicy Punktów Kontaktowych (PK) PFRON przeprowadzili 31 wizyt doradczych w przedsiębiorstwach z województw: lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego i wielkopolskiego. Przedstawiciele Zespołu Informacyjno-Doradczego (ZID) wraz z pracownikami PK przeprowadzili 6 wizyt technicznych u pracodawców. W trakcie przeprowadzonych wizyt zbierano uwagi do Modelu, na bieżąco prowadzono modyfikację wybranych funkcjonalności narzędzi, w tym listy kontrolnej i kalkulatora korzyści.

Opracowano końcową wersję Modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, obejmującego:

- „Model wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy. Mapa drogowa” – dokument strategiczny,
- 4 poradniki dla pracodawców: „Osoba z niepełnosprawnością słuchową w pracy. Poradnik dla pracodawców”, „Osoba z niepełnosprawnością wzrokową w pracy. Poradnik dla pracodawców”, „Osoba z niepełnosprawnością ruchową w pracy. Poradnik dla pracodawców”, „Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w pracy. Poradnik dla pracodawców”,
- Narzędzia komputerowe: ErgoON – lista kontrolna, ErgoON – kalkulator korzyści, ErgoON – wizualizacje, ErgoON – projektowanie,
- Struktury wspierające Model, które tworzą: Punkty kontaktowe (PK) w regionalnych oddziałach PFRON, Zespół Informacyjno-Doradczy (ZID) i Zespół Projektowania i Dostosowywania (ZPD) stanowisk pracy do potrzeb ON w CIOP-PIB oraz certyfikowani Ekspersi BHP ds. Osób niepełnosprawnych.

Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy

Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczące zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych.

Model kompleksowej rehabilitacji ma ułatwić podjęcie lub powrót do aktywności społecznej lub zawodowej osób, które wskutek doznanego urazu, zdiagnozowanego schorzenia, niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej w okresie rozwojowym, nie mogą kontynuować lub podejmować pełnienia ról społecznych oraz aktywności zawodowej.

W 2019 r. przeprowadzono prace w celu przygotowania do pilotażowego wdrożenia modelu kompleksowej rehabilitacji w 4 wybranych Ośrodkach Rehabilitacji Kompleksowej (ORK). Przeprowadzono 5 warsztatów dla lekarzy i psychologów biorących udział w procesie kwalifikowania osób do rehabilitacji kompleksowej. Celem warsztatów było zapoznanie uczestników z założeniami modelu rehabilitacji kompleksowej, zasadami funkcjonowania ORK, trybem i kryteriami kwalifikowania osób do ORK oraz z możliwościami wykorzystania klasyfikacji ICF do określania potrzeby w zakresie rehabilitacji kompleksowej. Przekazano również informacje nt.: wypełniania dokumentów niezbędnych na etapie kwalifikowania do ORK oraz metod stosowanych do oceny psychologicznej osób kwalifikowanych do pilotażowego wdrożenia Modelu Rehabilitacji Kompleksowej.

Przeprowadzono warsztaty dla personelu 4 ośrodków realizujących kompleksową rehabilitację, w tym lekarzy, pielęgniarek, psychologów, fizjoterapeutów, terapeutów zajęciowych, doradców zawodowych, pośredników pracy, specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją, sekretarek medycznych, specjalistów ds. obsługi pilotażu oraz monitorowania postępów uczestników oraz inne osoby. Zakwalifikowano 125 uczestników do 4 ORK, dla każdego z nich przeprowadzono kompleksową ocenę kompetencji zawodowych w oparciu o klasyfikację ICF, której wynikiem był profil kategoryalny ICF wraz z rekomendacjami dla zespołu rehabilitacyjnego opracowującego Indywidualny Program Rehabilitacji, dotyczący kierunku rehabilitacji, przekwalifikowania zawodowego i szkoleń zawodowych.

Główny Urząd Statystyczny

W 2019 r. GUS kontynuował wewnętrzny *Projekt działań w celu zwiększenia zatrudnienia w GUS osób niepełnosprawnych*. W ramach projektu zaktualizowano ulotkę „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnościami w GUS”. Ulotka zawiera wiele praktycznych informacji o prawach i przywilejach na jakie mogą liczyć pracownicy GUS, którzy posiadają orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność. Ulotka została opublikowana na Portalu Informacyjnym GUS oraz w intranecie.

Komenda Główna Policji

Komenda Główna Policji oraz Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie zgłosiły się do programu „Stabilne Zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

Urząd Komunikacji Elektronicznej

- publikowanie ogłoszeń o pracę na portalu sprawniwpracy.pl (portal rekrutacyjny, skierowany do osób z niepełnosprawnością);
- udział w szkoleniach związanych z obsługą osób z niepełnosprawnością, dostępnością cyfrową oraz dostępnością zamówień publicznych;
- zachęcanie osób z niepełnosprawnościami do udziału w naborach na wolne stanowiska w UKE. Urząd jest pracodawcą równych szans i wszystkie aplikacje są rozważane z równą uwagą bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną czy też jakąkolwiek inną cechę prawnie chronioną;
- wszystkie ogłoszenia o pracę oraz wyniki rekrutacji zamieszczane na stronie UKE publikowane są w formacie dostępnego dokumentu cyfrowego. Ogłoszenia każdorazowo zawierają informację o wskaźniku zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wraz z informacją o pierwszeństwie ich zatrudnienia;
- na stronie internetowej urzędu zamieszczone są wzory oświadczeń niezbędnych w procesie rekrutacji oraz wszystkie najważniejsze informacje dotyczące procesu rekrutacji oraz pracy w UKE. Wszystkie najważniejsze informacje dotyczące rekrutacji dostępne są w PJM;
- w przypadku otrzymania aplikacji kandydata z niepełnosprawnością – wszystkie elementy rekrutacji (test wiedzy, test językowy, test kompetencyjny i rozmowa kwalifikacyjna) są dostosowywane do potrzeb i w uzgodnieniu z kandydatem.

Urząd Transportu Kolejowego

- organizacja szkoleń mających na celu kształtowanie i zwiększanie świadomości pracowników na temat środowiska i potrzeb oraz możliwości osób niepełnosprawnych;
- dla wszystkich nowozatrudnionych głuchych pracowników w pierwszym dniu pracy zatrudniany był tłumacz polskiego języka migowego, który uczestniczył zarówno w szkoleniu BHP, stanowiskowym szkoleniu miejsca pracy oraz podczas wszystkich formalności związanych z zatrudnieniem w UTK.

Służba Więzienna

- zatrudnienie osób pozbawionych wolności w jednostkach podstawowych organizowane jest w sposób umożliwiający zatrudnianie również osób z orzeczoną niepełnosprawnością. Skazani niepełnosprawni angażowani są również do prac nieodpłatnych na rzecz jednostek celem kształtowania bądź umacniania nawyku pracy i nabywania kompetencji zawodowych. W 2019 r. skierowano do zatrudnienia odpłatnego 203, a nieodpłatnego 324 osadzonych posiadających orzeczoną niepełnosprawność.

Należy również podkreślić, że wszystkie Ministerstwa i znaczna część Urzędów w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

Zwolnienia ze składek na Fundusz Pracy oraz monitoring zwolnień pracowników niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 105 *ustawy o promocji zatrudnienia* przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

W przypadku zwolnień monitorowanych pracodawca obowiązany jest uzgodnić z powiatowym urzędem pracy zakres i formy pomocy dla swoich pracowników, z uwzględnieniem pracowników będących osobami niepełnosprawnymi, co umożliwia pozyskiwanie danych statystycznych dotyczących zwolnień osób niepełnosprawnych z przyczyn dotyczących zakładu pracy i monitorowanie sytuacji tych osób.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – szczególne wsparcie

Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostało zawarte w *ustawie o rehabilitacji*, w której m.in. określono zadania i działania jednostek samorządu terytorialnego (województw i powiatów) w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym powiatowych urzędów pracy, a także określono zadania i działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Działania samorządów powiatowych i samorządów województw w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych⁶⁹

Samorządy powiatowe i samorządy województw realizowały w 2019 r. zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych wynikające z *ustawy o rehabilitacji*.

Samorządy powiatowe

Na realizację zadań ustawowych przez samorządy powiatowe zaplanowano w Planie finansowym PFRON na 2019 r. środki w wysokości 878 261 000 zł, a na koszty obsługi w wysokości 21 957 000 zł.

Na podstawie wniosków starostów Fundusz przekazał na realizację zadań kwotę 876 763 297 zł. Środki te zostały wykorzystane w kwocie łącznej 875 043 165 zł, (99,63% środków określonych według algorytmu), a na koszty obsługi wykorzystano 21 799 806 zł. Na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę

⁶⁹ Podział środków przypadających samorządom wojewódzkim i powiatowym został dokonany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 1605, z późn. zm.).

48 208 682 zł (5,51%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 826 834 483 zł (94,49%).

Zwrot pracodawcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej⁷⁰

Samorządy 171 powiatów wykorzystały 24 397 452 zł na wyposażenie łącznie 608 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, z tego kwotę 2 275 736 zł tytułem zwrotu kosztów wyposażenia 54 stanowisk otrzymali pracodawcy sektora finansów publicznych, natomiast pracodawcy nie należący do sektora finansów publicznych uzyskali dofinansowanie w kwocie 22 121 716 zł na utworzenie 554 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.

Ogółem utworzono 608 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.

Na wyposażonych stanowiskach pracy zatrudniono 612 osób niepełnosprawnych w tym 59 w zakładach pracy chronionej.

Zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy⁷¹

Starostowie 24 powiatów wypłacili pracodawcom dofinansowanie z tytułu zwrotu kosztów zatrudnienia 152 pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w wysokości 523 618 zł.

Spośród 152 pracowników pomagających osobom niepełnosprawnym w pracy 15 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych oraz 137 w jednostkach spoza sektora finansów publicznych (50 - w zakładach pracy chronionej).

W wyniku wypłaconych dofinansowań udzielono pomocy 254 osobom niepełnosprawnym, z czego 23 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych a 231 pracowników w jednostkach spoza tego sektora (128 – w zakładach pracy chronionej).

Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu⁷²

O dofinansowanie ubiegały się 1 063 osoby niepełnosprawne. W ramach podpisanych umów przez 226 powiatów oraz zobowiązań z tytułu umów zawartych w roku poprzednim urzędy pracy wykorzystały kwotę 5 023 982 zł z przeznaczeniem dla 966 osób niepełnosprawnych, w tym kwotę 1 639 497 zł dla 305 mieszkańców wsi. Średnia kwota dofinansowania wynosiła 5 201 zł.

⁷⁰ Art. 26e ustawy o rehabilitacji.

⁷¹ Art. 26d ustawy o rehabilitacji.

⁷² Art. 11 ustawy o rehabilitacji.

Finansowanie szkoleń organizowanych przez powiatowy urząd pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych, poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu⁷³

127 osób niepełnosprawnych z 55 samorządów powiatowych skierowano na szkolenia organizowane przez powiatowy urząd pracy.

Samorządy wypłaciły kwotę 383 446 zł. za ukończone szkolenie dla 127 osób, w tym dla 25 mieszkańców wsi.

Spośród 127 przeszkolonych osób niepełnosprawnych zatrudnienie uzyskało 17 osób, co stanowi 13,40% osób przeszkolonych (w tym 8 mieszkańców wsi).

Refundacja kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców⁷⁴

Starostowie 6 powiatów dokonali zwrotu kosztów za ukończone szkolenia dla 13 osób w wysokości 21 871 zł.

Średni koszt szkolenia wyniósł 1 682 zł.

Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej⁷⁵

Starostowie 188 powiatów podpisali umowy z 506 osobami niepełnosprawnymi na kwotę 17 550 043 zł. Wydatki zrealizowano w kwocie 17 491 293 zł w ramach 505 umów.

Średnie dofinansowanie wyniosło 34 636 zł.

Dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego przez osobę niepełnosprawną prowadzącą działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne na kontynuowanie tej działalności⁷⁶

W ramach zawartych przez starostów umów wypłatę dofinansowania zrealizowano na rzecz 23 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 103 932 zł.

Samorządy województw

Na zadania samorządów wojewódzkich zaplanowano w Planie finansowym PFRON na 2019 r. kwotę 182 174 000 zł.

Samorządy wykorzystały środki w łącznej kwocie 180 659 639 zł (99,17%) środków wyliczonych według algorytmu, z czego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 124 610 022 zł (68,98%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 56 049 617 zł (31,02%), a na koszty obsługi wykorzystano 4 509 296 zł

⁷³ Art. 40 ustawy o rehabilitacji.

⁷⁴ Art. 41 ustawy o rehabilitacji.

⁷⁵ Art. 12a ustawy o rehabilitacji.

⁷⁶ Art. 13 ustawy o rehabilitacji.

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej⁷⁷

W 2019 r. utworzono 8 nowych zakładów aktywności zawodowej, w tym działalność 5 finansowana była ze środków PFRON.

W ubiegłym roku funkcjonowały 123 zakłady aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było 5 280 osób niepełnosprawnych, w tym 1 850 mieszkańców wsi.

Na dofinansowanie kosztów działania zakładów aktywności zawodowej samorządy wojewódzkie wykorzystały środki w wysokości 123 485 193 zł.

Z ogólnej liczby 602 osób niepełnosprawnych, które w 2019 r. opuściły zakłady aktywności zawodowej 123 osoby podjęły zatrudnienie, co stanowi ok 20%, w tym 22 w ramach pracy chronionej.

Wsparcie osób na rynku pracy i utrzymanie w zatrudnieniu przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych

Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych⁷⁸

Największą grupę osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą ubiegających się o refundację składek stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (63% wszystkich wypłat), zaś najniższą osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności (17% wszystkich wypłat).

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje osobie niepełnosprawnej wykonującej działalność gospodarczą obowiązkowe składki emerytalne

i rentowe opłacone w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni. Wysokość refundacji uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności i wynosi:

- 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, składki na ubezpieczenia społeczne rolników – wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe, pod warunkiem opłacenia tych składek w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni.

⁷⁷ Art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji.

⁷⁸ Art. 25a ustawy o rehabilitacji.

W 2019 r. w ramach zadania wypłacono środki w wysokości 104 646 609,38 zł, z tego:

- 100 344 642,02 zł na refundację składek na ubezpieczenia społeczne osobom niepełnosprawnym wykonującym działalność gospodarczą,
- 4 301 967,36 zł na refundację składek na ubezpieczenia społeczne niepełnosprawnym rolnikom lub rolnikom zobowiązanym do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych⁷⁹

Pracodawca zatrudniający niepełnosprawnych pracowników na umowę o pracę, po spełnieniu wszystkich warunków wynikających z ustawy o *rehabilitacji* może ubiegać się o dofinansowanie do kosztów płacy tych pracowników.

W 2019 r. wysokość kwot dofinansowania, która wyliczana jest na podstawie art. 26a ust. 1 i 1b ustawy o *rehabilitacji*, jest następująca:

- 1800 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- 1125 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 450 zł – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

W przypadku osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, kwoty dofinansowania zwiększa się o 600 zł.

Wypłaty miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w 2019 r. wyniosły 3 263 418 657,80 zł, w tym:

- 1 793 257 209,81 zł przekazano zakładom innym niż zakłady pracy chronionej (tzw. rynek otwarty),
- 1 469 179 246,98 zł przekazano zakładom pracy chronionej (tzw. rynek chroniony),
- 982 201,01 zł przekazano zakładom mieszanym.

Zwrot kosztów budowy i rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych⁸⁰.

Zwrot kosztów dotyczył wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i mógł być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%.

Na realizację zadania w 2019 r. wydatkowano 6 056 253,47 zł obejmując wsparciem 16 815 pracowników niepełnosprawnych.

⁷⁹ Art. 26a ustawy o *rehabilitacji*. Informacja na podstawie „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019 roku”.

⁸⁰ Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o *rehabilitacji*.

Dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych⁸¹

W 2019 r. udzielono wsparcia dla 47 zakładów pracy chronionej w postaci dofinansowania w wysokości do 50% do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Na tę formę wsparcia zakładów pracy chronionej wydatkowano 937 748,57 zł. W tych zakładach było zatrudnionych 3 708 osób niepełnosprawnych.

Aktywizacja zawodowa absolwentów niepełnosprawnych

Pilotażowy program „ABSOLWENT”

Celem pilotażowego programu „ABSOLWENT” jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które na dzień przystąpienia do projektu pozostają bez zatrudnienia oraz są absolwentami szkoły wyższej lub realizują ostatni lub przedostatni semestr nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych. Program realizowany jest do dnia 31 grudnia 2023 roku.

W dniu 23 maja 2019 roku został ogłoszony kolejny konkurs w ramach pilotażowego programu „ABSOLWENT”. Konkurs dotyczył projektów wieloletnich realizowanych od dnia 1 września 2019 r. do dnia 30 września 2023 r. Wyznaczono następujące okresy finansowania projektów wieloletnich:

- pierwszy okres – od dnia 1 września 2019 r. do dnia 30 września 2021 r.,
- drugi okres – od dnia 1 października 2021 r. do dnia 30 września 2023 r. (tryb pozakonkursowy).

Wnioski w ramach programu mogły być składane od dnia 23 maja 2019 r. do dnia 24 lipca 2019 r. Podmiotami uprawnionymi do składania wniosków w ramach konkursu były szkoły wyższe i organizacje pozarządowe. W wyniku przeprowadzonej procedury konkursowej zawarte zostały umowy do dofinansowanych wniosków dotyczące pierwszego okresu finansowania projektów w przedmiotowym konkursie.

Ponadto w 2019 roku w ramach trybu pozakonkursowego dotyczącego drugiego okresu finansowania projektów realizowane były umowy wieloletnie zawarte w konkursach ogłoszonych w 2017 r. i 2018 r.

W 2019 r. na realizację programu wydatkowano kwotę 9 327 431,39 zł, przeznaczoną na działania wspierające zatrudnienie 1 116 osób.

Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”

⁸¹ Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

Celem programu „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej” jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej.

Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi do programu przez Radę Nadzorczą PFRON w 2019 r. program realizowany był w ramach dwóch modułów:

- moduł I „Instytucje” – adresowany do organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego oraz państwowych i samorządowych instytucji kultury, które w ramach programu zatrudnią osoby niepełnosprawne;
- moduł II „Staże zawodowe” – adresowany do organizacji pozarządowych, które w ramach programu przygotowują i skierują osoby niepełnosprawne na staż zawodowy w administracji rządowej.

Adresatami programu są:

- 1) w ramach modułu I:
 - organy i instytucje, wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej,
 - samorząd gminny, samorząd powiatowy, samorząd województwa,
 - państwowe oraz samorządowe instytucje kultury;
- 2) w ramach modułu II – organizacje pozarządowe posiadające statutowy zapis o prowadzeniu działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz prowadzące działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat.

Moduł II „Staże zawodowe” realizowany był w drodze otwartego konkursu. W 2019 r. został ogłoszony konkurs nr 1/2019 pn. „Stażysta Plus”, w ramach którego zawarto 4 umowy mające na celu odbycie 490 staży przez osoby niepełnosprawne.

W 2019 r. na realizację działań wynikających z programu wypłacono środki w łącznej wysokości 4 796 106,98 zł, na realizację działań wspierających 554 osoby niepełnosprawne.

Pilotażowy program „PRACA-INTEGRACJA”

Pilotażowy Program „PRACA – INTEGRACJA” zatwierdzony został uchwałą nr 13/2016 Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z dnia 8 grudnia 2016 r.

Celem programu jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Cel programu realizowany jest poprzez udzielanie dofinansowań organizacjom pozarządowym na zrekrutowanie, przygotowanie do zatrudnienia, oraz wsparcie w trakcie zatrudnienia pracowników z niepełnosprawnościami u konkretnego pracodawcy.

Program realizowany jest trzyetapowo:

- pierwszy etap polega na pozyskaniu pracodawców, u których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest niższy niż 6% i którzy zgłoszą do PFRON gotowość zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych na okres nie krótszy niż 18 miesięcy w liczbie co najmniej 25 etatów (w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy); zgłoszenie następuje w formie oferty zatrudnienia osób niepełnosprawnych i odbywa się w trybie ciągłym,

- drugi etap polega na wyłonieniu przez PFRON – w drodze otwartego konkursu ofert – organizacji pozarządowej (Oferenta NGO), której finalnym efektem działań ma być zatrudnienie osoby niepełnosprawnej u wskazanego pracodawcy;
- trzeci etap – polega na przeprowadzeniu konkursów, w celu nagradzania przez PFRON pracodawców, którzy zatrudnią największą liczbę niepełnosprawnych pracowników.

W dniu 7 listopada 2017 r. został ogłoszony konkurs nr 1/2017 mający na celu wyłonienie organizacji pozarządowej do realizacji oferty złożonej przez Poczta Polska S.A. dotyczącej zatrudnienia 400 osób niepełnosprawnych. W ramach wymienionego konkursu Zarząd PFRON przyjął do realizacji ofertę Fundacji Aktywizacja z siedzibą w Warszawie.

W 2019 r. realizowany był drugi okres finansowania umowy zawartej z ww. organizacją trwający od dnia 1 marca 2019 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. Wyplacona została kwota 3 363 598,24 zł.

W ramach programu w 2019 r. zatrudnienie uzyskało 275 osób niepełnosprawnych, w tym w drugim okresie finansowania (od 1 marca do 31 grudnia 2019 r.) 200 osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. oferty zatrudnienia 413 osób niepełnosprawnych złożyło trzech pracodawców: Grupa Kapitałowa ENEA, Grupa Kapitałowa ORLEN oraz Poczta Polska S.A. Fundusz ogłosił konkurs na realizację tych ofert. Zgodnie z programem konkurs adresowany był do organizacji pozarządowych prowadzących agencje zatrudnienia. Konkurs został rozstrzygnięty, a realizacja zadania nastąpi w 2020 r.

Program wyrównywania różnic między regionami III

Celami operacyjnymi programu są:

- w obszarze C - zatrudnienie osób niepełnosprawnych w nowotworzonych spółdzielniach socjalnych osób prawnych,
- w obszarze G - zwiększenie aktywności samorządów powiatowych w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru C w 2019 r. do PFRON nie został złożony żaden wniosek i tym samym środki nie zostały wypłacone.

W ramach obszaru G w 2019 r. PFRON wypłacił powiatom kwotę 6.644.582,17 zł, na realizację zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach których wsparciem objęto 55 osób niepełnosprawnych.

Projekt „Wypracowanie i upowszechnienie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”

Projekt jest realizowany w ramach Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) 2014 – 2020, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.

Celem projektu jest wypracowanie i upowszechnienie wśród co najmniej 100 000 pracodawców na terenie całego kraju, we współpracy z partnerami

społecznymi modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego dla niepełnosprawnego pracownika środowiska pracy.

Realizację projektu zaplanowano na okres: od dnia 01.02.2018 r. do dnia 31.01.2020 r.

Projekt jest realizowany przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (Lider projektu) we współpracy z następującymi podmiotami (partnerami):

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

Całkowity budżet projektu wynosi 4 206 022,65 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 3 544 835,88 zł,
- środki z budżetu państwa – 661 186,77 zł.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych zakontraktowanych dla PFRON w projekcie wynosi: 1 154 352,75 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 972 888,50 zł,
- środki z budżetu państwa – 181 464,25 zł.

W 2019 r. PFRON jako partner w projekcie realizował działania związane z modyfikacjami pilotażowej wersji modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy oraz działania upowszechniające opracowany model wsparcia. W pierwszej połowie roku prowadzono działania dotyczące modyfikacji narzędzi wchodzących w skład modelu wsparcia. W trakcie realizacji zadania przeprowadzono następujące działania:

- 1) Analizę wyników testów.
- 2) Realizacja wywiadów pogłębionych.
- 3) 3 seminaria dla pracodawców, pracowników PK i ekspertów BHP ds. osób niepełnosprawnych.

Na podstawie wyników testów oraz prowadzonych działań opracowano rekomendacje do zmian oraz przeprowadzono na ich podstawie modyfikację Modelu. Zmodyfikowano poszczególne narzędzia wsparcia i opracowano końcową wersję modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy.

Druga połowa roku poświęcona została na upowszechnienie wypracowanej, ostatecznej wersji modelu wsparcia. W 16 regionalnych Oddziałach PFRON powstały Punkty kontaktowe, w których oddelegowani pracownicy realizowali działania związane z prowadzeniem spotkań indywidualnych i grupowych z pracodawcami dla których prezentowano model wsparcia.

Ostateczna wersja opracowanego modelu wsparcia objęła m.in.:

- Mapę drogową,
- 4 poradniki dla pracodawców,
- interaktywne narzędzia do oceny możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych,

- interaktywną wizualizację środowiska pracy dla osób niepełnosprawnych,
- interaktywną aplikację w technice VR do prezentacji dostosowania środowiska pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- interaktywne narzędzia wspomagającego projektowanie,
- struktur organizacyjnych wspierających Model.

W ramach upowszechniania Modelu wspólnie z Liderem i partnerami aktywnie włączono się w realizację następujących działań:

- współpraca w przygotowaniu 15 regionalnych konferencji w miastach wojewódzkich upowszechniających Model wsparcia osób niepełnosprawnych. W konferencjach wzięło udział 531 uczestników zrekrutowanych przede wszystkim spośród przedstawicieli pracodawców zatrudniających lub zainteresowanych zatrudnieniem osób niepełnosprawnych oraz dodatkowo prelegenci i przedstawiciele partnerów projektu.
- współpraca w przygotowaniu Konferencji podsumowującej projekt w Warszawie upowszechniającej Model wsparcia osób niepełnosprawnych. W konferencji wzięło udział 121 uczestników zrekrutowanych przede wszystkim spośród przedstawicieli pracodawców zatrudniających lub zainteresowanych zatrudnieniem osób niepełnosprawnych oraz prelegenci, w tym zagraniczni, i przedstawiciele partnerów projektu – łącznie 141 osób.
- przygotowanie i realizacja kampanii telewizyjnej upowszechniającej Model wsparcia osób niepełnosprawnych obejmującej emisję dwóch odcinków programu „Drogowskaz do sprawnej współpracy”, które wyemitowane zostały w telewizji regionalnej oraz ogólnopolskiej.
- opracowanie i upowszechnienie materiałów informacyjnych przy wykorzystaniu Internetu i mediów społecznościowych (publikacje na stronach internetowych, portalach i w mediach społecznościowych).
- Punkty Kontaktowe PFRON zorganizowały grupowe i indywidualne spotkania z 2018 przedstawicielami pracodawców oraz przeprowadziły ponad 3000 konsultacji telefonicznych z przedstawicielami pracodawców.

Na realizację projektu w 2019 rok zaplanowano środki w łącznej wysokości 904.996,59 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 762 731,13 zł,
- środki z budżetu państwa – 142.265,46 zł.

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości: 726 454,19 PLN, w tym:

- środki z budżetu UE – 612 255,41 zł,
- środki z budżetu państwa – 114 198,78 zł.

Kontrole przeprowadzone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

W 2019 r. działalność kontrolna prowadzona była w oparciu o „Plan działań kontrolnych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na 2019 rok”, który zakładał przeprowadzenie łącznie 135 kontroli, w tym w obszarze:

- 1) dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych (art. 26a-26c ustawy o *rehabilitacji*) – 97 kontroli, kontrole zwane dalej również kontrolami „SODiR”;
- 2) wystawianie przez sprzedającego usługi lub produkcję informacji o kwocie obniżenia wpłat na Fundusz oraz korzystanie z informacji umożliwiających obniżenie wpłat na Fundusz przez nabywcę (art. 22 ustawy o *rehabilitacji*) – 12 kontroli;
- 3) środki przekazane samorządom terytorialnym według algorytmu (art. 48 ust. 1 ustawy o *rehabilitacji*) – 10 kontroli;
- 4) programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON – program „Aktywny samorząd” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o *rehabilitacji*) – 7 kontroli;
- 5) zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje i organizacje pozarządowe (art. 36 ust. 1 ustawy o *rehabilitacji*) – 5 kontroli;
- 6) refundacja dodatkowych kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o *rehabilitacji*) – 4 kontrole.

Ponadto plan działań kontrolnych zakładał, w obszarze „dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych”, przeprowadzenie 2 300 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji.

W 2019 r. na podstawie przyjętego planu działań kontrolnych przeprowadzono łącznie 136 kontroli, tj. o jedną kontrolę więcej niż planowano (101%).

Kwota podlegająca kontroli wynosiła 375 859 709,89 zł, w tym:

- kwota 359 438 240,37 zł dotyczyła środków finansowych przekazanych beneficjentom Funduszu;
- kwota 16 421 469,52 zł była kwotą, na jaką sprzedający usługi lub produkcję wystawili informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON.

Ponadto w obszarze dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych:

- prowadzono działania kontrolne w 3 podmiotach, które nie zostały zakończone z uwagi na skorzystanie przez pracodawców z przysługującego im prawa wniesienia zastrzeżeń do treści protokołu kontroli,
- z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia kontroli w podmiocie odstąpiono od realizacji 5 kontroli (przyczyny: dokumenty zabezpieczone przez Prokuraturę, wykreślenie podmiotu z KRS, brak osoby upoważnionej do reprezentowania podmiotu, brak kontaktu z pracodawcą, zamknięta siedziba, lub podmiot nie prowadzi działalności pod wskazanym adresem). Ustalenia dotyczące ww. podmiotów zostały przekazane do właściwych jednostek organizacyjnych Funduszu celem dalszego procedowania,
- na wniosek prokuratury dokonano wglądu w akta sprawy zawierającej dokumentację kadrową 2 podmiotów, celem wykrycia ewentualnych nieprawidłowości w zakresie dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych zatrudnionych w weryfikowanych podmiotach,

- przeprowadzono 2 516 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji, tj. o 216 więcej niż szacowano.
- przeprowadzono w trybie doraźnym 1 kontrolę wewnętrzną.

Wyniki kontroli przeprowadzonych w 2019 r.:

- 1) nieprawidłowości stwierdzono w 126 kontrolach, tj. 92,65% kontroli,
- 2) nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w 104 kontrolach – na 124 kontrole (liczba ta nie uwzględnia 12 kontroli z art. 22), tj. w 83,87% kontroli w których mogą wystąpić nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków. Kwota zakwestionowanych środków ogółem wynosiła 10 067 031,10 zł⁸²,
- 3) nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w:
 - 97,96% kontroli realizowanych w obszarze „dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych”;
 - 60% kontroli realizowanych w obszarze „zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje i organizacje pozarządowe”;
 - 30,77% kontroli realizowanych w obszarze „środki przekazane samorządom terytorialnym według algorytmu”;
 - 25% kontroli realizowanych w obszarze „refundacja dodatkowych kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej”.

W kontrolach realizowanych w obszarze „programy Rady Nadzorczej PFRON”, nie stwierdzono nieprawidłowości skutkujących zwrotem środków.
- 4) w 100% kontroli z art. 22 przeprowadzonych u sprzedającego stwierdzono nieprawidłowości, w tym w 5 kontrolach na sprzedającego na podstawie art. 22b ustawy o *rehabilitacji* nałożono sankcje. Suma nałożonych sankcji wynosiła: 122 239,42 zł.
- 5) kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zawyżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła: 117 654,62 zł,
- 6) kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zaniżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła: 446 578,33 zł.

Kontrole Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie przestrzegania przepisów

W 2019 r. Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadziła łącznie 1 384 kontrole w 1 084 podmiotach zatrudniających osoby niepełnosprawne. W porównaniu do roku 2018 przeprowadzono o 120 kontroli mniej, co stanowi 92% kontroli ubiegłorocznych.

⁸² W przypadku jednej kontroli DK wystąpił o opinię prawną. Stanowisko w niej zawarte będzie kluczowe do podjęcia decyzji, czy Fundusz będzie wnosil o zwrot środków, a jeśli tak to w jakiej wysokości. W przypadku przypisania podmiotowi kwoty do zwrotu, która maksymalnie może osiągnąć poziom 371 383,76 zł (zwrot całego dofinansowania) wzrośnie liczba kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków, kwota zakwestionowanych środków ogółem, liczba kontroli art. 36 ustawy o rehabilitacji, w których stwierdzono nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków. Powyższe wpłynie również na pozostałe wyliczenia dokonywane z udziałem ww. danych.

Celem kontroli była ocena stopnia przestrzegania przez pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy. Objęto nią zarówno pracodawców zapewniających warunki chronione (zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej), jak i przedsiębiorców zatrudniających osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy.

W zakładach świadczyło pracę 153 880 osób, w tym 109 188 na podstawie stosunku pracy, co stanowi prawie 71% ogólnej liczby świadczących pracę. W podmiotach objętych kontrolą zatrudniano 54 752 pracowników niepełnosprawnych.

Najwięcej kontroli przeprowadzono w zakładach należących do sektora prywatnego (93%), w tym głównie zajmujących się przetwórstwem przemysłowym, usługami administrowania, handlem i naprawą.

Analiza wyników kontroli wskazuje, że w zakładach pracy posiadających status zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej oraz w zakładach otwartego rynku pracy zatrudniających osoby niepełnosprawne, poziom dostosowania do wymogów przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy, był nadal niższy, niż w zakładach pracy ubiegających się o ww. status lub o dofinansowanie stanowisk pracy organizowanych dla osób niepełnosprawnych.

Kontrole w zakładach pracy chronionej (zpch) i zakładach aktywności zawodowej (zaz) – „chroniony” rynek pracy

W 267 zakładach pracy chronionej i w 36 zakładach aktywności zawodowej przeprowadzono kontrole planowe, sprawdzające m.in. spełnianie wymogów warunkujących posiadanie statusu, określonych w przepisach ustawy o *rehabilitacji*. Kontrole w tej grupie przedsiębiorców prowadzone były wg. harmonogramów sporządzonych przez poszczególne okręgowe inspektoraty pracy. Zakres kontroli obejmował zagadnienia z zakresu: prawnej ochrony pracy (stosunek pracy, czas pracy, wynagrodzenia za pracę, urlopy pracownicze), technicznego bezpieczeństwa pracy (czynniki szkodliwe, niebezpieczne i uciążliwe, obiekty i pomieszczenia pracy, bariery architektoniczne, stanowiska pracy, maszyny i urządzenia techniczne, urządzenia i instalacje energetyczne, transport) oraz zarządzania bezpieczeństwem i zdrowiem (badania lekarskie, szkolenia bhp, ocenę ryzyka zawodowego).

Kontrolowane zakłady pracy chronionej prowadziły działalność głównie w zakresie przetwórstwa przemysłowego (45%) i usług administrowania (32%), a także handlu i napraw (10%) oraz opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (4%).

W większości były to firmy zatrudniające od 50 do 249 pracowników.

W zakładach świadczyło pracę 68 738 osób, w tym w ramach stosunku pracy 47 414 osób. Pracownicy niepełnosprawni stanowili 35 320 osób, z których 68% posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności. Ponad połowa pracowników niepełnosprawnych (58%) zatrudniona była przy pilnowaniu. Należy zaznaczyć, że w kontrolowanej grupie zakładów pracy chronionej, największe to firmy

zajmujące się ochroną osób i mienia, stąd tak duży odsetek osób świadczących pracę związaną z pilnowaniem.

Zakłady aktywności zawodowej prowadziły najczęściej działalność w zakresie zakwaterowania i usług gastronomicznych (17%), przetwórstwa przemysłowego (14%), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (11%), pozostałej działalności usługowej (53%).

W zakładach aktywności zawodowej świadczyło pracę 2 216 osób, w tym w ramach stosunku pracy 2 170 pracowników, z których 1 652 osoby były niepełnosprawne. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wyniósł ponad 76%. W większości były to osoby o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (odpowiednio: 62,5%, 37%). W tej grupie zakładów osoby zatrudnione przy pilnowaniu stanowiły jedynie ułamek ogółu zatrudnionych niepełnosprawnych (0,5%).

W latach 2017-2019 żadna z kontroli nie zakończyła się uchYLENIEM wydanej przez inspektora decyzji warunkującej przyznanie pracodawcy statusu prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej. W roku 2019 nie skierowano również do wojewody żadnych pism informujących o nieprawidłowościach stwierdzonych w czasie kontroli (dla porównania w roku 2018 skierowano 2 takie pisma, a w roku 2017 – 7 pism). Należy jednak zaznaczyć, że sukcesywnie, z roku na rok, zmniejsza się liczba zakładów pracy chronionej. Pracodawcy sami rezygnują ze statusu, czego powodem jest m.in. zrównanie dofinansowania dla zatrudnionych osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej i w zakładach otwartego rynku pracy.

Nieprawidłowości stwierdzone w zakładach pracy chronionej i zakładach aktywności zawodowej

Najczęściej występujące nieprawidłowości z zakresu technicznego bezpieczeństwa pracy związane były z naruszeniem przepisów prawa dotyczących następujących zagadnień:

- obiekty i pomieszczenia pracy (27% kontroli zpch i 35% zaz) – nieprawidłowości dotyczyły głównie niewłaściwego stanu technicznego obiektów i pomieszczeń,
- czynniki szkodliwe, niebezpieczne i uciążliwe (25% zpch i 38% zaz) – najczęściej nieprawidłowości dotyczyło dopuszczania do pracy pracowników niewyposażonych w odpowiednie środki ochrony indywidualnej, odzież i obuwie robocze,
- bariery architektoniczne (18% zpch i 35% zaz) – głównie stwierdzono brak zabezpieczenia lub oznakowania miejsc niebezpiecznych grożących potknięciem się, upadkiem pracownika – np. różnice poziomów, progi, nadproża
- urządzenia i instalacje energetyczne (22% zpch i 27% zaz) – braku pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej podstawowej i przy uszkodzeniu izolacji, brak oznakowania urządzeń energetycznych w sposób umożliwiający ich identyfikację, brak zabezpieczenia przed dostępem osób nieupoważnionych,
- maszyny i urządzenia techniczne (15% zpch i 22 % zaz) – niewłaściwy stan technicznym użytkowanych maszyn i urządzeń, przede wszystkim brak osłon

elementów ruchomych i innych części maszyn, które w razie zetknięcia się z nimi stwarzają zagrożenie, a także brak instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczących obsługi maszyn,

- stanowiska pracy (12% zpch i 24% zaz) – nieprawidłowości dotyczyły niewłaściwej organizacji stanowisk pracy (niewłaściwych dojazdów i przejść) oraz ich wyposażenia, jak również stwierdzono nieliczne przypadki niedostosowania stanowisk pracy do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.

Nadal w zakładach pracy chronionej stwierdza się szereg nieprawidłowości z zakresu technicznego bezpieczeństwa pracy, pomimo, że są one kontrolowane cyklicznie, raz na 3 lata. Wymownym przykładem tego jest kontrola przeprowadzonej w jednym z zakładów pracy chronionej, w której wyniku inspektor pracy wydał aż 39 decyzji dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych.

W wyniku kontroli przeprowadzonych w zakładach pracy chronionej oraz w zakładach aktywności zawodowej i stwierdzonych nieprawidłowości z zakresu bhp, inspektorzy pracy wydali ogółem 1 993 decyzje, którymi objęli 25 586 pracowników niepełnosprawnych (50% decyzji wydanych w formie ustnej zostało wykonanych jeszcze w trakcie kontroli). W związku ze stwierdzeniem bezpośrednich zagrożeń dla życia i zdrowia pracowników wydanych zostało:

- 19 decyzji wstrzymujących pracę,
- 50 decyzji wstrzymujących eksploatację maszyn,
- 303 decyzje, którym nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

Liczba wydanych środków prawnych świadczy o dużej efektywności podejmowanych działań.

Nieprawidłowości w zakresie prawnej ochrony pracy dotyczyły zagadnień:

- stosunek pracy (32% zpch i 49% zaz) – uchybienia polegały głównie na przekazywaniu pracownikom błędnej informacji o niektórych warunkach zatrudnienia,
- urlopy pracownicze (20% zpch i 27% zaz) – najczęściej nie udzielano pracownikom urlopów wypoczynkowych w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo lub najpóźniej do 30 września następnego roku kalendarzowego,
- czas pracy (18% zpch i 24% zaz) – stwierdzono nieprawidłowości dotyczące: ewidencjonowania czasu pracy (nierejestrowanie godzin rozpoczęcia i zakończenia pracy, co świadczy o niedostosowaniu ewidencji czasu pracy do nowych przepisów obowiązujących od 01.01.2019 r.), zatrudniania pracowników niepełnosprawnych ponad obowiązujące ich normy dobowe i tygodniowe, a także zatrudniania w godzinach nadliczbowych i w porze nocnej bez zgody lekarza.

Praca w godzinach nadliczbowych występowała głównie w zakładach pracy chronionej.

Najmniej nieprawidłowości z zakresu prawnej ochrony pracy dotyczyło wypłaty wynagrodzenia. Były one najczęściej następstwem błędnego rozliczenia czasu w związku z pracą w godzinach nadliczbowych. Inspektorzy pracy wydali w zakładach

pracy chronionej 5 decyzji płacowych na kwotę 87 117 zł. W zakładach aktywności zawodowej tego rodzaju nieprawidłowości nie stwierdzono.

W wyniku kontroli zagadnień dotyczących prawnej ochrony pracy kierowane były do pracodawców polecenia i wnioski w wystąpieniach. Łącznie wydanych zostało 59 poleceń i 749 wniosków.

W zakresie zarządzania bezpieczeństwem i zdrowiem najczęściej nieprawidłowości dotyczyło braku szkoleń pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (stwierdzono w 31% zpch i 46% zaz). Najczęściej pracownicy nie byli poddawani szkoleniom okresowym lub szkolenia odbywały się poza godzinami pracy. Znacząca liczba nieprawidłowości (26% zpch i 35% zaz) dotyczyła również oceny ryzyka zawodowego. Najczęściej nie uwzględniano w ocenie ryzyka szczególnych uwarunkowań związanych z niepełnosprawnością m.in. predyspozycji do pracy, dostosowania i organizacji stanowiska pracy stosownie do możliwości osoby niepełnosprawnej, stwierdzano brak przeprowadzenia oceny na wszystkich stanowiskach pracy w zakładzie lub nie uwzględniano (identyfikowano) wszystkich zagrożeń występujących na stanowiskach pracy. Odnośnie profilaktycznych badań lekarskich kontrole przeprowadzone w latach 2018 – 2019 nie wykazały znaczących nieprawidłowości – zdarzały się nieliczne przypadki dopuszczania do pracy pracowników bez aktualnych badań lekarskich.

Kontrole w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej – „otwarty” rynek pracy⁸³

W 2019 r. inspektorzy pracy przeprowadzili 123 kontrole warunków pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionych w zakładach niezapewniających warunków pracy chronionej, w tym zakładach, które utraciły lub zrezygnowały ze statusu oraz osób, których stanowiska podlegały już ocenie Państwowej Inspekcji Pracy w związku z ubieganiem się w poprzednich latach o refundację wyposażenia stanowiska pracy ze środków PFRON. W zakładach tych zatrudnionych było 1 902 pracowników niepełnosprawnych.

Zakłady otwartego rynku pracy, w których kontrolowano przestrzeganie przepisów w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych, to w większości podmioty zatrudniające od 10 do 49 pracowników (34%) oraz od 50 do 249 pracowników (33%), prowadzące działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego, handlu i napraw oraz usług administrowania.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy

⁸³ na podstawie art. 4 ust.6 ustawy o rehabilitacji.

Najczęściej, w tej grupie zakładów, ujawniano nieprawidłowości dotyczące nawiązywania z pracownikami stosunku pracy (50%), w tym przede wszystkim w zakresie informowania pracowników o niektórych warunkach zatrudnienia – błędnie wskazywano pracownikom niepełnosprawnym obowiązujące ich normy dobowe i tygodniowe. Kolejne grupy zagadnień, w których stwierdzono uchybienia to: czas pracy (33%), ocena ryzyka zawodowego (28%), urlopy pracownicze (26%), przygotowanie do pracy (25%).

Nie stwierdzono natomiast rażących naruszeń przepisów z zakresu technicznego bezpieczeństwa pracy – żadna z kontroli nie zakończyła się powiadomieniem starosty o nieprzystosowaniu stanowiska pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych. W jednym z kontrolowanych zakładów inspektor pracy stwierdził, że stanowisko będące przedmiotem refundacji ze środków PFRON, oceniane wcześniej przez PIP, na którym świadczyła pracę osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim nie było dostosowane do potrzeb i możliwości tej osoby wynikających ze zmniejszonej sprawności, ponieważ pracodawca od czasu poprzedniej kontroli dokonał zmian w wyposażeniu pomieszczenia i organizacji stanowiska pracy. W wyniku wydanej decyzji ustnej nieprawidłowości zostały usunięte.

W wyniku kontroli wydanych zostało 297 decyzji, tym 290 decyzji bhp oraz 7 decyzji płacowych na łączną kwotę 15 206 zł. Ponadto skierowano do pracodawców 241 wniosków i 13 poleceń.

Kontrole na wniosek pracodawcy/organizatora lub starosty

Kontrole będące następstwem wniosku pracodawcy/organizatora lub starosty o wydanie stosownej opinii w formie decyzji lub postanowienia przeprowadzone zostały u pracodawców:

- ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej – przeprowadzono 33 kontrole u 28 pracodawców. Wnioski składane były zarówno przez pracodawców ubiegających się po raz pierwszy o status, jak i przez pracodawców ubiegających się ponownie o status (np. pracodawca posiadał status i zmieniał lokalizację siedziby/jednostek organizacyjnych lub utracił status i starał się ponownie o jego uzyskanie),
- posiadających status zakładu pracy chronionej, tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne („rozszerzenie” statusu) – przeprowadzono 151 kontroli u 83 pracodawców,
- posiadających status zakładu pracy chronionej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 51 kontroli u 41 pracodawców. Kontrole prowadzone były na wniosek starosty w związku z ubieganiem się przez pracodawcę o dofinansowanie wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej ze środków PFRON,
- ubiegających się o nadanie statusu zakładu aktywności zawodowej – przeprowadzono 10 kontroli u 9 organizatorów,

- posiadających status zakładu aktywności zawodowej, tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne („rozszerzenie” statusu) – przeprowadzono 12 kontroli u 9 pracodawców,
- posiadających status zakładu aktywności zawodowej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 4 kontrole u 4 pracodawców,
- otwartego rynku pracy (tj. nieposiadających statusu zakładu pracy chronionej/zakładu aktywności zawodowej i nieubiegających się o jego nadanie) organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych i ubiegających się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – przeprowadzono 649 kontroli u 556 pracodawców.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w administracji publicznej w tym w służbie cywilnej⁸⁴

Podobnie jak w latach ubiegłych Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zwrócił się do ministrów i kierowników urzędów centralnych oraz innych instytucji z prośbą o nadesłanie informacji na temat stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2019 r. w podległych resortach i urzędach.

Urzędy, w których funkcjonuje służba cywilna oraz urzędy administracji samorządowej zostały ustawowo zobowiązane od dnia 26 listopada 2011 r. – w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw* – do zamieszczania w ogłoszeniach o naborze informacji dotyczącej wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie i konieczności złożenia przez kandydata z niepełnosprawnością dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, jeśli chce on skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu.

Natomiast osoby niepełnosprawne otrzymały ustawowe prawo pierwszeństwa w zatrudnieniu w służbie cywilnej w tych urzędach, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pod warunkiem, że osoba niepełnosprawna uczestnicząca w naborze znajdzie się w gronie nie więcej niż pięciu najlepszych wyłonionych kandydatów.

Z nadesłanej informacji wynika, że resorty i urzędy centralne są zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych starając się dotrzeć do jak największej liczby osób niepełnosprawnych, podejmując współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych oraz z powiatowymi urzędami pracy, zamieszczając w treści ogłoszeń o naborach na wolne stanowiska informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do składania ofert, a także podejmując szereg działań w zakresie warunków i organizacji pracy, sprzyjających

⁸⁴ Szczegółowy wykaz zatrudnienia w 2019 r. osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej został zamieszczony w załączniku nr 4.

zatrudnianiu takich osób⁸⁵. Jednak, jak wynika z przesłanych informacji, ministerstwa i urzędy centralne nie osiągnęły jeszcze (poza nielicznymi) ustawowego 6 procentowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Instytucjami, które osiągnęły 6 procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych i nie są zobowiązane do dokonywania wpłat na PFRON są: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Państwowa Inspekcja Pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Urząd Transportu Kolejowego.

Działania KPRM na rzecz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych w KPRM

Działania podjęte przez KPRM w 2019 r.:

1. Działania systemowe:

- opracowanie i wykonanie „Planu działań na rzecz zatrudniania osób z niepełnosprawnością na rok 2019”, którego celem było zbudowanie przyjaznego i równościowego środowiska pracy oraz wzmocnienie pozytywnego wizerunku KPRM jako pracodawcy otwartego na osoby z niepełnosprawnościami zarówno wśród obecnie zatrudnionych pracownic/pracowników, jak również kandydatek/kandydatów do pracy,
- w KPRM funkcjonuje stanowisko do spraw promocji zatrudnienia, w tym wśród osób z niepełnosprawnościami oraz stanowisko koordynatora ds. równego traktowania,
- wszystkim pracownikom KPRM udostępniono na portalu wewnętrznym informacje o prawach pracowników niepełnosprawnych.

2. Organizowanie akcji informacyjnych skierowanych do pracowników KPRM, w tym m.in.:

- przygotowanie i opublikowanie komunikatu i broszury informacyjnej „Jak uzyskać orzeczenie o stopniu niepełnosprawności?”, które dotyczyły zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w zakresie uprawnień pracowniczych i wskazywały osobom zainteresowanym ewentualnym uzyskaniem orzeczenia źródła informacji o procedurach, zasadach i trybie orzekania o niepełnosprawności,
- przygotowanie i opublikowanie komunikatu „Zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami”, który dotyczył praw przysługujących osobom z niepełnosprawnościami i informował do kogo w KPRM można się zwrócić w celu uzyskania szczegółów,
- przygotowanie i opublikowanie komunikatu „ON/OFF - Włącz akceptację, wyłącz stereotypy dla pracy osób z niepełnosprawnością”, który wzmacniał otwartą postawę wobec osób z niepełnosprawnościami,

⁸⁵ W załączniku nr 5 zamieszczono informację o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2019 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej.

- przeprowadzenie i opublikowanie wywiadu z przedstawicielem Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną, który przybliżał pracownikom KPRM problemy, z jakimi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami.
- 3. Propagowanie proaktywnego podejścia do kwestii zatrudniania osób z niepełnosprawnością, w tym nadzorowanie przestrzeganie pierwszeństwa w zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami (zgodnie z ustawą o służbie cywilnej) oraz zachęcanie do zapoznawania się z przepisami dot. zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.
- 4. Rozwijanie kompetencji pracowników KPRM w kierunku profesjonalnej komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami, które mogą być np. interesantami KPRM lub pracownikami.
- 5. Przy zbieraniu potrzeb szkoleniowych komórek organizacyjnych KPRM na 2020 roku położony został szczególny nacisk na potrzeby związane z obsługą klienta z niepełnosprawnościami oraz inne potrzeby/propozycje tematów szkoleń z tego zakresu.
- 6. Wybierając wykonawców szkoleń, zwracano szczególną uwagę na spełnienie przez firmy aspektów społecznych (preferowanie wykonawców m.in. zatrudniających co najmniej jedną osobę z niepełnosprawnością).
- 7. Od 1 marca 2019 r. w „Regulaminie gospodarowania środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów” wprowadzono dodatkowe, wyższe wysokości dofinansowania do wypoczynku dla pracowników z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.
- 8. Organizowanie zwiedzania gmachu KPRM dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- 9. Propagowanie informacji na temat gotowości KPRM do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami, w tym:
 - przekazywanie informacji o opublikowanych naborach do organizacji pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami, do uczelnianych biur karier oraz w serwisie społecznościowym LinkedIn,
 - publikowanie informacji w BIP dla osób z niepełnosprawnościami zainteresowanych pracą w KPRM.
- 10. Wspieranie aktywności osobistej pracowników na rzecz niesienia pomocy osobom z niepełnosprawnościami.

Działania Ministerstw i Urzędów na rzecz aktywizacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych

Ministerstwo Cyfryzacji

W 2019 r. Ministerstwo Cyfryzacji współpracowało z organizacjami zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych (Urzędem Pracy m.st. Warszawy – działem Obsługi Osób Niepełnosprawnych oraz z Polskim Związkiem Głuchych) w celu rozpowszechniania informacji o prowadzonych naborach do korpusu służby

cywilnej. Przyjęto także na 3 – miesięczny staż osobę z niepełnosprawnością we współpracy z Fundacją Aktywizacja.

Ministerstwo Cyfryzacji podjęło działania w celu zapewnienia dostępności cyfrowej systemu EKD (Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją) we współpracy z Naukową i Akademicką Siecią Komputerową. Aktualnie system EKD nie jest dostępny cyfrowo co utrudnia, a częściowo także uniemożliwia pracę w urzędach osobom z różnymi niepełnosprawnościami. Zaplanowano też audyt projektów realizowanych w ramach Programu Zintegrowanej Informatyzacji Państwa (PZIP) pod kątem zapewnienia ich dostępności cyfrowej. Systemy tworzone w ramach PZIP będą miały kluczowe znaczenie dla możliwości pracy osób niepełnosprawnych w urzędach oraz w przedsiębiorstwach.

Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej

Ministerstwo nawiązało kontakt z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego w ramach projektu *Od stażu do angażu – aktywizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami*, co doprowadziło do nawiązania współpracy z zainteresowanym pracą w resorcie kandydatem. Współpracę podjęto również z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie organizacji staży dla osób z niepełnosprawnością. Informacja dotycząca organizowania staży została opublikowana na stronie internetowej PFRON-u 4 marca 2020 r. wraz ze wskazaniem wolnych miejsc stażowych w Biurach i Departamentach w Ministerstwie.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej podejmuje szereg działań kierunkowanych na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami poprzez promowanie ofert pracy w służbie cywilnej w środowiskach osób z niepełnosprawnościami. Wyprodukowano m.in animowany film nt. rekrutacji do Ministerstwa osób z niepełnosprawnością, który przedstawia poszczególne etapy tego procesu. Jego przesłaniem jest zachęcenie osób z niepełnosprawnościami do wzięcia udziału w rekrutacji do służby cywilnej w Ministerstwie.

Ponadto Ministerstwo identyfikuje zadania/oferty pracy, które można dedykować osobom z niepełnosprawnościami na stanowiskach niemnożnikowych (poza korpusem służby cywilnej) oraz współpracuje z organizacjami pozarządowymi wspierającymi zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo Ministerstwo informuje poprzez stronę MFIPR w zakładce „Pracuj z nami” nt. warunków pracy i przyjaznym podejściu w stosunku do osób z niepełnosprawnością. Aby ułatwić osobom z niepełnosprawnościami aplikowanie do pracy uproszczone zostały zasady rekrutacji, poprzez wprowadzenie możliwości aplikowania online, bez wychodzenia z domu, bez konieczności załączania dodatkowych dokumentów. Wprowadzone w życie zasady umożliwiają kandydatom

na etapie aplikowania do MFiPR zaznaczenie w formularzu zgłoszeniowym informacji o specjalnych potrzebach jeśli np. tego potrzebują (tj. tłumacza systemu językowo migowego, powiększonego tekstu, wsparcia asystenta osoby niewidomej, głuchoniewidomej, osoby z niepełnosprawnością fizyczną i innych).

Ministerstwo organizuje i realizuje programy stażowe dedykowane dla osób z niepełnosprawnością, które mają je zaktywizować zawodowo. W programie płatnych praktyk letnich przeznaczyło 4 miejsca z preferencją wyboru osoby z niepełnosprawnością.

W celu realizacji prawa do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa w Ministerstwie stosuje się klauzule społeczne. W 2019 r. klauzule społeczne zastosowano w 48% udzielonych zamówień. Najczęściej stosowano wymóg zapewnienia dostępności przedmiotu zamówienia dla wszystkich użytkowników, w tym osób z niepełnosprawnością, skierowanie do realizacji zamówienia osób z niepełnosprawnościami.

W miesięczniku "Informator zamówień publicznych", wydawanym w MFiPR w formie newslettera, publikowane były artykuły, podejmujące kwestie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych. Ponadto przeprowadzono działalność edukacyjną wśród pracowników w formie 6 szkoleń z aspektów społecznych, w których uczestniczyło 56 osób.

Dokonano również przeglądu procedur wewnętrznych pod kątem możliwości implementacji rozwiązań z zakresu dostępności. W ramach przeglądu opracowana została koncepcja oraz narzędzie. Zidentyfikowane zostały już stosowane rozwiązania sprzyjające dostępności, a także występujące bariery dostępności. Zgłoszono możliwość implementacji rozwiązań z zakresu dostępności do procedur wewnętrznych. Jako beneficjentów usprawnień wskazywano zarówno grupy pracowników Ministerstwa, jak i klientów zewnętrznych, w tym pracowników jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Funduszy i Polityki Regionalnej lub przez niego nadzorowanych.

Przeprowadzony przegląd procedur oraz zastosowanie wystandaryzowanego narzędzia pozwoliło na pogłębienie świadomości wśród pracowników o konieczności i możliwościach wdrażania rozwiązań organizacyjnych przyjaznych dla osób o szczególnych potrzebach.

Ministerstwo Klimatu

Ministerstwo Klimatu podpisało z Fundacją Sustinae deklarację przyjęcia osób niepełnosprawnych na staże zawodowe w ramach modułu II „*Stáže zawodowe*” programu „*Stabilne zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej*”. Zgodnie z postanowieniami deklaracji staże zawodowe w Ministerstwie Klimatu zostaną zorganizowane na 15 stanowiskach pracy w różnych komórkach organizacyjnych urzędu. Staże umożliwią beneficjentom programu zdobycie umiejętności zawodowych w ramach wsparcia zadań realizowanych przez urząd w obszarach: obsługi sekretarskiej, opracowywania dokumentacji kadrowej i procesów

zarządzania zasobami ludzkimi, eksploatacji systemów informatycznych, archiwizacji dokumentacji, opracowywania dokumentacji finansowo-księgowej oraz finansowo-budżetowej, opracowywania ocen skutków regulacji, udostępniania informacji publicznej o środowisku, planowania i realizacji projektów edukacyjnych oraz działań komunikacyjnych, działań związanych z legislacją i obsługą prawną oraz funduszy unijnych na inwestycje środowiskowe.

Ministerstwo Rozwoju

W celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, pracownicy Ministerstwa starali się dotrzeć do jak największej liczby osób niepełnosprawnych. Współpracowano z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych takimi jak: Fundacja Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych FAZON w Warszawie, Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (POPON), Fundacja Aktywizacja w Warszawie, Fundacja Wsparcie i Praca Osób Niepełnosprawnych WIPON w Warszawie. Współpraca ta polegała w szczególności na przekazywaniu drogą elektroniczną informacji o naborach na wolne stanowiska w Ministerstwie.

Ponadto, w 2019 r. Ministerstwo Rozwoju rozpoczęło współpracę z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie organizacji staży dla osób niepełnosprawnych w Ministerstwie w ramach modułu II „Staże zawodowe” programu „Stabilne zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służby publicznej”. Według stanu na dzień 4 marca 2020 r. – 3 osoby odbywają staż w Ministerstwie Rozwoju.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

W 2019 r. Zarząd Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przyjął - „Strategię zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2019-2021”.

Celem przyjętej Strategii jest kompleksowe podejście do problematyki zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Zakładzie oraz wdrożenie rozwiązań i stworzenie odpowiednich warunków pracy, aby ułatwić wzrost zatrudnienia tej grupy osób.

W oparciu o przyjętą „Strategię zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2019 – 2021”, w 2019 r. zostało przeprowadzone badanie ankietowe, które posłużyło do zidentyfikowania potrzeb i problemów osób niepełnosprawnych, a także do lepszego zrozumienia tych zagadnień. Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego - według pracowników ZUS jest pracodawcą przyjaznym osobom z niepełnosprawnościami, ale powinien robić więcej, aby zapewnić im jeszcze lepsze warunki pracy. W oparciu o opracowane wnioski z badania ankietowego zostały wydane rekomendacje i zalecenia do wdrożenia w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych dyrektorom oddziałów, że:

1. Funkcję opiekuna osób niepełnosprawnych w Oddziałach powinny pełnić osoby z komórki kadrowo-płacowej,

2. Dotrzeć z informacją do pracowników o pełnionej funkcji opiekuna osób niepełnosprawnych i jego roli w Oddziale,
3. Zorganizować spotkania opiekuna osób niepełnosprawnych z pracownikami zainteresowanymi tą problematyką,
4. Zadbać o sprzyjające warunki do indywidualnych rozmów osób niepełnosprawnych z opiekunami,
5. Zwrócić szczególną uwagę na liczbę zadań i obowiązków osób niepełnosprawnych do obniżonej normy czasu pracy.
6. Zwiększyć świadomość przełożonych o przysługujących pracownikom z niepełnosprawnościami uprawnieniach, poprzez organizację szkoleń, działania informacyjne, których celem będzie zwiększenie empatii przełożonych i środowiska pracy,
7. Przeprowadzać bieżące kontrole warunków pracy przez służby bhp, w jakich jest świadczona praca przez osoby niepełnosprawne oraz informować pracodawcę o stwierdzonych nieprawidłowościach wraz z wnioskami zmierzającymi do usuwania tych nieprawidłowości,
8. W miarę możliwości zapewnić miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych,
9. Podejmować działania w kierunku likwidacji barier architektonicznych i budowlanych,
10. Odpowiednio wyposażać stanowiska pracy.

W ramach pilotażu została nawiązana współpraca ze szkołami wyższymi (Uniwersytet Gdański, Politechnika Gdańska) organizacjami społecznymi i publicznymi służbami zatrudnienia (regionalne urzędy pracy) w zakresie wymiany informacji o ofertach i propozycjach współpracy. Działania w ramach pilotażu dotyczą m.in. promocji ZUS jako miejsca przyjaznego osobom z niepełnosprawnościami, nawiązaniu relacji z podmiotami zewnętrznymi, zachęcaniu osób z niepełnosprawnością do odbywania staży i praktyk w ZUS.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego – Dział Zbiorów dla Niewidomych przyjęła na staż osobę niewidomą na podstawie umowy zawartej z Polskim Związkiem Niewidomych – Instytutem Tyflogicznym (organizatorem stażu w projekcie „Aktywny Absolwent” współfinansowanym ze środków PFRON w ramach pilotażowego programu „Absolwent”). Staż trwał 3 miesiące, a jego celem było zapoznanie stażysty z codzienną pracą w Dziale Zbiorów dla Niewidomych na stanowisku: młodszy bibliotekarz.

Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego

Urząd zadeklarował gotowość przyjęcia osób niepełnosprawnych na staże zawodowe w ramach modułu II „Staż zawodowe” programu „Stabilne zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Kasa w 2019 r. prowadziła w sposób ciągły w bieżącej pracy m.in. następujące działania na rzecz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych tam, gdzie analiza wykaże taką potrzebę (klauzule społeczne zastosowano w 10-ciu przeprowadzonych postępowaniach),
- współpraca z fundacjami w zakresie pozyskiwania osób niepełnosprawnych do odbycia stażu,
- zachęcanie pracowników do dostarczania posiadanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności oraz informowanie ich o przysługujących z tego tytułu uprawnieniach.

Ochotnicze Hufce Pracy

W 2019 r., po zakończeniu wsparcia projektowego, zatrudnienie podjęło 6 osób niepełnosprawnych (15% uczestników niepełnosprawnych biorących udział w projektach). Dotychczasowe doświadczenia w programie *Gwarancje dla młodzieży* pokazują, iż jego realizacja przynosi osobom niepełnosprawnym realne korzyści i wymierne efekty w postaci poprawy ich sytuacji na rynku pracy, zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej, a także zdolności do utrzymania zatrudnienia i usamodzielnienia się. Udział w projektach osób niepełnosprawnych zmniejsza bierność zawodową i wpływa na kształtowanie aktywnej postawy wobec indywidualnego rozwoju zawodowego i osobistego.

Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych

24 października 2019 r. w Dzienniku Ustaw RP została ogłoszona ustawa z dnia 11 września 2019 r. – *Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. poz. 2019, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 11 września 2019 r. – *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. poz. 2020, z późn. zm.). Zgodnie z przepisami wprowadzającymi, nowe Prawo zamówień publicznych zacznie obowiązywać 1 stycznia 2021 r. Najważniejszymi kierunkami zmian ujętymi w nowym ustawie *Prawie zamówień publicznych* są rozwiązania kładące nacisk na lepsze przygotowanie zamówienia, wprowadzenie uproszczeń proceduralnych, zwiększenie konkurencyjności i dostępu do rynku zamówień oraz większa transparentność postępowań.

W nowej ustawie – podobnie jak w obecnie obowiązującym prawie (ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – *Prawo zamówień publicznych*) – przewidziane zostały również skuteczne narzędzia umożliwiające uwzględnianie aspektów społecznych i środowiskowych w procesie udzielania zamówienia publicznego, w szczególności:

- możliwość zastrzeżenia zamówienia dla podmiotów realizujących cel integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- przesłanki wykluczenia o charakterze społecznym;
- obowiązek zatrudnienia na podstawie umowy o pracę;

- warunki realizacji zamówienia o charakterze społecznym;
- wymagania w zakresie projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników oraz uwzględniania kwestii dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- oznakowania społeczne;
- badanie rażąco niskiej ceny pod kątem przestrzegania obowiązków wynikających z przepisów prawa pracy i prawa o zabezpieczeniu społecznym;
- poza cenowe kryteria oceny ofert dotyczące aspektów społecznych;
- zamówienia zastrzeżone w przypadku wybranych usług społecznych, zdrowotnych i kulturalnych.

Ww. regulacje stanowią pełną implementację do porządku krajowego rozwiązań zawartych w unijnych dyrektywach dotyczących zamówień publicznych. W odniesieniu jednak do obecnie obowiązujących przepisów *Prawo zamówień publicznych* nowe regulacje zostały uelastycznione i uproszczone. Celem zaproponowanych zmian jest zwiększenie stopnia stosowania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, w tym szersze uwzględnianie kwestii dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz wspieranie integracji społeczno-zawodowej osób defaworyzowanych.

W 2019 r. Urząd Zamówień Publicznych zrealizował następujące działania szkoleniowo-edukacyjne w zakresie promocji aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, określone w *Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017-2020*:

- 1) przeprowadzenie 3 szkoleń w zakresie społecznych zamówień publicznych:
 - szkolenie dla pracowników CBA odpowiedzialnych za udzielanie zamówień publicznych pt.: „Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych”;
 - dwa szkolenia ze społecznych zamówień publicznych adresowane do przedstawicieli instytucji zamawiających – reprezentantów administracji rządowej oraz samorządowej oraz instytucji kontrolnych, dedykowane zagadnieniu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz projektowania uniwersalnego w zamówieniach publicznych;
- 2) organizacja ogólnopolskiej konferencji poświęconej zagadnieniu dostępności w zamówieniach publicznych pn. „Dostępność dla osób niepełnosprawnych oraz projektowanie uniwersalne w zamówieniach publicznych”;
- 3) uruchomienie na stronie internetowej w zakładce „Społeczne zamówienia publiczne” podzakładki Dostępność (link: <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia/przydatne-informacje/dostepnosc>), w której - obok informacji na temat stosownych przepisów prawnych - znaleźć można również praktyczne informacje (poradniki, wytyczne) w zakresie określania standardów dostępności dla osób niepełnosprawnych i projektowania dla wszystkich użytkowników w różnych dziedzinach, przykłady zamówień uwzględniających w opisie przedmiotu kwestię dostępności, zapisy do dokumentacji (klauzule do SIWZ i umowy). W zakładce wykorzystane zostały zarówno materiały opracowane przez Urząd Zamówień Publicznych jak również materiały opracowane bądź udostępnione przez inne podmioty. W chwili obecnej

w zakładce Dostępność zostały wyodrębnione cztery obszary tematyczne: architektura, transport, serwis internetowy i usługi.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Działania 2.6 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

I. W ramach *Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych* PO WER, realizowany jest projekt pn.: „Wypracowanie i upowszechnianie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”, którego celem jest wypracowanie i upowszechnienie wśród co najmniej 100 000 pracodawców na terenie całego kraju, we współpracy z partnerami społecznymi modelu wsparcia osób niepełnosprawnych (ON) w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego dla niepełnosprawnego pracownika środowiska pracy.

W 2019 r. w ramach ww. projektu zrealizowano następujące działania:

1. Testowano pilotażową wersję modelu wsparcia w środowisku pracy z uwzględnieniem zróżnicowania gospodarczego, terytorialnego, wielkości pracodawcy oraz charakteru niepełnosprawności.
 2. Uruchomiono punkty kontaktowe dla pracodawców w 16 oddziałach regionalnych PFRON.
 3. Opracowano rekomendacje do zmian oraz przeprowadzono na ich podstawie modyfikację modelu oraz poszczególnych narzędzi wsparcia.
 4. Opracowano końcową wersję modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy.
 5. Przygotowano końcowe wersje publikacji: „Model wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy. Mapa drogowa” oraz 4 poradników dla pracodawców:
„Osoba z niepełnosprawnością ruchową w pracy. Poradnik dla pracodawców”,
„Osoba z niepełnosprawnością słuchową w pracy. Poradnik dla pracodawców”,
„Osoba z niepełnosprawnością wzrokową w pracy. Poradnik dla pracodawców”,
„Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w pracy. Poradnik dla pracodawców”.
 6. Zorganizowano 12 z 16 konferencji regionalnych, w każdym województwie, skierowanych przede wszystkim do pracodawców, którzy zatrudnią lub zamierzają zatrudnić osoby niepełnosprawne.
 7. Przeprowadzono spotkania upowszechniające dla pracodawców przeprowadzone w Punktach Kontaktowych w regionalnych oddziałach PFRON w formie seminariów, spotkań indywidualnych oraz warsztatów.
 8. Przeprowadzono kampanię prasową upowszechniającą model w pismach specjalistycznych/branżowych oraz czasopismach wydanych przez Partnerów.
- II. W latach 2017 – 2019 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizowany był projekt „Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+”. Projekt współfinansowany był ze środków

EFS (w ramach PO WER; Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.4 Modernizacja publicznych i niepublicznych służb zatrudnienia oraz lepsze dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy).

Głównym celem projektu było rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach (IoZ) dla 1000 zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz ich upowszechnianie w instytucjach rynku pracy. Zaś głównym zadaniem informacji o zawodach jest dostarczenie ich użytkownikom wiedzy zawodoznawczej odnoszącej się do gospodarki, edukacji, rynku pracy i zatrudnienia.

Opracowane w ramach projektu opisy informacji o zawodach, powstały w oparciu o opracowaną na potrzeby projektu metodologię i zostały dostosowane do aktualnych potrzeb Instytucji Rynku Pracy (PSZ i IRP) oraz klientów i partnerów tych instytucji.

Informacja o zawodach zawiera uporządkowane dane potrzebne do skutecznego podejmowania decyzji dotyczących wyboru pracy/zatrudnienia lub nabywania nowych kompetencji czy też zmiany kwalifikacji zawodowych. Zasoby informacji o zawodach obejmują m.in. informacje o zadaniach i czynnościach zawodowych, warunkach pracy, wymaganiach psychofizycznych, wymaganych kompetencjach i kwalifikacjach, szansach zatrudnienia i zarobkach. Zasoby zawierają także informację o możliwościach zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodach oraz wskazaniach i przeciwwskazaniach zdrowotnych i rodzajach niepełnosprawności z jakimi mogą być zatrudnione bądź nie osoby niepełnosprawne.

Opisy informacji o zawodach udostępnione są na wortalu publicznych służb zatrudnienia, w ogólnodostępnej bazie: INFOdoradca+ Informacja o zawodach pod adresem: <https://psz.praca.gov.pl/infodoradca>.

Opisy informacji o zawodach mogą być wsparciem dla pracowników instytucji rynku pracy, ich klientów oraz innych grup interesariuszy (w tym pracodawców oraz organizacji działających na rynku pracy m.in. na rzecz osób z niepełnosprawnościami), w zakresie:

- skutecznego podejmowania decyzji dotyczących wyboru zawodu, pracy/zatrudnienia,
- nabywania nowych lub rozszerzania już posiadanych kompetencji zawodowych,
- zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami rynku pracy,
- dopasowywania treści szkoleń kontraktowanych przez urzędy pracy do potrzeb rynku pracy.
- tworzenia i aktualizacji ofert szkoleniowych dla rynku pracy,
- dostosowania oferty kształcenia zawodowego do wymagań rynku pracy,
- tworzenia i aktualizacji opisów stanowisk pracy,
- przygotowania lub aktualizacji opisu kwalifikacji rynkowych wprowadzanych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM

Świadczenia z pomocy społecznej

Pomoc i integracja społeczna jest elementem systemu zabezpieczenia społecznego, który działa na rzecz zapewnienia, także osobom niepełnosprawnym, odpowiedniego wsparcia umożliwiającego podniesienie poziomu bezpieczeństwa socjalnego i samodzielności życiowej. Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Politykę w zakresie pomocy i integracji społecznej prowadzą gminne, powiatowe i regionalne jednostki samorządu terytorialnego. Działania podejmowane w ramach pomocy społecznej zmierzają do wsparcia osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna podejmuje także działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Świadczenia z pomocy społecznej (pieniężne i niepieniężne) przyznawane są na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2019 r. poz.1507, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą *o pomocy społecznej*”. Pomoc finansowa przyznawana jest w oparciu o kryterium dochodowe, które dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 701 zł, a dla osoby w rodzinie - 528 zł.

W 2019 r.⁸⁶ świadczenia pomocy społecznej (bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę) przyznano 1 205 506 osobom, z czego 1 195 413 osób otrzymało świadczenia pomocy społecznej realizowane i finansowane ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego, głównie gmin. Z powodu niepełnosprawności pomocy społecznej udzielono 347 516 rodzinom. Na podkreślenie zasługuje fakt, że do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie docierają informacje mogące świadczyć o dyskryminowaniu osób niepełnosprawnych w dostępie do świadczeń pomocy społecznej.

Świadczeniami pieniężnymi pomocy społecznej, które mogą być udzielane osobom niepełnosprawnym są: zasiłek stały, zasiłek okresowy oraz zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, przyznawane między innymi w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej.

W 2019 r. świadczenia w postaci zasiłku stałego udzielono 195 077 osobom. Kwota tych świadczeń wynosiła ok. 1 037 734 tys. zł. Zasiłek stały przysługuje osobom pełnoletnim niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy.

⁸⁶ Źródło: sprawozdanie MRPiPS-03 za rok 2019.

W tym samym roku zasiłek okresowy przyznano 45 730 osobom niepełnosprawnym. Kwota tych świadczeń wyniosła ok. 46 693 tys. zł.

Świadczeniami z pomocy społecznej, których celem jest m. in. umożliwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji, są świadczenia niepieniężne, przyznawane w ramach zadań własnych gminy, w formie pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego. Praca socjalna ma na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, w tym także osób i rodzin z osobami niepełnosprawnymi. W 2019 r. pomocy w tej formie udzielono 785 757 rodzinom. Z poradnictwa specjalistycznego skorzystały 96 243 rodziny.

Osobom niepełnosprawnym wymagającym pomocy w czynnościach dnia codziennego przysługuje pomoc w postaci usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. W 2019 r. w ramach zadań własnych gminy przyznano pomoc w formie usług opiekuńczych 112 637 osobom, natomiast ze specjalistycznych usług opiekuńczych skorzystało 6 705 osób. Ponadto w tym okresie wydano 15 544 decyzje przyznające pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla ww. liczby osób z zaburzeniami psychicznymi. Pomoc w tej formie udzielana jest w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczanych do realizacji gminnym jednostkom samorządu terytorialnego.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone także w ośrodkach wsparcia. Takie jednostki mogą być tworzone i prowadzone w ramach zadań własnych gminy lub powiatu albo w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminie lub powiatowi (ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Gminy i powiaty mogą zlecać prowadzenie takich ośrodków podmiotom niepublicznym.

W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone także miejsca całodobowe okresowego pobytu. W 2019 r. działało 2 131 ośrodków wsparcia, prowadzonych przez gminę lub przez inny podmiot na zlecenie gminy, na łącznie 84 536 miejsc oraz 322 ośrodki wsparcia, prowadzone przez powiat lub przez inny podmiot na zlecenie powiatu na łącznie 11 680 miejsc.

Ośrodkami wsparcia są m. in. środowiskowe domy samopomocy. Ze środków rezerwy celowej przeznaczonej na rozwój sieci ŚDS w roku 2019 uruchomiono 929 miejsc w: 20 nowych jednostkach, w 6 filiach oraz w 200 miejsc w już funkcjonujących placówkach. Ponadto utworzono 3 kluby samopomocy na łączną liczbę miejsc – 40.

Osoby niepełnosprawne wymagające całodobowej pomocy mogą ubiegać się o miejsce w domu pomocy społecznej. Na koniec 2019 r.⁸⁷ w całej Polsce funkcjonowało 790 ponadgminnych domów pomocy społecznej, na ogólną liczbę 79 511 miejsc. W roku 2019 do powiatowych domów pomocy społecznej przyjęto ogółem 12 168 mieszkańców, z czego 280 osób na podstawie skierowań wydanych przed dniem 1 stycznia 2004 roku. Gminy natomiast prowadziły 33 domy pomocy

⁸⁷ Źródło: sprawozdanie MRPiPS-05 za rok 2019.

społecznej o zasięgu lokalnym na ogólną liczbę 1 493 miejsca. Do gminnych DPS w 2019 r. przyjęto 465 osób.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 7 a ustawy o pomocy społecznej minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego podejmuje także działania, które służą wsparciu osób niepełnosprawnych. Takim działaniem jest finansowe wspieranie projektów służących realizacji zadań określonych w programie Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Od zależności ku samodzielności.”

Celem ww. Programu jest umożliwienie osobom z zaburzeniami psychicznymi przezwyciężenie trudnej sytuacji życiowej w jakiej się znalazły, której własnym staraniem, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości nie są w stanie samodzielnie pokonać. Ważne jest, aby osoba z zaburzeniami psychicznymi była partnerem instytucji i organizacji, które działają na rzecz osób wymagających wsparcia. W związku z tym istotne jest wzmocnienie i poszerzenie ofert sieci oparcia społecznego w zakresie poprawy sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów poprzez wsparcie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

W 2020 r. na wsparcie projektów w ramach Programu „Od zależności ku samodzielności” otrzymało 46 podmiotów, wyłonionych w drodze otwartego konkursu ofert, spośród 66 podmiotów aplikujących. Łącznie przyznano 2 999 988,00 zł na dofinansowanie zadań w tym zakresie, w tym dofinansowano:

1. 22 organizacje pozarządowe i kościelne osoby prawne na łączną kwotę 2 174 463,00 zł.
2. 24 jednostki samorządu terytorialnego na łączną kwotę 825 525,00 zł.

Do zakresu merytorycznego *Karty Praw Osób Niepełnosprawnych* wpisuje się uchwała Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 (M.P. poz. 1007).

Istotnym elementem Programu jest zapewnienie młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. Takie rozwiązanie daje bowiem większą kontrolę nad jakością kupowanych produktów, z których przygotowywane są posiłki oraz nad procesem ich przygotowywania. Ponadto Program ma również zapewnić pomoc w formie posiłku osobom starszym, niepełnosprawnym.

Celem Programu jest również zapewnienie wsparcia finansowego organom prowadzącym publiczne szkoły podstawowe, w tym szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej, w organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach. „Posiłek w szkole i w domu” jest Programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym określonych w art. 17 ust. 1 pkt 3 i 14 ustawy o pomocy społecznej oraz organów prowadzących publiczne szkoły podstawowe w zakresie realizacji zadań, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 Prawa oświatowego.

Program realizowany jest w postaci trzech modułów:

1 Moduł dla dzieci i młodzieży (za realizację zadań wynikających z modułu 1 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);

2 Moduł dla osób dorosłych (za realizację zadań wynikających z modułu 2 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);

3 Moduł organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach (za realizację zadań wynikających z modułu 3 Programu odpowiada minister właściwy do spraw oświaty i wychowania).

Ze środków przekazywanych w ramach Programu gminy udzielają wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy wskazane w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w wysokości 150% kryterium, o którym mowa w art. 8 ww. ustawy:

- 1) dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej,
- 2) uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej lub szkoły ponadgimnazjalnej,
- 3) osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w szczególności osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym - w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych.

Wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do skorzystania z Programu wynosi:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 1051,50 zł,
- na osobę w rodzinie – 792 zł.

Program dofinansuje posiłki dowożone osobom dorosłym (np. niewychodzącym z domu ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność), które same nie są w stanie ich przygotować. Program zapewnia ponadto pozyskanie:

- dodatkowych środków na dowóz posiłków - w ramach modułu 2 wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% środków finansowych z przeznaczeniem na dowóz posiłków w gminie, w szczególności dla osób starszych, niepełnosprawnych,
- dodatkowych środków dla gmin, które prowadzą samodzielnie stołówki szkolne - wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% dla gminy realizującej posiłek w stołówkach przez siebie prowadzonych bezpośrednio.

Program finansowany jest ze środków budżetu państwa oraz środków własnych jednostek samorządu terytorialnego. Ogólna kwota środków z budżetu państwa przewidziana w całym okresie realizacji Programu to 2 750 000 tys. zł, rocznie 550 mln zł, w tym:

- na realizację modułów 1 i 2 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 2 550 000 tys. zł z budżetu państwa;
- na realizację modułu 3 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 200 000 000 zł z budżetu państwa.

W 2019 r. kontynuowano realizację zadań w zakresie pomocy społecznej wynikających z działań 3.2 i 4.7 określonych w Uchwale Nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

Celem działania 3.2 jest rozwój sieci oraz ułatwienie dostępu do środowiskowych domów samopomocy większej grupie osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi i spektrum autyzmu oraz rozwój bazy całodobowej w tych jednostkach.

Jak wynika ze wstępnych danych, w ramach *Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”*, według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. ze środków budżetu państwa w ubiegłym roku uruchomiono 2 nowe jednostki na 63 miejsca, 2 filie domów już istniejących, uruchomiono także nowe miejsca w ŚDS już funkcjonujących - łącznie 338 miejsc.

Ponadto w związku z przepisem art. 51c ust. 5 ustawy o *pomocy społecznej* stanowiącym, że kwota dotacji na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy może być zwiększona, nie więcej niż o 30%, na uczestników z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub spektrum autyzmu, którzy posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności wraz ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, wydatkowano kwotę w wysokości 39.626.880 zł, która pozwoliła na zwiększenie dotacji dla 6.840 uczestników ze spectrum autyzmu lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi o 525,75 zł na 1 uczestnika miesięcznie.

W roku 2019 r. w ramach działania 4.7 Programu „Za życiem” uruchomiono środki rezerwy budżetu państwa na utworzenie nowych mieszkań chronionych w wysokości 5 775 606, 36 zł, dzięki czemu powstały 55 nowe mieszkania chronione. W roku 2019 dotacja na realizację zadania stanowiła do 70% kosztów jego realizacji, dlatego też samorządy były zobligowane do uruchomienia własnych środków finansowych.

Wdrożony w 2018 r. program „Opieka 75+”, był kontynuowany w roku 2019. Program ten jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie zapewnienia osobom starszym, tj. w wieku 75 lat i więcej wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb wynikających z wieku i stanu zdrowia w ramach usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych.

Ww. program ma na celu poprawę dostępności do usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych zarówno samotnych, jak i pozostających w rodzinach będących w wieku 75 lat i więcej mieszkających na terenach gmin do 60 tys. mieszkańców.

W 2019 r., w ramach programu, gminy mogły skorzystać z dofinansowania w wysokości do 50% kosztów zadania przeznaczonego na zwiększenie liczby godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób spełniających kryteria wskazane w programie oraz wymagających takiego wsparcia, pod warunkiem, że usługi świadczone były samodzielnie przez samorząd gminny, bądź poprzez spółdzielnie socjalne osób prawnych, których założycielami były jednostki samorządu terytorialnego.

Środki finansowe z programu mogły być przeznaczone na:

- dofinansowanie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, które otrzymały dofinansowanie w ramach programu „Opieka 75+” w 2018 r. i miały przyznane usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze w 2019 r.,
- dofinansowanie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, które nie otrzymywały tych usług w 2018 r.

Z analizy sprawozdań z realizacji programu przesłanych przez wojewodów wynika, że w 2019 r., program realizowało 435 gmin z usługami dla 5 143 osób na kwotę 9 671 561 zł.

Zaprezentowane w przedmiotowym opracowaniu dane liczbowe są danymi wstępnymi (niezweryfikowanymi ostatecznie) i mogą jeszcze ulec zmianie.

Świadczenia rodzinne

System świadczeń rodzinnych, funkcjonujący od 1 maja 2004 r., na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych przewiduje trzy rodzaje świadczeń opiekuńczych co do zasady skierowane do osób niepełnosprawnych lub do opiekunów osób niepełnosprawnych. Obowiązujący zakres świadczeń i ich wysokość w 2019 r. kształtowały się następująco:

- **zasiłek pielęgnacyjny** – adresowany do osób niepełnosprawnych, od 1 listopada 2018 r. w wysokości 184,42 zł, a od 1 listopada 2019 r. w wysokości 215,84 zł miesięcznie, przysługuje niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osobie, która ukończyła 75 lat. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje także osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje bez względu na osiągnięty dochód, przez okres legitymowania się odpowiednim orzeczeniem o niepełnosprawności lub na stałe osobom w wieku powyżej 75 r. życia. Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobom uprawnionym do dodatku pielęgnacyjnego w ramach świadczenia emerytalno-rentowego;
- **świadczenie pielęgnacyjne oraz specjalny zasiłek opiekuńczy** – adresowane do osób sprawujących opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny (nie można pobierać obu świadczeń łącznie). Warunkiem otrzymania tych świadczeń jest posiadanie w pkt 7 orzeczenia wskazania, że osoba, której dane orzeczenie dotyczy wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. W praktyce, specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, które nie spełniają warunków otrzymywania świadczenia pielęgnacyjnego, tj. przede wszystkim warunku daty powstania w dzieciństwie niepełnosprawności osoby wymagającej opieki.

Świadczenie pielęgnacyjne – od 1 stycznia 2019 r. w wysokości 1583 zł miesięcznie (od 1 stycznia 2020 r. – 1830 zł miesięcznie), niezależnie od osiąganego dochodu, przysługuje matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną oraz innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, którzy sprawują opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem, jeżeli niepełnosprawność dziecka powstała nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia. Prawo do tego świadczenia przyznawane jest na okres ważności orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności.

Specjalny zasiłek opiekuńczy – w wysokości 620 zł miesięcznie przysługuje osobom niepodjęającym lub rezygnującym z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny bez względu na wiek powstania niepełnosprawności. W praktyce, specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, które nie spełniają warunków otrzymywania świadczenia pielęgnacyjnego, tj. przede wszystkim ww. warunku daty powstania w dzieciństwie niepełnosprawności osoby wymagającej opieki. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje po spełnieniu kryterium dochodowego, które wynosi 764 zł miesięcznie w przeliczeniu na osobę w rodzinie osoby sprawującej opiekę i osoby wymagającej opieki. Prawo do tego świadczenia ustala się co do zasady na okres od 1 listopada do 30 października roku kolejnego.

Ponadto na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. *o ustaleniu i wypłacie zasiłku dla opiekuna* wypłacany jest **zasiłek dla opiekuna** – w wysokości 620 zł miesięcznie. Zasiłek dla opiekuna to świadczenie wypłacane przez gminy, w związku z realizacją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2013 r., nieaktywnym zawodowo opiekunom dorosłych osób niepełnosprawnych, których decyzje w sprawach świadczeń pielęgnacyjnych wygasły z mocy prawa z dniem 1 lipca 2013 r. Obecnie o zasiłek dla opiekuna mogą ubiegać się tylko osoby, które miały już ustalone prawo do tego świadczenia i chcą kontynuować jego pobieranie w związku z otrzymaniem przez osobę wymagającą opieki kolejnego orzeczenia o niepełnosprawności.

Za osoby pobierające ww. świadczenia opiekuńcze adresowane do opiekunów osób niepełnosprawnych, co do zasady są również opłacane składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe oraz zdrowotne.

Na podstawie ustawy *o świadczeniach rodzinnych*, rodzinom posiadającym dzieci, w tym dzieci niepełnosprawne, mogą przysługiwać również:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia związane z urodzeniem dziecka.

Podstawowym świadczeniem rodzinnym, o które mogą ubiegać się rodzice wychowujący dzieci jest zasiłek rodzinny.

Zasiłek rodzinny przysługuje do ukończenia przez dziecko: 18. roku życia lub nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo do 24. roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wysokość zasiłku rodzinnego wynosi miesięcznie:

95 zł na dziecko do ukończenia 5 roku życia;

124 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia;

135 zł na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Warunkiem uzyskania prawa do pobierania zasiłku rodzinnego jest spełnienie kryterium dochodowego, które wynosi 674 zł miesięcznie na osobę w rodzinie lub 764 zł, jeśli członkiem rodziny jest niepełnosprawne dziecko. W przypadku gdy członkiem rodziny jest niepełnosprawne dziecko kryterium dochodowe jest wyższe o 90 zł.

Zasiłek rodzinny przyznawany jest co do zasady na roczny okres zasiłkowy trwający od 1 listopada do 31 października następnego roku kalendarzowego.

Osoby, którym przyznano prawo do zasiłku rodzinnego, mogą ubiegać się także na dzieci (w tym na dzieci niepełnosprawne) o **dodatki do zasiłku rodzinnego**.

Należy podkreślić, że dodatki do zasiłku rodzinnego, przysługują osobom, które spełniają przesłanki do zasiłku rodzinnego (w tym ww. kryterium dochodowe) i dodatkowo ustawowe przesłanki dla każdego dodatku do zasiłku rodzinnego.

W zależności od spełnienia określonych przesłanek, osoby uprawnione mogą ubiegać się o dodatki do zasiłku rodzinnego z następujących tytułów:

- **urodzenia dziecka** - 1000 zł na dziecko - świadczenie wypłacane jednorazowo, warunkiem jest pozostawanie kobiety pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu;
- **opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego** – 400 zł miesięcznie wypłacane na podstawie uprawnienia pracownika do urlopu wychowawczego;
- **samotnego wychowywania dziecka** - 193 zł miesięcznie na dziecko, nie więcej niż 386 zł na wszystkie dzieci, w przypadku dzieci niepełnosprawnych kwotę dodatku zwiększa się o 80 zł, nie więcej niż o 160 zł na wszystkie dzieci;
- **wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej** - 95 zł miesięcznie na trzecie i każde kolejne dziecko w rodzinie uprawnione do zasiłku rodzinnego;
- **kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego** - 90 zł na dziecko do 5 roku życia, 110 zł – na dziecko od 5 do 24 roku życia, warunkiem jest posiadanie odpowiedniego orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności;
- **rozpoczęcia roku szkolnego** - 100 zł świadczenie wypłacane raz w roku, w związku z rozpoczęciem roku szkolnego albo rocznego przygotowania przedszkolnego;
- **podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania** - 113 zł miesięcznie w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły lub 69 zł miesięcznie w związku z dojazdem z miejsca

zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły, dodatek przysługuje przez 10 miesięcy w roku w okresie pobierania nauki.

Świadczenia rodzinne związane z urodzeniem dziecka

Świadczeniami niezależnymi od prawa do pobierania zasiłku rodzinnego są:

1. **Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka (tzw. becikowe)**
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka w wysokości 1000 zł uzależniona jest od spełnienia kryterium dochodowego, które wynosi 1922 zł netto na osobę w rodzinie i od pozostawania kobiety pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu.
2. **Zapomoga uchwalona w drodze uchwały przez gminę na podstawie art. 22a**
Zapomoga uchwalana i wypłacana przez gminę z jej środków własnych. Gmina sama decyduje, czy będzie dodatkowo realizować tego rodzaju świadczenie, ustala kryteria nabycia prawa do świadczenia oraz jego wysokość.
3. **Świadczenie rodzicielskie**
Świadczenie rodzicielskie przysługuje rodzicom, którzy z powodu swojej sytuacji zawodowej nie mogą skorzystać z zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego (przysługuje osobom, które urodziły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego). Ze wsparcia tego korzystają przede wszystkim osoby bezrobotne, studenci oraz pracujący na umowę o dzieło. Świadczenie rodzicielskie w wysokości 1000 zł miesięcznie nie jest uzależnione od kryterium dochodowego i przysługuje przez rok (52 tygodnie) po urodzeniu dziecka w wysokości 1000 zł miesięcznie, a w przypadku urodzenia wieloraczków ten okres może być wydłużony nawet do 71 tygodni.

Program „Rodzina 500+”

Kolejnym świadczeniem, którego beneficjentami są również rodziny z niepełnosprawnymi dziećmi, jest **świadczenie wychowawcze** przyznawane w ramach programu „Rodzina 500+”.

Rządowy program „Rodzina 500+” stanowi podstawową formę wsparcia rodzin wychowujących dzieci, w tym dzieci niepełnosprawne.

Świadczenie wychowawcze przysługuje w wysokości 500 zł na dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia. Do 30 czerwca 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługiwało na pierwsze dziecko, definiowane jako jedyne lub najstarsze dziecko w rodzinie w wieku do ukończenia 18 roku życia, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekraczał kwoty 800 zł lub 1200 zł w przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym (kryterium dochodowe w przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym było wyższe o 400 zł od kryterium podstawowego).

Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze na każde dziecko ma charakter powszechny i przysługuje niezależnie od dochodu rodziny. Oznacza to również,

że świadczenie wychowawcze przysługuje na każde niepełnosprawne dziecko w wieku do ukończenia do 18 r. życia i to niezależnie od stopnia niepełnosprawności.

W wyniku tego rozszerzenia wartość wsparcia polskich rodzin została niemal podwojona. W grudniu 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługiwało na 6,4 mln dzieci, a wydatki na ten cel wyniosły 3,28 mld zł. W czerwcu 2019 r. świadczenie wychowawcze otrzymało 3,6 mln dzieci na kwotę 1,85 mld zł.

Od początku programu „Rodzina 500+” do końca grudnia 2019 r. na jego realizację (wraz z kosztami obsługi) wydatkowano 95,4 mld zł, z czego 31,2 mld zł w 2019 r., 22,8 mld zł w 2018 r., 23,8 mld zł w 2017 r. i 17,6 mld zł w 2016 r.

Program „Dobry start”

Obok programu „Rodzina 500+”, kolejnym komponentem kompleksowej i długofalowej polityki rodzinnej, jest program „Dobry start”.

Na podstawie ww. programu na uczące się w szkole dzieci przysługuje świadczenie dobry start w wysokości 300 zł jednorazowo, niezależnie od dochodu. Świadczenie dobry start przysługuje, na rozpoczynające rok szkolny w szkole dzieci w wieku od 7 do 20 r. życia. Dostrzegając potrzebę szczególnego wsparcia osób niepełnosprawnych, w przypadku dzieci niepełnosprawnych uczących się w szkole, świadczenie przysługuje do ukończenia 24. roku życia.

Pierwszym rokiem realizacji programu był rok 2018 r. i obejmował uczniów rozpoczynających rok szkolny 2018/2019. W 2019 r. program był kontynuowany.

W 2019 r. wsparciem z programu „Dobry start” objętych było 4,5 mln uczniów, a na realizację programu (wraz z kosztami obsługi) wydatkowano niemal 1,4 mld zł.

W 2019 r. nastąpiły następujące zmiany w zakresie ww. świadczeń:

- od 1 stycznia 2019 r. w ramach corocznej waloryzacji wysokości świadczenia pielęgnacyjnego o procentowy wskaźnik wzrostu minimalnego wynagrodzenia za pracę kwota świadczenia pielęgnacyjnego została podwyższona do wysokości 1853 zł miesięcznie. Natomiast od 1 stycznia 2020 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosi 1830 zł;
- od 1 lipca 2019 r. objęto programem „Rodzina 500+” wszystkie dzieci do 18. roku życia bez kryterium dochodowego. Tym samym od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze na każde dziecko ma charakter powszechny i przysługuje niezależnie od dochodu rodziny;
- podniesiono kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń z funduszu alimentacyjnego z kwoty 725 zł netto miesięcznie do kwoty 800 zł. Podwyższone kryterium obowiązuje okresu świadczeniowego rozpoczynającego się 1 października 2019 r.;
- w ramach przeprowadzonej w 2018 r. ustawowej weryfikacji świadczeń rodzinnych dokonano podwyższenia wysokości zasiłku pielęgnacyjnego. W 2019 r. nastąpił drugi etap tej podwyżki - od 1 listopada 2018 r. zasiłek pielęgnacyjny wynosił 184,42 zł miesięcznie, natomiast od 1 listopada 2019 r. wzrósł do wysokości 215,84 zł miesięcznie.

Program „Za życiem”

Jednym z priorytetów polityki państwa jest wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin. W związku z powyższym podejmowane są różnorodne działania mające na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym prowadzenia jak najbardziej niezależnego życia. Przykładem realizacji takiego działania jest ustawa *Za życiem*, która wprowadziła między innymi zmiany w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2020 r. poz. 821), zwanej dalej „ustawą o wspieraniu rodziny” w zakresie wzmocnienia profilaktycznego aspektu zadań asystenta rodziny.

Na mocy przepisów wspomnianej ustawy od 1 stycznia 2017 r. realizowany jest program *Za życiem*. Celem działania programu w zakresie zadań asystenta rodziny jest:

- wsparcie rodziców w wypełnianiu przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczej,
- poszerzenie obszaru działania asystenta rodziny i uczynienie z asystenta rodziny ważnego ogniwa w systemie wsparcia rodzin poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora w zakresie kompleksowego wsparcia kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej oraz kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych, oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu,
- współpraca z innymi służbami działającymi na rzecz kobiet w ciąży i ich rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej oraz kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych, rodzin dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu.

Jednocześnie Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - na podstawie art. 247 ustawy *o wspieraniu rodziny* oraz art. 9 ustawy *Za Życiem*, przy uwzględnieniu zasad określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.), w ramach „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019”, przeznaczył na zatrudnienie asystentów rodziny środki w łącznej kwocie 49,2 mln zł z rezerwy celowej budżetu państwa, poz. 53, co umożliwiło zatrudnienie 3 549 asystentów rodziny.

Dane dotyczące asystentów rodziny w ramach „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019”:

- liczba asystentów zatrudnionych w Polsce w ramach Programu – 3 549,
- liczba rodzin objętych opieką asystenta ogółem – 39 927
- liczba dzieci w rodzinach objętych opieką asystenta – 90 430
- liczba rodzin, którym udzielono porad dla kobiet i rodzin w ramach Programu – 944, w tym liczba rodzin z kobietą, która jest w zagrożonej ciąży – 133

Pamiętać należy jednak, że w obszarze działań profilaktycznych asystenta rodziny są wszystkie rodziny przeżywające problemy natury opiekuńczo-wychowawczej, w tym rodziny wychowujące dzieci z niepełnosprawnością, zatem zakres oddziaływań asystenta rodziny jest znacznie szerszy. Od 2017 r. pomocą

metodyczną dla asystentów rodziny jest informator metodyczny w zakresie zadań dotyczących koordynacji działań wynikających z ustawy *Za życiem*.

Od 1 stycznia 2017 r., na podstawie przepisów ustawy *Za życiem* matka, ojciec, opiekun prawny dziecka albo opiekun faktyczny dziecka mogą ubiegać się o jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł, z tytułu urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu. Jednym z podstawowych warunków przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez dziecko zaświadczenia lekarskiego, potwierdzającego ciężkie i nieodwracalne upośledzenia albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu.

Fundusz alimentacyjny

Ponadto dla osób uprawnionych do alimentów, które ich nie otrzymują, ustawa z dnia 7 września 2007 r. *o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (Dz. U. z 2020 r. poz. 808, z późn. zm.) przewiduje wsparcie materialne, realizowane z budżetu państwa, w postaci świadczenia z funduszu alimentacyjnego, po spełnieniu określonych kryteriów.

Warunkiem przyznania ww. świadczenia jest bezskuteczność egzekucji alimentów ustalonych od rodzica i kryterium dochodowe, które do 30 września 2019 r. wynosiło 725 zł miesięcznie na osobę w rodzinie, natomiast od okresu świadczeniowego, na który przyznawane są świadczenia z funduszu alimentacyjnego, rozpoczynającego się 1 października 2019 r. wynosi 800 zł.

Od okresu świadczeniowego rozpoczynającego się od 1 października 2020 r. kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń z funduszu alimentacyjnego wynosić będzie 900 zł na osobę w rodzinie miesięcznie.

Świadczenia przysługują w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednakże nie wyższej niż 500 zł miesięcznie. Osobie uprawnionej świadczenie przysługuje do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, a w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności - bezterminowo.

Program „Maluch+”

Dofinansowanie do funkcjonowania miejsc opieki dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki otrzymało 548 miejsc, w tym 384 miejsc w instytucjach prowadzonych przez gminy oraz 164 miejsc prowadzonych przez podmioty prywatne. Podmioty wykorzystały ok. 2,7 mln zł środków z programu „MALUCH+” 2019 na funkcjonowanie miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki, z tego ok. 2 mln zł gminy oraz ok. 0,7 mln zł podmioty prywatne.

Stworzonych zostało 9 miejsc opieki dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki. Podmioty wykorzystały ok. 89 tys. zł środków z programu „MALUCH+” 2019 na tworzenie nowych miejsc dla dzieci

niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki i ich funkcjonowanie, z tego ok. 48 tys. zł ze środków rezerwy celowej oraz ok. 41 tys. zł ze środków z Funduszu Pracy. Ostateczne dane będą znane po złożeniu sprawozdań przez wojewodów, tj. we wrześniu br.”

Dane statystyczne za 2019 r. dotyczące świadczeń rodzinnych związanych z niepełnosprawnością

1. Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego

- wydatki: 154 662,04 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 124,46 tys.

w tym:

- a) na dziecko do 5 roku życia
 - wydatki: 21 557,18 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 20,44 tys.
- b) na dziecko powyżej 5 roku życia:
 - wydatki: 133 104,86 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 104,02 tys.

2. Zasiłek pielęgnacyjny

- wydatki: 2 097 319,20 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 923,79 tys.

3. Świadczenie pielęgnacyjne

- wydatki: 2 689 980,85 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 142,72 tys.

4. Specjalny zasiłek opiekuńczy

- wydatki: 287 121,30 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 39,10 tys.

5. Zasiłek dla opiekuna

- wydatki : 145 696 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 19,69 tys.

6. Składki

- wydatki: 707 137,89 tys. zł

w tym:

- a) na ubezpieczenie emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 502 703,54 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 102,73 tys.
- b) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 95 996,49 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 56,97 tys.
- c) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy

- wydatki: 62 645,05 tys. zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 33,04 tys.
- d) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki: 16 717,12 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 25,32 tys.
- e) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 22 874,20 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 11,64 tys.
- f) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 6 201,49 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 9,36 tys.

Odliczenie od dochodu lub przychodu wydatków poniesionych przez osobę niepełnosprawną lub podatnika mającego na utrzymaniu taką osobę, na cele rehabilitacyjne oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych

Jako działania kontynuowane zrealizowane przez Ministerstwo Finansów na rzecz osób niepełnosprawnych z obszaru prawa do zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym należy zwrócić uwagę na obowiązujące przepisy ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1387, z późn. zm.) i ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. *o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne* (Dz. U. z 2019 r. poz. 43, z późn. zm.), które umożliwiają odliczanie od dochodu lub przychodu wydatków, poniesionych przez osobę niepełnosprawną lub podatnika mającego na utrzymaniu taką osobę, na cele rehabilitacyjne oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych (tzw. ulga rehabilitacyjna).

Ponadto nadal od podatku dochodowego od osób fizycznych są zwolnione:

- renty przyznane na podstawie odrębnych przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin,
- odszkodowania w postaci renty otrzymane na podstawie przepisów prawa cywilnego w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, przez poszkodowanego, który utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej, albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość,
- świadczenia otrzymane zgodnie z odrębnymi przepisami na rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z zakładowych funduszy rehabilitacji osób niepełnosprawnych lub zakładowych funduszy aktywności.

Jednocześnie pracodawcy o statusie zakładu pracy chronionej mogą zatrzymać zaliczki na podatek dochodowy od części wynagrodzeń pracowników z przeznaczeniem ich na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (40%) i na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych (60%); to samo rozwiązanie dotyczy zakładów aktywności zawodowej, które mogą przekazać część zaliczek na zakładowy fundusz aktywności.

Działania Służby Więziennej

W 2019 r. kontynuowano realizację zadań z zakresu przygotowania osadzonych (w tym również tych z niepełnosprawnościami) do readaptacji społecznej wynikających z Kodeksu karnego wykonawczego oraz przepisów wykonawczych. Przedsięwzięcia te dotyczyły m.in. udzielania pomocy w zapewnieniu miejsca zamieszkania lub zakwaterowania, interwencje w sprawie utrzymania dotychczasowego mieszkania lub uzyskania lokalu z zasobów gminy, umieszczenia w schroniskach dla bezdomnych czy skierowania do domów pomocy społecznej. W 2019 r. 642 osadzonych uzyskało orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności, 151 o niezdolności do zatrudniania (rentę chorobową) i 30 rentę socjalną. W przypadku 28 osób wszczęto ww. działania, a orzeczenia wpłynęły w 2020 r. Ponadto 43 osadzonych zostało umieszczonych w Domach Pomocy Społecznej po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania.

W Zakładzie Karnym w Bydgoszczy-Fordonie prowadzony jest program specjalistyczny w ramach oddziaływań terapeutycznych, służących przede wszystkim usprawnianiu osób z dysfunkcjami narządu wzroku. Oddziaływania realizowane są w przeznaczonym do tego oddziale mieszkalnym, gdzie skazani odbywają karę w systemie terapeutycznym poza oddziałem poprzez organizowanie kursów orientacji przestrzennej i pisanie pismem Braille'a. Powierzchnia cel przypadająca w oddziale mieszkalnym, gdzie odbywa się kurs, na jednego ociemniałego wynosi od 4,28 m² do 5 m². Skazani korzystają też z pewnych odstępstw od regulaminu. W 2019 r. przeszkolono w ww. zakresie 2 osadzonych. Wyposażenie oddziału w 2019 r., dzięki wsparciu Polskiego Związku Niewidomych i wydawnictwu „Pochodnia”, wzbogacone zostało o kolejne książki wydane pismem Braille'a.

Świadczenia na rzecz kombatantów i osób represjonowanych, w tym niepełnosprawnych

W 2019 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 marca 2019 r. *o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2019 r. poz. 752). Na mocy zmienionych przepisów prawo ubiegania się o przyznanie pomocy pieniężnej, oprócz kombatantów, ofiar represji oraz wdów i wdowców pozostałych po nich, nabyły także nowe grupy przedstawicieli środowiska kombatanckiego, tj. osoby deportowane do pracy przymusowej oraz osadzone w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierze zastępczej

służby wojskowej przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilne niewidome ofiary działań wojennych.

W 2019 r., tak jak w latach poprzednich, działania na rzecz osób niepełnosprawnych były związane przede wszystkim z realizacją zadań określonych w ww. ustawach i dotyczyły przyznawania pomocy pieniężnej skierowanej do podopiecznych – przedstawicieli środowiska kombatanckiego, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej. W tym trybie przyznawano środki na częściowe pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno – ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego. W 2019 r. złożono 18.425 wniosków i wydano 17.280 decyzji, w tym 16.526 decyzji przyznających pomoc. Wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

Szef Urzędu, działając na podstawie art. 19 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. *o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego* (Dz. U. z 2020 r. poz. 517) przekazuje na rzecz Związku Inwalidów Wojennych RP pulę środków budżetowych przeznaczonych na pomoc pieniężną dla osób pobierających rentę inwalidy wojennego lub rentę rodzinną po inwalidzie wojennym. W 2019 r. przekazano na ten cel 1.000.000 zł.

Ponadto od dnia 31 sierpnia 2015 r. Urząd realizuje zapisy ustawy z dnia 20 marca 2015 r. *o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych* (Dz. U. 2020 r. poz. 319).

Osobom o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej/osoby represjonowanej z powodów politycznych, analogicznie jak kombatantom, przysługuje prawo pierwszeństwa do środowiskowej opieki socjalnej, w tym w uzyskaniu miejsca w domu pomocy społecznej, a także prawo do leczenia poza kolejnością oraz uzyskania ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych finansowanych ze środków publicznych bez skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Osoby posiadające potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych mają możliwość ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego i pomocy pieniężnej jednorazowej oraz okresowej. Pomoc pieniężna może być przyznana na pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno – ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego.

W 2019 r. wpłynęło 1.177 wniosków o przyznanie pomocy pieniężnej jednorazowej, 526 wniosków o przyznanie pomocy okresowej oraz 2.386 wniosków o przyznanie świadczenia pieniężnego, Urząd zaś wydał 1.491 decyzji pozytywnych dotyczących pomocy pieniężnej, (w tym 1.042 decyzje przyznające pomoc jednorazową i 449 decyzji przyznających pomoc okresową) oraz 2.071 decyzje przyznających świadczenie pieniężne. Analogicznie jak w przypadku pomocy

dla kombatanatów, wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

Działania w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

W ramach Działania 2.8 *Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym* PO WER działania adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych realizowane są

w 6 projektach wyłonionych do dofinansowania w ramach konkursu nr POWR.02.08.00-IP.03-00-001/17 *„Wypracowanie standardów i przeprowadzenie pilotaży w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób o specyficznych potrzebach, z uwzględnieniem możliwości finansowania tych rozwiązań”*.

Projekty obejmują działania zgodne z ideą deinstytucjonalizacji usług, tj. działania zmierzające do przejścia od świadczenia usług w formach instytucjonalnych (stacjonarnych) do usług świadczonych w środowisku lokalnym. Celem konkursu jest wypracowanie takich rozwiązań, które umożliwią osobom starszym, niepełnosprawnym oraz zaburzonym psychicznie „niezależne życie”.

Projekty zakładają sfinansowanie opracowanych rozwiązań, dlatego też standardy usług zostaną przetestowane w mieszkaniach wspomaganych w ramach pilotażu na obszarze samorządowych jednostek organizacyjnych – 30 gmin. Po przeprowadzeniu pilotażu oraz weryfikacji rezultatów z nich wynikających opracowane standardy będą rekomendowane do stosowania.

W 2019 r. został opracowany ostatni szósty standard w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób o specyficznych potrzebach, tj. dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, w tym z zespołem Downa, co oznacza zakończenie realizacji I kamienia milowego, polegającego na zaproponowanie listy gmin, w których wdrażany będzie pilotaż oraz opracowaniu modelowego rozwiązania/standardu z zakresu deinstytucjonalizacji dla danej grupy osób o specyficznych potrzebach. Pozostałe 5 standardów opracowano w 2018 r.

Dodatkowo w 2019 r. rozpoczęto realizację II kamienia milowego polegającego na wdrożeniu opracowanego modelu/standardu na rzecz deinstytucjonalizacji usług na terenie gminnych jednostek samorządu terytorialnego poprzez m.in. prace remontowe i adaptacyjne prowadzone w mieszkaniach wspomaganych zgodnie z wypracowanym standardem, co w rezultacie spowodowało uruchomienie 24 mieszkań.

Waloryzacja świadczeń rentowych

Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 39) wprowadziła modyfikację obowiązujących zasad waloryzacji świadczeń emerytalnych, która polegała na:

- podwyższeniu najniższych świadczeń odpowiednio do:

- a) 1100 zł w przypadku najniższej emerytury, renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, renty rodzinnej i renty socjalnej,
- b) 825 zł w przypadku najniższej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy,
- zastosowaniu ustawowego wskaźnika waloryzacji, przy zapewnieniu minimalnej gwarantowanej podwyżki świadczenia na poziomie 70 zł.

Od 1 marca 2019 r. wszystkie świadczenia emerytalno-rentowe zostały podwyższone ustawowym wskaźnikiem waloryzacji w wysokości 103,26%. Jednocześnie zagwarantowano kwotę podwyżki świadczeń w wysokości 70 zł, stąd też świadczenia emerytalno-rentowe zostały podwyższone z tytułu waloryzacji o 3,26%, nie mniej jednak niż o 70 zł.

Minimalna podwyżka z tytułu waloryzacji w przypadku renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy i renty inwalidzkiej III grupy wyniosła 75% gwarantowanej minimalnej kwoty, tj. 52,50 zł

Przedmiotowa ustawa ustaliła także wysokość podstawy wymiaru renty inwalidzkiej określonej w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. *o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin* (Dz. U. z 2020 r. poz. 203, z późn. zm.), podwyższoną w wyniku waloryzacji przeprowadzonej od dnia 1 marca 2019 r. – w wysokości 2629,17 zł.

Dodatkowo, podwyższony został próg dochodowy, będący kryterium do prawa do przedmiotowego świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, z kwoty 1600 zł do kwoty 1700 zł (od 1 marca 2020 r.). Oznacza to, że żadna z osób uprawnionych do tego świadczenia nie powinna obawiać się jego obniżenia lub utraty ze względu na podwyżkę emerytury bądź renty z tytułu waloryzacji. Zmiany te wprowadzono w ustawie z dnia 9 stycznia 2020 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 252).

Jednorazowe świadczenie pieniężne dla emerytów i rencistów

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. *o jednorazowym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów w 2019 r.* (Dz. U. poz. 743) wprowadziła wypłatę – obok pobieranego świadczenia emerytalno-rentowego – dodatkowego świadczenia pieniężnego odpowiadającemu wysokości najniższej emerytury.

Podstawowym celem jednorazowego świadczenia pieniężnego, obok pomocy dla emerytów i rencistów, było w szczególności zmniejszenie różnic dochodowych w społeczeństwie.

W maju 2019 r. emeryci i renciści otrzymali jednorazowe świadczenie pieniężne w kwocie 1100 zł. Wypłacono je każdemu emerytowi i renciście, ponieważ nie miało ono charakteru świadczeń socjalnych z pomocy społecznej, które są uzależnione od wysokości kwoty przychodu przypadającej na osobę w rodzinie.

Świadczenie to, nazywane potocznie „trzynastą emeryturą” lub „emeryturą plus” stanowiło wsparcie finansowe, szczególnie znaczące dla osób pobierających niskie świadczenia emerytalno-rentowe.

Pozytywny odbiór społeczny realizowanych przedsięwzięć potwierdził słuszność wprowadzonych inicjatyw, stąd jest jako stałe rozwiązanie wprowadzono wypłatę wszystkim uprawnionym emerytom i rencistom dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego (począwszy od 2020 r.) w kolejnych latach, w wysokości najniższej emerytury, obowiązującej od dnia 1 marca, w którym wypłacane będzie to świadczenie. Taka coroczna forma dodatkowego wsparcia wszystkich emerytów i rencistów wyjdzie naprzeciw oczekiwaniom większości emerytów i rencistów pobierających najniższe świadczenia emerytalno-rentowe.

Podnoszenie najniższych świadczeń emerytalno-rentowych oraz dodatkowe wsparcie pieniężne świadczeniobiorców silnie wpisuje się działania wsparcia osób znajdujących się w trudnym położeniu materialnym, w tym osób niepełnosprawnych.

Fundusz Solidarnościowy

Z dniem 1 stycznia 2019 r. został utworzony Fundusz Solidarnościowy (FS), na podstawie ustawy z dnia 23 października 2018 r. o *Funduszu Solidarnościowym* (Dz. U. poz. 2192, z późn. zm.) (utworzony jako Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami).

Celem Funduszu Solidarnościowego jest wsparcie:

- 1) społeczne, zawodowe, zdrowotne oraz finansowe osób niepełnosprawnych,
- 2) finansowe emerytów i rencistów, o którym mowa w przepisach odrębnych.
- 3) działań w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami lub jej poprawy, osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o *zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062), zwanej dalej „ustawą o dostępności”.

Dysponentem Funduszu Solidarnościowego jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Pochodzące z niego środki finansowe przekazywane są na realizację programów rządowych i resortowych, w tym obejmujących realizację zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych:

- zadań związanych z promowaniem i wspieraniem systemu wsparcia osób niepełnosprawnych,
- zadań z zakresu innowacyjnych rozwiązań w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych,
- wsparcia udzielanego w ramach Funduszu Dostępności.

oraz na finansowanie:

- świadczenia uzupełniającego, kosztów obsługi wypłaty świadczenia uzupełniającego, kosztów obsługi wniosku o świadczenie uzupełniające oraz kosztów świadczeń zdrowotnych związanych z wydawaniem orzeczeń dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, o których mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji,

- dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów oraz kosztów obsługi wypłaty tego świadczenia, o których mowa w odrębnych przepisach,
- renty socjalnej, zasiłku pogrzebowego oraz kosztów ich obsługi, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej.

W dniu 29 listopada 2019 r. Pani Marlena Maląg, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ogłosiła plan działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych, zwany „planem wsparcia” na 2020 r., który jest finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego. Znalazły się w nim wszystkie programy realizowane w 2019 r, nowe programy zgłoszone przez Ministerstwo Zdrowia, Infrastruktury, Sportu i Cyfryzacji, możliwość przeznaczenia środków na Fundusz Dostępności oraz finansowania świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

W pierwszym roku funkcjonowania Fundusz Solidarnościowy został zasilony składką w wysokości 0,15% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, ustaloną ustawą budżetową na rok 2019 z dnia 16 stycznia 2019 r. (Dz. U. poz. 198).

Jednak zasadnicze źródło finansowania Funduszu to danina solidarnościowa. Płacą ją co roku te osoby fizyczne, których roczne dochody przekraczają 1 mln zł. Wysokość daniny solidarnościowej wynosi 4 proc. nadwyżki tej kwoty. Po raz pierwszy danina solidarnościowa jest płacona w 2020 r. od dochodów uzyskanych w 2019 r. i podlegających wykazaniu w PIT-36, PIT-36L, PIT-37, PIT-38, PIT-40A oraz PIT-CFC.

W efekcie do Funduszu Solidarnościowego trafi w 2020 r. około 1,15 mld zł. Razem z częścią składki na fundusz pracy rząd przeznaczy w ten sposób na wsparcie w ramach FS ok. 1,8 mld zł.

Programy realizowane z FS

Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2019-2020

Celem Programu jest:

1. wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla pełnoletnich osób niepełnosprawnych, posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, wydawane na podstawie ustawy o *rehabilitacji* albo orzeczenie równoważne do wyżej wymienionych;
2. możliwość skorzystania przez osoby niepełnosprawne z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym;
3. ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz stymulowanie osoby niepełnosprawnej do podejmowania aktywności i umożliwienie realizowania prawa do niezależnego życia;
4. przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu lokalnej społeczności np. poprzez udział w wydarzeniach społecznych, kulturalnych, rozrywkowych czy też sportowych.

Program „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2019

Celem Programu było wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad:

1. dziećmi niepełnosprawnymi z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami:
 - a) konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji,
 - b) konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji oraz
2. osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności
 - poprzez możliwość uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usług opieki wytchnieniowej.

Program był realizowany w formie trzech Modułów:

- Moduł I obejmował świadczenie usługi opieki wytchnieniowej w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej lub w ośrodku wsparcia lub w domu pomocy społecznej,
- Moduł II obejmował świadczenie usług opiekuńczych, w ramach pobytu całodobowego w ośrodkach wsparcia, w tym środowiskowych domach samopomocy posiadających miejsca całodobowego pobytu oraz w mieszkaniach chronionych,
- Moduł III obejmował specjalistyczne poradnictwo (psychologiczne lub terapeutyczne) oraz wsparcie w zakresie nauki pielęgnacji, rehabilitacji i diety dla członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności (...) oraz nad osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Program „Centra opiekuńczo-mieszkalne”

Jednym z celów Programu jest wzmocnienie dotychczasowego systemu wsparcia poprzez rozszerzenie usług dla dorosłych osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, poprzez zapewnienie usług zamieszkiwania w ramach pobytu dziennego lub całodobowego. Program jest skierowany do osób niepełnosprawnych, które z różnych powodów nie mogą korzystać z usług w innych ośrodkach wsparcia, np. z uwagi na brak miejsc.

Osoby niepełnosprawne otrzymają w centrum różnorodne wsparcie (np. w zakresie zaspokojenia potrzeb zdrowotnych, pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji poznawczych oraz społecznych), będą miały również stworzone warunki do niezależnego/samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich możliwości i potrzeb. Obecnie trwa nabór wniosków na realizację ww. zadania.

Środki z Funduszu Solidarnościowego zostały również przekazane na Fundusz Dostępności - z przeznaczeniem na dostosowanie budynków użyteczności publicznej

oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

**8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH,
W TYM:
DOSTĘPU DO URZĘDÓW, PUNKTÓW WYBORCZYCH I OBIEKTÓW
UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ**

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków Ministerstw i urzędów centralnych oraz innych instytucji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych

Znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym urzędzie, resorcie i w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jak wynika z informacji nadesłanej przez szefów urzędów, Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Szczegółowa informacja na temat dostosowania ww. budynków zamieszczona jest w załączniku nr 6 do niniejszego opracowania.

Działania legislacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 4 marca 2019 r. zawiera udogodnienia dla obywateli, w tym osób z niepełnosprawnościami, wprowadzając między innymi:

- możliwość odbioru dowodu osobistego przez pełnomocnika, legitymującego się pełnomocnictwem szczególnym do dokonania tej czynności, w przypadku, gdy wnioskodawca, który złożył wniosek o wydanie dowodu osobistego w siedzibie organu gminy, nie może osobiście odebrać dowodu osobistego z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, która powstała po dniu złożenia tego wniosku,
- w przypadku, gdy wnioskodawca, złożył wniosek o wydanie dowodu osobistego w formie dokumentu elektronicznego i nie może osobiście odebrać dowodu osobistego z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, która powstała po dniu złożenia wniosku o wydanie dowodu osobistego - możliwość zawiadomienia o tym fakcie organu gminy, który zapewnia odbiór dowodu osobistego w miejscu pobytu wnioskodawcy, o ile miejsce pobytu tej osoby położone jest na terenie gminy, do której złożono wniosek.

Działania legislacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)

W 2019 r. MKiDN prowadziło działania legislacyjne w zakresie zapewniania równego dostępu do usług medialnych i kulturalnych, poprzez:

1. Nowelizację ustawy o radiofonii i telewizji — poprawa dostępności usług medialnych (w tym filmów i materiałów telewizyjnych) w drodze nowelizacji ustawy: zobowiązanie nadawców telewizyjnych do zapewnienia 50% emitowanych programów z audiodeskrypcją i napisami na żywo.
Nowelizacja weszła w życie z dniem 1 stycznia 2019 r., zgodnie z ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. poz. 915).
Harmonogram wdrażania zgodnie z art. 2 ww. ustawy:
 - w 2019 r. co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania programu,
 - w 2020 r. i 2021 r. co najmniej 25% kwartalnego czasu nadawania programu,
 - w 2022 r. i 2023 r. co najmniej 35% kwartalnego czasu nadawania programu,
 - od 2024 r. co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu
2. Udział w pracach legislacyjnych nad ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, opracowanej przez Ministra Inwestycji i Rozwoju. Ww. ustawa wprowadziła zmiany w przepisach obowiązujących w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, w tym w ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194) oraz ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282).
3. Opracowanie i wdrażanie Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 stanowiącego załącznik do Uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie "Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022" (M.P. poz. 808). Program przewiduje następujące zadania związane z realizacją Karty Praw Osób Niepełnosprawnych:
 - 1.1.1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 1.1.2 Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym uwzględniające problematykę dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 1.2.2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich. W ramach zadania zakłada się opracowanie standardów dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 2.1.1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy) obejmujące upowszechnienie standardów dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 3.1.1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.

Działania legislacyjne Ministerstwa Infrastruktury

W Ministerstwie Infrastruktury od 2018 r. trwają prace nad stworzeniem nowej struktury wymagań technicznych w drogownictwie, które mają zastąpić obowiązujące dziś przepisy techniczno-budowlane i w sposób kompleksowy uregulować kwestie planowania, projektowania, realizacji, eksploatacji i utrzymania dróg publicznych.

Głównym założeniem podejmowanych prac jest odejście od systemu obligatoryjnych przepisów prawa na rzecz norm nieobligatoryjnych, prezentujących aktualną i sprawdzoną wiedzę, których zastosowanie zagwarantuje spełnienie ramowych wymagań funkcjonalno-technicznych określonych prawem.

Wymagania mają być bardziej elastyczne i dostosowane do potrzeb wszystkich uczestników ruchu drogowego. Wymagania obligatoryjne określone będą w formie przepisów techniczno-budowlanych, normy zaś przyjmą postać wytycznych i katalogów typowych rozwiązań rekomendowanych przez ministra właściwego ds. transportu.

W pierwszym etapie tworzenia ww. struktury główny nacisk położono na kwestie projektowania i wykonywania infrastruktury drogowej. W ramach umowy na opracowanie nowych wymagań technicznych opracowane zostały m. in. szczegółowe wymagania techniczne i zasady projektowania elementów dróg przeznaczonych do ruchu pieszych (w tym przejść dla pieszych) wraz z katalogiem typowych, powtarzalnych rozwiązań, zawierające również szczegółowe wymagania techniczne i zasady projektowania systemu oznaczeń dla osób niewidomych i niedowidzących oraz osób o ograniczonych możliwościach poruszania się.

Przykładowo, zgodnie ze wstępną propozycją Autorów, minimalna szerokość użytkowa chodnika odsuniętego od jezdni nie będzie mogła być mniejsza niż 1,8 m (obecnie 1,5 m), tzn. będzie umożliwiała bezpieczne wyminięcie się dwóch wózków inwalidzkich.

Warto zwrócić uwagę, że resort infrastruktury jednoznacznie określił, iż nowe wymagania muszą być formułowane przy nadrzędnym założeniu konieczności dążenia do standaryzacji, ujednolicania i zwiększania czytelności dróg publicznych pod względem parametrów techniczno-funkcyjnych, a także zachowaniu zasad projektowania uniwersalnego, tj. projektowania w sposób pozwalający na użytkowanie dróg przez wszystkich ludzi, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalnego projektowania.

Prace nad nowymi wymaganiami będą kontynuowane również w 2020 r.

Działania dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych w jednostkach penitencjarnych

Służba Więzienna od szeregu lat realizuje zadania inwestycyjno-remontowe mające na celu poprawę warunków bytowych osadzonych, dotkniętych dysfunkcją ruchową. Działania podejmowane przez Służbę Więzienną w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych i w aresztach śledczych polegają m.in. na znoszeniu barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Wszystkie nowo budowane obiekty są realizowane m.in. zgodnie z unormowaniami art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186, z późn. zm.), przy uwzględnieniu przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1065). Przy budowie nowych pawilonów penitencjarnych każdorazowo uwzględnia się miejsca zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie należy zauważyć, że w ubiegłym roku jednostki organizacyjne Służby Więziennej spełniły przedmiotowe wymogi w zrealizowanych niżej wymienionych zadaniach inwestycyjnych:

1. „Rozbudowa budynku administracji w Zakładzie Karnym we Włocławku”.
2. „Rozbudowa Sali widzeń oraz bramy głównej z kompleksem socjalnym dla funkcjonariuszy na terenie Zakładu Karnego we Włocławku”.
3. „Budowa pawilonu mieszkalnego w Zakładzie Karnym w Stargardzie”.
4. „Budowa nowego budynku biura przepustek w Oddziale Zewnętrznym w Złotowie Zakładu Karnego w Czarnem”.
5. „Budowa budynku biura przepustek w Zakładzie Karnym w Dębicy”.
6. „Budowa hali sportowej wraz zapleczem i infrastrukturą w Oddziale Zamiejscowym w Sulejowie Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w Kulach”.
7. „Budowa hali logistycznej na terenie Zakładu Karnego w Garbalinie”.
8. „Zakład Karny w Łowiczu - Budowa hali produkcyjnej w Zakładzie Karnym w Łowiczu”.

Ponadto w celu likwidacji barier architektonicznych w istniejących już obiektach w 2019 r. zrealizowano wyszczególnione poniżej działania w następującej liczbie jednostek penitencjarnych (j.p.):

1. Kompleksowe usunięcie barier architektonicznych – 4 j.p.;
2. Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy) – 3 j.p.;
3. Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych – 5 j.p.;
4. Dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych – 13 j.p.;
5. Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych – 8 j.p.;
6. Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi – 8 j.p.;
7. Likwidacja progów, różnic w poziomie podłóg (zabezpieczenie antypoślizgowe) – 5 j.p.;
8. Dostosowanie miejsc na parkingu dla osób niepełnosprawnych – 4 j.p.;
9. Przystosowanie celi mieszkalnej wraz z sanitariatem – 9 j.p.

Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są potrzeby dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych w tym dla potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w *sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia*

podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. poz. 808, z późn. zm.) oraz pozostałych przepisów w tym zakresie.

W jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Cele „mieszkalne – dla poruszających się na wózkach inwalidzkich” oraz cele „mieszkalne - dla niepełnosprawnych fizycznie” wyposażone są w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy.

Na dzień 5 marca 2019 r. przebywało 77 osadzonych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Na 120 jednostek penitencjarnych (tj. 39 aresztów śledczych i 81 zakładów karnych) – 69 jednostek dysponowało 94 celami „mieszkalnymi – dla poruszających się na wózkach inwalidzkich” (o łącznej pojemności 294 miejsc zakwaterowania) i 8 celami „mieszkalnych – dla niepełnosprawnych fizycznie” (o łącznej pojemności 24 miejsc zakwaterowania).

Na dzień 28 lutego 2020 r. na terenie 68 jednostek penitencjarnych było 95 cel „mieszkalnych – dla poruszających się na wózkach inwalidzkich” (o łącznej pojemności 297 miejsc zakwaterowania) i 10 cel „mieszkalnych – dla niepełnosprawnych fizycznie” (o łącznej pojemności 30 miejsc zakwaterowania).

Od 2017 r. Służba Więzienna dysponuje 15 pojazdami operacyjno-konwojowymi (po jednym w każdym okręgowym inspektoracie Służby Więziennej) posiadającymi możliwość transportowania osoby siedzącej na ręcznym wózku inwalidzkim.

Dostępność sądów

Realizację praw Karty Praw Osób Niepełnosprawnych stanowią rozwiązania legislacyjne zawarte w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – *Regulamin urzędowania sądów powszechnych* (Dz. U. poz. 1141), zwany dalej: „regulaminem”, a dokładniej rozwiązania przewidziane w § 9 ust. 3, § 28 oraz w § 29.

Regulacja zawarta w § 9 ust. 3 regulaminu dotyczy konieczności zapewniania w miarę posiadanych możliwości, w budynkach sądowych dostępu do pomieszczeń użytkowych osobom w każdym wieku z różnym stopniem niepełnosprawności.

Regulacje wymienione w § 28 i § 29 regulaminu dotyczą natomiast tworzenia i zasad funkcjonowania w sądach powszechnych biur obsługi interesantów. Pracownicy zajmujący się obsługą wskazanych jednostek realizują swoją działalność, udzielając odpowiedniej pomocy także osobom niepełnosprawnym. Pomoc ta zapewniana jest poprzez podejmowanie takich czynności jak: udzielanie informacji o stanie postępowania w sprawie na podstawie danych z sądowych systemów teleinformatycznych, wydawanie odpisów dokumentów na podstawie sądowych systemów teleinformatycznych lub akt sądowych po ich trzymaniu z właściwego wydziału, wydawanie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z posiedzenia lub rozprawy sądu po ich otrzymaniu z właściwego wydziału, kierowanie interesantów do odpowiednich komórek organizacyjnych, jeżeli załatwienie ich spraw w biurze nie będzie możliwe, udzielanie pomocy podczas pobytu w sądzie świadkom i pokrzywdzonym między innymi przez informowanie, w miarę możliwości

odprowadzanie do odpowiednich pomieszczeń, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych, udostępnianie informacji o lekarzach sądowych, biegłych sądowych, tłumaczach przysięgłych wpisanych na listę Ministra Sprawiedliwości, mediatorach oraz instytucjach, których działalność wiąże się z ochroną praw człowieka, udostępnianie formularzy sądowych i wzorów pism, informowanie o strukturze organizacyjnej sądu, jego właściwości oraz lokalizacji, numerach telefonów, godzinach urzędowania, adresie strony internetowej, poczty elektronicznej, a także adresach innych sądów, organów i urzędów centralnych oraz kierowanie do właściwych sal rozpraw, udostępnianie informacji o możliwości zakończenia sporu w drodze mediacji w poszczególnych rodzajach spraw, zasadach i procedurze mediacji oraz sposobie kontaktu z mediatorem. Wskazane biura, co wydaje się niezwykle ważne dla osób w podeszłym wieku, w miarę możliwości są usytuowane w pobliżu wejścia do budynków sądów. Jeżeli nie ma możliwości takiej lokalizacji, ich usytuowanie wskazuje tablica kierunkowa, której sposób oznakowania uwzględnia w miarę możliwości potrzeby tych osób. W biurach zapewnia się miejsca siedzące oraz stoły dla interesantów. Zadania biur są realizowane z uwzględnieniem standardów obsługi interesanta oraz katalogu usług z kartami usług i powiązanymi z nimi procedurami świadczenia usług, opracowanymi i udostępnionymi przez Ministra Sprawiedliwości. Opisane wyżej rozwiązania normatywne, spełniają kryteria zapewnienia osobom niepełnosprawnych odpowiedniej dostępności do wymiaru sprawiedliwości w oznaczonych wyżej obszarach.

Dodatkowo w zakresie realizacji ww. praw zasadne wydaje się również zwrócenie uwagi na rozwiązania prawne pozwalające przewodniczącym składów orzekających na zwalnianie osób starszych z obowiązku składania zeznań na stojąco. Obowiązek składania zeznań na stojąco jest wyrazem powagi i szacunku dla sądu, nadając czynności przesłuchania przed sądem charakter bardziej uroczysty i stanowi swego rodzaju etykietę, która obok oprawy stanowi jeden z podstawowych czynników wpływających na kulturę rozprawy głównej i wyrażających autorytet sądu. Zgodnie z § 110 ust. 1 regulaminu, wszyscy obecni na sali rozpraw powstają z miejsc w czasie wejścia sądu na salę, odbierania przez sąd przyrzeczenia, ogłaszania wyroku oraz w czasie opuszczania sali przez sąd. Uczestnik rozprawy powstaje z miejsca, gdy przemawia do sądu lub gdy sąd zwraca się do niego. Przewodniczący składu orzekającego może jednak udzielić zezwolenia na pozostawanie uczestnika procesu w pozycji siedzącej w uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza gdy przemawiają za tym względy zdrowotne, długotrwałe składanie zeznań lub konieczność prawidłowego utrwalenia dźwięku albo dźwięku i obrazu (§ 110 ust. 2 regulaminu). Zauważyć należy, że konstrukcja wskazanego przepisu opiera się jedynie na przykładowym wyliczeniu okoliczności stanowiących uzasadnione przypadki, których zaistnienie może decydować o wydaniu przez Przewodniczącego zarządzenia zwalnającego uczestnika procesu od obowiązku zachowania pozycji stojącej, co uprawnia do jego skutecznego stosowania względem przesłuchiowanych przez sąd osób niepełnosprawnych.

Odnosnie do zapytania o realizację w 2019 r. postanowień ustawy o *języku migowym* zauważyć należy, że wąski zakres przedmiotowy wskazanego aktu

normatywnego sprawia, że stosowanie zawartych w nim przepisów prawa w kontaktach z sądami, w szczególności na poszczególnych etapach postępowania sądowego, poprzez możliwość korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza migowego doznaje znacznych ograniczeń. Z treści art. 1 ustawy o *języku migowym* wynika bowiem, że określa ona zasady korzystania przez osoby uprawnione, dotknięte trwałymi bądź okresowymi trudnościami w komunikowaniu się, z pomocy osoby przybranej w kontaktach z organami administracji publicznej, jednostkami systemu, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach, jak również zasady obsługi osób uprawnionych w kontaktach z organami administracji publicznej. Ustalono w art. 3 pkt 6-8 ustawy o *języku migowym*, definicje organów administracji publicznej, jednostek systemu i podmiotów leczniczych, wskazując, że przyjęte w niej zasady komunikowania się z osobami uprawnionymi, w tym dotkniętymi niesprawnością słuchową, nie dotyczą zasadniczych postępowań jurysdykcyjnych. Sądy nie należą bowiem do organów administracji publicznej, w rozumieniu art. 5 § 2 pkt 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 256, z późn. zm.), dalej: „k.p.a.” i w postępowaniach tych nie rozstrzygają spraw indywidualnych w drodze decyzji administracyjnej. Przepisy ustawy o *języku migowym* dotyczą jedynie tej sfery działalności sądów, do której zastosowanie znajduje k.p.a. Tym samym nie odnoszą się do postępowania sądowego.

Zauważyć jednak należy, że mimo braku odpowiednich regulacji, wiele sądów powszechnych w 2019 r. w ramach działań i programów usprawniających równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości, zamieszcza na swoich stronach internetowych stosowne informacje o stosowaniu ustawy o *języku migowym*, zapewniając tym samym osobom dotkniętym niepełnosprawnością słuchową, które zgłoszą się do sądu, prawo do bezpłatnych usług tłumacza języka migowego w kontaktach z sądem i udzielenia takim osobom niezbędnej pomocy w załatwianiu spraw, także poza salą rozpraw. Niejednokrotnie czynią to w ramach dostępnych środków finansowych, przy pomocy przeszkolonych w tym celu pracowników, w tym także w formie online (vide: informacje dla osób niepełnosprawnych o możliwości skorzystania z tłumacza języka migowego zawarte na stronach internetowych Sądów Okręgowych we Wrocławiu, w Koszalinie, w Sądzie Rejonowym Poznań – Stare Miasto).

Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie Decyzji o dofinansowanie z dnia 11 grudnia 2018 r. realizował w 2019 r. projekt pn. Wdrożenie standardów i procedur obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowany ze środków europejskich oraz środków krajowych.

Celem projektu jest usprawnienie procesów zarządzania i komunikacji w obszarze obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym poprzez wdrożenie standardów obsługi interesanta w aspekcie komunikacyjnym, katalogu usług z kartami usług i powiązanych z nimi procedurami świadczenia usług oraz wspieranie tworzenia biur obsługi interesantów w sądach.

Ministerstwo Sprawiedliwości wychodząc naprzeciw zidentyfikowanym problemom sądownictwa powszechnego w sferze komunikacji sądów z obywatelami,

w tym dostępu osób niepełnoprawnych do sądu, uwzględniło konieczność włączenia przedmiotowej kwestii w wyżej wymienionym projekcie m.in. poprzez ułatwienie dostępu do Biur Obsługi Interesanta, Punktów Obsługi Interesanta i Punktów Informacyjnych. Przejawia się to głównie w aspekcie komunikacyjnym. W opracowanych Standardach obsługi interesanta, uwzględniony został aspekt obsługi interesanta z niepełnosprawnościami tj. osób niewidomych, słabosłyszących i niedosłyszących, niepełnosprawnych fizycznie lub ograniczonych ruchowo ze względu na stan zdrowia oraz osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Istotnym elementem omawianego projektu jest stałe zwiększanie wśród pracowników sądów, świadomości o potrzebach, postawach i komunikacji z osobami niepełnosprawnymi. Powyższe zostało osiągnięte w 2019 r. m.in. poprzez udział 200 prezesów/dyrektorów sądów powszechnych w warsztacie, na którym omawiano obsługę osób z niepełnosprawnościami, przedstawiono informacje m.in. na temat uwrażliwienia na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, barier osób z niepełnosprawnościami w dostępie do usług publicznych, komunikacji z osobami z niepełnosprawnością, rozwiązań sprzyjających obsłudze osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo uczestnicy otrzymali w wersji elektronicznej dwie publikacje: Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych, Savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnością.

Pomoc prawna

W 2019 r. w celu usprawnienia zarządzania i kontroli świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz optymalizacji procesu sprawozdawczego został wdrożony projekt pn. Obsługa nieodpłatnej pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej, w ramach którego powstał System Teleinformatyczny do Obsługi Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Edukacji Prawnej. Na etapie projektowania i tworzenia systemu informatycznego uwzględniono wymagania WCAG dla systemów informatycznych. Budowa systemu umożliwia osiągnięcie zgodności z WCAG 2.0.

Fundusz Sprawiedliwości

W 2019 r. Ministerstwo Sprawiedliwości realizowało działania wpisujące się w prawa określone w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych w obszarze dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym w zakresie dostępu osób niepełnosprawnych do pomocy oferowanej osobom pokrzywdzonych przestępstwem ze środków Funduszu Sprawiedliwości. W 2019 r. uruchomiono całodobową infolinię: Linie Pomocy Pokrzywdzonym o numerze +48 222 309 900 (info@numerosos.pl www.numerosos.pl/), która oferuje:

- poradnictwo prawne i psychologiczne dla osób zgłaszających się telefonicznie lub drogą mailową. Porady prawne i psychologiczne są udzielane drogą mailową w przypadku, gdy udzielanie porad drogą telefoniczną byłoby trudne

lub niemożliwe. Rozwiązanie jest dedykowane dla osób z niepełnosprawnością, która mogłaby wpłynąć na utrudnioną komunikację telefoniczną.

- prowadzenie poradnictwa (w tym w języku migowym) z wykorzystaniem komunikatora internetowego umożliwiającego wideo-rozmowę.

Ze środków Funduszu Sprawiedliwości w 2019 r. zostało sfinansowanych 351 stacjonarnych miejsc świadczenia pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. Pracownicy ośrodków muszą posiadać odpowiednie wykształcenie (psychologiczne, prawnicze) oraz doświadczenie w pracy z osobami pokrzywdzonymi. W przypadku osób niepełnosprawnych mających trudności w komunikowaniu się ośrodki zapewniają pomoc tłumacza języka migowego lub tłumacza innego systemu komunikacji.

Nadto w zakresie realizacji postanowień ustawy. *o języku migowym* uprzejmie wskazuję że wszelkie informacje dotyczące działalności Funduszu Sprawiedliwości w tym informacje o ośrodkach świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem, dostępnych formach pomocy, oraz realizowanych programach, są dostępne na utworzonej w 2019 r. stronie internetowej Funduszu pod adresem <https://www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl>.

Sprawozdawczość z wykonywania przez Polskę Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych

We właściwości Ministerstwa Sprawiedliwości pozostaje sprawozdawczość z wykonywania przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. W dniach 3-4 września 2018 r. Polska złożyła sprawozdanie z jej wykonywania przed Komitetem do Spraw Praw Osób Niepełnosprawnych. Po przyjęciu sprawozdania Komitet sformułował zalecenia, które odnoszą się między innymi do obszaru Wymiaru Sprawiedliwości. W celu ich realizacji zostały podjęte działania, które wpisują się w ujęte w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych prawo do życia w środowisku wolnym od barier.

W lipcu 2019 r., została powołana grupa robocza z udziałem przedstawicieli resortu oraz przedstawicieli stowarzyszeń/fundacji osób z niepełnosprawnościami. Jej zadaniem jest dokonanie analizy zaleceń wydanych przez Komitet do Spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, które odnoszą się do obszaru wymiaru sprawiedliwości, pod kątem zasadności wprowadzenia zmian legislacyjnych. Wymaga jednak zaznaczenia, że działająca grupa robocza prowadzi jedynie prace analityczno-koncepcyjne. Propozycje zmian będą jednak prezentowane w formie projektu aktu prawnego.

Aktualnie, wynikiem prac grupy roboczej jest sporządzenie wstępnego projektu zmian w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Zawiera on propozycje rozwiązań np. takich jak konieczność umieszczania w sądach informacji dot. rozmieszczenia sal rozpraw oraz innych pomieszczeń przeznaczonych dla interesantów i publiczności w sposób umożliwiający zapoznanie się z ich treścią w sposób wizualny, głosowy lub dotykowy, propozycje uzupełnienia zawiadomienia/wezwania kierowanego do strony o możliwości udzielenia

pomocy na terenie sądu lub zapewnienia udogodnień technicznych umożliwiających osobie z niepełnosprawnością udział w czynności. Po zakończeniu etapu prac analityczno-koncepcyjnych, o ile przygotowana propozycja uzyska akceptację, zostanie przekazana do prac legislacyjnych.

Działania dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych w sądach

Informacje o podjętych działaniach w 2019 r. na rzecz osób niepełnosprawnych mających na celu likwidację barier architektonicznych w istniejących budynkach sądów, a także dostosowanie ich do potrzeb zatrudniania tych osób oraz dostępność dla osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków będących w trwałym zarządzie sądów przedstawia załącznik nr 7.

Dostępowi do sądu służy także inicjatywa organizacji szkoleń z zakresu praw osób z niepełnosprawnościami, mających na celu podnoszenie świadomości sędziów, prokuratorów, pracowników służby cywilnej sądów i prokuratur co do praw i potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W ramach tych działań, w kwietniu-maju 2019 r. zwrócono się do największych organizacji skupiających osoby z niepełnosprawnościami o rozpropagowanie informacji o możliwości zgłaszania kandydatur na wykładowców Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP).

We współpracy z kandydatami na wykładowców przygotowano także projekt programu szkoleń dla KSSiP przewidujący część teoretyczną oraz warsztatową prowadzoną przez osoby z niepełnosprawnościami bądź osoby stale pracujące z osobami z niepełnosprawnościami wywodzące się z organizacji pozarządowych. Projekt został przekazany do KSSiP w listopadzie 2019 r.

Działania podjęte przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury (jednostka nadzorowana przez Ministra Sprawiedliwości)

Tematyka związana z prawem do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, czy możliwości komunikacji międzyludzkiej była poruszana w ramach aplikacji prokuratorskiej i aplikacji sędziowskiej.

Wyżej wskazaną problematykę omawiano w 2019 r. na zajęciach dla liczącego 102 osoby XI rocznika aplikacji prokuratorskiej:

- psychiatria sądowa z elementami psychologii sądowej (19 godzin),
- kryminalistyka: taktyka przesłuchania świadka i podejrzanego (8 godzin).

Na aplikacji sędziowskiej w 2019 r. ww. prawem zajmowano się:

1. w bloku cywilnym na zajęciach dotyczących:

- zakazu dyskryminacji osób niepełnosprawnych w ramach zjazdu dotyczącego prawa pracy, na których rozwiązywano kazusy w zakresie powództwa pracownika o odszkodowanie związane z dyskryminacją i mobbingiem, a także omówiono orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w zakresie europejskiego

prawa pracy, w szczególności: równego traktowania i zakazu dyskryminacji w różnych wariantach (ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność). W zajęciach uczestniczyło 84 aplikantów VII rocznika aplikacji

sędziowskiej,

- materialnego i procesowego prawa rodzinnego i opiekuńczego, na których omówiono zagadnienia dotyczące ubezwłasnowolnienia oraz spraw na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w tym ustanowienia opiekuna i kuratora dla osoby niepełnosprawnej. Na zajęciach poruszono problematykę prawa osób niepełnosprawnych do leczenia i opieki medycznej, dostępu do sądu, w tym możliwości podejmowania samodzielnych czynności procesowych w ramach postępowań sądowych w ww. kategoriach spraw oraz konieczności wysłuchania osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, przez sędziego w obecności biegłych: psychiatry lub neurologa i psychologa. W zajęciach uczestniczyło 107 aplikantów VIII rocznika aplikacji sędziowskiej,

- prawa cywilnego materialnego, w tym prawa spadkowego i postępowania cywilnego, w ramach których lekarz psychiatra wygłosił wykład na temat stanu wyłączającego świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez testatora, wad oświadczenia woli i braku możliwości swobodnego podjęcia decyzji oraz wyrażania woli, jak również sporządzania opinii na potrzeby postępowania sądowego w tym przedmiocie. W ramach tych zajęć omówiono m. in. zagadnienia dotyczące sporządzania testamentu przez osoby niepełnosprawne oraz kwestie ważności oświadczeń woli z uwagi na stan psychiczny. W zajęciach uczestniczyło 107 aplikantów VIII rocznika aplikacji sędziowskiej,

- w ramach zajęć dotyczących procedury cywilnej w trakcie szkolenia wstępnego na poszczególnych zjazdach omawiane były zagadnienia przesłuchiwanie osób niepełnosprawnych, w tym osób niemych i głuchych.

2. w bloku karnym na zajęciach dotyczących:

- metodyki pracy sędziego w sprawach karnych w zakresie przesłuchania oskarżonego i świadka w procesie karnym, w tym świadka niepełnosprawnego, miejsca przesłuchania oraz udziału w jego trakcie tłumacza języka migowego, biegłego lekarza czy psychologa,

- psychiatrii sądowej, na których są poruszono m.in. zagadnienia dotyczące opiniowania osób niepełnosprawnych intelektualnie. W zajęciach uczestniczyło 114 aplikantów X rocznika aplikacji sędziowskiej.

Obiekty KSSiP są całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych dzięki zapewnieniu wskazanych poniżej rozwiązań w zakresie dostępności architektonicznej (zostały one dostosowane przed 2019 r.).

Ustawa o dostępności

W 2019 r. zakończono pracę nad ustawą o *dostępności*. Większość jej przepisów weszła w życie w dniu 20 września 2019 r. W ustawie określono środki służące zapewnieniu dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej osobom ze szczególnymi potrzebami w całej sferze publicznej, także tam, gdzie

wykorzystywane są środki publiczne. Adresatami ustawy są głównie osoby z niepełnosprawnościami. Ustawa realizuje zapisy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Wprowadza ona szereg rozwiązań gwarantujących zapewnianie dostępności w politykach publicznych m.in. przegląd prawa, raportowanie dostępności przez podmioty publiczne, koordynację dostępności czy uruchomienie Funduszu Dostępności.

Działania Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie realizacji ustawy o dostępności.

W związku z wejściem w przepisów ustawy o dostępności, której celem jest umożliwienie osobom ze szczególnymi potrzebami korzystania z usług publicznych poprzez stopniową poprawę dostępności podmiotów publicznych. W 2019 r. zostały podjęte działania zmierzające do realizacji obowiązku wskazanego w art. 14 ust. 1 ustawy o dostępności, tj. obowiązku wyznaczenia przez każdy organ władzy publicznej, w tym m. in. sądy, w terminie do dnia 30 września 2020 r, co najmniej jednej osoby pełniącej funkcję koordynatora do spraw dostępności. Działania w formie analizy zagadnienia zostały podjęte w 2019 r. i są kontynuowane.

Program rządowy Dostępność Plus

W 2019 r. przeprowadzono szereg działań z zakresu koordynacji rządowego Programu Dostępność Plus, skierowanego do osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami czy seniorów. Na realizację różnego typu trwających inicjatywach i inwestycjach publicznych związanych z realizacją Programu przeznaczonych zostało od początku jego uruchomienia ok 5,7 mld zł.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej było odpowiedzialne za uruchomienie licznych projektów i konkursów związanych m.in. z dostępnością 150 szkół podstawowych, 85 uczelni wyższych, 125 placówek podstawowej opieki zdrowotnej i 25 szpitali, powstaniem 200 innowacji na rzecz dostępności, szkoleniami dla: służb architektoniczno-budowlanych (1500 os.) pracowników transportu zbiorowego (5 tys), NGO (149 os.) oraz usługami na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami np. transportem door-to-door w 150 gminach czy szkoleniem psów przewodników dla osób niewidomych (50 psów). Projekty te były finansowane zarówno ze środków krajowych jak i regionalnych programów operacyjnych realizowanych w perspektywie finansowej 2014- 2020. Najbardziej istotne projekty zostały opisane w dalszej części dokumentu.

Realizując Program Dostępność Plus MFiPR zrealizowało samodzielnie lub przy współpracy innych resortów i podmiotów m.in. następujące działania, dotyczące poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami:

- Utworzenie i zapewnienie funkcjonowania Rady Dostępności (w 2019 r. odbyły się dwa posiedzenia) jako organu eksperckiego doradzającego ministrowi ds. rozwoju regionalnego w zakresie zadań związanych z dostępnością.
- Uruchomienie Funduszu Dostępności – celem funduszu jest finansowanie pożyczek na dostosowanie budynków użyteczności publicznej i mieszkalnictwa wielorodzinnego (windy, platformy, podjazdy, itp.) do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

- Znaczne rozszerzenie zasięgu Partnerstwa na rzecz Dostępności - w 2019 r. odbyły się cztery spotkania Partnerstwa na rzecz Dostępności. Ponadto do Partnerstwa przystąpiło 55 nowych podmiotów.
- Rozpoczęcie prac nad opracowaniem systemu wskaźników dla monitorowania dostępności w współpracy z GUS.
- Zrealizowanie kampanii informacyjnych na temat dostępności (TV, internet, prasa, radio, nośniki zewnętrzne (CityLighty) oraz wagony warszawskiego metra) m.in. kampanię pod hasłem „Dostępność zaczyna się od drugiego człowieka„ oraz spot o ustawie o *dostępności*). Przeprowadzono także ogólnopolski konkurs dla dzieci ze szkół podstawowych pn. „uDostępniać”.
- Kontynuowano projekt pn. „Blżej dostępności” (realizowany przez Fundację TUS, Spółdzielnię Socjalną FADO i Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego) w którym szkoleniami z dostępności objęci zostali pracownicy administracji publicznej wykonujących zadania związane z planowaniem przestrzennym i procesem inwestycyjno-budowlanym. Do końca 2019 r. zrealizowano 86 szkoleń dla 1116 osób.
- Rozpoczęto projekt PFRON realizowany przy współpracy z UTK i ITS pn. „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”. Na realizację projektu ze środków PO WER przeznaczono kwotę blisko 9,4 mln zł.
- Rozpoczęto projekt pt. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych.
- Zrealizowano konkurs pn. „Uczelnia dostępna” (NCBiR) którego celem była realizacja działań likwidujących bariery w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym, poprzez zmiany organizacyjne oraz podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni w obszarze dostępności oferty edukacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami. Do dnia 31 grudnia 2019 r. podpisanych zostało 46 umów o łącznej wartości blisko 146 mln zł.
- Uruchomiono konkurs pn. „Przestrzeń dostępnej szkoły”, w którym wybrano dwóch operatorów. Ich zadaniem jest opracowanie kompleksowego modelu dostępnej szkoły oraz udzielanie grantów dla 150 szkół podstawowych na poprawę ich dostępności. Na konkurs przeznaczono 100 mln zł.
- Uruchomiono projekt pn. „Dostępność Plus dla zdrowia”, którego celem jest poprawa dostępności 150 wybranych podmiotów wykonujących działalność leczniczą (szpitale, przychodnie, placówki Podstawowej Opieki Zdrowotnej).
- Uruchomiono projekt Ministerstwa Cyfryzacji (MC) i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA): „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”, w ramach którego, zaplanowano opracowanie materiałów edukacyjnych online oraz opracowanie narzędzi do tworzenia i weryfikacji dostępnych dokumentów urzędowych, stron internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych. W grudniu 2019 r. podpisano umowę na realizację projektu o wartości 5 mln zł.

- Rozpoczęto projekt pn. „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania – koszt 50 mln zł.
- Zrealizowano 149 szkoleń dla kadr organizacji pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami w zakresie prowadzenia audytów dostępności, tworzenia transkrypcji i audiodeskrypcji, przygotowywania i montażu materiałów w polskim języku migowym, tworzenia tekstów łatwych do czytania i zrozumienia.
- Ogłoszono konkurs na uruchomienie ogólnopolskich inkubatorów innowacji społecznych. Inkubatory te będą poszukiwały najciekawszych inicjatyw, które szybko i skutecznie pomogą rozwiązać problemy związane z niedoborem dostępnych produktów i usług, czy brakiem dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów. Wybrano 5 inkubatorów których działania mają zaowocować wypracowaniem ok. 200 różnego typu innowacji społecznych.
- Ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020 kontynuowano wsparcie na digitalizację zasobów kultury ich udostępnienie w Internecie (również dla osób z dysfunkcjami wzroku lub słuchu) i przeprowadzono drugą edycję konkursu dla programistów HACKATON PLUS, dzięki której programiści w kilkunastu zespołach pracowali nad rozwiązaniami dla poprawy dostępności z wykorzystaniem nowych technologii.
- Ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020 w 2019 r. prowadzone były liczne działania mające na celu zapoznanie przedsiębiorców z ideą dostępności oraz możliwościami jej zastosowania w tworzonych przez nich produktach, bądź usługach. Ogłoszono 4 różne konkursy o łącznej wartości ok. 200 mln zł dla przedsiębiorców tworzących innowacyjne rozwiązania, nowe produkty i usługi dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz seniorów (promocja sektora tzw. srebrnej gospodarki). Były to: *Bony na innowacje (PARP)*, *Szybka ścieżka (NCBiR)*, *Design dla przedsiębiorców (PARP)*, *Badania na rynek (PARP)*.
- Ze środków EFS w poszczególnych Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO) finansowano liczne projekty obejmujące usługi społeczne i zdrowotne, kierowane do osób potrzebujących wsparcia. Usługi te zgodnie z wymogami, wpisującymi się w założenia Programu są świadczone w formach zdeinstytucjonalizowanych – a więc w społeczności lokalnej, zamiast w dużych, separujących instytucjach opiekuńczych. Dotychczas na te działania w ramach RPO wykorzystano już prawie 3,5 mld zł, a wsparciem objęto prawie 152 tys. osób, w tym 43,3 tys. usługami opiekuńczymi i asystenckimi, a 2,5 tys. osób skorzystało z usług w mieszkaniach chronionych lub wspomaganych.
- W ramach Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014-2021 wybrano 54 miasta, które będą miały szansę przedstawić kompletną propozycję swoich strategii i zaplanowania działań zorientowanych m. in. na poprawę dostępności swojej przestrzeni pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 15 spośród złożonych projektów otrzyma

dofinansowanie wysokości od 3 do 10 mln euro na pełne wdrożenie opracowanych pomysłów.

W 2019 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) koordynując rządowy program Dostępność Plus, zainicjowało prace nad zmianami różnych przepisów, np. umożliwiających szersze wprowadzenie dostępności w obszarze turystyki, prawa bankowego, transportu czy budownictwa. W 2019 r, w ówczesnym MliR opracowano także projekt nowelizacji rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1065) , w którym w dużo szerszym zakresie uwzględniono włączenie warunków dotyczących dostępności. Rozporządzenie przeszło przez konsultacje wewnętrzne w MliR, a w następnie w wyniku zmian w strukturze rządu prace nad nim kontynuuje Ministerstwo Rozwoju.

W zakresie dostosowania systemu ochrony zdrowia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami rozpoczęto realizację projektu POWR.05.02.00-00-0044/18 pn. Dostępność Plus dla zdrowia. Projekt ma na celu wdrożenie działań projakościowych w systemie ochrony zdrowia związanych z dostosowaniem placówek medycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach przedmiotowego działania w 2019 r.:

- zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 5.02.2019 r. został powołany Komitet Dostępności Plus w ochronie zdrowia, skupiający zarówno przedstawicieli strony rządowej, jak i strony społecznej;
- opracowane zostały standardy dostępności – dla placówek podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) i dla szpitali;
- z dniem 2 sierpnia 2019 r. uruchomiono nabór grantowy na poprawę dostępności placówek POZ w ramach 4 komponentów dostępności – architektonicznego, cyfrowego, komunikacyjnego i organizacyjnego (alokacja 80 mln zł), maksymalna wartość grantu 720 tys. zł.
- opracowano także kryteria naboru grantowego dla szpitali (nabór został ogłoszony w styczniu br. – alokacja ponad 36,6 mln zł). Maksymalna wartość grantu to 2 mln zł na poprawę dostępności szpitala w ramach 4 komponentów dostępności – architektonicznego, cyfrowego, komunikacyjnego i organizacyjnego.

W roku 2019 Kancelaria Prezesa Rady Ministrów rozpoczęła realizację trzech projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W ramach nich zostanie przeprowadzony przegląd procedur dotyczących zatrudniania i obsługi osób z niepełnosprawnościami przez urzędy oraz zostaną zorganizowane 3 rodzaje szkoleń dla członków korpusu służby cywilnej:

1. Szkolenia dla koordynatorów do spraw dostępności w urzędach (projekt Współpraca na rzecz dostępności).
2. Szkolenia z zakresu zapewnienia dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych, treści zamieszczanych na stronach internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych. Szkolenia przeznaczone są dla redaktorów merytorycznych i technicznych stron

internetowych urzędów (projekt Przyjazny urząd – szkolenia z dostępności cyfrowej).

3. Szkolenia dla osób na stanowiskach kierowniczych oraz pracujących w HR z zakresu tworzenia przyjaznego środowiska pracy dla osób z niepełnosprawnościami w urzędach (projekt Procedury bez barier).

W latach 2020-2023 łącznie wsparciem szkoleniowym zostanie objętych 2 700 osób – pracowników różnego typu urzędów (KPRM, ministerstwa, urzędy centralne, wojewódzkie i terenowe).

Przegląd i poprawa procedur związanych z obsługą klienta zostaną przeprowadzone w 90 urzędach. Przegląd procedur zatrudniania zostanie wykonany w 30 urzędach. Dla wszystkich urzędów zostaną opracowane i udostępnione rekomendacje w obu zakresach.

Celem ww. działań jest podniesienie kompetencji urzędników z zakresu zagadnień dotyczących obowiązku zapewnienia dostępności (cyfrowej, architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej).

Długofalowym celem projektów jest poprawa dostępności usług publicznych świadczonych przez urzędy, co umożliwi osobom z niepełnosprawnościami udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami.

Realizacja ww. projektów ujęta jest w Programie Dostępność Plus: Działanie 19 (Przyjazny urząd), 27 (Zatrudnienie), 37 (Procedury bez barier) oraz 38 (Współpraca na rzecz dostępności) – w częściach kierowanych do administracji rządowej.

W odniesieniu do działania nr 40 Certyfikacja dostępności oraz działania nr 42 Potencjał organizacji pozarządowych w ramach Programu Dostępność Plus Instytucja Pośrednicząca Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w grudniu 2019 r. ogłosiła dwa konkursy na dofinansowanie projektów w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój:

- a) „Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i eksperckiego organizacji pozarządowych i partnerów społecznych do prowadzenia monitoringu w zakresie tworzenia i stosowania przepisów prawa regulującego obowiązki związane ze stosowaniem zasad dostępności” – w ramach dostępnej alokacji (5 mln zł) zaplanowano objęcie wsparciem co najmniej 50 organizacji pozarządowych i partnerów społecznych.
- b) „Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i eksperckiego organizacji pozarządowych, działających na rzecz upowszechnienia idei dostępności, w zakresie prowadzenia audytów dostępności inwestycji infrastrukturalnych oraz innych produktów i usług publicznych” – w ramach dostępnej alokacji (4 mln zł) zaplanowano objęcie wsparciem co najmniej 20 organizacji pozarządowych działających na rzecz upowszechnienia idei dostępności, przy jednoczesnym wsparciu ich 150 przedstawicieli.

MSWiA wykonuje zadania Instytucji Pośredniczącej (IP) dla Działania 2.18 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), w ramach którego

zaplanowano realizację niektórych elementów Rządowego Programu Dostępność Plus 2018-2025 – ujętych w:

Działaniu 17 - Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne;

Działaniu 19 – Przyjazny urząd;

Działaniu 27 – Praca w administracji – (w części kierowanej do samorządu terytorialnego);

Działaniu 37 – Procedury bez barier – (w części kierowanej do samorządu terytorialnego);

Działaniu 38 – Współpraca na rzecz dostępności – (w części kierowanej do samorządu terytorialnego);

Działaniu 41 - Monitoring polityk publicznych.

Za realizację zadań w Działaniach 17 i 19 Programu Dostępność Plus odpowiada Ministerstwo Cyfryzacji (minister właściwy do spraw informatyzacji). MSWiA pełniące funkcję IP odpowiada za programowanie, nabór i rozliczanie projektów.

W odniesieniu do Działań 17 i 19:

- w trakcie fazy przygotowawczej opracowywania Rocznego Planu Działania 2019 w dniu 27 maja 2019 r. zorganizowano spotkanie konsultacyjne ze środowiskami reprezentującymi osoby z niepełnosprawnościami;
- uzgodniono z Ministerstwem Cyfryzacji projekt założeń projektu pozakonkursowego „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory” – w ramach którego zaplanowano wytworzenie materiałów edukacyjnych online oraz opracowanie narzędzi do tworzenia i weryfikacji dostępnych dokumentów urzędowych, stron internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych;
- w dniach 18-19 czerwca 2019 r. Komitet Monitorujący PO WER rekomendował Instytucji Zarządzającej PO WER kryteria wyboru projektu pozakonkursowego Ministerstwa Cyfryzacji „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”;
- w dniu 19 grudnia 2019 r. zostało podpisane porozumienie pomiędzy MSWiA a Ministerstwem Cyfryzacji w sprawie realizacji projektu „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”. Alokacja na projekt Ministerstwa Cyfryzacji wynosi 5 mln zł (przyp. środki w budżecie MC). W projekcie w terminie do grudnia 2021 r. planowane jest m.in. utworzenie 50 szablonów modelowych serwisów internetowych administracji publicznej (www urzędu, BIP itp.) oraz utworzenie 2 narzędzi do weryfikacji dostępności stron internetowych, aplikacji mobilnych, dokumentów biurowych a także objęcie wsparciem szkoleniowym 3360 pracowników administracji publicznej z zakresu zapewnienia dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych, treści zamieszczanych na stronach internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych.

W odniesieniu do Działań 27 i 38:

- w trakcie fazy przygotowawczej opracowywania Rocznego Planu Działania na 2019 r., w dniu 27 maja 2019 r. zorganizowano spotkanie konsultacyjne ze środowiskami reprezentującymi osoby z niepełnosprawnościami;

- opracowano projekt założeń projektu pozakonkursowego „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury” – w ramach którego zaplanowano m.in. podniesienie kompetencji pracowników samorządowych w zakresie stosowania rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami; zwiększenie dostępności urzędów dla osób z niepełnosprawnościami poprzez dostosowanie procedur związanych z obsługą klienta; koordynację polityk publicznych na rzecz dostępności poprzez przeprowadzenie szkoleń dla koordynatorów dostępności. Projekt pozakonkursowy ma charakter koncepcyjny i stanowi etap pilotażu produktów i rezultatów;
- w dniach 18-19 czerwca 2019 r. Komitet Monitorujący PO WER rekomendował Instytucji Zarządzającej PO WER kryteria wyboru projektu pozakonkursowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury”;
- realizacja projektu MSWiA „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury” rozpoczęła się 30 stycznia 2020 r.;
- alokacja na projekt Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury” wynosi 2,3 mln zł.

W projekcie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury” do grudnia 2021 r. planowane jest m.in.:

- przeprowadzenie przeglądu rozwiązań związanych z zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami poprzez m.in. przygotowanie metodologii analizy dokumentacji kadrowej (diagnoza) oraz jej wykonanie w 30 JST zaangażowanych do projektu;
- opracowanie modelowych rozwiązań oraz stworzenie materiałów szkoleniowych;
- przeszkolenie min. 40 pracowników urzędów jednostek samorządu terytorialnego (przede wszystkim pracowników działów HR oraz kierowników komórek organizacyjnych i ich zastępców);
- w zakresie przeglądu procedur związanych z obsługą klienta planowane są działania okołowdrożeniowe, które zapewnią m.in. przygotowanie metodologii przeglądu dostępności urzędów oraz procedur dla osób z niepełnosprawnościami (planuje się m.in. wykorzystanie publikacji Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa: Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami), przygotowanie urzędów do współpracy z konsultantami poprzez warsztaty, diagnozę barier w 30 urzędach poprzez przegląd procedur z wykorzystaniem przyjętej metodologii, wypracowanie szczegółowych rekomendacji dla każdego urzędu oraz dla grup urzędów na podstawie analizy potrzeb wsparcia, współpracę międzyinstytucjonalną urzędów biorących udział w przeglądzie, w tym wymianę dobrych praktyk oraz opracowanie publikacji poradniczych np. vademecum dostępnego urzędu, a także mapy drogowej do wdrożeń po projekcie. Materiały dydaktyczne wypracowane w ramach zadania zostaną upowszechnione na stronie internetowej beneficjenta (Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji);

- całość danych zgromadzonych w toku prowadzonej diagnozy w 30 JST wykorzystana zostanie do sporządzenia raportu podsumowującego zidentyfikowane bariery występujące w polskim samorządzie w zakresie dostępności. Ważnym elementem raportu będzie analiza ewentualnych potrzeb zmian prawa, które są niezbędne aby poprawić procedury obsługi klientów z niepełnosprawnościami.

Projekt zakłada ponadto objęcie wsparciem szkoleniowym pracowników JST – na podstawie opracowanych materiałów szkoleniowych - z zakresu opracowywania i stosowania w urzędzie jednostki samorządu terytorialnego procedur opisujących obsługę klientów z uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami. Wypracowane wnioski i rekomendacje zostaną wdrożone w 30 urzędach. Wsparcie we wdrożeniu będzie prowadzone poprzez bezpośrednie doradztwo organizacyjne oraz warsztaty okołowdrożeniowe, w wyniku których nastąpi podniesienie poziomu świadomości, wiedzy i nabycie lub doskonalenie umiejętności kadry kierowniczej i pracowników urzędów w ww. zakresie poprzez:

- przygotowanie programów szkoleniowych dla koordynatorów w oparciu o potrzeby szkoleniowe zgłoszone przez koordynatorów oraz na podstawie doświadczeń innych beneficjentów odpowiedzialnych za organizację szkoleń dla koordynatorów ds. dostępności w administracji publicznej;
- programy szkoleniowe będą obejmować m.in. zagadnienia z zakresu dostępności cyfrowej, architektonicznej, świadomości nt. indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i/lub osób starszych, w tym:
 - ✓ niepełnosprawność (definicje, różne rodzaje niepełnosprawności, podstawowe regulacje prawne dotyczące osób z niepełnosprawnościami w Polsce, w tym znaczenie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych);
 - ✓ różne wymiary dostępności usług publicznych dla osób z niepełnosprawnościami - obowiązki urzędów wynikające z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego, standardy obsługi klienta obowiązujące w urzędach;
 - ✓ społeczną świadomość dostępności ze szczególnym uwzględnieniem równościowego włączającego języka w celu przeciwdziałania stereotypom dotyczącym osób z niepełnosprawnościami, zasad uniwersalnego projektowania etc.;
- w projekcie planuje się przeszkolić 30 koordynatorów (pod pojęciem koordynatora rozumianych będzie ok. 3 pracowników urzędu jednostki samorządu terytorialnego), którzy będą pełnić funkcje koordynatorów do spraw dostępności w swoim urzędzie;
- osoby objęte wsparciem w ramach projektu powinny posiadać szeroką wiedzę dot. różnych aspektów dostępności (m.in. cyfrowej, architektonicznej, do zatrudnienia, świadomości nt. indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i/lub osób starszych), aby mogły one dobrze wypełniać funkcje koordynatorów do spraw dostępności.

W czerwcu 2019 r. Prezes UTK zainicjował prace „Forum UTK na rzecz dostępnej kolei”, w ramach którego do współpracy zaprosił reprezentatywne instytucje i organizacje społeczne (np. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Głuchych, fundacje, stowarzyszenia etc.).

Celem Forum jest identyfikowanie różnorodnych barier utrudniających korzystanie przez część grup społecznych z usług kolei, otwarta dyskusja, konsultowanie rozwiązań mogących poprawić ten stan rzeczy i doradzanie Prezesowi UTK w zakresie pożądanych działań w tym obszarze. Podczas dwóch spotkań, które odbyły się w 2019 r., poruszono problemy dotyczące m.in. ewakuacji pasażerów z niepełnosprawnościami oraz o ograniczonej możliwości poruszania się w sytuacjach mogących mieć bezpośredni wpływ na zagrożenie ich bezpieczeństwa, dostosowania informacji pasażerskiej do potrzeb osób niesłyszących i niedowidzących, zapewniania asysty czy obsługi podróżnych z zaburzeniami psychofizycznymi. Przedstawiono także projekty dwóch publikacji przygotowywanych przez UTK, które mają na celu upowszechniać sposoby poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami: przewodnik w zakresie dobrych praktyk przy obsłudze osób z niepełnosprawnością na kolei oraz projekt jednolitych standardów planów multisensorycznych, wspomagających osoby z dysfunkcją wzorku w zakresie orientacji przestrzennej na terenie stacji kolejowych.

UTK oraz Instytut Transportu Samochodowego współpracują z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przy realizacji projektu „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami” (projekt nr POWR.02.06.00-00-0063/19), będącego realizacją Programu „Dostępność Plus”. Jego głównym celem jest podniesienie kompetencji pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie profesjonalnej obsługi osób o szczególnych potrzebach. Przeszkolonych zostanie min. 5000 pracowników. Dodatkowo projekt zakłada opracowanie:

- a) zestawu standardów obsługi osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami korzystających z transportu zbiorowego,
- b) schematów modelowych procedur stanowiskowych dla czterech rodzajów stanowisk w grupach docelowych przewoźników,
- c) poradnika dotyczącego dostosowania usług w zakresie transportu zbiorowego do wymagań osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami,
- d) wzorcowych programów i materiałów szkoleniowych wraz z materiałami dydaktycznymi i instrukcjami.

Podczas realizacji projektu oraz opracowywania poszczególnych dokumentów urząd zwraca szczególną uwagę na aspekt zapewniania bezpieczeństwa na obszarze kolejowym, zarówno wobec pracowników kolei, jak i asystentów osób z niepełnosprawnościami oraz o ograniczonej możliwości poruszania się, a przede wszystkim wobec osób, którym pomoc ta będzie udzielana.

W ramach realizacji działań na rzecz poprawy dostępności transportu kolejowego w Ministerstwie Infrastruktury powołany został Zespół do spraw przestrzegania praw

pasażerów, w tym obsługi osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej. W jego skład, oprócz UTK, wchodzi również przedstawiciele PKP S.A., „PKP Intercity” S.A. oraz PKP PLK S.A.

Celem prac Zespołu jest omawianie, analiza oraz wypracowywanie rozwiązań w zakresie praw pasażerów, w tym obsługi osób z niepełnosprawnością oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej, a także monitorowanie postępów w zakresie dostosowywania infrastruktury oraz taboru do standardów TSI PRM. Dzięki działaniom UTK na jednym ze spotkań poruszony został temat dotyczący wyposażenia co najmniej największych stacji kolejowych w Polsce w podnośniki peronowe umożliwiające bezpieczne wsiadanie do pociągów i wysiadanie z nich osób poruszających się na wózkach. Niniejsza inicjatywa zyskała poparcie Ministra Infrastruktury. Do końca 2019 r. trwały konsultacje dotyczące lokalizacji, które w 2020 r. pilotażowo będą mogły zostać wyposażone w te urządzenia.

Działania w zakresie udogodnień dla osób niepełnosprawnych w kontaktach z Policją

Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Policji podejmowane były przede wszystkim na podstawie *„Planu działalności edukacyjno-informacyjnej w zakresie ochrony praw i wolności człowieka, realizacji zasady równego traktowania i przestrzegania zasad etyki zawodowej w Policji na lata 2019-2020”*. W dokumencie tym, kwestie niepełnosprawności zostały zawarte *expressis verbis* w zadaniu nr 24: „Prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych z zakresu niepełnosprawności, w oparciu o autorskie lub dostępne narzędzia edukacyjne i informacyjne oraz wypracowanie procedury w sprawie kontaktów Policji z osobami z niepełnosprawnością”. Tematyka niepełnosprawności jest także podejmowana w ramach innych zadań ujętych w Planie, jak np. zadanie nr 17: „Kontynuowanie działań edukacyjnych i informacyjnych uwrażliwiających policjantów i pracowników Policji na problematykę m.in.: różnorodności, tolerancji i działań antydyskryminacyjnych, a także tzw. przestępstw i incydentów popełnianych z nienawiści”.

Mając na względzie zadania wynikające z ww. „Planu (...)”, we wszystkich jednostkach Policji w 2019 r. realizowane były działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Działania skoncentrowane były na przedsięwzięciach edukacyjnych, adresowanych zarówno do środowiska policyjnego, jak również do osób niepełnosprawnych.

Celem przedsięwzięć edukacyjnych dla policjantów było podnoszenie ich kompetencji zawodowych w kontaktach z osobami niepełnosprawnymi, zrozumienie problematyki niepełnosprawności. W wielu jednostkach policji odbyły się szkolenia z polskiego języka migowego. Przedsięwzięcia obejmowały także bezpośrednie spotkania policjantów z osobami niepełnosprawnymi, podczas których funkcjonariusze zapoznawali słuchaczy ze specyfiką działań Policji oraz kwestiami bezpieczeństwa.

W związku z trwającymi pracami nad opracowaniem krajowej *Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2030*, Komenda Główna Policji, analogicznie do ubiegłego roku, uczestniczy w pracach nad ww. dokumentem. W 2019 r. Komenda Główna Policji sukcesywnie, zgodnie z zapytaniami Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, przekazywała wkłady do dokumentu oraz opiniowała kolejne projekty Strategii.

w 2019 r. Policja realizowała projekt „Modernizacja i wdrożenie nowych rozwiązań oraz e-usług w Systemie Zintegrowanej Komunikacji Ogólnopolskiej Sieci Teleinformatycznej numeru 112”, którego głównym celem jest poprawa bezpieczeństwa publicznego poprzez usprawnienie komunikacji i udostępnienie nowych e-usług dla obywateli i administracji publicznej w ramach SZK OST 112. Cel ten zostanie zrealizowany poprzez cele szczegółowe, m.in. poprawę dostępu do e-usług publicznych dla obywateli w ramach SZK OST 112 ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Usługi dotyczą np. możliwości komunikowania się w polskim języku migowym i systemie języka migowego z Policją przy wsparciu tłumaczy języka migowego online. Osoby posługujące się PJM/SJM mają możliwość dokonywania zgłoszeń w jednostce Policji, jak również za pośrednictwem połączenia internetowego z dowolnego urządzenia. Usługa tłumacza języka migowego będzie dostępna w dni powszechne, od poniedziałku do piątku w godz. 8.00-20.00. W chwili obecnej trwa wdrażanie projektu.

Działania GUS

Zakończono prace nad projektem ustawy o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. oraz projektem ustawy o powszechnym spisie rolnym w 2020 r. Ustawa z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. (Dz. U. poz. 1775), zwana dalej „NSP”, weszła w życie w dniu 26 września 2019 r., natomiast ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o powszechnym spisie rolnym w 2020 r. (Dz. U. poz. 1728), zwana dalej „PSR”, weszła w życie z dniem 25 września 2019 r..

Powyższe regulacje zawierają rozwiązania działające na korzyść osób niepełnosprawnych:

- 1) podstawową metodą zbierania danych będzie samospis internetowy, przeprowadzany samodzielnie przez osobę objętą spisem za pomocą interaktywnej aplikacji dostępnej na stronie internetowej GUS (art. 15 NSP, art. 8 PSR);
- 2) podczas spisu powszechnego, w przypadku osób nieposiadających we własnym zakresie techniczno-materialnych warunków umożliwiających dokonanie samospisu internetowego, Generalny Komisarz Spisowy, wojewódzcy komisarze spisowi i ich zastępcy oraz gminni komisarze spisowi zapewnią tym osobom bezpłatny dostęp do pomieszczeń wyposażonych w sprzęt komputerowy z zainstalowanym oprogramowaniem do przeprowadzenia samospisu. Pomieszczenia te powinny być dostępne dla osób niepełnosprawnych. Osobom korzystającym z tych pomieszczeń zapewniona będzie, na ich wniosek, niezbędna

- pomoc w zakresie obsługi interaktywnej aplikacji wykorzystywanej do przeprowadzenia samospisu internetowego (art. 16 NSP);
- 3) w szczególnie uzasadnionych przypadkach (w szczególności stan zdrowia), jeżeli osoba fizyczna objęta spisem powszechnym nie będzie mogła dopełnić obowiązku dokonania samospisu internetowego, dane będą zbierane metodą wywiadu telefonicznego lub metodą wywiadu bezpośredniego – przez rachmistrza z wykorzystaniem oprogramowania przeznaczonego do przeprowadzenia spisu powszechnego (art. 17 NSP);
 - 4) użytkownik gospodarstwa rolnego będzie przekazywał dane w formie wywiadu telefonicznego lub bezpośredniego wywiadu – rachmistrzowi z wykorzystaniem oprogramowania dedykowanego do przeprowadzenia spisu rolnego (art. 8 PSR)

Zakresem informacji zbieranych zgodnie z NSP objęta jest niepełnosprawność, tj. zbierane będą następujące informacje (załącznik nr 1 pkt 4 do ustawy):

- 1) samoocena niepełnosprawności;
- 2) orzeczenie o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;
- 3) grupy schorzeń powodujące trudności w wykonywaniu codziennych czynności.

Dodatkowo, w ramach prac przygotowawczych do spisu powszechnego, podmioty prowadzące rejestry urzędowe oraz systemy informacyjne administracji publicznej będą obowiązane przekazać do GUS szereg informacji (w terminach określonych w załączniku nr 2 do ustawy). Niektóre spośród tych informacji dotyczyć będą również osób niepełnosprawnych, np.:

- 1) Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przekaze Prezesowi GUS dane:
 - a) o członkach rodzin wielodzietnych, którym została przyznana Karta Dużej Rodziny – dotyczące w szczególności posiadania orzeczenia o niepełnosprawności oraz daty ważności takiego orzeczenia,
 - b) o osobach bezrobotnych – dotyczące w szczególności posiadania orzeczenia o niepełnosprawności oraz stopnia niepełnosprawności;
- 2) Prezes ZUS przekaze Prezesowi GUS dane dotyczące osób zgłoszonych do ubezpieczenia zdrowotnego – dotyczące stopnia niepełnosprawności oraz osób uprawnionych do świadczeń z ubezpieczeń społecznych – dotyczące stopnia niezdolności do pracy;
- 3) Prezes KRUS przekaze Prezesowi GUS dane dotyczące świadczeniobiorców odnoszące się do stopnia ich niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym;
- 4) Prezes PFRON przekaze Prezesowi GUS dane:
 - a) o pracodawcach i osobach zatrudnionych przez pracodawców, którzy otrzymali dofinansowanie z PFRON (w szczególności: stopień niepełnosprawności osoby niepełnosprawnej, przeciętny miesięczny wymiar czasu pracy takiej osoby),
 - b) o osobach niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą, które uzyskują refundację z PFRON,

- c) o niepełnosprawnych rolnikach lub rolnikach obowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, którzy uzyskają refundację z PFRON;
- 5) powiatowe zespoły do orzekania o niepełnosprawności przekażą Prezesowi GUS dane:
 - a) o osobach, które nie ukończyły 16. roku życia, którym wydano orzeczenie o niepełnosprawności,
 - b) o osobach, które ukończyły 16. rok życia, którym wydano orzeczenie o niepełnosprawności,

Zgodnie z art. 7 NSP dane zebrane w ramach prac spisowych (w szczególności w dwóch spisach próbnych oraz w zasadniczym badaniu narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań, które odbędzie się w terminie od dnia 1 kwietnia do dnia 30 czerwca 2021 r.) będą wykorzystywane do opracowań, zestawień i analiz statystycznych oraz do tworzenia i aktualizacji przez Prezesa GUS operatu do badań statystycznych. Dane zebrane w ramach tych prac będą mogły być również łączone z danymi zebranymi w innych badaniach statystycznych, np. z danymi zebranymi w badaniach realizowanych w ramach programu badań statystycznych statystyki publicznej oraz danymi zebranymi w ramach PSR. Oznacza to, że dane zebrane w narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań (być może w powiązaniu z danymi zebranymi w innych badaniach statystycznych) będą mogły być wykorzystane do sporządzenia szczegółowej analizy demograficznej dotyczącej osób niepełnosprawnych, a także zdiagnozowania problemów utrudniających tym osobom pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Należy również zauważyć, że zgodnie z załącznikiem nr 1 pkt 8 do NSP zbierane będą również informacje dotyczące stanu i charakterystyki zasobów mieszkaniowych (mieszkań i budynków) zawierające dane dotyczące mieszkań i budynków. Zebranie, zestawienie i analiza tych informacji może wykazać dostosowanie zamieszkiwanych mieszkań i budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ponadto warto wskazać, że od 2018 r., a zatem również w 2019 r., w Głównym Urzędzie Statystycznym działa Zespół do spraw statystyki niepełnosprawności (powołany zarządzeniem wewnętrznym Prezesa GUS nr 45 z dnia 26 października 2018 r., zm. zarz. wew. nr 50 z dnia 3 grudnia 2018 r. nr 11 z dnia 20 marca 2019 r., nr 18 z dnia 5 czerwca 2019 r. oraz nr 22 z dnia 19 lipca 2019 r.), który ma za zadanie:

- 1) analizę istniejących definicji w obszarze statystyki niepełnosprawności,
- 2) identyfikację zasobów informacyjnych statystyki publicznej w obszarze statystyki niepełnosprawności,
- 3) identyfikację administracyjnych źródeł danych w obszarze statystyki niepełnosprawności,
- 4) opracowanie kierunków rozwoju działań zmierzających do pozyskania zasobów informacyjnych dla potrzeb prowadzenia przez statystykę publiczną badań dotyczących statystyki niepełnosprawności.

Skład ww. Zespołu ustalony został w porozumieniu z Ministrem Finansów, Ministrem Inwestycji i Rozwoju, Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministrem Edukacji Narodowej, Ministrem Obrony Narodowej, Ministrem Rolnictwa

i Rozwoju Wsi, Ministrem Sprawiedliwości, Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministrem Zdrowia, Prezesem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Prezesem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Działania w zakresie dostępności usług pocztowych

W 2019 r. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, analogicznie do lat ubiegłych, przeprowadził kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora wyznaczonego (tj. operatora pocztowego obowiązującego do świadczenia usług powszechnych) osobom z niepełnosprawnościami dostępu do powszechnych usług pocztowych. Powyższa kontrola stanowi realizację ustawowego obowiązku Prezesa UKE. Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 122 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1041), zwanej dalej „Prawem pocztowym” Prezes UKE sprawuje kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora świadczącego usługi powszechne osobom z niepełnosprawnościami dostępu do świadczonych usług powszechnych w ramach obowiązku, o którym mowa w art. 62 Prawa pocztowego.

Stosownie do ww. przepisu, operator wyznaczony zapewnia osobom z niepełnosprawnościami dostęp do usług powszechnych przez:

- 1) organizację pracy placówek pocztowych umożliwiającą osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego korzystanie z usług świadczonych przez te placówki;
- 2) tworzenie w placówkach pocztowych odpowiednio oznakowanych stanowisk obsługi osób z niepełnosprawnościami;
- 3) umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie z niepełnosprawnościami, poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę;
- 4) doręczanie osobom:
 - a) z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego;
 - b) niewidomym lub ociemniałym na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
- 5) przyjmowanie od osoby z niepełnosprawnościami w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki pocztowej niebędącej przesyłką rejestrowaną.

Decyzją z dnia 30 czerwca 2015 r. znak: DRP.WKP.710.2.2015.26,27, Prezes UKE dokonał wyboru Poczty Polskiej S.A. jako operatora wyznaczonego do świadczenia usług powszechnych na lata 2016-2025.

Kontrola UAE została przeprowadzona w wybranych miejskich oraz wiejskich placówkach pocztowych Poczty Polskiej S.A. W trakcie czynności kontrolnych dokonano ustaleń dotyczących:

- a) możliwości samodzielnego wjazdu dla osób poruszających się za pomocą wózków inwalidzkich (swobodny podjazd, łatwość otwierania drzwi wejściowych, podjazdy, podnośniki, windy itp.), natomiast w przypadku braku możliwości samodzielnego wjazdu ustalenie czy w placówce pocztowej funkcjonują inne udogodnienia takie jak np. zamontowany sprzączka dzwonek przywołujący personel placówki pocztowej w celu obsługi;
- b) występowania wydzielonego lub odpowiednio oznakowanego piktogramem, stanowiska przystosowanego do obsługi osób z niepełnosprawnościami;
- c) usytuowania nadawczych skrzynek pocztowych w sposób umożliwiający korzystanie z nich osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego;
- d) doręczania osobom: z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego, niewidomym lub ociemniałym, na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek pocztowych oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
- e) prowadzenia ewidencji osób z niepełnosprawnościami;
- f) możliwości przyjmowania przesyłek niebędących przesyłkami rejestrowanymi od osób z niepełnosprawnościami w miejscu ich zamieszkania, ustalając w jakiej formie osoba z niepełnosprawnościami jest obowiązana zgłosić chęć nadania przesyłki.

Kontrola została przeprowadzona w dniach od 3 października do 22 listopada 2019 r. przez 15 zamiejscowych jednostek organizacyjnych UAE oraz przez Departament Rynku Poczтового UAE, w 470 placówkach pocztowych, które stanowiły 6,2% liczby wszystkich placówek pocztowych Poczty Polskiej S.A. świadczących usługi pocztowe na terenie kraju (według danych umieszczonych w rocznym sprawozdaniu operatora wyznaczonego, na koniec 2018 r. na terenie kraju działało 7602 placówki pocztowe w tym 4987 placówek było zlokalizowanych na obszarach miejskich oraz 2615 na terenach wiejskich).

Na obszarach miejskich kontroli poddano 285 placówek pocztowych, czyli 5,7% wszystkich placówek miejskich prowadzonych przez Poczte Polską S.A., natomiast na obszarach wiejskich dokonano kontroli 185 placówek pocztowych, co stanowiło 7,1% wszystkich placówek wiejskich tego operatora pocztowego.

Tabela: Liczba skontrolowanych placówek pocztowych spełniających wybrane kryteria w zakresie przystosowania do obsługi osób z niepełnosprawnościami.

Lp.	Rodzaj placówek	Liczba placówek poddanych kontroli	Możliwość samodzielnego wjazdu	Zamontowany dzwonek bez możliwości samodzielnego wjazdu	Zamontowany sprawny dzwonek bez możliwości samodzielnego wjazdu	Oznakowanie okienka	Usytuowanie okienka	Dostęp do nadawczej skrzynki pocztowej	Prowadzenie ewidencji osób z niepełnosprawnościami	Przyjmowanie przesyłek od osoby z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania
1	Placówki wiejskie	185	95	90	83	183	171	170	60	60
2	Placówki miejskie	285	174	107	102	282	259	265	112	112
SUMA		470	269	197	185	465	430	435	172	172
<i>Odsetek placówek posiadających określone udogodnienie dla osób niepełnosprawnych</i>			57,2%	41,9%	39,4%	98,9%	91,5%	92,6%	36,6%	36,6%

Źródło: opracowanie własne UAE.

Spośród skontrolowanych placówek Poczty Polskiej S.A. możliwość samodzielnego wjazdu do budynku posiadało 57,2%, tj. 269 z 470 placówek objętych kontrolą.

W większości przypadków niedostosowanie urzędów pocztowych do obsługi osób z niepełnosprawnościami w zakresie możliwości samodzielnego wjazdu do budynku wiąże się m.in.:

- z ograniczonym prawem do zajmowanej nieruchomości (właściciele nieruchomości nie wyrażają zgody na przebudowę placówki, ze względu na dodatkowe koszty inwestycyjne),
- z umiejscowieniem placówki w zabytkowym budynku znajdującym się pod nadzorem konserwatora zabytków (prace modernizacyjne wymagają zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz wiążą się z wysokimi nakładami finansowymi),
- z brakiem miejsca na budowę podjazdu,
- z brakiem możliwości zamontowania windy lub podnośnika w przypadku placówki umiejscowionej na piętrze budynku.

Należy jednakże podkreślić, że w trakcie kontroli pracownicy UAE przeprowadzili czynności kontrolne polegające na sprawdzeniu czy przy wejściach do placówek pocztowych (do których był niemożliwy wjazd osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim) istnieje możliwość skorzystania z urządzeń przywołujących personel placówki. Ustalono, że spośród 201 placówek poddanych kontroli, do których osoba z niepełnosprawnościami nie może samodzielnie wjechać na wózku inwalidzkim, w 197 zamontowany jest dzwonek przywołujący pracownika placówki, jednak w 12 przypadkach dzwonek ten okazał się niesprawny.

Reasumując powyższe należy wskazać, że w 454 placówkach Poczty Polskiej S.A. z 470 poddanych kontroli (tj. 96,6%) zapewniono osobom z niepełnosprawnościami poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego

korzystanie z usług świadczonych przez te placówki poprzez możliwość samodzielnego wjazdu do placówki bądź możliwość skutecznego przywołania pracownika. Ponadto ustalono, że w niektórych przypadkach, nawet jeśli do placówki pocztowej istniała możliwość samodzielnego wjazdu, dodatkowo zamontowany był dzwonek umożliwiający przywołanie pracownika placówki.

W 465 (tj. 98,9%) skontrolowanych placówkach znajdowało się odpowiednie oznakowanie okienka przystosowanego do obsługi osób z niepełnosprawnościami, natomiast odpowiednio usytuowane okienko, tj. umożliwiające obsługę osoby z niepełnosprawnościami, stwierdzono w 430 skontrolowanych placówkach operatora wyznaczonego (tj. 91,5%).

Kryterium dostępu do nadawczej skrzynki pocztowej obejmujące usytuowanie skrzynki, w tym wysokość na jakiej znajdowała się górna krawędź jej otworu wrzutowego, umożliwiające korzystanie z niej osobom z niepełnosprawnościami, nie było spełnione w 35 placówkach (w tym 15 placówkach wiejskich i 20 placówkach miejskich), co oznacza, że 92,6% skontrolowanych placówek pocztowych posiada skrzynkę nadawczą umożliwiającą korzystanie z niej osobom z niepełnosprawnościami.

W 172 placówkach pocztowych poddanych kontroli jest prowadzona ewidencja osób z niepełnosprawnościami, co stanowi 36,6% skontrolowanych placówek. Przyjmowanie przesyłek od osoby z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania zadeklarowały wszystkie 172 placówki pocztowe prowadzące ewidencję osób z niepełnosprawnościami. Mając więc na uwadze, że obowiązek prowadzenia ewidencji, jak również świadczenia usług w miejscu zamieszkania, dotyczy jedynie placówek pocztowych ze służbą doręczeń, którą posiadały 172 skontrolowane placówki, należy wskazać, iż ewidencja osób z niepełnosprawnościami oraz przyjmowanie przesyłek od osoby z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania gwarantowały wszystkie placówki posiadające służbę doręczeń (100%).

Tabela: Odsetek skontrolowanych placówek miejskich (w %) spełniających wybrane kryteria w latach 2009-2019.

	Miasto										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Możliwość samodzielnego wjazdu	61%	64%	27%	62%	65%	59%	64%	72%	69%	69%	61%
Oznakowanie okienka	85%	82%	98%	94%	96%	95%	98%	98%	99%	98%	99%
Usytuowanie okienka	92%	86%	95%	91%	94%	98%	97%	95%	98%	98%	91%
Dostęp do skrzynki	85%	94%	89%	95%	98%	97%	97%	92%	93%	92%	93%
Prowadzenie ewidencji*	50%	62%	51%	50%	44%	43%	42%	43%	37%	34%	39%

	Miasto										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Przyjmowanie przesyłek*	54%	58%	50%	51%	47%	44%	42%	45%	37%	34%	39%

*Prowadzenie ewidencji jak również świadczenie usług w miejscu zamieszkania dotyczy jedynie placówek ze służbą doręczeń.

Źródło: opracowanie własne UKE

Tabela: Odsetek skontrolowanych placówek wiejskich (w %) spełniających wybrane kryteria w latach 2009-2019

	Wieś										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Możliwość samodzielnego wjazdu	38%	31%	27%	48%	43%	49%	50%	54%	51%	52%	51%
Oznakowanie okienka	79%	78%	86%	92%	95%	92%	99%	100%	96%	99%	99%
Usytuowanie okienka	91%	86%	89%	89%	94%	89%	97%	95%	95%	90%	92%
Dostęp do skrzynki	84%	84%	82%	94%	95%	97%	99%	94%	92%	92%	92%
Prowadzenie ewidencji*	53%	55%	53%	53%	49%	40%	39%	34%	25%	28%	32%
Przyjmowanie przesyłek*	55%	63%	57%	57%	45%	40%	40%	36%	25%	28%	32%

*Prowadzenie ewidencji jak również świadczenie usług w miejscu zamieszkania dotyczy jedynie placówek ze służbą doręczeń.

Źródło: opracowanie własne UKE.

Kontrola Prezesa UKE wykazała, że 174 placówki pocztowe z 285 skontrolowanych placówek z terenów miejskich (61%) oraz 95 placówek pocztowych ze 185 skontrolowanych placówek z terenów wiejskich (51%) zapewniało odpowiednie warunki techniczne umożliwiające osobom z niepełnosprawnościami, poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego samodzielny wjazd do tej placówki.

W 102 placówkach na 285 skontrolowanych placówek pocztowych z terenu miejskiego (36%) oraz w 83 placówkach na 185 skontrolowanych placówek pocztowych z terenu wiejskiego (45%) osobom z niepełnosprawnościami, poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego zapewniono dostęp do usług pocztowych poprzez montaż sprawnie działającego dzwonka przywołującego personel placówki pocztowej.

Ponadto, 282 placówki z 285 skontrolowanych placówek miejskich (99%) oraz 183 ze 185 skontrolowanych placówek pocztowych z terenu wiejskiego (99%) posiadały oznakowane właściwym piktogramem okienka do obsługi osób z niepełnosprawnościami.

Natomiast, 259 placówek na 285 skontrolowanych placówek miejskich (91%) oraz 171 na 185 skontrolowanych placówek wiejskich (92%) dysponowało odpowiednio usytuowanym okienkiem do obsługi klientów z niepełnosprawnościami.

W 265 placówkach na 285 skontrolowanych placówek miejskich (93%) oraz w 170 placówkach na 185 skontrolowanych placówek wiejskich (92%), zapewniony był dostęp dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich do nadawczych skrzynek pocztowych poprzez usytuowanie skrzynki w odpowiednim miejscu oraz na wysokości umożliwiającej skorzystanie z niej osobie z niepełnosprawnościami.

Wskazać należy, że procent placówek spełniających kryterium oznakowania właściwym piktogramem okienka do obsługi osób z niepełnosprawnościami, spośród wszystkich skontrolowanych placówek w miastach i na wsi kształtuje się na jednakowym poziomie. Natomiast różnice w liczbie placówek spełniających poszczególne kryteria w zakresie przystosowania do obsługi osób z niepełnosprawnościami (spośród wszystkich skontrolowanych) w miastach i na wsi sięgają od 1,0 punktu procentowego (w przypadku dostępu do nadawczej skrzynki pocztowej i usytuowania okienka) do 10,0 punktów procentowych (w przypadku możliwości samodzielnego wjazdu do placówki pocztowej).

Przeprowadzona kontrola potwierdziła, że większość skontrolowanych placówek pocztowych spełnia określone w Prawie pocztowym wymogi. Ponadto, uzyskane informacje wskazują, iż operator wyznaczony w ramach realizowanego procesu nowej wizualizacji placówek pocztowych, remontując lub rozwijając sieć placówek pocztowych przystosowuje je do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Zadania z zakresu kontroli działalności telekomunikacyjnej

W 2019 r. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej przeprowadził kontrolę stosowania przez operatorów telekomunikacyjnych przepisów Rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych (Dz. U. poz. 464).

Ocenie została poddana dostępność architektoniczna Biur Obsługi Klienta (dalej: „BOK”) oraz zakres i jakość świadczonych przez przedsiębiorców udogodnień.

Kontrole zostały przeprowadzone łącznie w 64 wytypowanych BOK u największych ogólnokrajowych operatorów telefonii mobilnej:

- Orange Polska S.A.,
- P4 sp. z o.o.,
- Polkomtel sp. z o.o.,
- T-Mobile Polska S.A.

we wszystkich 16 województwach w Polsce.

Wyniki przeprowadzonej oceny stanu rynkowego wskazują na stosowanie przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych przepisów Rozporządzenia w zakresie zapewnienia obsługi osób z niepełnosprawnościami. Niemniej w toku kontroli

pracownicy UKE dostrzegli pewne utrudnienia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami we wskazanych poniżej obszarach:

1. Obszar architektoniczny:

- nieprawidłowości w zakresie dostępności stanowiska obsługi osób z niepełnosprawnościami;
- utrudnione dojście do BOK z uwagi na zbyt wysoki próg.

2. Obszar informacyjny:

- brak piktogramów informujących o obsłudze osób z niepełnosprawnościami.
- niezgodność piktogramów z wzorem określonym w Rozporządzeniu.

3. Obszar obsługowy:

- brak lub nienależyta realizacji usługi tłumacza PJM/SJM.
- problemy w zakresie możliwości zamówienia faktury w alfabecie Braille'a lub brak informacji o terminie realizacji zamówienia.
- brak zapewnienia informacji o świadczonych udogodnieniach przy użyciu dużej czcionki lub wskazania informacji na stronie internetowej przedsiębiorcy.
- brak zapewnienia wzorców umownych przy użyciu dużej czcionki lub wskazania informacji na stronie internetowej przedsiębiorcy.
- brak umiejętności zmiany kontrastu systemu iOS lub brak wiedzy, jak zmienić funkcję czasu dotknięcia i przytrzymania.

4. Obszar usługowo-sprzedażowy:

- brak oferty lub brak prezentacji modeli urządzeń wyposażonych w pętlę indukcyjną w słuchawce lub naszyjną – pracownicy BOK w większości przypadków informują, że producenci przestali oferować te urządzenia w swojej sprzedaży.

Z uwagi na stwierdzone naruszenia Prezes UKE wydał operatorom zalecenia pokontrolne w zakresie konkretnych lokalizacji wraz z wezwaniem do ogólnego podnoszenia standardów obsługi klientów z niepełnosprawnościami, ze szczególnym zwróceniem uwagi na obszary, w których dostrzeżono pewne utrudnienia.

Po upływie wskazanego terminu tj. na przełomie lutego i marca br. operatorzy telekomunikacyjni przekazali Prezesowi UKE informacje o terminie i sposobie usunięcia stwierdzonych podczas kontroli.

Działalność informacyjno-edukacyjna UKE

W ramach działań edukacyjnych Prezes UKE w 2019 r. realizował i kampanie informacyjno-edukacyjne mające na celu m.in. podnoszenie kompetencji cyfrowych społeczeństwa, ochronę abonentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz zwiększanie dostępności informacji, odnośnie zasad świadczenia usług telekomunikacyjnych i przysługujących konsumentom praw, skierowane w szczególności do osób starszych oraz młodszych użytkowników Internetu i telefonu.

Pracownicy UKE prowadzili warsztaty dla osób Głuchych i słabosłyszących w ramach kampanii: Klikam z Głową, Koduj z UKE i Wiem, co podpisuję. W 2019 r.

w 37 spotkaniach prowadzonych w języku polskim z dodatkowym tłumaczeniem na Polski Język Migowy uczestniczyło łącznie 529 osób.

Prezes UKE zorganizował również pilotażowe warsztaty Klikam z Głową w Zespole Szkół Specjalnych nr 90, dla dzieci z umiarkowaną i głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Zestawienie kampanii i warsztatów edukacyjnych realizowanych w 2019 r. dla osób z niepełnosprawnościami.

Źródło: opracowanie własne UKE

Działalność edukacyjno – informacyjna UODO

W ramach działań edukacyjno-informacyjnych podejmowanych przez Urząd Ochrony Danych Osobowych, w 2019 r. kontynuował realizację VIII edycji oraz rozpoczął IX edycję ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli” (TDTs).

Do udziału w tym programie, realizowanym nieprzerwanie od 2009 r. pod patronatem Ministra Edukacji Narodowej oraz Rzecznika Praw Dziecka, zgłasza się co roku kilkaset placówek oświatowych z całej Polski. W 2019 r. – w VIII i IX edycji tego programu - udział wzięło łącznie 669 placówek (w VIII edycji – 334 placówki, w IX edycji – 335 placówek).

Wśród nich znalazło się - obok szkół z oddziałami integracyjnymi - również kilkanaście placówek specjalnych dla dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami:

1. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabowidzącej i Niewidomej w Bydgoszczy,
2. Kujawsko - Pomorski Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Nr 1 w Bydgoszczy,
3. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 2 im. K. Kirejczyka w Grudziądzu,
4. Zespół Szkół Specjalnych nr 105 w Warszawie,
5. Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy w Damnicy,
6. Zespół Szkół Specjalnych w Kowanówku,
7. Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Koninie,
8. Specjalny Ośrodek Szkolno -Wychowawczy im. Marii Grzegorzewskiej w Słupcy,
9. Specjalny Ośrodek Szkolno -Wychowawczy "Okruszek" w Kołobrzegu,
10. Specjalny Ośrodek Szkolno -Wychowawczy w Koluszkach,
11. Szkoła Podstawowa Specjalna nr 168 w Łodzi,
12. Zespół Szkół Specjalnych przy Wielospecjalistycznym Szpitalu w Miliczu,
13. Zespół Szkół dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Tarnowie,
14. Zespół Szkół Specjalnych w Mazowieckim Centrum Neuropsychiatrii w Wiązownej,
15. Zespół Szkół Specjalnych nr 8 w Tychach,
16. Szkoła Podstawowa Nr 11 Specjalna w Zamościu Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Zamościu,
17. Szkoła Podstawowa Specjalna Nr 111 im. Stefana Starzyńskiego w Warszawie,
18. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Świętego Jana Pawła II w Długoborzu,
19. Zespół Szkół z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi im. Stanisława Wyspiańskiego w Waganowicach,
20. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. św. Franciszka z Asyżu w Nowym Mieście nad Pilicą.

Działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w transporcie

Ministerstwo Infrastruktury kontynuowało rozpoczęte w 2017 r. działania realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych.

W 2017 r. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa opracowało *Krajowy plan wdrażania technicznych specyfikacji interoperacyjności, odnoszących się do dostępności systemu kolei unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (TSI PRM - Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1300/2014 z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (Dz. Urz. UE L 356 z 12.12.2014, str. 110, z późn. zm.))*.

Celem Krajowego Planu Wdrożenia TSI PRM jest stopniowe likwidowanie barier w zakresie dostępności infrastruktury kolejowej i taboru przewozowego dla osób

niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Ww. plan dotyczy realizacji zadań do 2023 r.

Integralnym elementem Krajowego Planu Wdrażania TSI PRM jest harmonogram działań wdrażających TSI PRM. Nad realizacją działań wskazanych w planie nadzór sprawuje Ministerstwo Infrastruktury.

I. Realizując swoje zadania, m.in. kampanie związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego **Sekretariat Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego** dostosowuje je do potrzeb odbiorców niepełnosprawnych.

Strona internetowa Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego została dostosowana do osób niedowidzących, aby mogły na bieżąco zapoznawać się z ww. działaniami skierowanymi również do osób niepełnosprawnych.

Wszystkie wyprodukowane w ramach realizowanych kampanii spoty, będą posiadały w miarę możliwości technicznych tłumaczenie migowe lub napisy, tak aby obywatele z niepełnosprawnościami mogli zapoznać się z ich treścią i przekazem. Zagwarantowanie ww. usług pozwoli na zniwelowanie barier w dostępie do treści i upowszechnienie wartości edukacyjnych kampanii na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego wśród osób niepełnosprawnych.

W odniesieniu do Karty Praw Osób Niepełnosprawnych działania ww. wymienione dotyczą prawa do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

II. W 2019 r. została wprowadzona możliwość zdawania egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii AM przez osoby niepełnosprawne na cztero kołowiec lekkim. Rozwiązało to problem niepełnosprawnej młodzieży poniżej 16 roku życia, która nie mogła uzyskać tego prawa jazdy, ponieważ egzaminy w zakresie tej kategorii prawa jazdy odbywały się wyłącznie motorowerem. Kategorię AM prawa jazdy można uzyskać od 14 roku życia.

W tym celu zmieniono przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 czerwca 2019 r. *w sprawie egzaminowania osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez egzaminatorów oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach* (Dz. U. poz. 1206).

III. W zakresie **Centrum Unijnych Projektów Transportowych** (zwanym dalej: „CUPT”) przy realizacji projektów w zakresie nowej infrastruktury transportowej dostępność może być zapewniona przede wszystkim dzięki stosowaniu koncepcji uniwersalnego projektowania, natomiast w przypadku projektów obejmujących inwestycje w istniejącą infrastrukturę, poprzez usuwanie istniejących barier (np. architektonicznych) oraz stosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień, w tym technologii i urządzeń kompensacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami. Nowa infrastruktura transportowa, co do zasady powinna być więc dostępna.

Wnioskodawcy ubiegający się o dofinansowanie mają obowiązek zawrzeć w punkcie B.4.3 wniosku o dofinansowanie informacje, w jaki sposób projekt przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru objętego programem operacyjnym. Zgodnie z instrukcją wypełniania wniosku - należy określić, czy i w jaki sposób projekt

przyczynia się do realizacji polityk wspólnotowych dotyczących równości szans mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminacji, w szczególności zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, o których mowa w przepisie art. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2003, str. 320, z późn. zm.)). W związku z powyższym można wskazać, iż wszystkie wdrażane projekty mają również na celu eliminację barier architektonicznych i transportowych dla osób z niepełnosprawnościami w transporcie kolejowym i miejskim.

CUPT od 2016 r. prowadzi także działania mające na celu zwiększenie społecznej świadomości dotyczącej dostępności zarówno wśród beneficjentów, jak i samych pracowników instytucji. W 2019 r. działalność ta była kontynuowana i rozwijana poprzez podejmowanie poniższych inicjatyw. W ramach działającego przy CUPT Transportowego Obserwatorium Badawczego, 27 marca 2019 r. zorganizowane zostało spotkanie eksperckie pn. *„Nowoczesna infrastruktura transportowa w służbie dostępności”*. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele administracji państwowej, samorządowej, beneficjentów i środowiska naukowego (eksperci ds. dostępności i projektowania uniwersalnego) oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych a także pracownicy CUPT. Spotkanie służyło integracji i wymianie doświadczeń a także oswojeniu niepełnosprawności. Efektem tego spotkania jest publikacja pt. *„Nowoczesna infrastruktura w służbie dostępności”* stanowiąca podsumowanie i rozwinięcie kwestii omawianych podczas spotkania TOB.

W lipcu 2019 r. CUPT rozpoczęło realizację trzyletniej umowy na świadczenie usług doradztwa w zakresie zapewnienia dostępności produktów i usług oraz wsparcie CUPT w działaniach mających na celu zwiększenie społecznej świadomości dostępności. Główne cele tej umowy:

- pomoc w zapewnieniu dostępności produktów i usług, zwłaszcza w kontekście wymogów dostępności dotyczących interwencji nieobjętych zakresem standardów dostępności;
- wsparcie CUPT w działaniach mających na celu zwiększenie społecznej świadomości wagi dostępności wśród pracowników CUPT jak i beneficjentów POIiŚ i POPW;
- doradztwo merytoryczne oraz wsparcie techniczne przy działaniach informacyjno-promocyjnych prowadzonych przez CUPT;
- wykonywanie analiz przekrojowych i tematycznych w kontekście wdrażania w projektach transportowych zasady dostępności dla osób niepełnosprawnością i o ograniczonej możliwości poruszania się.

Usługi doradcze pozwalają przede wszystkim na zapewnienie wsparcia merytorycznego dla IP POliŚi POPW w implementacji zasady dostępności.

Dodatkowo w 2019 r. realizowany był szereg innych działań uświadamiających wagę dostępności w transporcie poprzez realizację warsztatów, szkoleń, wizyty studyjnej, opracowań, które wskazują dobre praktyki warte zastosowania w projektach przygotowywanych do realizacji w następnej perspektywie finansowej.

CUPT uczestniczy również w pracach Forum ds. Dostępności działającego przy Urzędzie Transportu Kolejowego.

CUPT propaguje zasady dostępności w transporcie, zamierza także stworzyć standardy dostępności tam, gdzie obowiązujący porządek prawny nie jest jednoznaczny. Podczas spotkania zorganizowanego w dniu 21 listopada 2019 r. dotyczącego miejskiego transportu szynowego, eksperci branży wskazywali, iż brakuje jednolitych wspólnotowych zasad, które odnosiłyby się do tramwajów, trolejbusów i pojazdów metra. W związku z powyższym CUPT rozpoczął działania na rzecz opracowania propozycji dobrych praktyk, rozwiązań systemowych niezbędnych z punktu widzenia użytkownika szynowego transportu publicznego, które zostaną przedstawione jako propozycje do uwzględnienia w nowej perspektywie finansowej.

IV. Działania zrealizowane i kontynuowane w **Głównym Inspektoracie Transportu Drogowego** (zwanym dalej: „GITD”)

Na dzień 31 grudnia 2019 r. dwa obiekty GITD są całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych w tym jeden dostosowany w 2019 r. Dwa kolejne obiekty są dostosowane w części, posiadają pochylnie, windy, ale nie posiadają toalet dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, są to obiekty wynajmowane więc inwestycje i jakiegokolwiek zmiany wymagają zgody właściciela.

W 2019 r. w siedzibie głównej GITD przy Al. Jerozolimskich 94 w celu zwiększenia dostosowania budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych oklejono szklane drzwi pasami taśmy o barwie kontrastowej w celu zwiększenia bezpieczeństwa osób niedowidzących oraz na klatkach schodowych oklejono początek i koniec ciągu stopni schodowych chropowatą taśmą tak aby osoby niewidzące i niedowidzące mogły zlokalizować przeszkody w przestrzeni klatki schodowej.

W dniu 31 stycznia 2019 r. GITD podpisał umowę o świadczenie usług tłumaczenia on-line języka migowego, tym samym Główny Inspektorat Transportu Drogowego realizuje wymagania ustawy o *języku migowym* umożliwiając osobom głuchym lub słabosłyszącym korzystanie z pomocy tłumacza języka migowego online. Skorzystanie z usługi jest bezpłatne i nie wymaga wcześniejszego umawiania się na wizytę. Z usługi tłumaczenia języka migowego online można skorzystać w dwojaki sposób:

- 1) poprzez zgłoszenie się ze swoją sprawą do siedziby GITD przy Al. Jerozolimskich 94 w Warszawie, do Biura Podawczego na parterze budynku, gdzie znajduje się oznakowane stanowisko z dostępem do usługi. Pracownik Głównego Inspektoratu Transportu Drogowego (za pośrednictwem komputera z kamerą) połączy

- się z tłumaczem języka migowego. Tłumacz będzie pośredniczył w rozmowie między Klientem a urzędnikiem. Rozmowa odbywa się w czasie rzeczywistym;
- 2) z usługi można skorzystać także nie wychodząc z domu. Usługa dostępna jest pod linkiem <https://pzgomaz.com/#!/notLogged?customer=gird>. Kliknięcie linku wywołuje połączenie z tłumaczem języka migowego. Dzięki czemu tłumacz pośredniczy w rozmowie telefonicznej z urzędnikiem GIRD.

W zakresie systemów informatycznych GIRD, realizując prace dot. planowanych systemów, jak również na rozwój i utrzymanie już funkcjonujących, w 2019 r. w wymaganiach dot. tych systemów określał wymóg spełnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych zgodnie z normą WCAG 2.0, wyspecyfikowany w § 19 oraz zał. Nr 4 do rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2247), a po wejściu w życie ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848), zwanej dalej „ustawą o dostępności cyfrowej” - zgodnie z załącznikiem do tej ustawy.

Ponadto w 2019 r. zostały zakupione sprzęty, akcesoria informatyczne oraz oprogramowanie udźwiękawiające dla osób niewidomych lub słabowidzących JAWS.

GIRD jest pracodawcą równych szans. Do składania ofert pracy w odpowiedzi na ogłoszenie publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz na stronie GIRD, zachęcane są również osoby niepełnosprawne. Każde publikowane ogłoszenie zawiera poniższą informację: „Zachęcamy również osoby z niepełnosprawnościami, które spełniają wymagania określone w powyższym ogłoszeniu do składania dokumentów”.

W 2019 r. zatrudniono 4 osoby niepełnosprawne, na dzień 31 grudnia 2019 r. zatrudnionych w GIRD w przeliczeniu na pełen etat było 1133, 975 osób, w tym 29 etatów osób niepełnosprawnych. GIRD wpłaciło na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych łączną kwotę 448 075 zł.

GIRD zgłosiło swój udział w realizacji II modułu programu „Stabilne zatrudnienie” organizowanego przez PFRON. Celem programu jest przygotowanie i zorganizowanie stażu zawodowego w administracji rządowej dla osób niepełnosprawnych. GIRD zadeklarowało gotowość zorganizowania stażu dla 23 osób niepełnosprawnych. GIRD w 2019 r. kontynuował działania zmierzające do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, poprzez dostosowywanie stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, umożliwienie świadczenia pracy w formie telepracy. Ponadto osoby niepełnosprawne w Instytucji mają równy dostęp do podnoszenia kwalifikacji w tym: szkoleń, studiów oraz nauki języka obcego.

W ramach Biura Informacji i Promocji działania polegały na:

- 1) promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych w GIRD, która była realizowana podczas aktywności zewnętrznej Urzędu;

- 2) wykonaniu ulotek i plakatów dotyczących zatrudnienia osób niepełnosprawnych, które były wykorzystywane do promocji podczas targów, konferencji, pikników i innych imprez plenerowych, w których GITD brało udział;
- 3) promowaniu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w serwisie społecznościowym specjalizujący się w kontaktach zawodowo-biznesowych LinkedIn.

V. Działania realizowane przez **Transportowy Dozór Techniczny** (zwany dalej: „TDT”)

TDT funkcjonuje jako państwowa osoba prawna na mocy ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorze technicznym (Dz. U. z 2019 r. poz. 667, z późn. zm.), wykonująca działalność publiczną w zakresie sprawowania dozoru technicznego nad urządzeniami, które mogą stworzyć zagrożenie dla zdrowia, życia ludzkiego, mienia lub środowiska.

TDT wykonuje swoje czynności na terenie całej Polski. Pracownicy TDT pracują w obiektach stanowiących własność TDT lub wynajmowanych.

Obiektami wynajmowanymi przez TDT są: Oddział Terenowy w Szczecinie oraz Zespoły Inspektorów w Białymstoku, Łodzi, Kielcach, Bydgoszczy, Olsztynie, Rzeszowie. Natomiast własność TDT stanowią obiekty: Biuro TDT z siedzibą w Warszawie oraz siedziby Oddziałów Terenowych: w Warszawie, Lublinie, Katowicach, Gdańsku, Wrocławiu, Poznaniu, Krakowie - w którym to obiekcie znajduje się również Laboratorium TDT.

Nieruchomości TDT w Warszawie - Siedziba TDT oraz Oddział Terenowy w Krakowie, Wrocławiu, Gdańsku, Zespół Inspektorów w Bydgoszczy spełniają wymogi wynikające z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie zaś Oddział Terenowy w Lublinie, Katowicach, Poznaniu, Szczecinie i Zespoły Inspektorów w Białymstoku, Łodzi, Kielcach, Olsztynie, Rzeszowie nie spełniają wymogów z ww. rozporządzenia.

Pomieszczenia biurowe w Oddziale Terenowym w Szczecinie oraz pomieszczenia biurowe w Zespołach Inspektorów wykorzystywane na potrzeby TDT są pomieszczeniami wynajmowanymi. W związku z tym, TDT nie ma wpływu na dostosowanie tych budynków do wymagań określonych w ww. rozporządzeniu.

W 2020 r. zostało zaplanowane wykonanie robót budowlanych polegających na rozbudowie siedziby Oddziału Terenowego w Katowicach z uwzględnieniem przystosowania obiektu dla osób niepełnosprawnych.

VI. Działanie realizowane przez **Instytut Transportu Samochodowego** (zwany dalej: „ITS”)

ITS od wielu lat jest otwarty na środowisko motoryzacyjne osób z dysfunkcjami. Prowadzone w Centrum Usług Motoryzacyjnych dla Osób Niepełnosprawnych działania, a także zaangażowanie i otwartość na potrzeby drugiego człowieka, znajdują przełożenie na konkretne działania systemowe. ITS realizuje cele zawarte w art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych pt. Mobilność: czyli propaguje dostęp do wysokiej jakości usług i przedmiotów wspierających przemieszczanie

się oraz zachęca firmy do wytwarzania produktów nowych pod względem technologicznym.

Zespół ITS uczestniczył w działaniach popularno-naukowych poprzez wygłoszenie następujących referatów:

- *System ekspercki służący do doboru urządzeń adaptacyjnych dla kierowców z niepełnosprawnościami*. Konferencja Transport XXI wieku. Ryn 2019.
- *Metoda pomiaru dyskomfortu wśród kierowców z niepełnosprawnościami – wyniki badań wstępnych*. Konferencja Transport XXI wieku. Ryn 2019.
- *Wykorzystanie pojazdów autonomicznych dla kierowców z różnymi dysfunkcjami motorycznymi*. Konferencja Transport XXI wieku. Ryn 2019.
- *Ocena możliwości wykorzystania pojazdów autonomicznych do rozwoju mobilności osób niepełnosprawnych*. Seminarium ITS. Termin realizacji 14.05.2019 r.
- *System doboru oprzyrządowania pojazdu dla niepełnosprawnego kierowcy*. Seminarium PAN, Komisja II Podstaw i Zastosowań Fizyki i Chemii w Technice, Rolnictwie i Medycynie, Lublin. Termin realizacji 04.04.2019 r.
- *Rozwój projektów naukowych w zakresie transportu na rzecz osób z niepełnosprawnością*. Centrum Unijnych Projektów Transportowych 2019.
- *Stanowisko diagnostyczno-funkcjonalne dla kierowców z niepełnosprawnościami oraz badania urządzeń adaptacyjnych w oparciu o flotę pojazdów Centrum Usług Motoryzacyjnych dla Osób Niepełnosprawnych*. Seminarium ITS. Termin realizacji 08.10.2019 r.
- *Mobilność niepełnosprawnych ruchowo weteranów w kontekście adaptacji pojazdów*. XXVII Międzynarodowy Salon Przemysłu Obronnego, Kielce. Termin realizacji 04.09.2019 r.
- *Najlepsze praktyki w zakresie obsługi osób o szczególnych potrzebach*. Zakopane XVI Międzynarodowa Konferencja Public Transport SITK 2019.
- ITS brał udział w następujących projektach naukowych:
- *Opracowanie prototypu roweru elektrycznego dla osób z niepełnosprawnościami*, z dofinansowania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, termin realizacji 07.2019-06.2020;
- *Szkolenie dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami*, z dofinansowania Programu Operacyjnego - Wiedza Edukacja i Rozwój. W zakresie prac legislacyjnych został sporządzony w projekcie raport pt.: *Ocena dostępności Publicznego Transportu Zbiorowego*. Zawiera on ekspertyzy legislacyjne dokonywane pod kątem poprawy dostępności PTZ w transporcie drogowym miejskim i międzymiastowym dla osób o szczególnych potrzebach;
- *System doboru oprzyrządowania pojazdu dla niepełnosprawnego kierowcy*, z dofinansowania MNiSW, termin realizacji 01.2019-12.2019;

Centrum udziela wsparcia informacyjnego w zakresie dostępu do zapotrzebowania w środki pomocnicze i ich dofinansowania – urządzenia adaptacyjne przeznaczone dla kierowców i pasażerów.

Pośrednio CUM wpływa na rehabilitację społeczną, funkcjonalną w środowisku motoryzacyjnym beneficjentów CUM. Instruktor nauki jazdy (podmiot partnerski, osoba z niepełnosprawnością) prowadzi obszerne działania na rzecz osób po przebytych udarach mózgu. Pośrednio w tych zadaniach uczestniczy CUM poprzez wsparcie w testach funkcjonalnych.

Zespół CUM realizuje szkolenia indywidualne i zbiorowe związane z obsługą osób z niepełnosprawnościami w zakresie transportu. Przygotowuje i realizuje staże studenckie w obszarze realizowanych zadań. Prowadzi szkolenia dla młodzieży z niepełnosprawnościami ruchowymi.

W 2019 r. przygotowano na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych następującą kwalifikację zawodową „Organizowanie pomocy w zakresie mobilności w oparciu o zidentyfikowane potrzeby osób z niepełnosprawnościami” (w trakcie realizacji). Planowane są szkolenia i certyfikowanie umiejętności dotyczącej wymienionej kwalifikacji rynkowej. Centrum współpracuje również z doradcą zawodowym (osoba z niepełnosprawnością) oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie zatrudniania osób z dysfunkcjami ruchowymi.

Wsparcie psychologiczne osób z niepełnosprawnością zgłaszających się do CUM udzielane jest przez psychologa zdrowia (osoba z niepełnosprawnością), psychologa transportu. Konsultacje psychologiczne prowadzone są w zakresie możliwości prowadzenia pojazdu oraz przed szkoleniem i egzaminowaniem na prawo jazdy.

ITS informuje beneficjentów o możliwościach zatrudnienia, podnoszenia kwalifikacji zawodowych, dofinansowaniach, organizacjach pozarządowych, pośrednictwa pracy.

W ramach Centrum działa Ogólnopolski Punkt Informacji o usługach motoryzacyjnych, w którym osoby z niepełnosprawnością, ich rodziny, instruktorzy nauki jazdy, egzaminatorzy, lekarze orzecznicy, dealerzy pojazdów, adaptatorzy i inne zainteresowane osoby mogą uzyskać fachową informację dotyczącą wielu zagadnień związanych z mobilnością.

Centrum Usług Motoryzacyjnych dla Osób Niepełnosprawnych realizuje następujące zadania na rzecz osób z niepełnosprawnością poprzez:

- określanie indywidualnych potrzeb w zakresie transportu,
- obsługiwanie kandydatów na kierowców i kierowców z niepełnosprawnościami w szkoleniu i egzaminowaniu na prawo jazdy. Wdrażanie autorskiego programu testów funkcjonalnych z udziałem interdyscyplinarnego zespołu: instruktor nauki jazdy, psycholog transportu, adaptator, diagnosta pojazdów i w razie potrzeby lekarz medycyny pracy z uprawnieniami do prowadzenia pojazdów, egzaminator,
- wypożyczanie pojazdów z adaptacjami zarówno dla klientów, jak i pasażerów z niepełnosprawnościami,

- demonstrowanie urządzeń adaptacyjnych w 9 pojazdach oraz na 4 demonstratorach stacjonarnych na terenie Instytutu lub wyjazdowo (seminaria, konferencje, indywidualne doradztwo),
- w 2019 r. przeprowadzono następujące ekspertyzy/opinie dotyczące: *Kierunku działań oraz warunków brzegowych obowiązujących realizatorów pilotażowego programu „Aktywny samorząd”*; konsultacji publicznych w zakresie *europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności 2010-2020*. 11.2019; *projektu ustawy o Dostępności Plus*,
- kontynuowanie umów partnerskich i umów patronackich z przedsiębiorcami mającymi wpływ na dystrybuowanie usług i produktów w zakresie transportu. Podjęto współpracę z Instytutem Techniki Górniczej KOMAG w celu jednoczenia działań dotyczących projektów naukowych w transporcie indywidualnym osób z niepełnosprawnościami,
- skupianie różnych instytucji: OSK, firmy adaptatorskie, diagnostów, instruktorów nauki jazdy, instytucje rządowe, samorządowe i pozarządowe, gromadzi wiedzę i doświadczenie z wielu dziedzin w celu udzielenia kompletnego wsparcia osobom potrzebującym,
- certyfikowanie urządzeń adaptacyjnych przeznaczonych dla kierowców.

ITS współpracuje z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji potrzeb w przemieszczaniu się osób z niepełnosprawnościami np. Fundacja Polska Bez Barrier, Warszawskie Stowarzyszenie Rugby Na Wózkach "Four Kings".

17 maja 2019 r. pod hasłem „Żyj aktywnie” w siedzibie Instytutu Transportu Samochodowego w Warszawie odbyła się inauguracja Dnia Osób z Niepełnosprawnością. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych we współpracy z Instytutem Transportu Samochodowego i fundacją Anikar. Wzięli w nim udział przedstawiciele Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju, Narodowego Funduszu Zdrowia, Biura Rzecznika Praw Pacjenta, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Instytutu Transportu Samochodowego, Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie, Fundacji Aktywizacja, Stowarzyszenia Zwierzęta Ludziom, Fundacja Edukacji Nowoczesnej i Fundacji Aktywnej Rehabilitacji.

W styczniu 2019 r. opublikowano w miesięczniku ubezpieczeniowym artykuł pt. *Zapomniany sektor klientów*, opisujący problemy związane z dostępem do dedykowanych ubezpieczeń komunikacyjnych. Ponadto wydano publikacje następujące publikacje naukowe:

- *Wykorzystanie pojazdów autonomicznych dla kierowców z różnymi dysfunkcjami motorycznymi*. Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej, Transport. Warszawa.
- *Metoda pomiaru dyskomfortu wśród kierowców z niepełnosprawnościami – wyniki badań wstępnych*. Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej, Transport. Warszawa.
- *System ekspercki służący do doboru urządzeń adaptacyjnych dla kierowców z niepełnosprawnościami*. Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej, Transport. Warszawa.

- *Centrum Usług Motoryzacyjnych dla osób niepełnosprawnych, jako przykład wdrażania prac badawczych w zakresie diagnostyki pojazdów z adaptacjami osób z niepełnosprawnościami.* XX Jubileuszowa Konferencja Szkoleniowa „Badania Techniczne Pojazdów w świetle obowiązujących przepisów-2019”, Mikołajki.

Odnosnie do obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 7 budynków nie posiada barier architektonicznych, przed budynkiem głównym dwa przystosowane miejsca postojowe dla osób z niepełnosprawnością, przed Centrum Usług Motoryzacyjnych dla Osób Niepełnosprawnych jedno przystosowane miejsce postojowe. W dwóch budynkach przeprowadzono dostosowanie pomieszczeń WC.

Odnosnie do obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych - 2 budynki będące w posiadaniu Instytutu wymagają technicznej modernizacji; zaplanowano dokonanie zmian zwłaszcza w budynku głównym (piętrowym) i w jego dostępie zewnętrznym.

Projekt pn.: „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”

Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) 2014 – 2020, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.

Podstawą realizacji jest umowa o dofinansowanie z dnia 26.07.2019 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Partnerami w projekcie są: Urząd Transportu Kolejowego (UTK) i Instytut Transportu Samochodowego (ITS).

Celem głównym projektu jest podniesienie kompetencji pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie profesjonalnej obsługi osób o szczególnych potrzebach, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- opracowanie standardów obsługi osób o szczególnych potrzebach korzystających z transportu zbiorowego,
- działania szkoleniowe,
- opracowanie poradnika dotyczącego dostosowania kluczowych typów usług w zakresie transportu zbiorowego do potrzeb osób o szczególnych potrzebach.

Realizację projektu zaplanowano na okres: od dnia 01.07.2019 r. do dnia 31.03.2023 r.

Całkowity budżet projektu wynosi 9.398.533,11 zł, w tym:

- środki z budżetu UE - 7.647.045,07 zł
- środki z budżetu państwa - 1.426.335,41 zł.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych zakontraktowanych dla PFRON oraz ITS w projekcie wynosi: 9.073.380,48 zł, w tym:

- środki z budżetu UE - 8.248.527,71 zł (§ 2447)
- środki z budżetu państwa - 1.377.635,43 zł (§ 2449).

W 2019 r. - zgodnie z harmonogramem projektu - PFRON jako lider w projekcie przy udziale Partnerów realizował działania badawczo-diagnostyczne, których

wynikiem jest opracowanie raportu diagnostycznego zawierającego wnioski płynące z badań i rekomendacje odnośnie do prac nad standardami obsługi klientów i nad materiałami szkoleniowymi (programem, scenariuszem i materiałami dla uczestników szkoleń).

Raport diagnostyczny opracowany został w oparciu o następujące raporty cząstkowe:

- raport z badania jakościowego wśród przedstawicieli środowisk osób z niepełnosprawnościami i przedstawicieli przewoźników transportu zbiorowego – ogółem przeprowadzono wywiady pogłębione z 76 osobami,
- raport z badania potrzeb szkoleniowych pracowników przewoźników transportu zbiorowego (badanie ilościowe przeprowadzone przy użyciu ankiety papierowej i ankiety internetowej) – ogółem przeanalizowano 1613 kwestionariuszy,
- raport zawierający zagraniczne dobre praktyki w zakresie transportu zbiorowego,
- raport zawierający 3 krajowe i 3 zagraniczne dobre praktyki w zakresie transportu kołowego (opracowany przez partnera – ITS),
- raport zawierający 11 krajowych i 10 zagranicznych dobrych praktyk w zakresie transportu kolejowego (opracowany przez partnera – UTK).

Zorganizowano także wizytę studyjną do Borås w Szwecji, podczas której poznawano rozwiązania w zakresie dostępności stosowane w tym mieście zwłaszcza w zakresie transportu publicznego.

Informacje dotyczące refundacji otrzymanych przez Fundusz oraz wypłaconych dla Partnera projektu - ITS w okresie sprawozdawczym:

- MF oraz MRPiPS przekazało na konto projektowe PFRON refundacje za wydatki rozliczone w ramach zatwierdzonych wniosków o płatność w łącznej kwocie 25.224,86 zł.
- PFRON rozliczył partnerowi projektu: ITS środki I transzy zaliczki przekazanej w dniu 29.08.2019 r. kwotą wydatków rozliczanych w ramach zatwierdzonych wniosków o płatność w łącznej wysokości: 5.971,43 zł,
- PFRON nie przekazuje środków Partnerowi – UTK, ponieważ jest on dysponentem środków budżetowych, z których finansuje swoje wydatki; w 2019 r. UTK poniósł wydatki w wysokości: 9.744,56 zł.

Na realizację projektu w 2019 r. zaplanowano środki w łącznej wysokości 471.255,58zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 397.174,20 zł (§ 2447),
- środki z budżetu państwa - 74.081,38 zł (§ 2449).

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości: 160.206,48 PLN (34,00% planu), w tym:

- środki z budżetu UE – 135.024,30 zł (§ 2447),
- środki z budżetu państwa – 25.182,18 zł (§ 2449),

w tym:

- koszty bezpośrednie ogółem: 86.915,70 zł, w tym:
 - środki z budżetu UE – 73.254,86 zł,
 - środki z budżetu państwa - 13.660,84zł,

- koszty pośrednie ogółem: 28.284,28 zł, w tym:
 - środki z budżetu UE – 23.837,96 zł,
 - środki z budżetu państwa - 4.446,32zł.

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki I transzy zaliczki dla partnera projektu ITS w łącznej wysokości: 45.006,50 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 37.931,48 zł,
- środki z budżetu państwa - 7.075,02 zł.

Działania Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA)

Inwestycje drogowe są dostępne do ruchu publicznego i nie wyłączają z możliwości korzystania z nich żadnych grup społecznych. Wszystkie inwestycje drogowe realizowane były z zastosowaniem elementów stanowiących ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, które stosowane są jako rozwiązania standardowe. W wyjątkowych sytuacjach utrudnieniem mogły być ograniczenia terenowe lub finansowe stojące na przeszkodzie realizacji np. kładek dla pieszych, wind, itp. Czynnikiem sprzyjającym były natomiast regulacje prawne, które w jasny i przejrzysty sposób określają konieczne wymagania do spełnienia.

Obecnie wszystkie Miejsca Obsługi Podróżnych (MOP) wydierżawiane przez GDDKiA są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dotyczy to budynków stacji paliw, toalet budowanych przez dzierżawców, restauracji oraz hoteli. Wymóg ten wynika z umów dzierżawy.

Inwestycje realizowane przez GDDKiA są projektowane na podstawie rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. z 2016 r. poz. 124, z późn. zm.).

Infrastruktura drogowa odpowiada przepisom warunków technicznych umożliwiając korzystanie z niej przez osoby z niepełnosprawnościami. Przytoczone rozporządzenie zawiera szereg zapisów dotyczących tej kwestii, począwszy od ogólnego sformułowania w § 1, ust. 3 pkt 3:

„3. Warunki techniczne, o których mowa w ust. 1, przy zachowaniu przepisów Prawa budowlanego, przepisów o drogach publicznych oraz przepisów odrębnych, a także ustaleń Polskich Norm zapewniają w szczególności: (...)

3) niezbędne warunki do korzystania z drogi publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.”

Pozostałe warunki techniczne w zakresie projektowania ułatwień dla osób niepełnosprawnych dotyczą m.in. maksymalnego pochylenia podłużnego na chodniku, urządzeń lokalizowanych na chodnikach, wymiarów, liczby oraz lokalizacji stanowisk postojowych, stosowaniu ramp.

W projektach realizowanych przez GDDKiA stosowane są następujące udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami:

- 1) chodniki o pochyleniach podłużnych do 6%;

- 2) odpowiednie sytuowanie urządzeń, takich jak podpory znaków drogowych, słupów oświetleniowych w celu eliminacji utrudnień związanych z poruszaniem się po chodnikach;
- 3) stosowanie specjalnie oznaczonych stanowisk postojowych usytuowanych blisko wejść do np. toalet zlokalizowanych na MOP-ach;
- 4) stosowanie na MOP-ach odrębnych toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych oraz pomieszczeń z natryskiem wyposażonych w urządzenia dla łazienek bez barier (pochwyty, siedziska, itp.);
- 5) stosowanie krawężników wtopionych;
- 6) wyposażanie uskoków między chodnikiem a jezdnią w rampy;
- 7) stosowanie bezkolizyjnych przejść dla pieszych (tunel lub kładka) z pochylniami, niektóre z kładek z uwagi na uwarunkowania terenowe wyposażono w windy.

W ramach wykonywanych zadań zarządcy dróg krajowych o charakterze remontowym i inwestycyjnym, wynikających z ustawy o drogach publicznych, realizowane projekty uwzględniają warunki techniczne umożliwiające korzystanie z infrastruktury drogowej przez osoby niepełnosprawne. W 2019 r. w ramach powyższych działań wykonano:

- 1) montaż sygnalizatorów akustycznych na przejściach dla pieszych: 109 szt.
- 2) obniżenia przycisków sygnalizacji świetlnej dla pieszych: 87 szt.
- 3) przejścia dla pieszych z obniżonymi krawężnikami(wybudowano): 510 szt.
- 4) dojścia dla pieszych z płyt o specjalnej strukturze powierzchni, rozpoznawalnej stopami przez osoby niewidome: 547 szt.
- 5) obniżenia dojścia przed istniejącym przejściem dla pieszych: 48 szt.
- 6) wybudowano pochylnie wjazdowe na mosty i kładki z przejściami dla pieszych: 20 szt.
- 7) oznakowania stanowisk postojowych dla pojazdów osób niepełnosprawnych 54 szt.
- 8) oddzielenia chodnika od jezdni barierkami: 7467 m
- 9) likwidacja barier architektonicznych w ciągu chodnika: 2 szt.
- 10) przebudowę sygnalizacji świetlnej: 2 szt.
- 11) wyłożenie peronów na zatokach autobusowych płytami o specjalnej strukturze dla niewidomych: 6 szt.

Działania na rzecz pasażerów z niepełnosprawnością w transporcie kolejowym

Dla Urzędu Transportu Kolejowego sprawą priorytetową jest zniwelowanie wciąż istniejących różnic w podróżowaniu koleją oraz zapewnienie większej dostępności osobom z niepełnosprawnością, w porównaniu do możliwości podróżowania pozostałych pasażerów. Jednym z kluczowych obszarów jest nadzór Prezesa UTK nad przestrzeganiem przepisów Rozporządzenia (WE) Nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz. Urz. UE L 315 z 3.12.2007, str. 14, z późn. zm.), zwanego dalej „Rozporządzeniem 1371/2007”. Przepisy rozdziału V tego dokumentu poświęcone zostały prawom osób z niepełnosprawnością. Regulują one także

obowiązki, jakie względem tej grupy podróżnych mają przedsiębiorstwa kolejowe, zarządcy stacji, sprzedawcy biletów oraz operatorzy turystyczni.

Najważniejszym zadaniem UTK jest wypracowanie jednolitego modelu obsługi i pomocy podróżnym z niepełnosprawnością. Istotną kwestią jest sposób przyjmowania zgłoszeń potrzeby pomocy w podróży i ich potwierdzenia przez zobowiązane do tego przedsiębiorstwa oraz sprawna realizacja zgłoszeń.

Intencją UTK jest ujednolicenie całego procesu obsługi osób z niepełnosprawnością przez wszystkich przewoźników oraz zdefiniowanie, kto może liczyć na pomoc i w jakich sytuacjach. Należy pamiętać, że pasażerowie z niepełnosprawnością wymagają niezawodności całego łańcucha transportowego. Jedno brakujące ogniwo, np. niedziałająca winda lub przejście między peronami, które można pokonać tylko po schodach, mogą sprawić, że podróż stanie się całkowicie niemożliwa.

Działania podejmowane w omawianym zakresie miały przede wszystkim charakter nadzorczy i interwencyjny w związku z § 1 pkt 7 Karty Praw Osób Niepełnosprawnych, czyli z prawem do korzystania z zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, a także § 1 pkt 8 ww. dokumentu, tj. prawem do swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu.

Pracownicy UTK ze szczególną uwagą analizowali wszelkie sygnały na temat nieprawidłowości w sposobie udzielania informacji lub pomocy osobom z niepełnosprawnością w transporcie kolejowym. W każdym przypadku, gdy z treści otrzymanej korespondencji lub z jej formy wynikało, że dotyczy ona potrzeby udzielenia wsparcia osobie z niepełnosprawnością, podejmowano adekwatne działania, by zagwarantować jak najsprawniejszą komunikację, wyjaśnić wszelkie wątpliwości co do przysługujących tej osobie ulg i uprawnień w transporcie kolejowym, a także by niezwłocznie i zdecydowanie korygować wszelkie stwierdzone, ale również i potencjalne nieprawidłowości związane z obsługą.

Podejmowane przez Prezesa UTK działania były ściśle skorelowane z funkcjonowaniem Rzecznika Praw Pasażera Kolei. W 2019 r. prowadzone były dwa postępowania polubowne, w których osoba z niepełnosprawnością lub jej opiekun dochodzili swoich praw. Przedmiot tych postępowań był związany z wystawieniem wezwania do zapłaty.

Działania w tym zakresie, przedstawione szczegółowo poniżej, stanowią realizację prawa do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, prawa do pracy na otwartym rynku pracy oraz prawa do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych.

W 2019 r. Prezes UTK uczestniczył w wielu pracach legislacyjnych – część z nich dotyczyła regulacji odnoszących się do praw pasażerów, w tym podróżnych o ograniczonej możliwości poruszania się. Brał m.in. udział w opiniowaniu projektów zmian rozporządzenia 1371/2007. Przedstawiane uwagi odnosiły się zarówno do propozycji przepisów projektu rozporządzenia, jak i do motywów preambuły oraz załączników do projektu aktu prawnego. Uwagi dotyczyły m.in. skrócenia minimalnego czasu przed odbyciem podróży, w jakim osoba o ograniczonej

sprawności poruszania się powinna zgłosić zamiar skorzystania z pomocy personelu kolejowego.

Mając na uwadze interes pasażerów kolei, przedstawione zostało stanowisko dotyczące rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie czasowego zwolnienia ze stosowania przepisów rozporządzenia 1371/2007 (od grudnia 2019 r. do grudnia 2024 r.).

Do najważniejszych procesów legislacyjnych, w których uczestniczył urząd w 2019 r., zaliczyć należy także projekt ustawy systemowo regulującej kwestię dostępności usług i przestrzeni publicznej, w tym transportu kolejowego, dla osób z niepełnosprawnościami. Efektem tych prac było przyjęcie i wejście w życie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Wszystkie opisane powyżej aktywności odnosiły się do realizacji § 1 pkt 8 Karty Praw Osób Niepełnosprawnych dotyczącego życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych w zakresie dostępu do obiektów użyteczności publicznej oraz swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu.

Działalność Rzecznika Różnorodności w UTK

Rzecznik Różnorodności, działający w UTK od 2017 r., realizuje m.in. zadania polegające na opiece oraz doradztwie niepełnosprawnym pracownikom urzędu oraz:

- udzielaniu porad, wyjaśnień i pomocy dotyczącej rozwiązywania ewentualnych problemów i łagodzeniu konfliktów w miejscu pracy,
- przyjmowaniu skarg od pracowników z niepełnosprawnościami i podejmowaniu działań zmierzających do rozwiązania problemów przedstawionych w tych skargach,
- przyjmowaniu wniosków i uwag dotyczących polepszenia warunków pracy i komunikacji,
- pomocy w integracji pracowników z niepełnosprawnościami z pozostałymi pracownikami.

Realizacja powyższych zadań w 2019 r. polegała przede wszystkim na bieżącym wsparciu i angażowaniu pracowników w wydarzenia odbywające się w UTK.

Ulgi dla osób z niepełnosprawnością przy zakupie biletu na podróż koleją

Prezes UTK podjął działania ukierunkowane m.in. na zabezpieczenie praw pasażerów z niepełnosprawnościami. Przygotowane zostało wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie umożliwienia posługiwania się w pociągach przez osoby z niepełnosprawnościami także orzeczeniem o niepełnosprawności. Dotychczas bowiem obligatoryjnie podróżni musieli okazywać legitymacje osób niepełnosprawnych, co nierzadko sprowadzało na nich konsekwencje godzące w zasady współżycia społecznego. Minister Infrastruktury przychylił się do tej propozycji Prezesa UTK i zadeklarował uwzględnienie tego postulatu przy najbliższej

nowelizacji rozporządzenia określającego dokumenty właściwe do korzystania z ulg ustawowych.

Ułatwienia podczas korzystania z dworców

Istotną częścią podejmowanych działań są czynności kontrolno-nadzorcze, w czasie których między innymi monitorowane są obiekty kolejowe – perony pasażerskie i dworce kolejowe – pod kątem zgodności z wymogami TSI PRM (Rozporządzenie Komisji Europejskiej (UE) nr 1300/2014 z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się).

Ponadto w 2019 r. wspólnie z Centrum Projektowania Uniwersalnego UTK przygotował „Audyt Dostępności Dworca Kolejowego w Nasielsku”. To opracowanie, w którym ocenie poddano pierwszy, nowo wybudowany innowacyjny dworzec systemowy – ocena ta dotyczyła nie tylko samego budynku dworca, ale eksperci przeanalizowali dostępność całego węzła komunikacyjnego, jakim jest dworzec. Autorzy audytu zalecali m.in., aby projektować perony i pojazdy kolejowe w ten sposób by wsiadanie i wysiadanie z pociągu osób z ograniczoną sprawnością odbywało się w sposób samodzielny, bez konieczności użytkowania urządzeń wspomagających, montowane podnośniki platform nie były rozkładane ręcznie (co wymaga pomocy osób trzecich), tablice zmiennej treści były dostosowane do potrzeb osób niedowidzących i wyposażone dodatkowo w system informacji głosowej.

Ekspertyza dostępna jest na stronie internetowej urzędu pod adresem: <https://utk.gov.pl/pl/dokumenty-i-formularze/opracowania-urzedu-tran/15037,Audyt-dostepnosci-dworca-kolejowego-w-Nasielsku-w-zakresie-obslugi-podroznich-z-.html>

Monitoring przejazdów osób z niepełnosprawnością

W celu weryfikacji sposobu spełniania przez przedsiębiorstwa kolejowe obowiązków w zakresie udzielenia pomocy osobom z niepełnosprawnością podczas podróży koleją, Prezes UTK prowadzi monitoring zgłoszeń dotyczących potrzeby uzyskania pomocy podczas podróży. Dzięki temu UTK dysponuje wiedzą o wszystkich zgłoszonych podróżach osób z niepełnosprawnością, które potrzebują wsparcia ze strony przedsiębiorstw kolejowych. Zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami, osoba z niepełnosprawnością powinna powiadomić przedsiębiorstwo kolejowe o potrzebie uzyskania pomocy podczas podróży przynajmniej na 48 godzin przed jej rozpoczęciem. Wprawdzie – w wyniku inicjatywy Prezesa UTK – większość pasażerskich przewoźników kolejowych skróciła okres takich notyfikacji, jednak obowiązek dokonywania takich zgłoszeń nie został zniesiony.

Podczas kontroli pracownicy urzędu weryfikują zarówno sposób udzielenia pomocy osobom z niepełnosprawnością, jak również sprawność urządzeń przeznaczonych do ich obsługi. Sprawdzane jest postępowanie drużyny konduktorskiej oraz innych osób asystujących podczas realizacji obowiązku pomocy.

Nadzór nad przestrzeganiem praw pasażerów w transporcie kolejowym

Zgodnie z art. 30 Rozporządzenia 1371/2007, każde państwo członkowskie wyznacza organ lub organy odpowiedzialne za egzekwowanie przepisów tego rozporządzenia. Natomiast każdy z tych organów podejmuje kroki niezbędne do zapewnienia przestrzegania praw pasażerów. W Polsce takim organem jest Prezes UTK.

Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o *transporcie kolejowym* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1043) przyznała Prezesowi UTK uprawnienia w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem praw pasażerów w transporcie kolejowym, w tym także praw osób z niepełnosprawnością wynikających z przepisów Rozporządzenia 1371/2007. W przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów, decyzji lub postanowień z zakresu kolejnictwa Prezes UTK wydaje decyzję określającą zakres naruszenia oraz termin usunięcia nieprawidłowości.

Prezes UTK na bieżąco analizuje skargi pasażerów, w których zgłaszane są nieprawidłowości w wykonaniu zawartej umowy przewozu lub innych usług świadczonych przez przedsiębiorstwa działające na rynku pasażerskich przewozów kolejowych. Na podstawie zgłaszanych skarg oraz czynności kontrolno-nadzorczych, Prezes UTK identyfikuje nieprawidłowości dotyczące przestrzegania praw pasażerów w ruchu kolejowym.

Weryfikacja warunków dostępności infrastruktury kolejowej dla osób z niepełnosprawnością

Zgodnie z posiadanymi kompetencjami, Prezes UTK weryfikuje i opiniuje projekty umów o świadczenie usług publicznych oraz planów transportowych. Marszałkowie województw w umowach o dofinansowanie przewozów mogą ustalać warunki obsługi pasażerów. Jest to bardzo ważne, ale często niewykorzystywane narzędzie, które może wpłynąć na przewoźników i polepszyć standard obsługi pasażerów z niepełnosprawnością.

Zespół zadaniowy ds. osób o ograniczonej możliwości poruszania się przy Prezesie UTK oraz Rada Ekspertów

Kierując się potrzebą wypracowania spójnych działań, w 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, przy Prezesie UTK działał Zespół zadaniowy ds. osób o ograniczonej możliwości poruszania się. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele wszystkich pasażerskich przewoźników kolejowych, zarządcy infrastruktury oraz grupy PKP S.A. Zespół działa pod przewodnictwem Prezesa UTK.

Celem zespołu jest bieżące reagowanie na zgłoszone przez osoby z niepełnosprawnością problemy oraz wdrażanie spójnych, jednolitych rozwiązań ukierunkowanych na poprawę obsługi osób z niepełnosprawnością. W trakcie spotkań Zespołu omawiane są między innymi problemy systemowe na linii zarządca – przewoźnik oraz współpraca pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w udzielanie

pomocy. Rozpoczęto m.in. prace nad ujednoliceniem procedur obsługi osób z niepełnosprawnością oraz wdrożeniem wspólnego, internetowego formularza zgłoszeniowego w zakresie potrzeby pomocy podczas podróży.

W 2019 r. głównymi obszarami prac Zespołu było wyposażenie stacji kolejowych w urządzenia ułatwiające osobom z niepełnosprawnością wsiadanie do pociągów oraz jednolity formularz zgłoszenia podróży. Obecnie na całej polskiej sieci kolejowej dostępnych jest jedynie kilka mobilnych platform, które ułatwiają wejście lub wyjście z pociągu na peron osobom poruszającym się na wózkach. W związku z tym Prezes UTK wystąpił do PKP PLK S.A. z propozycją wyposażenia stacji kolejowych w urządzenia, które w innych krajach zachodniej Europy są już standardem.

Kolejną inicjatywą Zespołu jest wdrożenie przez wszystkich przewoźników pasażerskich jednolitego, internetowego formularza w celu ułatwienia osobom z niepełnosprawnością i ich opiekunom zgłoszenia potrzeby pomocy podczas podróży. Taki formularz umożliwiłby pasażerom złożenie w jednym miejscu zgłoszenia dotyczącego pomocy podczas podróży – niezależnie od tego, ilu przejazdów takie zgłoszenie będzie dotyczyło.

Zespół ds. Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin

Prezes UTK uczestniczy także w pracach Zespołu ds. Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin. Jest to powołany w 2016 r. przez Prezesa Rady Ministrów organ pomocniczy Rady Ministrów, do którego zadań należy między innymi opracowanie kompleksowych rozwiązań w zakresie poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin z uwzględnieniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Do zadań rządowego zespołu należy także opracowanie propozycji rozwiązań legislacyjnych i systemowych mających na celu poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin.

Badanie satysfakcji podróżnych

W ramach działań informacyjnych Urząd Transportu Kolejowego opracował szczegółową ankietę mającą na celu zbadanie satysfakcji podróżnych z funkcjonowania transportu kolejowego w Polsce. Od 17 kwietnia 2019 r. do 15 lipca 2019 r. była ona zamieszczona na stronie internetowej UTK. W interaktywnym badaniu wzięło udział 5646 respondentów, w tym około 630 osób z różnymi niepełnosprawnościami, dla których przygotowano dodatkowy zestaw pytań pozwalający ocenić skuteczność dostosowania kolei do potrzeb niniejszej grupy ankietowanych. Celem uzupełniającym badania było m.in. uzyskanie wiedzy o niedogodnościach w zakresie obsługi podróżnych z niepełnosprawnościami przez przewoźników oraz zarządców infrastruktury kolejowej i dworcowej. Pozyskane informacje stanowią będą podstawę do przygotowania dalszego planu systemowych oraz doraźnych kontroli realizowanych przez urząd.

Działania z zakresu społecznej odpowiedzialności

W 2019 r. UTK opublikował Raport Społecznej odpowiedzialności za 2018 r. i po raz kolejny brał udział w konkursie Raporty społeczne organizowanym przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu. Raport stanowi zbiór doświadczeń urzędu z zakresu społecznej odpowiedzialności i zrównoważonego rozwoju. Działania społecznie odpowiedzialne podejmowane w 2019 r. także dotyczyły osób z niepełnosprawnością i skierowane były zarówno do pracowników urzędu (m.in. wsparcie tłumacza języka migowego), jak i w stosunku do pasażerów czy interesantów urzędu.

W ramach Festiwalu Kultury bez Barier w UTK odbyły się zajęcia Kampanii Kolejowe ABC dostępne dla uczniów głuchych i niedosłyszących. W lekcji uczestniczyły dzieci z Instytutu Głuchoniemych im. Jakuba Falkowskiego w Warszawie. Ponadto w ramach tej samej kampanii została opracowana gra edukacyjna „Kolejowe ABC” w Polskim Języku Migowym. Gra w interaktywny sposób bawi i uczy, rozwijając kreatywnie dzieci oraz młodzież. Jednocześnie za jej pomocą w instynktowny sposób młodzi ludzie przyswajają zasady bezpieczeństwa i prawidłowe zachowania na terenach kolejowych.

Działania te stanowią realizację prawa do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, prawa do pracy na otwartym rynku pracy, prawa do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie transportu lotniczego

w odniesieniu do transportu lotniczego kwestie równego traktowania osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej regulowane są w obszarze Unii Europejskiej przepisami rozporządzenia (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. *w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą* (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 1), zwanego dalej „Rozporządzeniem 1107/2006”. Celem niniejszego aktu prawnego jest zapewnienie, aby osoby niepełnosprawne oraz osoby o ograniczonej sprawności ruchowej miały takie samo prawo, jak wszyscy inni obywatele, do swobodnego przemieszczania się środkami transportu lotniczego, wolności ich wyboru i braku dyskryminacji.

Urząd Lotnictwa Cywilnego podejmuje działania na rzecz ochrony praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą także na podstawie ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2019 r. poz. 1580, z późn. zm.). Zgodnie z art. 205a ust. 1 tej ustawy Prezes ULC kontroluje m.in. przestrzeganie przepisów rozporządzenia 1107/2006, a w szczególności zobowiązany jest do rozpatrywania skarg pasażerów.

Komisja Ochrony Praw Pasażerów (KOPP) kontroluje przestrzeganie przepisów Rozporządzenia 1107/2006.

W 2019 r. wpłynęła do KOPP tylko jedna skarga na niewłaściwą obsługę pasażera niepełnosprawnego, a mianowicie na brak asysty podczas opuszczania pokładu samolotu.

Postępowanie administracyjne w tej sprawie nie jest jeszcze zakończone.

Urząd Lotnictwa Cywilnego opublikował przewodnik dla pasażerów niepełnosprawnych: <https://ulc.gov.pl/pl/prawa-pasazera/przewodnik-dla-oasazerow-niepelnosprawnych> Kontrole przewoźników oraz portów lotniczych wykonywane w latach ubiegłych wykazały, że prawa osób niepełnosprawnych w transporcie lotniczym są przestrzegane na bardzo wysokim poziomie. KOPP nadzoruje wypełnianie obowiązków ww. podmiotów w zakresie posiadania odpowiedniej infrastruktury naziemnej oraz sprzętów użytkowych (wózki inwalidzkie, kule, ambulify, itp.) dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową oraz niepełnosprawnych. Regularnie kontrolowane były porty lotnicze pod kątem przeprowadzania szkolenia pracowników w zakresie pomocy pasażerom z niepełnosprawnością (PRM).

KOPP potwierdził publikowanie przez ww. podmioty na swoich stronach internetowych informacji oraz zasad dobrego postępowania w obsłudze pasażerów z niepełnosprawnością (PRM).

Niska liczba skarg złożonych do KOPP dot. pasażerów z niepełnosprawnością (3-4 skargi na przestrzeni kilku lat), z czego większość zakończona stwierdzeniem braku naruszenia prawa) świadczy o wysokim poziomie przestrzegania praw osób niepełnosprawnych w transporcie lotniczym.

Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój ruchu lotniczego w Polsce oraz przeprowadzone kontrole zarówno przewoźników lotniczych, jak i zarządzających portami lotniczymi, należy stwierdzić, iż środowisko lotnicze podchodzi do zagadnienia z należytą uwagą i starannością, eliminując bariery i podnosząc komfort podróży osobom niepełnosprawnym lub osobom o ograniczonej sprawności ruchowej.

Departament Ochrony w Lotnictwie Cywilnym w Urzędzie Lotnictwa Cywilnego realizuje na bieżąco zadania podnoszące świadomość społeczną w zakresie praw osób z niepełnosprawnością podróżujących drogą lotniczą poprzez wskazywanie na potrzeby osób niepełnosprawnych w czasie szkoleń oraz spotkań konsultacyjnych dla osób odpowiedzialnych za kontrole bezpieczeństwa na lotniskach.

Przedstawiciele ULC na stałe uczestniczą w pracach grupy roboczej ds. osób z niepełnosprawnością Europejskiej Konferencji Lotnictwa Cywilnego (ECAC) w zakresie projektowanych rozwiązań legislacyjnych i wytycznych w celu skutecznego stosowania ułatwień dla osób z niepełnosprawnością w transporcie lotniczym, w szczególności Dokument 30 EC AC .

W 2019 r. przedstawiciel Departamentu Ochrony w Lotnictwie Cywilnym w Urzędzie Lotnictwa Cywilnego współpracował w ramach prac Komitetu Regulacyjnego ds. Ochrony Lotnictwa Cywilnego Komisji Europejskiej w zakresie uzgodnienia europejskiej karty „Medical Awareness Card ”, która ma służyć podniesieniu świadomości służb odpowiedzialnych za kontrole bezpieczeństwa na lotniskach i wskazaniu na szczególne potrzeby osób wyposażonych w pompy insulinowe i inne sprzęty wspomagające cukrzyków w celu zastosowania właściwych

metod kontroli, nienaruszających sprawności sprzętu medycznego oraz prawa do prywatności, poszanowania godności i prawa do kontroli w miejscu odosobnionym. W trakcie uzgodnień reprezentant Polski w Komitecie zwrócił uwagę na konieczność rozszerzenia zakresu schorzeń wskazanych w karcie o osoby z wyłonią stomią, które były przedmiotem zainteresowania ULC w zakresie stosowania ułatwień podczas podróży lotniczych w 2017 r. Reprezentant Urzędu Lotnictwa Cywilnego w Komitecie Regulacyjnym ds. Ochrony Lotnictwa Cywilnego KE podzielił się doświadczeniami z 2017 r w zakresie wprowadzenia karty stomika, co zostało przyjęte z zainteresowaniem przez kraje członkowskie Komitetu. Katalog schorzeń wyszczególnionych w Medical Awareness Card będzie poszerzony, a karta ma być przetłumaczona na wszystkie języki Unii Europejskiej.

Komisja Ochrony Praw Pasażerów we współpracy z Departamentem Ochrony i Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym realizował szereg zadań mających na celu podniesienie świadomości społecznej w zakresie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą, jak również pogłębienie wiedzy na temat tego zagadnienia mające skutkować ciągłym udoskonalaniem rozwiązań legislacyjnych w powyższym zakresie, poprzez prowadzenie korespondencji z przewoźnikami lotniczymi oraz zarządzającymi portami lotniczymi głównie dotyczącej przestrzegania przez nich przepisów Rozporządzenia 1107/2006, udzielanie informacji indywidualnym pasażerom oraz mediom w zakresie praw osób niepełnosprawnych, uaktualnianie zawartości strony internetowej ULC (www.ulc.gov.pl) w zakresie praw osób niepełnosprawnych, w tym poprzez umieszczanie krajowych, unijnych, jak i międzynarodowych aktów prawnych oraz specjalnego przewodnika.

Pracownicy Urzędu są przeszkoleni w zakresie współpracy z pracownikiem i klientem z niepełnosprawnościami. Szkolenia oraz działania informacyjne ukierunkowane na zwalczanie stereotypów oraz podnoszenie świadomości dotyczącej praw i godności osób niepełnosprawnych oraz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych są prowadzone cyklicznie.

Inne działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Program pilotażowy Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Aktywny Samorząd”

Celem głównym programu było wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

W 2019 r. w ramach Modułu I dotyczącego likwidacji barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, realizowane były następujące formy wsparcia:

- Obszar A – likwidacja bariery transportowej:
 - Zadania: 1 i 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - Zadania: 2 i 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy;

- Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:
 - Zadania: 1, 3 i 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
 - Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego;
- Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:
 - Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
 - Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
 - Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego;
- Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

Na realizację dofinansowań w module I w 2019 r. PFRON wydatkował kwotę 87.239.137,56 zł, w ramach której wsparciem objęto 11.779 osób.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, został omówiony w punkcie „Nauka w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej”.

Rada Nadzorcza Funduszu w grudniu 2018 r. wprowadziła oczekiwane przez środowisko osób niepełnosprawnych zmiany w programie. Od 2019 r. pomoc w programie otrzymuje kolejna grupa osób wykluczonych w dostępie do komunikacji i informacji. Koresponduje to z celami przewidzianymi w programie rządowym DOSTĘPNOŚĆ PLUS oraz ze zmianami wprowadzonymi w 2018 r. w ustawie o kierujących pojazdami.

Główne zmiany wprowadzone w 2019 r.:

- osoby z dysfunkcją słuchu otrzymują pomoc w:
 - uzyskaniu prawa jazdy,
 - zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego,
 - szkoleniu z obsługi nabytego w programie sprzętu elektronicznego.
- nowi adresaci programu z dysfunkcją wzroku (z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności) otrzymują pomoc w:
 - zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego,

- szkoleniu z obsługi nabytego w programie sprzętu elektronicznego.
- osoby z dysfunkcją ruchu otrzymują pomoc w:
 - zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym.
- wznowiono pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (po czterech latach przerwy).
- zwiększono maksymalną kwotę dofinansowania w poniższych zadaniach:
 - oprzyrządowanie samochodu dla osoby z dysfunkcją narządu ruchu - z kwoty 8.000 zł do 10.000 zł,
 - sprzęt elektroniczny lub jego elementy, oprogramowanie:
 - dla osoby niewidomej – z 20.000 zł do 24.000 zł, z czego na urządzenia brajlowskie z 12.000 zł do 15.000 zł,
 - dla pozostałych osób z dysfunkcją narządu wzroku - z kwoty 8.000 zł do 9.000 zł,
 - utrzymanie sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym - z kwoty 3.000 zł do 3.500 zł,
 - naliczenia dodatku w Module II, o:
 - ✓ 300 zł – w przypadku, gdy wnioskodawca pobiera naukę jednocześnie na dwóch (lub więcej) kierunkach studiów/nauki,
 - ✓ 200 zł – w przypadku, gdy wnioskodawca studiuje w przyspieszonym trybie,
 - ✓ 300 zł – w przypadku, gdy wnioskodawcą korzysta z usług tłumacza języka migowego,
 - ✓ 800 zł - w przypadku, gdy wnioskodawca posiada podpis elektroniczny/Profil Zaufany na platformie ePUAP i złoży wniosek o dofinansowanie w formie elektronicznej w Systemie Obsługi Wsparcia (SOW).
- zwiększono wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w gospodarstwie domowym (z kwoty 583 do kwoty 764 zł netto), uprawniającego do:
 - dofinansowania pełnej opłaty za naukę (czesne) na pierwszym kierunku, gdy opłata ta wynosiła więcej niż 3.000 zł, a także dofinansowania w wysokości ponad 1.500 zł na drugim i kolejnym kierunku,
 - zwolnienia z udziału własnego w kosztach opłaty za naukę (czesne).

Program wyrównywania różnic między regionami III

Program wyrównywania różnic między regionami III, w zakresie:

- obszaru b – likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy,
- obszaru d – likwidacji barier transportowych.

celami operacyjnymi programu są:

- w obszarze b - zwiększenie dostępności dla osób niepełnosprawnych urzędów, placówek edukacyjnych oraz środowiskowych domów samopomocy,

- zmniejszenie barier transportowych, które napotykają osoby niepełnosprawne.

W ramach obszaru B uprawnione podmioty mogą ubiegać się o likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania. W 2019 r. w obszarze B programu PFRON wypłacił kwotę 6.761.741,91 zł, na likwidację barier w 2 środowiskowych domach samopomocy,

20 urzędach szczebla powiatowego i 127 placówkach edukacyjnych.

W ramach obszaru D programu uprawnione podmioty mogą ubiegać się o dofinansowanie zakupu fabrycznie nowych pojazdów do przewozu osób niepełnosprawnych (mikrobusów bądź autobusów). W 2019 r. w obszarze D programu PFRON wypłacił kwotę 33.937.348,43 zł, na dofinansowanie

294 mikrobusów oraz 55 autobusów.

Ponadto w 2019 r. wprowadzono do programu pomoc finansową na inwestycje dotyczące zapewnienia dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych. Wsparcie to dostępne jest w ramach nowego obszaru A „Programu wyrównywania różnic między regionami III”.

Pomoc udzielana jest na przystosowanie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych zarządzanych przez gminy, товариства будownицтва сполечного, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe. Inwestycja ma zapewnić dostępność do co najmniej dwóch lokali, w których mieszkają osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu. Dofinansowanie może wynieść nawet 165.000 zł. Z racji uruchomienia przyjmowania wniosków w październiku 2019 r. w ramach obszaru A nie wypłacono środków finansowych.

Projekt pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”

Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.

Celem projektu jest ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób z potrzebami wsparcia w zakresie mobilności poprzez zapewnienie przez jednostki samorządu terytorialnego usług indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawę dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Projekt ma charakter grantowy. Granty zostaną przyznane wyłonionym w konkursie jednostkom samorządu terytorialnego: gminom, związkom i porozumieniom gmin oraz powiatom, związkom i porozumieniom powiatów, w których nie jest oferowana usługa typu door-to-door.

W wyniku realizacji projektu 150 jednostek samorządu terytorialnego uruchomi usługę indywidualnego transportu door-to-door oraz wprowadzonych zostanie 160 usprawnień w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych.

Realizację projektu zaplanowano na okres 43 miesięcy – od 1 sierpnia 2019 r. u do 28 lutego 2023 r.

Podstawą realizacji jest umowa o dofinansowanie projektu podpisana 7 sierpnia 2019 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Całkowity budżet projektu wynosi 53 749 996,82 zł, w tym:

- środki z budżetu UE - 45.300.497,31 zł,
- środki z budżetu państwa - 8.449.499,51 zł.

Wszystkie działania są realizowane zgodnie z harmonogramem. W okresie sprawozdawczym zrealizowano m. in. następujące działania:

- powołano zespół ekspertów ds. współtworzenia procedur, narzędzi i dokumentacji konkursowej dla jednostek samorządu terytorialnego,
- rozpoczęto prace związane z przygotowaniem założeń funkcjonalnych i technicznych elektronicznego generatora wniosków, rozliczeń i sprawozdań, przeznaczonego do obsługi konkursu grantowego,
- przeprowadzono i rozstrzygnięto postępowanie na świadczenie usług badawczych, doradczych, opracowań eksperckich oraz organizacji spotkań konsultacyjnych, służących przygotowaniu dokumentacji konkursowej i przeprowadzeniu konkursu grantowego dla jednostek samorządu terytorialnego. Wyłonionemu Wykonawcy zlecono m.in.: wykonanie badań rynku usług indywidualnego transportu door-to-door, opracowanie zestawienia istniejących modeli świadczenia ww. usług transportowych, opracowanie minimalnych wymogów związanych ze standaryzacją usług door-to-door i realizacją dostosowań architektonicznych w budynkach wielorodzinnych, przygotowanie pełnej dokumentacji konkursu grantowego dla jednostek samorządu terytorialnego.

Na realizację projektu w 2019 r. u zaplanowano środki w łącznej wysokości 164.219,00 zł, w tym:

- środki UE 138.403,77 zł (§2447),
- środki z budżetu państwa 25.815,23 zł (§ 2449).

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 120.456,62 zł (73,35% przyznanego limitu), w tym:

- środki UE 101.520,81 zł (§2447),
- środki z budżetu państwa 18.935,81 zł (§ 2449).

Działania w zakresie dostępu do technologii cyfrowych i aktywnego uczestnictwa w kulturze cyfrowej

Narzędzie informatyczne System obsługi wsparcia finansowanego ze środków PFRON (System SOW) obsługuje programy celowe i zadania, których bezpośrednia realizacja odbywa się w jednostkach samorządu terytorialnego. Aplikacja obsługuje program Rady Nadzorczej PFRON – Aktywny Samorząd oraz zestaw zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej określonych w ustawie o *rehabilitacji* (...) i aktach wykonawczych. System został wytworzony w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014 – 2020, Oś Priorytetowa nr 2 „E-administracja i otwarty rząd”, Działanie nr 2.1 „Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych”.

System SOW wykorzystuje funkcjonalność tłumacza języka migowego (uruchomioną na witrynie PFRON), która umożliwia komunikację niesłyszących Użytkowników Systemu SOW z konsultantami infolinii SOW.

Funkcjonalność jest możliwa do wywołania po naciśnięciu przycisku oznaczonego symbolem języka migowego – piktogram znajduje się w górnej części ekranu (<https://sow.pfron.org.pl/>). Funkcjonalność umożliwia połączenie się z tłumaczem języka migowego na żywo, który dzięki komunikacji wideo pośredniczy w rozmowie z infolinią SOW.

W produktach projektu publikowane są także materiały multimedialne. Poddawane są one adaptacji dla osób niesłyszących umieszczając w nich napisy i tłumaczenie na język migowy. Dla tych osób udostępniona jest także funkcjonalność tłumacza online. Daje to możliwość połączenia się z tłumaczem języka migowego, który dzięki komunikacji wideo pośredniczy w rozmowie z infolinią SOW.

Działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych w likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych

W ramach środków PFRON przekazywanych do samorządów powiatowych wg algorytmu, osoby niepełnosprawne ubiegające się o dofinansowanie złożyły w 2019 r. u 32.187 wniosków na łączną kwotę 225.392.544,00 zł. Starostowie 376 powiatów podpisali 18.944 umowy na wartość 70.807.578,00 zł. Beneficjentom w liczbie 18.101 osób zostały wypłacone środki na likwidację barier w kwocie 66.542.975 zł, z tego:

- barier architektonicznych w kwocie 38.996.548,00 zł (59,0%) dla 5.826 osób – średnie dofinansowanie 6.693,54 zł,
- barier w komunikowaniu się w kwocie 9.110.442,00 zł (14,0%) dla 5.469 osób – średnie dofinansowanie 1.665,83 zł,
- barier technicznych w kwocie 18.435.985,00 zł (27,0%) dla 6.806 osób - średnie dofinansowanie 2.708,79 zł.

W ogólnej liczbie 18.101 osób niepełnosprawnych, które skorzystały z dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych stanowiły:

- 15.289 dorosłe osoby niepełnosprawne,
- 2.812 dzieci i młodzież niepełnosprawna,
- w tym:
 - 6.150 mieszkańców wsi,
 - 8.180 kobiet.

Działania Centralnego Instytutu Ochrony Pracy

W ramach Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” – IV etap okres realizacji: lata 2017-2019 – CIOP wdrożył projekt Badawczo-szkoleniowy symulator samochodu o masie do 3,5 tony do badania urządzeń wspomagających kierowanie pojazdem przez osoby z wybranymi niepełnosprawnościami ruchowymi lub ubytkiem słuchu.

Celem zadania było opracowanie nowych narzędzi wspomagających zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami (dysfunkcją narządu ruchu i/lub ubytkiem słuchu) o zróżnicowanej etiologii, zarówno wrodzonymi jak i nabytymi.

W 2019 r. zakończono budowę symulatora jazdy samochodem dla osób z niepełnosprawnością ruchową i słuchową. Symulator składa się z uproszczonego kokpitu samochodu wyposażonego w wybrane urządzenia adaptacyjne umożliwiające osobom z niepełnosprawnościami prowadzenie „wirtualnego” samochodu. Jest to samochód w klasie do 3,5 tony dmc typu minivan z automatyczną skrzynią biegów. W celu zwiększenia realizmu symulacji kokpit umieszczono na ruchomej platformie o 6-u stopniach swobody. Symulacja jazdy może odbywać się z wykorzystaniem gogli - stereoskopowych okularów projekcyjnych (ang. Head Mounted Display) lub projekcji ekranowej wykorzystującej trzy ekrany. Opracowana aplikacja symulatora zawiera wirtualne środowisko, które umożliwia jazdę w terenie miejskim oraz niezabudowanym, po różnego typu drogach, z sygnalizacją świetlną, autonomicznie poruszającymi się samochodami oraz awatarami ludzi. Osoby poruszające się na wózkach mają możliwość skorzystania z symulatora dzięki podestowi. Wyniki analizy statystycznej otrzymanych danych pokazują brak istotnych statystycznie różnic w ocenie tego stanowiska pomiędzy grupami osób z niepełnosprawnością i w pełni sprawnych. Użyteczność badanych rozwiązań oceniono na poziomie ponad średniej tj. 74 (w skali od 0 do 100). Stosowana technologia symulatora jest akceptowalna przez potencjalnych użytkowników na poziomie 4.45 (w skali 1-7) dzięki wysokiej ocenie realizmu symulacji i ponad średnim poziomie poczucia obecności przestrzennej. Dokonano prezentacji stanowiska podczas seminarium informacyjnego i weryfikującego opracowane materiały informacyjne, w którym uczestniczyli członkowie fundacji i stowarzyszeń wspomagających osoby niepełnosprawne, osoby niepełnosprawne i pełnosprawne (w tym pracownicy: Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji i Fundacji Integracja), przedstawiciele firm realizujących dostosowanie samochodów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (Emico, Cebron, Efektor) oraz pracownicy Instytutu Transportu Samochodowego i firmy ETC-PZL Aeospace Industries.

Stosowanie tego typu symulatorów jazdy przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami to działania, które mogą pomóc w przełamaniu barier istniejących w świadomości tych osób związanych z możliwością zdobycia prawa jazdy lub korzystania z dostosowanego samochodu osobowego. Symulatory tego typu pomagają w testowaniu możliwości ruchowych osób w trakcie kierowania samochodem zaadaptowanym do ich potrzeb. Zaletą tego typu symulatorów jest to, że uczestnik symulacji w sposób bezpieczny (dla siebie, potencjalnych użytkowników dróg oraz sprzętu) testuje konkretne rozwiązania adaptacyjne jednocześnie zwiększając doświadczenie w kierowaniu pojazdu, a zdobyte umiejętności w trakcie symulacji zmniejszają czas szkolenia w rzeczywistych warunkach. Ponadto daje możliwość testowania nowych rozwiązań w dziedzinie adaptacji pojazdów oraz przeciwdziałania ograniczeniom mobilności osób z niepełnosprawnościami.

W celu upowszechnienia:

- opracowano materiały informacyjne nt. wykorzystywania symulatora do wspomagania osób z niepełnosprawnościami ruchowymi i sensorycznymi w zdobywaniu kompetencji w zakresie prowadzenia samochodu osobowego, udostępnione w serwisie CIOP-PIB, pod adresem: <https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/file/88334/2019100302435&Materialy-informacyjne-2-G-18-J-Jankowski.pdf>
- wydano ulotkę informacyjną pt. „Badawczo-szkoleniowy symulator samochodu o masie do 3,5 tony do badania urządzeń wspomagających kierowanie pojazdem przez osoby z wybranymi niepełnosprawnościami ruchowymi lub ubytkiem słuchu”
- wygłoszono referat – *Badawczo-szkoleniowy symulator jazdy samochodem o masie do 3,5 tony dedykowany kierowcom niepełnosprawnym ruchowo* podczas konferencji XXIII Międzynarodowa Szkoła Komputerowego Wspomagania Projektowania, Wytwarzania i Eksploatacji, Pisz, 13-17.05.2019 r.
- opublikowano artykuł pt. „Badawczo-szkoleniowy symulator jazdy samochodem o masie do 3,5 tony dla osób z niepełnosprawnością ruchową”, 2019, 8-9:571-573 <https://doi.org/10.17814/mechanik.2019.8-9.69>.

Działania Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego

W 2019 r. pracownicy Urzędu brali udział w pracach Rady Dostępności, której zadaniem jest współtworzenie najlepszych rozwiązań prowadzących do zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej oraz określanie kierunków i sposobu realizacji Programu Dostępność Plus, a także w realizacji działań aktywizacyjnych w ramach modułu I „Instytucje” programu „Stabilne Zatrudnienie”.

Ponadto, uczestniczyli w projekcie „Bliżej Dostępności” - szkoleniu dla pracowników administracji publicznej z zakresu dostępności przestrzeni i budynków dla osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo dla pracowników Urzędu przeprowadzono warsztaty wewnętrzne z komunikacji w aspekcie obsługi klienta z niepełnosprawnością.

W 2019 r. pracownicy GUNB przeprowadzili 16 kontroli obiektów handlowych ze stacjami paliw, podczas których dokonano ustaleń w zakresie dostępności obiektów budowlanych dla osób z niepełnosprawnościami. W większości z nich wykazano brak spełnienia wymogów rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Najczęściej występujące nieprawidłowości polegały na:

- braku wyznaczenia miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych,
- stosowaniu zbyt wysokich progów przy wejściach do budynków,
- braku zapewnienia pomieszczeń higienicznosanitarnych przeznaczonych do korzystania również przez osoby niepełnosprawne bądź brak spełniania wymagań stawianych tym pomieszczeniom (w zakresie powierzchni manewrowej).

Dane o dokonanych ustaleniach każdorazowo przekazywano do organów właściwych do podjęcia działań, w celu doprowadzenia skontrolowanych obiektów do stanu zgodnego z prawem. Działania te są na bieżąco monitorowane.

Ponadto, w związku z wnioskami o kontrolę w 2 sprawach indywidualnych z zakresu dostępności do budynków (budynku mieszkalnego wielorodzinnego i budynku użyteczności publicznej) dla osób z niepełnosprawnościami w 2019 r. monitorowane były również te sprawy.

W 2019 r. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego w ramach uzgodnień wewnątrzresortowych ówczesnego Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju opiniował:

- projekt ustawy o dostępności, której celem jest określenie środków służących
 - zapewnieniu dostępności dla osób niepełnosprawnych, umożliwiającym im
 - udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami, oraz
 - obowiązków podmiotów publicznych w tym zakresie,
- projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw,
- projekt rozporządzenia Ministra Inwestycji i Rozwoju zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

„Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania”

W 2019 r. kontynuowano działania w ramach projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania.” W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, w celu realizacji rekomendacji utworzono zespół ds. ich wdrożenia oraz opracowano „Program zarządzania zasobami ludzkimi w KPRM na lata 2019-2021”. Pracujemy nad wdrożeniem rekomendacji.

Ministerstwo Finansów podkreśla, iż spośród 51 instytucji objętych monitoringiem (17 ministerstw oraz 34 pozostałych instytucji) tylko 11 podmiotów zrealizowało 100% rekomendacji, które wskazano do wdrożenia w trakcie projektu, w tym tylko 3 Ministerstwa, jednym z nich było Ministerstwo Finansów.

Ministerstwo Aktywów Państwowych dokłada wszelkich starań zmierzających do wprowadzenia rekomendacji z Raportu końcowego z monitoringu wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonego w ramach projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Monitoring wdrażania”. W tym zakresie podejmowane są działania, aby informacje udostępniane były w języku łatwym do czytania i zrozumienia. Celem jest stworzenie spójnego, przyjaznego i profesjonalnego sposobu komunikowania się urzędu z obywatelami. Wszelkie instrukcje, prezentacje, podręczniki dotyczące sposobów redagowania tekstów w prostym języku dostępne są dla pracowników ministerstwa. Należy wskazać, że ministerstwo jest jednym z sygnatariuszy porozumienia na rzecz stosowania prostego języka. Deklaracja „Prosto i Kropka” została podpisana w dniu 3 października 2018 r.

„Raport końcowy z monitoringu wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami” zawierał kilka rekomendacji krótkoterminowych, których zastosowanie w Głównym Urzędzie Statystycznym zostało zweryfikowane przez audytorów Zespołu Monitorującego w lutym 2019 r.

W wyniku tych działań podpisany został Raport weryfikujący realizację rekomendacji krótkoterminowych wypracowanych wspólnie w ramach projektu. Zgodnie z sugestią audytorów, w trakcie konsultacji społecznych dotyczących zakresu badań statystycznych, powinny zostać uwzględnione aktywne formy konsultacji np. spotkania, seminaria, fokusy. Wskazany byłby również szerszy dialog z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami. W związku z powyższym wystosowano pismo z dnia 25 kwietnia 2019 r. zwrócił się do odpowiednich jednostek służb statystyki publicznej o uwzględnienie wskazanych rekomendacji w planowaniu i przeprowadzaniu konsultacji społecznych z zakresu prac dotyczących badań tematyki niepełnosprawności oraz w odniesieniu do tematyki niepełnosprawności w Narodowym Spisie Powszechnym.

Również Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego kontynuowała w 2019 r. realizację rekomendacji zawartych w "Raporcie...".

W październiku 2019 r. powstała zbiorcza informacja o stanie realizacji w 2019 r. u zaleceń zawartych w ww. Raporcie.

Zalecenia przedstawione w Raporcie, które Kasa zobowiązała się wdrożyć do marca 2024 r. u, dotyczą następujących obszarów:

- 1) dostępności architektonicznej,
- 2) dostosowania form informacji do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Poszczególne jednostki organizacyjne Kasy kontynuowały realizację tych zaleceń w 2019 r.

W związku z udziałem w projekcie w Służbie Więziennej w 2019 r. wdrożono zmiany takie, jak: dodatkowe ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami wprowadzone na oficjalnej stronie Służby Więziennej, BIP czy też udogodnienia architektoniczne umożliwiające swobodne poruszanie się tych osób po budynku Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

W ramach realizacji rekomendacji wskazanych w raporcie z audytu monitoringu wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w Urzędzie Transportu Kolejowego wprowadzone zostały następujące procedury wewnętrzne usprawniające obsługę osób z niepełnosprawnościami:

- procedura udostępniania informacji i dokumentów w formacie PDF,
- procedura udostępniania dokumentów w języku migowym,
- procedura udostępniania informacji w druku powiększonym,
- procedura udostępniania informacji i dokumentów w alfabecie Braille'a,
- procedura udostępniania dokumentów w języku łatwym do rozumienia i czytania.

Projekty realizowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

„Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania”

Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER), Działanie 4.1 Innowacje społeczne

Celem projektu jest stworzenie warunków do podniesienia poziomu integracji społecznej osób z niepełnosprawnością wzroku, poprzez opracowanie i przetestowanie kompleksowego systemu służącego zapewnieniu osobom niewidomym w Polsce dostępu do psów przewodników oraz włączenie go do polityk publicznych w obszarze rehabilitacji społecznej osób niewidomych. W efekcie realizacji projektu wyszkolonych i przekazanych zostanie co najmniej 48 psów.

Realizację projektu zaplanowano na okres 48 miesięcy – od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2022 r.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami na podstawie umowy partnerskiej nr 2019/03/617 z dn. 22.03.2019 r.:

- Polski Związek Niewidomych, Zarząd Główny z siedzibą w Warszawie
- Fundacja na rzecz Osób Niewidomych LABRADOR PIES PRZEWODNIK z siedzibą w Poznaniu
- Fundacja „Psie Serce” z siedzibą w Pile (Partner w dn. 11.10.2019 r. poinformował o rezygnacji ze wspólnej realizacji projektu)
- Fundacja „PIES PRZEWODNIK” z siedzibą w Warszawie
- Fundacja VIS MAIOR z siedzibą z siedzibą w Warszawie

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych w projekcie wynosi 12.245.381,50 zł, w tym.

- środki UE: 11.546.170,22 zł,
- środki z budżetu państwa: 699.211,28 zł.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano:

1. Powołano podzespoły do opracowania standardów: podzespół ds. wolontariatu, ds. psa przewodnika, szkolenia trenerów i podnoszenia kompetencji instruktorów, hodowli oraz przekazywania PP, ds. formalno-instytucjonalnych. Przeprowadzono również procedurę wyłonienia wykonawcy w zakresie fundraisingu, w tym opracowania standardu fundraisingu.
2. Przeprowadzono postępowanie i wyłoniono organizatora wizyt studyjnych. Skontaktowano się ze szkołami w Chorwacji i Czechach, uzgodniono program merytoryczny. Pierwsza wizyta odbyła się w dniach 26-28 czerwca 2019 r. w Chorwacji. Druga wizyta miała miejsce w Czechach w dniach 8-10.07.2019 r.
3. Dokonano tłumaczeń pisemnych materiałów otrzymanych podczas wizyt studyjnych, jak również innych materiałów związanych ze szkoleniem psów przewodników.
4. Przeprowadzono przetarg unijny na wybór wykonawcy narzędzia informatycznego. Dokonano oceny złożonych ofert.
5. Przeprowadzono konsultacje wypracowanych standardów. Informację zamieszczono na stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych. Materiały przekazano również do Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. W wyniku konsultacji zgłoszone zostały uwagi do standardu

- dot. wolontariatu – zgłoszone uwagi zostały uwzględnione. Po okresie konsultacji eksperci dopracowali standardy pod kątem ich wewnętrznej spójności.
6. Opracowano analizę stanu prawnego w Polsce dotyczącego psów przewodników, w tym stanu prawnego w zakresie dostępności dla osób niewidomych i słabowidzących z psami przewodnikami przestrzeni i obiektów użyteczności publicznej oraz miejsc pracy.
 7. Przeprowadzono rekrutację: instruktorów, trenerów rodzin zastępczych, aplikantów, wolontariuszy tzw. rodziny zastępcze.
 8. Wolontariusze przeszli szkolenie wprowadzające, a następnie podpisano z nimi porozumienia wolontariackie, w oparciu o które przekazane zostały im psy. U wolontariuszy przebywa 18 psów.
 9. Rozpoczęto szkolenie aplikantów – w okresie sprawozdawczym odbyły się dwa zjazdy dwudniowe. Podczas pierwszego zjazdu przeprowadzono badanie pretestem, który został przygotowany przez eksperta ds. ewaluacji w projekcie. Aplikanci zostali zapoznani z tematyką dot. kynologii (24h).
 10. Przeprowadzono spotkanie warsztatowe w dniu 16.11.2019 dla instruktorów, opiekunów merytorycznych, trenerów rodzin zastępczych dot. stosowania standardów. Podczas spotkania poruszane były kwestie m. in. dokumentowania działań.
 11. Dokonano zakupu szczeniąt w ilości 19 sztuk, które zostały przekazane do wolontariuszy. Jeden z psów przebywa u instruktora, ze względu na wycofanie się jednego z wolontariuszy. Psy zostały poddane testom, przygotowane zostały raporty z audytów.
 12. Prowadzone są działania związane ze szkoleniem psów u wolontariuszy. Odbywają się spotkania indywidualne oraz grupowe z trenerami zgodnie z zapisami standardów. Na bieżąco są przygotowywane raporty miesięczne z postępów w szkoleniu dla każdego psa.
 13. Prowadzono działania związane z wyborem ofert na dostawę karmy, akcesoriów, wyposażenia dla psów, jak również na usługi weterynaryjne. W wielu przypadkach niestety nie udało się pozyskać żadnych ofert, pojawiły się też problemy z podpisaniem umów przez oferentów.
 14. Rozpoczęto proces wyboru fundraiserów.
 15. Przygotowano raport metodologiczny wraz z narzędziami do prowadzenia ewaluacji. Przygotowano również pretesty dla aplikantów. Partnerzy na bieżąco przekazują uwagi do standardów wg przygotowanego formularza.
 16. Powołany został Komitet Sterujący projektem, w skład którego weszli przedstawiciele każdego z Partnerów oraz Lidera. W dniu 13.06.2019 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Komitetu Sterującego, zaś drugie miało charakter obiegowy i dotyczyło zatwierdzenia wypracowanych standardów szkolenia psów przewodników w dniu 13.09.2019 r.

W 2019 r. zostały poniesione wydatki w kwocie: 1.352.548,49 zł, w tym:

- 1) wypłacone transze dla Partnerów w łącznej kwocie 1.071.760,00 zł,
- 2) wydatki po stronie PFRON w kwocie 280.788,49 zł.

Na realizację projektu w 2019 r. zaplanowano środki w łącznej wysokości 2.120.000,00 zł, w tym:

- środki UE - 1.998.948,01zł (§2447),
- środki z budżetu państwa - 121.051,99 zł (§2449).

W 2019 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 1.337.541,77 zł (63,09% przyznanego limitu), w tym:

- środki UE - 1.261.167,90 zł (§2447),
- środki z budżetu państwa - 76.373,87 zł (§2449).

Badania PFRON

Zgodnie z przepisami art. 47 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o *rehabilitacji* Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych finansuje badania, ekspertyzy i analizy dotyczące rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Projekty badawcze finansowane ze środków Funduszu obejmują:

- badania diagnozujące sytuację społeczną i ekonomiczną osób niepełnosprawnych,
- badania dotyczące dobrych praktyk w zakresie integracji oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- badania, których wynikiem jest ocena sprawności działania systemu rehabilitacji zawodowej i społecznej,
- badania dotyczące stosowanych w polityce społecznej Polski, innych krajów UE i świata rozwiązań w obszarze niepełnosprawności, z uwzględnieniem osiągniętych rezultatów i możliwości zastosowania rozwiązań zagranicznych w warunkach polskich,
- badania monitorujące i ewaluacyjne, umożliwiające ocenę realizowanych działań i interwencji publicznych w obszarze niepełnosprawności,
- inne badania z różnych dziedzin nauki i techniki, których tematyka dotyczy rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Pomoc na realizację badań realizowana jest w czterech modułach:

- Moduł A – zamawianie badań przez zamawiających (ministerstwa, urzędy centralne, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych),
- Moduł B – dofinansowanie badań na wniosek podmiotu badawczego w ramach:
 - a) projektów dotyczących badań aplikacyjnych - konkurs pt „Innowacje społeczne i technologiczne w procesie aktywizacji osób niepełnosprawnych”,
 - b) projektów dotyczących badań podstawowych – konkurs pt. „Niepełnosprawność w naukach humanistycznych” i konkurs pt. „Reprezentacje niepełnosprawności w kulturze i edukacji”,
- Moduł C – finansowanie badań, których tematyka określana jest przez Fundusz.
- Moduł D – Finansowanie badań statystycznych statystyki publicznej.

W 2019 r. Fundusz ogłosił czwarty otwarty konkurs pt. "Innowacje społeczne i technologiczne w procesie aktywizacji osób niepełnosprawnych" na finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w module B. Dofinansowanie realizacji projektów dotyczących badań aplikacyjnych, w ramach art. 47 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

W konkursie złożono 10 wniosków, w tym 1 wniosek złożony zostały przez uczelnię, 1 wniosek przez instytut badawczy, 1 wniosek przez przedsiębiorcę oraz 7 wniosków przez organizacje pozarządowe.

W ramach rozstrzygnięcia trzeciego otwartego konkursu w module B przyznano dofinansowanie Stowarzyszeniu Innowacji Społecznych „Mary i Max” w Warszawie na realizację projektu badawczego pn. „Adaptacja kulturowa i ocena skuteczności programu PEERS w procesie tworzenia wystandaryzowanych i opartych na dowodach metod rehabilitacji społecznej nastolatków i dorosłych z zaburzeniami ze spektrum autyzmu”.

W 2019 r. Fundusz ogłosił pierwszy otwarty konkursu „Niepełnosprawność w naukach humanistycznych” w module B. Konkurs skierowany był do uczelni – szkół wyższych i jednostek naukowych Polskiej Akademii Nauk. Tematyka konkursu i zgłaszane projekty dotyczyły zagadnienia „niepełnosprawności” w ujęciu różnych dyscyplin nauk humanistycznych. Zgodnie z Ogłoszeniem o konkursie maksymalna wysokość dofinansowania ze środków PFRON jednego projektu badawczego wynosiła 11 000,00 zł. Zarząd PFRON przyznał dofinansowanie na realizację 11 projektów badawczych na łączną kwotę 106.705,48 zł.

W 2019 r. u PFRON zawarł umowy:

- w module C, z firmą Badania Społeczne Marzena Sochańska-Kawiecka z siedzibą w Żyrardowie - wykonawcą wyłonionym w trybie przetargu nieograniczonego zleconego przez PFRON badania pn. „opracowanie wskaźników do oceny efektywności zadań zleczanych organizacjom pozarządowym”,
- w module C, z firmą IBC GROUP Central Europe Holding S.A. z siedzibą w Warszawie - wykonawcą wyłonionym w trybie przetargu nieograniczonego zleconego przez PFRON badania pn. „Innowacyjne rozwiązania w kontekście problemów osób niepełnosprawnych”,
- w module C, z Konsorcjum firm, którego liderem jest podmiot Badania Społeczne Marzena Sochańska-Kawiecka z siedzibą w Żyrardowie, partnerami są Policy&Action Group Uniconsult sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie oraz MANDS Badania Rynku i Opinii Maciej Ciechanowicz z siedzibą we Wrocławiu – wykonawcy zostali wyłonieni w trybie przetargu nieograniczonego zleconego przez PFRON badania pn. „Zakłady pracy chronionej”
- w module D, w trybie badań zamawianych z Głównym Urzędem Statystycznym w Warszawie na sfinansowanie kosztów badania na formularzu MPiPS-07 pn. „Sprawozdanie o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w I i II półroczu 2019 r. u”.

W 2019 r. Fundusz na finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych wydatkował kwotę: 874.241,67 zł (66,28 % planu), w tym:

- dla jednostek sektora finansów publicznych - 393.552,70 zł,
- dla jednostek niezaliczonych do sektora finansów publicznych - 480.688,97 zł.

Stosowanie prostego języka w urzędach

1. W czerwcu 2019 r. u Szef Służby Cywilnej zainauguował prace Zespołu ds. promocji prostego języka w urzędach administracji rządowej. Członkami zespołu są przedstawiciele dyrektorów generalnych z KPRM, ministerstw, urzędów wojewódzkich i centralnych. Najważniejszym celem ich współpracy będzie praca nad projektem „Zalecenia Szefa Służby Cywilnej w zakresie promocji prostego języka i przyjaznej komunikacji w służbie cywilnej”. Podczas spotkań członkowie zespołu wymieniają się również dobrymi praktykami ze swoich jednostek i pomysłami na rozwój prostego języka w Polsce.
2. W Serwisie Służby Cywilnej uruchomiono podstronę, która dotyczy prostego języka. Znajdują się tam m.in relacje ze spotkań Zespołu, opisy dobrych praktyk i przydatne publikacje. Kontynuowano również szkolenia z prostego języka wśród członków korpusu służby cywilnej i przyszłych pracownikach administracji (np. Aplikanci Akademii Dyplomatycznej MSZ). W ciągu roku przeszkolono ponad 360 osób.
3. W KPRM działa grupa trenerów wewnętrznych prostego języka. Szkolą oni obecnych pracowników Kancelarii oraz tych, którzy dopiero zaczęli pracę – w ramach służby przygotowawczej. W 2019 r. u przeszkolili 129 osób.
4. Dyrektor generalna KPRM podpisała Deklarację prostego języka w październiku 2019 r. u – w związku z inicjatywą Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej rozpoczętą w 2018 r.
5. W IV kwartale 2019 r. eksperci zewnętrzni przeprowadzili audyt języka KPRM – wyniki badania i rekomendacje językoznawców planujemy wykorzystać do uproszczenia komunikatów i wypracowania szablonów dokumentów.

Inicjatywę, koordynowaną przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, do porozumienia na rzecz prostego języka „Prosto i kropka” podjął również Narodowy Fundusz Zdrowia. W tym celu został utworzony Wydział Komunikacji z Pacjentami i Prostego Języka, w którym pracuje, od III kwartału 2019 r., 5 osób.

Celem wydziału jest projektowanie takiej komunikacji, która będzie łatwa do odczytania dla jak największej grupy osób. Również tych, którzy korzystają z czytników ekranów, słabo znają język polski lub mają niepełnosprawność intelektualną. Standardy dostępności będą elementami tej komunikacji.

W ramach tej inicjatywy zaplanowane zostały w 2019 r. szkolenia z prostego języka dla pracowników Funduszu, badania trudności językowej tekstów NFZ, kampanie edukacyjne, tworzenie szablonów prostych i dostępnych pism.

Dostosowanie stron internetowych. Dostępność cyfrowa

W Ministerstwie Cyfryzacji tworzony jest system informacji GOV.PL, w którym umieszczane są strony internetowe organów centralnych państwa. W zespole na stałe pracuje specjalista dostępności cyfrowej, aby poziom dostępności cyfrowej był jak najwyższy. Specjalista dba także o dostępność oferowanych centralnie usług cyfrowych, na przykład wniosków o wydanie dowodu osobistego lub odpisów aktów stanu cywilnego. W ramach posiadanych przez Ministerstwo Cyfryzacji stron internetowych publikowane są deklaracje dostępności.

Przeprowadzane są również szkolenia na temat dostępności cyfrowej dla podmiotów publicznych odbywające się regularnie w Ministerstwie Cyfryzacji, na których zostało przeszkolonych ponad 250 osób i zaplanowane są kolejne. 11 września 2019 r. odbył się Accessibility Summit, czyli spotkanie specjalistów dostępności cyfrowej. W spotkaniu wzięło udział około 50 osób z sektora publicznego, pozarządowego i komercyjnego. Spotkanie poświęcone było głównie planom Ministerstwa Cyfryzacji na 2020 r. oraz wskazaniu barier w rozwijaniu dostępności cyfrowej w Polsce. Spotkanie ma się odbywać cyklicznie, dwukrotnie w roku. Uruchomiona została strona internetowa na temat dostępności cyfrowej, na której publikowane są materiały edukacyjne i informacje bieżące: <https://www.gov.pl/dostepnosc-cyfrowa>.

W ministerstwie powstało specjalne stanowisko ds. dostępności cyfrowej, które zostało przekształcone na początku 2020 r. w Wydział Dostępności Cyfrowej. Specjaliści dostępności cyfrowej z Ministerstwa Cyfryzacji utrzymują stały kontakt z organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Obecnie finalizowane są prace w zakresie przygotowania metodyki oceny dostępności stron internetowych, przeznaczone dla osób, które zamierzają dokonać takiej oceny samodzielnie. Metodyka była i nadal jest konsultowana ze specjalistami dostępności cyfrowej i będzie rekomendowana do wykorzystania przez podmioty publiczne.

7 stycznia 2019 r. strona internetowa Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (obecnie Ministerstwa Rozwoju) została przeniesiona na rządowy portal gov.pl. Portal przygotowano przy współpracy z ekspertami w zakresie dostępności cyfrowej - został pozytywnie oceniony przez Fundację Widzialni w corocznym raporcie dostępności. Portal GOV.PL jest administrowany przez Ministerstwo Cyfryzacji. Eksperti ds. Dostępności z Ministerstwa Cyfryzacji nadzorowali jego rozwiązania przed udostępnieniem pozostałym resortom;

W corocznym raporcie Fundacji Widzialni, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii (obecnie Ministerstwo Rozwoju) zajęło drugie miejsce pod względem dostępności cyfrowej wśród wszystkich ministerstw;

Administratorzy strony Ministerstwa Rozwoju regularnie uczestniczą w szkoleniach i spotkaniach dotyczących dostępności cyfrowej, ze szczególnym uwzględnieniem prostego języka, m.in.

- 23 sierpnia – KPRM - spotkanie dotyczące prostego języka,
- 10 września - Ministerstwo Cyfryzacji – szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej,
- 9 grudnia - Ministerstwo Cyfryzacji – szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej,

- 11 grudnia – KPRM – Spotkanie Zespołu ds. promocji prostego języka;

Administratorzy strony internetowej Ministerstwa Rozwoju na bieżąco pilnują, aby informacje zamieszczane na stronach internetowych i intranetowych urzędu spełniały wymagania dostępności.

Podczas szkoleń wewnętrznych z obsługi strony internetowej, trenerzy z Departamentu Komunikacji przekazują redaktorom wiedzę z zakresu dostępności, szczególnie zwracając uwagę na prosty język w komunikacji cyfrowej.

Zgodnie z ustawą o *dostępności* w dniu 23 września 2019 r. na stronie gov.pl/rozwój została zamieszczona Deklaracja Dostępności.

Po przekształceniu Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii w Ministerstwo Rozwoju zostały przygotowane nowe, dostępne wzory pism w EZD, uwzględniające zasady prostego języka.

Strona internetowa Ministerstwa Zdrowia jest elementem projektu „Portal RP” prowadzonego przez Ministra Cyfryzacji.

Biuro Komunikacji Ministerstwa Zdrowia publikuje na niej własne treści, treści przesyłane przez inne komórki resortu oraz przez jednostki podległe. Publikowane materiały, poprzez ich edycję (tytuły, nagłówki, tabele, punktowanie) spełniają wytyczne dostępności dla osób niepełnosprawnych określone dla treści internetowych.

Zdjęcia ilustrujące artykuły mają tekst alternatywny, a filmy – napisy. Tweety MZ ze zdjęciami lub grafikami także mają tekst alternatywny, a filmy publikowane są z napisami.

Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej stale podejmuje kroki doskonalące oraz dostosowujące stronę internetową *mgm.gov.pl* do strony spełniającej standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych poprzez:

- 1) umożliwienie użytkownikom korzystającym wyłącznie z klawiatury swobodnego poruszania się po serwisie za pomocą klawisza Tab,
- 2) przyjazną nawigację dla osób niewidomych dzięki wzorcowym tytułom podstron, porządkującej funkcji nagłówków oraz innym udogodnieniom wprowadzonym pod kątem czytników ekranów,
- 3) domyślne oznaczenie aktywnego hiperłącza czy pola formularza (tzw. fokus, który przemieszcza się po wszystkich widocznych elementach aktywnych strony w logicznej kolejności, co pozwala na wygodną obsługę serwisu, np. użytkownikom niepełnosprawnym ruchowo czy w znacznym stopniu niedowidzącym),
- 4) prowadzące do serwisów zewnętrznych linki - zawsze otwierają się w tym samym oknie, przez co użytkownik ma pełną kontrolę nad swoją przeglądarką,
- 5) odpowiedni kontrast tekstu do tła, dzięki temu materiały umieszczone na stronie są czytelne także dla osób słabiej widzących,
- 6) zamieszczanie zrozumiałych tekstów oraz ich formatowanie w sposób zgodny z zasadami dostępności,
- 7) udostępnianie zdjęć i grafik w serwisie z alternatywnymi opisami, aby ich treść była dostępna dla osób niewidomych oraz osób, które nie wyświetlają grafiki na urządzeniach mobilnych.

Na stronie Ministerstwa umieszczona została Deklaracja dostępności.

W 2019 r. także w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji kontynuowano działania związane z zapewnieniem niepełnosprawnym użytkownikom dostępność serwisu internetowego gov.pl/mswia na poziomie AA, a także dbano o dostępność treści zamieszczanych w mediach społecznościowych, m.in. poprzez dodawanie napisów do materiałów wideo publikowanych przez MSWiA.

W 2019 roku strona Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zapewniała dostępność Biuletynu Informacyjnego MKiDN zgodnie z wymogami WCAG 2.0 na poziomie AA. Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych serwis Ministerstwa Kultury i dziedzictwa Narodowego został uzupełniony o deklaracje dostępności. Strona MKiDN działa w ramach serwisu domeny gov.pl, została zaprojektowana z uwzględnieniem założeń WCAG 2.0 na poziomie AA.

Strona internetowa Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego została zaprojektowana przez Ministerstwo Cyfryzacji w ramach projektu GOV.PL. Projekt realizowany jest z uwzględnieniem wszystkich wymagań zawartych w §19 rozporządzenia Rady Ministrów *w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych*, tj. zapewnienia niepełnosprawnym użytkownikom dostępności serwisów internetowych zgodnie z wymaganiami WCAG 2.0 na poziomie AA.

Na stronie internetowej urzędu w dziale „Kontakt” zamieszczone są też informacje dla osób z niepełnosprawnościami. Wychodząc naprzeciw potrzebom tych osób Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego uruchomiło dodatkowe, poza tradycyjnymi, formy kontaktu. Obywatele mogą wysłać wiadomość tekstową za pośrednictwem komunikatora internetowego Messenger na profil @MNiSW na portalu Facebook lub też za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype na profil sekretariat.bm. W razie potrzeby istnieje również możliwość uzyskania dodatkowych informacji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia. Ewentualne zapotrzebowanie należy zgłosić do Ministerstwa.

W listopadzie 2019 r. na stronie podmiotowej MNiSW, pod adresem: <https://www.gov.pl/web/nauka/deklaracja-dostepnosci-ministerstwa-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego> zamieszczono także *Deklarację dostępności Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego*.

W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów obecnie toczą się prace nad uproszczeniem informacji znajdujących się na stronie internetowej, dotyczących obsługi osób z niepełnosprawnościami i dostępności urzędu.

Ze szczególną starannością do serwisu www.gov.pl/aktywa-panstwowe podchodzi również Ministerstwo Aktywów Państwowych, tak aby odpowiadał on międzynarodowym wytycznym Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0). Platforma GOV.PL, za którą odpowiedzialne jest Ministerstwo Cyfryzacji, spełniać ma wszelkie wymogi Krajowych Ram Interoperacyjności. Administratorzy serwisu internetowego ministerstwa, w ramach projektu GOV.PL, systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje w zakresie dostępności. Ponadto została

opublikowana deklaracja dostępności cyfrowej, określająca możliwości dostępu do treści cyfrowych przez osoby ze szczególnymi potrzebami.

Na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina/biuletyn-informacji-publicznej> oraz w Rządowym Procesie Legislacyjnym na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji zamieszczane były projekty aktów normatywnych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w wersji spełniającej wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dla zapewnienia tej dostępności dokumenty są skanowane w formacie .pdf w sposób umożliwiający wyszukiwanie tekstu (tzw. OCR) lub też publikowane w formacie .doc. Podobne zasady obowiązują przy publikacji dokumentów.

Na stronie ministerstwa zamieszczona została informacja, w tłumaczeniu na język migowy, o sposobach komunikacji zapewnionych tym osobom w MRPiPS.

MRPiPS na bieżąco współpracuje z przedstawicielami mediów ogólnopolskich oraz regionalnych w zakresie informowania zainteresowanych środowisk niepełnosprawnych obywateli o istotnych zmianach legislacyjnych.

Na stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych: Facebook, Twitter, Youtube, Instagram MRPiPS zamieszczane i aktualizowane były materiały informacyjne (a także dokumentacja fotograficzna) dotyczące systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin oraz działań podejmowanych przez Ministerstwo Rodziny na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów.

W 2019 r. były to m.in. informacje dotyczące nie tylko wieloletnich programów „Za Życiem” i „Dostępność Plus” ale także kolejnych 4 programów, finansowanych z Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych: Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych. „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Warto podkreślić działania charakteru systemowym w zakresie publikowania na stronach internetowych i w intranecie Ministerstwa Finansów rejestrów aktów prawnych wydawanych przez Ministra Finansów, wykazu prac legislacyjnych oraz Dziennika Urzędowego Ministra Finansów. Udostępnianie ww. aktów następuje w sposób ułatwiający osobom niepełnosprawnym korzystanie ze stron internetowych, zgodnie z wymaganiami WCAG. Redaktorzy MF zamieszczają na stronie BIP pliki w formacie PDF posiadające strukturę, która pomaga osobom niewidomym przeglądać takie dokumenty. Wszystkie elementy aktywne, takie jak odnośniki, banery czy pola formularza, mają wyraźny wizualny fokus, tak aby były dobrze widoczne także dla osób niedowidzących.

W ramach spełnienia przez urząd obowiązku określonego w paragrafie 19 rozporządzenia w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności oraz ustawą o dostępności cyfrowej Ministerstwo Finansów w 2019 r. zrealizowało następujące działania:

- a) MF zgłosiło stronę www.podatki.gov.pl do konkursu „Strona internetowa Bez Barrier”. Zgłoszenie strony zostało poprzedzone wewnętrznym przeglądem pod kątem jej dostępności dla osób niepełnosprawnych. Z satysfakcją możemy poinformować, że serwis www.podatki.gov.pl otrzymał w 2019 r. wyróżnienie w tym konkursie. Konkurs organizowany był przez Fundację Widzialni i Szerokie

Porozumienie na Rzecz Umiejętności Cyfrowych. Celem konkursu było wyróżnienie tych organizacji, firm i instytucji, które posiadają serwisy internetowe najlepiej dostosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością, starszych i pozostałych narażonych na wykluczenie cyfrowe,

- b) 16 maja 2019 r. w Światowy Dzień Wiedzy Dostępności (GAAD) pracownicy MF włączyli się w akcję *Godzina bez myszy*, podczas której przez wybraną przez siebie godzinę nie używali oni niedostępnej dla ogromnej liczby osób z niepełnosprawnością myszy, touchpada lub ekranu dotykowego. Przy przeglądaniu serwisów internetowych korzystali jedynie z przycisku TAB. Ministerstwo przygotowało ponadto film (https://twitter.com/MF_GOV_PL/status/1129098200776925185), na którym Dyrektor Generalna MF poinformowała o całej akcji oraz o tym w jaki sposób serwis <https://www.podatki.gov.pl/> był testowany pod kątem dostępności cyfrowej,
- c) redaktorzy portalu internetowego Ministerstwa Finansów oraz serwisów internetowych izb administracji skarbowej brali udział w szkoleniach z zakresu:
- redagowania serwisów internetowych,
 - przygotowania dostępnych dokumentów,
 - tworzenia dostępnych multimediiów.

Organizatorem wszystkich w/w bezpłatnych szkoleń było Ministerstwo Cyfryzacji,

- d) pracownicy Ministerstwa Finansów i izby administracji skarbowej brali również udział w szkoleniach z zakresu:
- audytowania dokumentów cyfrowych,
 - wykorzystanie standardu WCAG 2.1 przy tworzeniu i dostosowywaniu stron internetowych,
 - tworzenia dostępnych aplikacji.

Organizatorem wszystkich w/w bezpłatnych szkoleń była Fundacja Widzialni,

- e) w Ministerstwie Finansów zorganizowano również wewnętrzne szkolenie dla redaktorów serwisu:
- www.podatki.gov.pl,
 - www.gov.pl/finanse

podczas którego w sposób szczegółowy przedstawione zostały założenia ustawy o dostępności cyfrowej,

- f) na potrzeby określenia stopnia dostępności cyfrowej serwisu www.gov.pl/finanse MF przygotowano kwestionariusz zawierający wszystkie kryteria sukcesu WCAG 2.1 jakie powinny zostać spełnione, aby mógł być dostępny dla jak najszerszego grona odbiorców. Kwestionariusz został przesłany do redaktorów serwisu w celu określenia czy wskazane kryteria są spełniane podczas publikacji. Na bazie odpowiedzi – będącej formą samooceny serwisu – przygotowano jego deklarację dostępności,
- g) przygotowano dla redaktorów serwisów izb administracji skarbowej wytyczne w jaki sposób powinny być przygotowywane materiały filmowe, aby spełniały kryterium WCAG 2.1,

- h) przedstawiciel MF brał również udział w Ministerstwie Cyfryzacji w Accessibility Summit – spotkaniu specjalistów, szkoleniowców i praktyków związanych z dostępnością cyfrową, którego celem była wymiana doświadczeń z zakresu dostępności,
- i) przedstawiciele MF wzięli również udział w konferencji zorganizowanej przez Polski Związek Głuchych i Związek Banków Polskich podczas której wygłosili prelekcje na temat wdrażania dostępności cyfrowej w resorcie finansów,
- j) MF na bieżąco monitoruje obowiązki wynikające z ustawy o zapewnieniu dostępności cyfrowej jak również na bieżąco informuje o nich jednostki podległe, przekazując im również wytyczne w tym zakresie,
- k) MF publikując informacje na swoich serwisach internetowych czy mediach społecznościowych (YT, TT i FB) zwraca szczególną uwagę na to, aby zamieszczane tam:
 - informacje były zgodnie z zasadami redakcyjnymi, np. posiadały odpowiednią strukturę nagłówkową w treści i teksty alternatywne do materiałów graficznych,
 - materiały video, które dotyczą bieżących działań i projektów realizowanych przez resort (m.in. usługa Twój e-PIT, Wielki Test o Podatkach, dostępność usług dla osób z niepełnosprawnościami, ochrona zabawek, poradniki wakacyjne) - były z audiodeskrypcją lub deskrypcją tekstową – a tym samym były dostępne dla jak najszerszego grona odbiorców, w tym osób niepełnosprawnych,
 - animacje, które dotyczą usług oferowanych przez resort, bieżących działań, edukacji finansowej, KAS (seria animacji Twój e-PIT, niższy CIT, niższy PIT, uldze dla młodych, Co to jest KAS, mikrorachunku podatkowym, wykazie podatników VAT, budżecie państwa, akcji „Hazard? Nie, dziękuję”, dlaczego warto pracować w MF) posiadały napisy. Animacje publikowane od września 2019 r. posiadają również wersje z audiodeskrypcją.

Na stronie internetowej MF znajdował się znak graficzny przekreślonego ucha na niebieskim tle, który po jego kliknięciu otwierał stronę z komunikatem zawierającym informację dla osób głuchych lub słabo słyszących dotyczącą możliwości komunikacji z MF. Znak ten znajdował się na samej górze strony, w jej centralnej części.

Ww. komunikat był również dostępny poprzez otwarcie kolejnych zakładek znajdujących się na stronie BIP MF tj. *Ministerstwo Finansów/Jak załatwić sprawę/Sprawa do załatwienia/Informacja dla osób niepełnosprawnych*.

Od 20 lutego 2019 r. w związku z udostępnieniem na portalu rządowym Gov.pl nowej odsłony strony Ministerstwa Finansów ww. komunikat znajduje się w zakładce *Kontakt/Informacja dla osób niepełnosprawnych*.

Komunikat, o którym mowa powyżej spełnia wymagania wynikające z ww. ustawy *o języku migowym*, tj. w treści komunikatu znajdują się informacje dotyczące:

- a) możliwości wysłania pisma/złożenia wniosku oraz sposobów w jakich czynności te mogą zostać dokonane tj.: wysłania na wskazany adres MF, wysłania maila na wskazany adres e-mail, wysłania faksu na wskazany numer, skontaktowania

się telefonicznie przy pomocy osoby trzeciej na wskazany numer telefonu, oraz możliwości osobistego skontaktowania się poprzez zgłoszenie się w siedzibie urzędu w godzinach urzędowania,

- b) prawa osoby niesłyszącej lub słabo słyszącej do skorzystania, w kontakcie z naszym urzędem, z:
- pomocy osoby przybranej, ze wskazaniem przypadku kiedy taka forma komunikacji nie jest możliwa tj. w sytuacji, gdy informacje które mają być przekazane są prawnie chronione ze względu na ochronę informacji niejawnych. W takiej sytuacji dostęp do takich informacji przysługuje wyłącznie osobie, której te informacje dotyczą,
 - tłumacza PJM, SJM, SKOGN z zaznaczeniem wymogu powiadomienia MF o chęci skorzystania z tłumacza co najmniej na 3 dni robocze przed przewidzianym terminem z wyłączeniem sytuacji nagłych oraz informacją, że usługa ta jest bezpłatna dla osoby uprawnionej tj. osoby będącej osobą niepełnosprawną w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*,
 - pomocy przeszkolonego pracownika MF (w MF przeszkolonych zostało czterech pracowników w tym zakresie).

Dodatkowo w treść komunikatu został włączony/opublikowany, opracowany samodzielnie przez pracowników MF, film w języku migowym na temat dostępnych sposobów kontaktowania się ww. osób z naszym urzędem.

W Głównym Urzędzie Statystycznym zaktualizowano i rozbudowano w sieci wewnętrznej/Intranecie dedykowaną stronę poświęconą problematyce niepełnosprawności. Strona funkcjonuje jako podstrona witryny poświęconej Społecznej odpowiedzialności GUS (CSR w GUS), z uwagi na fakt, iż za najważniejszy cel na najbliższe lata statystyka publiczna postawiła sobie zaangażowanie w działania związane z ogólnie pojętą tematyką niepełnosprawności.

W ramach dostosowania głównej strony internetowej GUS do wymogów § 19 rozporządzenia w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności w celu dostępu osób z niepełnosprawnościami do prezentowanych treści dodano do infografik wersję alternatywną danych w postaci plików MS Excel, usunięto kwestionowane pliki audio i poprawiono focus klawiatury oraz kontrasty na stronie.

Infografiki przygotowywane do umieszczenia na Portalu Informacyjnym są zamieszczane z przygotowanym w formacie xls zestawem danych (informacjami z infografiki) na potrzeby osób niewidomych i niedowidzących.

GUS Umożliwia komunikowanie się z nami za pomocą wbudowanych w media społecznościowe funkcjonalności komunikacji tekstowej i głosowej (np. *Messenger*).

Filmy przygotowane wz. z promocją spisów mają audiodeskrypcję a grafiki tzw. opis alternatywny.

Portal Informacyjny GUS i BIP GUS zostały tak zaprojektowane, by były możliwe do obsłużenia dla jak najszerszej grupy użytkowników, niezależnie od używanej technologii, oprogramowania lub posiadanej dysfunkcji. Obsługa jest możliwa zarówno przy pomocy klawiatury, jak i myszki. Serwisy są wyposażone w mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące (zmiana wielkości czcionki,

zmiana kontrastu). Serwisy nie są wyposażone w skróty klawiaturowe, które mogłyby wchodzić w konflikt z technologiami asystującymi (np. programy czytające), systemem lub aplikacjami użytkowników.

GUS dąży do pełnej zgodności serwisów z wymaganiami WCAG 2.1 na poziomie AA. Zapewnienie dostępności serwisów jest pracą ciągłą, wymagającą zarówno dużej świadomości administratorów/redaktorów stron internetowych, jak i osób przygotowujących materiały przeznaczone do zamieszczenia w Portalu Informacyjnym GUS i BIP GUS.

W Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizowane są działania, które zwiększają dostępność e-usług, w tym stron internetowych. Należy tutaj wymienić między innymi:

- Udostępnienie niesłyszącym użytkownikom możliwość połączenia się z infoliniami Funduszu poprzez tłumacza on-line, który umieszczony jest na 3 witrynach PFRON: Portal Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – pfron.org.pl, Biuletyn Informacji Publicznej – bip.pfron.org.pl, System Obsługi Wsparcia – sow.pfron.org.pl;
- Tłumaczenie na język migowy ważniejszych komunikatów oraz części witryn;
- Znaczna część komunikatów publikowanych na stronach PFRON jest tłumaczona na język migowy i udostępniana w postaci filmów z napisami.
- Na specjalnie przygotowanej zakładce dla osób Głuchych został podany kontakt SMS dedykowany osobom z uszkodzonym słuchem.

Redaktorzy witryn udostępniając tabele z danymi dodają nagłówki. To powoduje ich poprawne odczytanie przez czytniki ekranu osób niewidomych. Zwracają także uwagę na to aby treści były podzielone na paragrafy, listy i inne sekcje. Teksty są wyrównane tylko do lewej strony. Treści artykułów są uzupełnione o nagłówki, aby osoby niewidome mogły sprawnie przejść do interesującej ich części. To są przykłady codziennej pracy, które wynikają ze świadomości zapewniania dostępności także w bieżącej pracy redakcyjnej.

PFRON dąży do tego, aby każda osoba korzystająca z Systemu Obsługi Wsparcia, e-PFRON2 oraz innych systemów miała pełny dostęp do używanych w nim funkcjonalności oraz do informacji zamieszczonych w kreatorze wniosków, portalu informacyjnym czy szkoleń udostępnionych w formie e-learningu.

Od 2018 r. w PFRON powołany jest Lider Dostępności, który m.in. prowadzi działania edukacyjne dotyczące tematyki dostępności wśród pracowników Funduszu. Oprócz tego uczestniczy w działaniach audytowych czy wdrożeniach usług cyfrowych PFRON.

W 2018 r. Departament ds. Teleinformatyki oraz Departament Wsparcia Zarządu rozpoczął audyt zgodności systemów teleinformatycznych i stron internetowych udostępnionych w Internecie z zapisami załącznika nr 4 do *rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych określonych przez standard Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG)*. Wykonawcą audytów była Fundacja

Widzialni. Audyt zakończył się w pierwszym kwartale 2019. Na podstawie wyników z audytów PFRON zlecił Wykonawcom usług utrzymania i rozwoju poszczególnych systemów usunięcie zidentyfikowanych przez audytorów niezgodności. W związku z tym, że zapewnienie dostępności dla osób niepełnosprawnych, informacji opublikowanych w serwisach i systemach teleinformatycznych jest procesem ciągłym, Departament ds. Teleinformatyki współpracując z Departamentem Wsparcia Zarządu podjął niezbędne działania aby cyklicznie, przynajmniej raz na rok, przeprowadzić audyt dostępności udostępnionych w Internecie systemów i serwisów informacyjnych.

Ponadto wytyczne dotyczące dostępności cyfrowej stosuje się już na etapie analizy biznesowej i projektowania nowych systemów, jako część niezbędnych wymagań. W następnym kroku wymagania te podlegają procedurze odbiorczej, w przypadku gdy wytworzony system nie spełnia wymagań WCAG 2.1, nie może być oddany do eksploatacji użytkownikowi końcowemu. W ramach zapewnienia dostępności cyfrowej już istniejących systemów teleinformatycznych prowadzone są, w trybie ciągłym, prace mające na celu modernizację lub wymianę systemów wytworzonych w oparciu o przestarzałą i niedostosowaną do obecnych standardów technologię.

Osoby niewidome, które chcą skorzystać z materiałów zamieszczonych na stronie internetowej Funduszu, mają możliwość otrzymania materiałów wydrukowanych w alfabecie Braille'a. W tym celu udostępniono dedykowaną skrzynkę mailową: redakcja@pfron.org.pl. Redakcja serwisu [www](http://www.pfron.org.pl) realizuje takie zapotrzebowania na bieżąco.

W Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa są kontynuowane prace nad bieżącym dostosowaniem serwisu internetowego ARiMR do międzynarodowych standardów WCAG 2.0. Aktualnie strona internetowa spełnia wymagania i jest w dalszym ciągu na bieżąco dostosowywana do ww. standardów. Osoby niepełnosprawne mają dostęp do bezpłatnej infolinii i strony internetowej, umożliwiającej sprawne uzyskanie niezbędnych informacji, formularzy, wniosków, aktów prawnych, programów pomocowych itp.

Strona internetowa Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w grudniu 2019 r. została zbudowana całkowicie od nowa, zgodnie z wymogami Ustawy z dn. 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz normami „Web Content Accessibility Guidelines 2.1” na poziomie min. AA (ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych). W związku z powyższym nowa wersja strony internetowej GBPiZS zawiera mechanizmy, pozwalające na wygodny dostęp i poruszanie się po jej treści osobom z dysfunkcjami wzroku, np. dla osób niewidomych, używających czytnika ekranu.

W 2019 r. utworzono na stronie internetowej Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego zakładkę „Urząd Dostępny”, w której opublikowane są wszelkie informacje niezbędne do osobistego oraz elektronicznego kontraktu osób niepełnosprawnych z Urzędem.

Zamieszczono informację udźwiękowioną dla osób niewidzących. Natomiast dla osób z problemami słuchu krótki film w języku migowym z audiodeskrypcją.

Ponadto, za pośrednictwem aplikacji dostępnej z poziomu przeglądarki internetowej od 2019 r. działa usługa tłumacza migowego on-line (usługa świadczona na podstawie umowy przez tłumaczy Polskiego Związku Głuchych).

Strona [www Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych](http://ipiss.com.pl) (<http://ipiss.com.pl>) powstała w 2002 r.. W tym czasie wymagania WCAG 2.0 nie istniały. Instytut czyni starania, aby dostosować funkcjonalności strony do potrzeb osób niepełnosprawnych. Aktualnie trwają prace koncepcyjne i wykonawcze, których skutkiem będzie powstanie nowej strony internetowej, zgodnej z § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych." W 2019 r. trwały też prace nad utworzeniem nowej, dedykowanej strony redakcji czasopisma Polityka Społeczna (<http://polityka-spoeczna.ipiss.com.pl/>) oraz strony redakcji czasopisma Zarządzanie Zasobami Ludzkimi, które spełniają wymagania WCAG 2.0. Planowane uruchomienie stron – I kwartał 2020 r.

Realizując prawo dostępu osób z niepełnosprawnościami do informacji strona internetowa [Narodowego Funduszu Zdrowia](http://nfz.gov.pl) (nfz.gov.pl) jest w pełni dostępna dla osób z niepełnosprawnościami, profile NFZ w mediach społecznościowych (Twitter, YouTube) także są dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Dostępność została zapewniona poprzez stosowanie alternatywnych opisów do zdjęć (ALT) oraz napisów w filmach opublikowanych na kanale YouTube (dotyczy filmów, które są adresowane do maksymalnie szerokiego grona odbiorców).

System Biuletynu Informacji Publicznej w wersji obecnie używanej przez [Państwową Inspekcję Pracy](#) spełnia wymagania Krajowych Ram Interoperacyjności.

Sporadyczne, przypadkowe publikacje na BIP PIP materiałów niezgodnych z ww. wymaganiami są natychmiastowo korygowane. Archiwalne materiały dostępne w ramach mechanizmu historii BIP PIP, z lat poprzedzających wejście w życie ww. Rozporządzenia nie spełniają przedmiotowych wymagań, niemniej jednak system jest zaprojektowany w taki sposób, by ten problem zminimalizować.

Serwis www.pip.gov.pl częściowo spełnia kryteria Krajowych Ram Interoperacyjności.

Na portalu [Służby Więziennej](#) (od 2016 r.) oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Służby Więziennej (od 2015 r.) zostały wdrożone mechanizmy zmiany kontrastu oraz zmiany wielkości czcionki, dostosowujące portal Służby Więziennej do wytycznych dla dostępności treści internetowych WCAG 2.0 dla osób niepełnosprawnych. Strona Internetowa daje możliwość użytkowania w kolorach kontrastowych tj. kontrast domyślny, kontrast czarno-biały, kontrast żółto-czarny, kontrast czarno-żółty oraz możliwość zmiany wielkości czcionki (czcionka: mała, średnia i duża). Na stronie internetowej umieszczono zakładkę pn. „Dla osób z utrudnieniami w komunikowaniu”, gdzie w formie plików audio zawarte są podstawowe informacje dotyczące instytucji. Informacja o możliwości skorzystania z poszczególnych form kontaktu dostępna jest na stronach internetowych jednostek, w Biuletynach Informacji Publicznej i na tablicach ogłoszeń.

Witryna internetowa Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej www.straz.gov.pl została wyróżniona w 2019 r. Certyfikatem SERWIS BEZ BARIER (nr W-31-688), nadawanym przez Fundację Integracja. Certyfikat jest potwierdzeniem, że serwis jest przyjazny i dostosowany do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością, zgodnie ze światowym standardem WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines).

Wszystkie opracowywane w Urzędzie Komunikacji Elektronicznej dokumenty są zgodne z WCAG w zakresie mającym zastosowanie do dokumentów cyfrowych. W przypadku dokumentów, dostarczonych z zewnątrz w postaci graficznych dokumentów PDF (skanów), zamieszczanych na stronach UKE niedostępnych dla czytników ekranu do ich odczytania zostały udostępnione bezpłatne narzędzia RoboBraille i OCR do odczytu treści skanu. Klienci mogą również zwrócić się do UKE z prośbą o udostępnienie skanu w formacie umożliwiającym jego odczyt przez programy czytające.

W 2019 r. UKE opublikował poradnik „Jak być zapomnianymi w sieci internet” dostosowany do wymogów WCAG mających zastosowanie do dostępnych dokumentów cyfrowych.

Głównym kanałem informacyjno-komunikacyjnym urzędu jest strona UKE oraz media społecznościowe (YouTube, Facebook, Twitter), jak również infolinia oraz korespondencja pisemna.

W Raporcie Dostępności 2019 strona UKE uzyskała ocenę bardzo dobrą.

W X edycji konkursu Strona Internetowa bez Barrier w kategorii „strony publiczne do 100 podstron” strona UKE zdobyła wyróżnienie.

W 2019 r. zrealizowano audyt dostępności stron www.pit.uke.gov.pl i www.pue.uke.gov.pl oraz wdrożono wszystkie zalecenia poaudytowe leżące po stronie UKE w zakresie m.in.:

- opisów grafik;
- zmiany ustawień języka dla zwrotów obcojęzycznych;
- formatowania tekstów (nagłówki, linki, punktory);
- struktury artykułów.

W 2019 r. Prezes UKE wydał 73 decyzje dopuszczające czasowe używanie urzędzenia radiowego [art. 144a ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. 2019 r. poz. 2460, z późn. zm.)] w celu zapewnienia okazjonalnego przekazu informacji dla zapewnienia audiodeskrypcji:

- na stadionach w Gdańsku (10), Wrocławiu (1) i Warszawie (6)
- na kongresach w Chorzowie (2), Ełku (1), Gdańsku (1), Krakowie (1), Lublinie (6), Łodzi (5), Malborku (5), Mostach (5), Poznaniu (1), Rzeszowie (1), Skarbmierzu (5), Sosnowcu (5), Stęszewie (5), Szczecinie (1), Warszawie (11), Wrocławiu (1).

W 2019r. Wdrożono Politykę dostępności UKE. Polityka została pozytywnie zaopiniowana przez Ministerstwo Funduszy i Rozwoju i zamieszczona na stronie Portalu Funduszy Europejskich, jako przykład dobrej praktyki. Opracowywana Polityka stanowi wytyczne realizacji zadań urzędu zgodnie z przepisami ustawy o dostępności oraz ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych oraz Programu Dostępność Plus.

Strona internetowa Urzędu Lotnictwa Cywilnego jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z międzynarodowym standardem WCAG 2.0 na poziomie AA. (na podstawie Krajowych Ram Interoperacyjności z dnia 12.04.2012 r.). Strona została zaprojektowana z uwzględnieniem responsywności, posiada mechanizm przełączenia na zwiększony kontrast oraz udogodnienia w postaci łatwego dostępu do zwiększenia wielkości czcionki. Funkcjonuje także mechanizm odczytu przez lektora zawartości aktualnego akapitu czy całej strony. Dodatkowo serwis spełnia wytyczne dotyczące wyświetlania na urządzeniach mobilnych poprzez dopasowanie automatyczne treści do wielkości ekranu odbiorcy. Rejestry publiczne nie są udostępniane poprzez serwisy publiczne. Informacje tekstowe udostępniane są w języku łatwym do czytania i zrozumienia.

Strona internetowa Urzędu Ochrony Danych Osobowych jest na bieżąco dostosowywana do wymagań dostępności cyfrowej. Architektura zakładek i publikowanych treści jest przejrzysta i logiczna. Nawigacja w serwisie jest możliwa także za pomocą użycia klawiatury (bez użycia myszki). Poza standardową nawigacją można odnaleźć potrzebne informacje korzystając z wyszukiwarki. Na stronie internetowej Urzędu zachowany jest odpowiedni kontrast treści w stosunku do tła. Wszystkie elementy graficzne publikowane na stronie internetowej Urzędu są dostosowane do treści komunikatów. Grafika jest odpowiednio, alternatywnie opisana przez redaktora. Odnośniki zamieszczone w treściach komunikatów odróżniają się od pozostałego tekstu zarówno kolorem (kolor niebieski) oraz dodatkowym wyróżnieniem (podkreśleniem). Ponadto strona internetowa zawiera treści audio i wideo. Poszczególne materiały zawierają transkrypcje lub napisy.

Strony internetowe Urzędu Transportu Kolejowego zapewniają dostępność zgodnie z wymaganiami WCAG 2.0 na poziomie AA. Każdorazowo w postępowaniach na usługi wykonania stron i aplikacji internetowych wymagano, aby interfejs zastosowany w systemach był przystosowany dla osób z niepełnosprawnością, zgodnie z WCAG 2.0 na poziomie AA. Dodatkowo w 2019 r. podjęto szereg działań mających na celu zapewnienie dostępności także materiałów archiwalnych publikowanych w serwisach internetowych (m.in. dodanie napisów do filmów).

Portal internetowy Urzędu Zamówień Publicznych wyposażony jest m.in. w:

- mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące: tekst alternatywny, zmiana wielkości czcionki bez odnoszenia się bezpośrednio do ustawień przeglądarki,
- wsparcie systemu dla skrótów klawiaturowych oraz klawiszy przejścia [tab] w celu zapewnienia dostępności dla osób korzystających wyłącznie z klawiatury,
- informację o dostępności Portalu dla osób niepełnosprawnych, zawierającą m.in. listę skrótów klawiaturowych wraz z informacją o ich używaniu w różnych przeglądarkach internetowych.

Portal internetowy Urzędu przeszedł pomyślnie testy akceptacyjne dostępności Portalu dla osób z niepełnosprawnościami.

W 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych kontynuował działania, aby zapewnić na stronie internetowej ZUS aktualne informacje o:

- 1) ułatwieniach lub ewentualnych utrudnieniach dla osób z niepełnosprawnością ruchu we wszystkich 322 terenowych jednostkach organizacyjnych ZUS,
- 2) placówkach ZUS, w których znajdują się ułatwienia w obsłudze dla osób niesłyszących, tj.: pracownikach przeszkolonych z języka migowego, usłudze wideotłumacza w polskim języku migowym (PJM),
- 3) placówkach ZUS, w których znajduje się urządomat przystosowany dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, dzięki któremu mogą one samodzielnie: złożyć do ZUS dokumenty w formie papierowej, np. wnioski, pisma, formularze, dokumenty ubezpieczeniowe, skorzystać z bezpłatnego połączenia z konsultantem Centrum Obsługi Telefonicznej (od poniedziałku do piątku, w godz. 7.00-18.00) oraz Platformy Usług Elektronicznych ZUS (PUE ZUS) i strony www.zus.pl.

Informacje o usługach pozwalających na komunikowanie się z osobami doświadczającymi trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się są upowszechnione na stronie internetowej ZUS, w Biuletynie Informacji Publicznej. Aby ułatwić dotarcie do tych informacji, Zakład zamieścił na głównej stronie ZUS ikonę symbolizującą niepełnosprawność słuchu (białe przekreślone ucho na ciemnoniebieskim tle), po wybraniu której wyświetlają się wszystkie informacje przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością słuchu. Informacje są przygotowane w formie tekstu specjalnie dostosowanego dla osób niesłyszących oraz tekstu napisanego prostym językiem, a także filmu z udziałem tłumacza języka migowego. Na stronie internetowej ZUS zamieszczono także wykaz placówek ZUS, w których pracownicy przeszli szkolenie z języka migowego i pomagają podczas obsługi w sali obsługi klientów. Na BIP znajdują się również informacje o usłudze wideotłumaczenia w PJM.

Ponadto informacje o pomocy, z której mogą skorzystać osoby niesłyszące podczas obsługi w placówkach ZUS oraz jak zamówić świadczenie usług tłumacza PJM, SJM, SKOGN podczas obsługi spraw w ZUS są zamieszczone na tablicach informacyjnych, w dobrze widocznym miejscu we wszystkich salach obsługi klientów w formie plakatu ze znakiem ucha. Treść informacji na plakacie została przygotowana prostym językiem.

Dostosowanie radia i telewizji

W 2019 r. wszystkie programy Telewizji Polskiej SA zapewniały osobom z dysfunkcją narządu słuchu oraz osobom z dysfunkcją narządu wzroku możliwość korzystania z audycji z przeznaczonymi dla nich udogodnieniami. Zgodnie z *ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji* minimalna kwota udogodnień w programach telewizyjnych w 2019 r. wynosiła 15% kwartalnego czasu nadawania, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, w ujęciu łącznym dla trzech typów udogodnień, tj. napisów dla niesłyszących, tłumaczenia na język migowy oraz audiodeskrypcji. Wydane na podstawie ww. ustawy *Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych sensorycznie z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób*

niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych określiło z kolei udział ww. typów udogodnień w zależności od charakteru i rodzaju programu, a także sposób informowania odbiorców o terminie, czasie emisji i czasie trwania audycji zawierających takie udogodnienia: strona internetowa nadawcy lub inne strony internetowe zawierające informację o rozpowszechnianych przez nadawcę audycjach, teletekst (jeśli nadawca taki dostarcza), ogłoszenia nadawcy zawierające informację o audycjach, Elektroniczny Przewodnik po Programach (EPG) oraz strona internetowa KRRiT <http://program.krrit.gov.pl/#/>.

Zestawienie i omówienie udziałów audycji z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi w programach Telewizji Polskiej SA w 2019 r.

**Średnie udziały w 2019r. audycji w TVP; z napisami;
z językiem migowym; z audiodeskrypcją;**

Nazwa aktualna programu	Σ N	JM	AD
TVP Seriale	82,1%	0,0%	28,9%
TVP HD	66,7%	0,1%	13,2%
TVP1 TVP 1	47,0%	1,4%	5,9%
TVP KULTURA	31,7%	1,5%	2,9%
TVP HISTORIA	31,3%	0,7%	4,2%
TVP POLONIA	30,8%	1,1%	3,1%
TVP2 TVP 2	29,4%	1,4%	5,9%
TVP Wilno	25,3%	1,4%	3,3%
TVP3 Gorzów Wielkopolski	18,2%	7,6%	0,7%
TVP Rozrywka	16,0%	1,2%	2,9%
TVP3 Wrocław	13,4%	7,8%	0,9%
TVP3 Szczecin	12,3%	8,9%	0,8%
TVP3 Katowice	12,3%	7,4%	0,7%
TVP3 Olsztyn	12,2%	7,0%	0,7%
TVP3 Kraków	12,1%	7,3%	0,7%
TVP3 Białystok	12,1%	8,2%	0,9%
TVP3 Gdańsk	12,0%	8,5%	0,7%
TVP3 Łódź	11,9%	9,8%	1,0%
TVP INFO	11,8%	2,2%	0,0%
TVP3 Lublin	11,8%	7,3%	1,4%
TVP3 Warszawa	11,7%	8,1%	0,7%
TVP3 Kielce	11,7%	7,0%	0,7%
TVP3 Bydgoszcz	11,6%	7,2%	0,7%
TVP3 Poznań	11,6%	7,8%	0,8%
TVP3 Opole	11,6%	7,1%	0,7%
TVP3 Rzeszów	11,5%	7,1%	0,7%
TVP ABC	10,5%	7,3%	8,2%
TVP SPORT	4,0%	4,9%	0,5%

LEGENDA:

sumaryczny udział audycji z dwoma rodzajami napisów	Σ N
udział audycji z tłumaczeniem na język migowy	JM
udział audycji z audiodeskrypcją	AD

Napisy dla niesłyszących.

2019 r. był pierwszym, w którym obowiązywały wyższe niż dotychczas kwoty audycji z udogodnieniami, w tym napisów dla osób niesłyszących. Rozporządzenie KRRiT z 15 listopada 2018 r. określiło kwartalny udział takich audycji na poziomie:

- co najmniej 13,2% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji informacyjnych lub publicystycznych,
- co najmniej 12,9% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% filmów fabularnych

- co najmniej 12,6% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji społeczno-religijnych;
- co najmniej 12% w programach o charakterze uniwersalnym i wyspecjalizowanym innych niż wyszczególnione w rozporządzeniu;
- co najmniej 3% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji dla dzieci;

W przypadku programów, których udział w widowni jest mniejszy niż 1% liczony jako średni udział programu w widowni w roku poprzednim, poziom wszystkich typów udogodnień jest zmniejszony o 50%.

Telewizja Polska S.A. jest pierwszym nadawcą w Polsce, który zapewnia napisy do programów i audycji nadawanych „na żywo”. W 2019 r. z wykorzystaniem najnowszych technologii codziennie nadawano napisy do tego typu audycji w TVP INFO oraz audycji informacyjnych i publicystycznych w TVP1 i TVP2.

W TVP1 poziom audycji z napisami wynosił średnio 47%, czyli był wyższy niż wymagany rozporządzeniem KRRiT. W TVP2 średnia kwartalna liczba audycji z napisami osiągnęła 30%, czyli także była ponad dwukrotnie wyższa niż wymagana w 2019 r. (co najmniej 12%). W sumie w obu głównych programach wyemitowano ponad 5600 godzin audycji z taką usługą dostępu. W kanale TVP Seriale zapewniono w każdym kwartale średnio ponad 80% audycji z napisami.

Audycje, do których opracowano napisy to audycje zróżnicowane gatunkowo i przeznaczone dla różnych kręgów odbiorców. Dominowała produkcja polska. W doborze audycji do opatrzenia w napisy uwzględniano – obok walorów edukacyjnych - także kryteria najwyższej oglądalności oraz czas nadawania.

Codziennie z napisami nadawano cykliczne audycje informacyjne i publicystyczne: główne wydanie „Wiadomości”, „Sport”, „Teleexpress”, „Teleexpress Extra”, „Panorama”, „Gość Wiadomości”, „Panorama Opinii”, „O co chodzi”. W weekendy były one dostępne przy takich audycjach jak: „Kobiecym okiem”, „Studio Wschód”, „Studio Zachód”, „Teleexpress na deser”. W 2019 r. do audycji informacyjnych z tego typu usługą dostępu dołączyły „Panorama” i „Gość Wiadomości”.

Wśród opracowanych audycji z napisami były zarówno tytuły nowe jak i kontynuacje przede wszystkim znanych i lubianych przez widzów polskich seriali. Znalazły się wśród nich „Korona królów”, „Korona królów – taka historia”, „Klan”, „Barwy szczęścia”, „Komisarz Alex”, „Blondynka”, „Rodzinka.pl”, „Leśniczówka”, „M jak miłość”, „Na dobre i na złe”, „Na sygnale”, „Echo serca”, „O mnie się nie martw”, „Stulecie Winnych”, „Wojenne dziewczyny”, „Za marzenia”, „Ojciec Mateusz” czy „Młody Piłsudski”.

Zagraniczne pozycje serialowe z napisami to zarówno kontynuacje jak i nowe tytuły: „Elif”, „Wieczna miłość”, „Przysięga”, „Rozbite marzenia”, „Wiktoria”, „The Good Doctor”, „Zniewolona”, filmy dokumentalne, audycje przyrodnicze i popularno-naukowe.

Polskie filmy fabularne, do których przygotowano napisy dla niesłyszących to m.in. „Wyklęty”, „Carte blanche”, „Syn Szawła”, „Mój rower”, „Konwój”, „Chemia”, „Zbliżenia”, „Kurier”, „Letnie przesilenie”, „Zaćma”.

Kontynuowano również przygotowywanie napisów do znanych już widzom niesłyszącym audycji z cyklu „Zakochaj się w Polsce”, „Okrasa łamie przepisy”, czy „Jak to działa”. Wśród nowości pojawiły się: „Prywatne życie zwierząt”, „Las bliżej nas”, „Przyrodnik na tropie”, „Astronomia Niepodległa. 100 lat polskiej astronomii”, „Niezwykłe historie Białe-Czerwonych”. Napisy posiadały także audycje pojawiające się w cyklach „Na własne oczy”, „Fascynujący świat”. Wśród nowości - z napisami znalazł się teleturniej „Gra słów. Krzyżówka” oraz cieszący się dużą popularnością reality show - „Rolnik szuka żony”.

Niesłyszący widzowie Teatru Telewizji mogą oglądać poniedziałkowe spektakle z napisami. Także ceniony przez widzów program publicystyczny „Sprawa dla reportera” posiada takie udogodnienie.

Napisy pojawiały się także regularnie podczas wystąpień okolicznościowych Prezydenta RP, Premiera oraz hierarchów kościelnych.

2019 był rokiem, w którym odbywały się wybory do Parlamentu Europejskiego oraz do Sejmu i Senatu. Napisy zostały przygotowane do wszystkich programów „Audycji Komitetów Wyborczych”. Posiadały je także emitowane z tej okazji wieczory wyborcze i debaty.

Niesłyszącym odbiorcom udostępniono z napisami Widowisko z okazji rocznicy pierwszej pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski „Wysłuchiwać się w Papieża” transmitowane 2 czerwca w TVP 1. Napisy przygotowano także 1 września - z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej do transmisji uroczystości na Placu Piłsudskiego. Towarzyszyły one także uroczystościom z okazji Święta Niepodległości 11 listopada oraz nadawanemu przy tej okazji koncertowi „Słowa, które znaczą”. Z napisami nadano także koncert upamiętniającego wybuch Powstania Wielkopolskiego w 1918 r. - „Wielkopolanie Śpiewają Niepodległej”.

TVP SA w 2019 r. wydała płyty DVD popularnych seriali, z napisami dla niesłyszących m.in.: „Zmiennicy”, „Rodzinka.pl”, „Wiedźmin”, „Pensjonat nad rozlewiskiem”, „Ojciec Mateusz”, „Tajemnice początków Polski”.

Tłumaczenie audycji na język migowy

Widzowie niepełnosprawni z powodu dysfunkcji narządu słuchu mieli możliwość oglądania wybranych audycji na antenach TVP w tłumaczeniu na język migowy. Zgodnie z Rozporządzeniem KRRiT z 15 listopada 2018 r. obowiązujący w 2019 r. udział tego rodzaju udogodnienia to:

- co najmniej 6% w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji dla dzieci;
- co najmniej 1,8% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji informacyjnych lub publicystycznych.
- co najmniej 1,5% - w programach o charakterze wyspecjalizowanym zawierających nie mniej niż 50% audycji społeczno-religijnych,
- co najmniej 0,9% w programach o charakterze uniwersalnym i wyspecjalizowanym innych niż wyszczególnione w ww. Rozporządzeniu KRRiT z 15 listopada 2018 r.;

Oferta audycji z tłumaczeniem na język migowy w telewizji publicznej była szeroka: popularne seriale, magazyny, reportaże, codzienne serwisy informacyjne, np.: „M jak miłość” – serial fab. (TVP2), filmy – „Awatar, czyli zamiana dusz”, „Kocie ślady”, „Ciemnego pokoju nie trzeba się bać”, „Zinedine Zidane”, audycje religijne: „Słowo na niedzielę” (TVP2), „Polka pod krzyżem”, transmisje mszy św., magazyny: „Pełnosprawni” (TVP1, TVP Sport), „Było nie minęło” (TVP Historia), „Telekurier Extra”(TVP3), „Co niesie dzień”(TVP3), „Jak to działa” (TVP2, TVP ABC, TVP Polonia), „Koło pióra”(TVP Kultura, TVP Polonia), „One, Kobiety kultury” (TVP Kultura, TVP Polonia), „Dranie w kinie” (TVP Kultura) „Spotkania w świecie ciszy”(TVP3), „Okrasa łamie przepisy”(TVP1, TVP Polonia, TVP HD, TVP ABC), „Włączeni i aktywni”, ABC Pacjenta”(TVP3) oraz serwisy informacyjne „Dziennik Regionów (TVP Regionalna), „Info Dzień” (TVP INFO), „Debatę Wyborczą”, 80. rocznica wybuchu II wojny światowej (TVP1), wybory parlamentarne - spot PKW, audycje dla dzieci: „Superkole ABC” (TVP ABC, TVP Polonia), „Domisie”, „Maszyna zmian”, „Tajemnica Sagali”, „Gwiezdny pirat”, „Samochodzik i templariusze”, „Szaleństwo Majki Skowron”, „Rodzina Treflików”, „Hotel pod Żyrafą i Nosorożcem”, a także ważne uroczystości i wydarzenia o charakterze państwowym, kościelnym i inne, np.: wystąpienia i orędzia Prezydenta, Premiera, Marszałków Sejmu i Senatu.

Tłumacze języka migowego w programach TVP korzystali zarówno z Systemowego Języka Migowego (SJM), jak i Polskiego Języka Migowego (PJM) z uwagi na zróżnicowane preferencje osób niesłyszących.

Audiodeskrypcja

W przypadku programów TVP1 i TVP2 – zaliczających się zgodnie z regulacją do programów o charakterze uniwersalnym - poziom audiodeskrypcji w 2019 r. został określony na co najmniej 2,1% kwartalnie. Telewizja Polska zrealizowała ten obowiązek z dużym naddatkiem – na obu antenach wyemitowano blisko 6% - 840 godzin audycji z audiodeskrypcją. Prawie 14-krotnie więcej niż wymóg takich audycji wyemitowano w programie wyspecjalizowanym TVP Seriale – blisko 2050 godzin audycji posiadało udogodnienie dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Najwyższy wymagany poziom audiodeskrypcji rozporządzenie zapewnia w programach zawierających nie mniej niż 50% audycji dla dzieci, w 2019 r. – co najmniej 6%. W programie TVP ABC średnio w każdym kwartale wyemitowano 8,2% audycji z takim udogodnieniem. W innych programach, tj. TVP Sport i w programach regionalnych TVP SA ze względu na niezbędne prace techniczne, usługa audiodeskrypcji zaczęła być realizowana dopiero w III kwartale 2019 r.

Audycje z audiodeskrypcją były przygotowywane z myślą o widzach w różnym wieku, zarówno najmłodszych jak i tych starszych. Dla dzieci przygotowano z audiodeskrypcją 52 odcinki serialu „Pamiętnik Florki”, czy przygody „Maszy i niedźwiedzia”, czy perypetie dwóch nieudolnych majsterkowiczów, Pata i Mata z czeskiego serialu „Sąsiedzi”. Z myślą o starszych widzach kontynuowano produkcję audiodeskrypcji do kolejnych serii „Ojca Mateusza”, „O mnie się nie martw”, „Rodzinki.pl”, „Wojennych dziewczyn”, czy „Dziewczyn ze Lwowa”. Wśród nowych

tytułów seriali z audiodeskrypcją pojawiły się – „Stulecie Winnych”, „Echo serca” i „Młody Piłsudski”.

Z myślą o osobach niewidomych audiodeskrypcję opracowano także dla reality-show „Rolnik szuka żony”. Dzięki tej usłudze osoby z niepełnosprawnością wzroku mogły poznać także historię niesłyszącej Miss Świata Głuchych 2016 w dokumentalnym filmie „Znaki”. Audycje o polskiej przyrodzie, lasach oraz pracy leśników „Las bliżej nas” także posiadał takie udogodnienie.

W sumie w 2019 r. we wszystkich programach Telewizji Polskiej S.A. dostępnych w naziemnej telewizji cyfrowej wyemitowano ponad 2300 godzin audycji z audiodeskrypcją.

Informacja na temat audycji telewizyjnych i radiowych promujących ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tej grupy osób w 2019 r.

Nadawcy publiczni w nadawanych programach radiowych i telewizyjnych, zarówno ogólnokrajowych jak i regionalnych nadawali ofertę adresowaną do słuchaczy i widzów z niepełnosprawnościami. W programach uniwersalnych, jak i wybranych wyspecjalizowanych audycje adresowane do tej grupy odbiorców miały na celu promowanie idei integracji społeczno-zawodowej oraz służyły przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy. Oferta tworzona i nadawana w 2019 r. w programach radiowych i Telewizji Polskiej SA była różnorodna zarówno pod względem form realizacji, jak i poruszanych problemów.

Telewizja Polska SA

W 2019 r. TVP nadawała audycje poświęcone problemom osób niepełnosprawnych w kilku programach: ogólnokrajowych (TVP1, TVP 2), regionalnych, tworzonych przez oddziały terenowe TVP SA (TVP3 Białystok, TVP3 Bydgoszcz, TVP3 Gdańsk, TVP3 Lublin, TVP3 Łódź, TVP3 Katowice, TV3 Kraków, TVP3 Opole, TVP3 Poznań, TVP3 Szczecin, TVP3 Warszawa), w paśmie wspólnym TVP 3 Regionalna oraz programach wyspecjalizowanych (TVP Info, TVP Sport, TVP ABC, TVP Kultura). Spółka nadawała zarówno audycje cykliczne, emitowane w stałych okresach (tj. raz w tygodniu lub raz w miesiącu), jak również okazjonalnie, tj. w okresach ważnych wydarzeń mających miejsce w środowiskach osób z niepełnosprawnościami (np. Międzynarodowy Dzień Osób Niepełnosprawnych). Spółka tworzyła tego typu ofertę w sposób różnorodny, tj. wykorzystując różne formy telewizyjne: od informacji poprzez wywiady o charakterze publicystycznym, magazyny interwencyjne, audycje edukacyjne, reportaże prezentujące osiągnięcia osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia (w tym w sporcie) poradnictwo (koncentrujące się na wskazaniu rozwiązań różnych problemów, instytucji i osób, które świadczą pomoc). Częścią tej oferty były również relacje z wydarzenia o charakterze kulturalno-rozrywkowym (Festiwal Zaczarowanej Piosenki), gdzie niepełnosprawni prezentują swoje talenty.

Polskie Radio SA

Polskie Radio SA uwzględnia w swojej działalności propagowanie najważniejszych aspektów życia społecznego, m.in. obecności na antenie i prezentacji szeroko rozumianej problematyki środowiska osób niepełnosprawnych. W 2019 r. nadawano audycje i informacje skierowane do środowiska niepełnosprawnych oraz audycje przybliżające, wyjaśniające czy też informujące o zagadnieniach związanych z funkcjonowaniem tej grupy. Promowano ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Zostały również przeprowadzone akcje antenowe i pozaantenowe, których celem było przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. Liczba nadawanych audycji i informacji oraz zakres tematyczny wskazują, że tematyka ta była systematycznie prezentowana w audycjach wszystkich programów Polskiego Radia SA.

Programy/ Anteny	Czas tematyki w 2019 r.	Liczba tematów w audycjach
Program 1	6:10:20	71
Program 2	0:06:00	2
Program 3	5:00:23	48
Program PR 24	3:27:02	93
Czwórka PR	3:09:08	36
PR Dzieciom	1:48:23	5
PRdZ (Red. Białoruska)	0:26:00	8
PRdZ (Red. Niemiecka)	0:02:30	3
PRdZ (Red. Rosyjska)	0:09:15	9
PRdZ (Red. Ukraińska)	0:14:00	4
Suma końcowa	20:33:01	279

W 2019 r. tematyka dotycząca osób niepełnosprawnych była obecna w następujących programach: PR24, Program 1 PR – *Jedynka*, Program 3 PR - *Trójka* oraz programu adresowanego do młodzieży *Czwórki*. Natomiast Program 2 PR - *Dwójka*, ze względu na kulturalny profil, miała mniejszy udział tej tematyki - głównie pojawiała się ona jako temat wiadomości i relacji. Podobnie było w Polskim Radiu Dzieciom, natomiast w programach redakcji zagranicznych nadających w ramach Programu Polskiego Radia dla Zagranicy – tematyka była obecna w 4 redakcjach, w 24 audycjach i materiałach.

Zagadnienia dotyczące upowszechniania tematyki środowiska osób niepełnosprawnych – miały też miejsce okazjonalnie, tj. stosownie do wydarzeń, realizowanych projektów np. integracyjnych oraz w ramach prezentowania kampanii przedstawiających działalność organizacji pożytku publicznego (OPP).

W 2019 r. w Programie 1, w Programie 3 oraz w Programie PR24 nadano w ramach kampanii społecznych 322 spoty o łącznym czasie 3 godz. 19 min. 46 sek. Były to cztery duże kampanie dotyczące promowania idei integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych:

Nazwa kampanii	Nazwa organizacji OPP	Łączny czas emisji	Liczba spotów
Stwardnienie rozsiane – niewidoczne objawy	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego	1:00:44	117
START. Osoby z niepełnosprawnościami	Podlaskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych START Białystok	0:42:29	85
Niepełnosprawni po wypadkach. Niwelacja przeszkód.	Fundacja Votum	1:24:40	127
Jeźdźcę świadomie	Fundacja Nadzieja Osób poszkodowanych w Wypadkach Drogowych	0:11:53	23
Suma		3:19:46	322

Źródło: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wśród problematyki dotyczącej niepełnosprawności dominowały zagadnienia, które z jednej strony prezentują środowisko osób niepełnosprawnych (przykłady aktywności, radzenia sobie z problemami, udziału w działaniach kulturalnych czy religijnych, w tym dzieci i młodzieży), zaś z drugiej strony informowały o prawach i sposobach ich egzekwowania (np. szczegółowe porady prawne, bariery architektoniczne, wypoczynek, stanowisko pracy, zatrudnianie – korzyści dla pracodawców, komunikacja miejska, fundusze do wykorzystania). Celem audycji była integracja środowiska osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi, znalezienie miejsca i uświadomienie roli (dla pełnosprawnych i niepełnosprawnych), jaką mogą i powinni spełniać w codziennym życiu (np. tematy integracyjne: dzień walki z dyskryminacją niepełnosprawnych, marsze i festyny integracyjne, wystawy w szkołach integracyjnych czy praca, sport i udział w kulturze osób niepełnosprawnych).

Każdy z programów Polskiego Radia miał wypracowanych kilka własnych, sprawdzonych i akceptowanych przez słuchaczy sposobów prezentacji tematyki niepełnosprawności. Każdorazowo był duży odzew słuchaczy, m.in. portale społecznościowe, maile, listy czy telefony z pytaniami, komentarzami i sugestiami tematów do poszczególnych audycji. Tematy – zależnie od rodzaju – pojawiały się w pasmach o największej słuchalności (informacje, porady, relacje reporterskie) lub w pasmach, które pozwalały na obszerną i pełną prezentację tematyki, stanowisk czy poglądów (popołudnia i wieczory; reportaże, magazyny z udziałem słuchaczy).

W **Programie 1. PR** – tematyka niepełnosprawności pojawiała się głównie w magazynach, gdzie prowadzone są rozmowy ekspertów z osobami niepełnosprawnymi, np. w audycji *Cztery Pory Roku* – poruszano m.in. tematy: Problemy niepełnosprawnych w mieście, Stosunek do osób niepełnosprawnych, Niepełnosprawni a komunikacja publiczna, O programie 500 plus dla osób niepełnosprawnych i in.; w reportażach: m.in. *Dziwne plany ochroniarza* - historia niepełnosprawności byłego rehabilitanta, *Dobry chłop bez laski* - opowieść o tym,

że niepełnosprawność nie oznacza bycia gorszym czy *Idę do Ciebie z miłością* - samotność w chorobie i niepełnosprawności; w Ekspresie Jedyńki - Aktywizowanie osób niepełnosprawnych - dni informacyjne ZUS, O przedszkolu dla niepełnosprawnych dzieci, W szpitalu położniczym mamy z niepełnosprawnością, Czy osoby z niepełnosprawnością, mogą uprawiać sztuki walki?, Praca bez barier i in. Trzeba tu wspomnieć o kilku akcjach, np. Konkurs „Człowiek bez barier”, „Stop barierom” czy o warsztatach dla dzieci z niepełnosprawnością Planeta Robotów. W Jedynce przeważały audycje publicystyczne, edukacyjne i informacyjne oraz materiały reporterskie, magazyny publicystyczno-poradnikowe, a także reportaże i informacje w Wiadomościach oraz relacje z akcji specjalnych.

W **Programie PR24** – zagadnienia związane z niepełnosprawnością poruszane były głównie w audycjach publicystycznych, magazynach informacyjnych i publicystyczno-poradnikowych oraz licznych informacjach serwisowych. W PR24 były m.in. tematy audycji: *7x24 i Debata dnia* – gdzie prezentowano tematy: 500 plus dla niepełnosprawnych, O wnioskach o dofinansowanie usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych; w *Na czasie z ZUS* – Aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych; w *Nieznani znani 24* - Promowanie badań profilaktycznych dla niepełnosprawnych i funduszu dostępności, który ma pomóc likwidować bariery architektoniczne; w *Popołudniu w PR 24* – Dzień Osób Niepełnosprawnych, 500 plus dla niepełnosprawnych, wspieranie niepełnosprawnych w aktywizacji zawodowej; w *Północ-Południe* – ZUS: rozmawiano o Dniu Osób z Niepełnosprawnością, projekcie ustawy o dodatku dla dorosłych niepełnosprawnych, Nagrody Człowieka bez barier; w audycji *Suma wydarzeń* – podejmowano tematy dotyczące Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, ulg dla niepełnosprawnych przy zatrudnieniu.

W **Programie 3. PR** – tematyka niepełnosprawności pojawiała się w reportażach, magazynach publicystycznych z udziałem ekspertów, informacjach i audycjach edukacyjno-poradnikowych. Przykładowo w następujących audycjach podejmowano tematy: w *Za a nawet przeciw* – Czy w imię solidarności społecznej powinniśmy wspierać osoby niepełnosprawne?; w *Reportażach w Trójce*: „Góra ducha” – o zdobyciu szczytu Manaslu by pomóc niepełnosprawnej Magdzie, „Doktorant” – o pomocy zdolnym niepełnosprawnym – autystyk niepełnosprawny piszący doktorat, *Też chcemy być* - praca dla osób niepełnosprawnych, *Zwycięzcy* - niepełnosprawni i ich międzynarodowe sukcesy, *Dla Filipka* – o pomocy osobie niepełnosprawnej w powrocie do aktywności; w *Zapraszamy do Trójki* omawiano: sposoby i formy opieki wytchnieniowej, środki dla opiekunów niepełnosprawnych, w *Więźniowie 4 piętra* realizowano tematy: ułatwienia dla starszych i niepełnosprawnych, amfibie dla niepełnosprawnych, Akcja Turbo Boogie - niepełnosprawni skaczą ze spadochronem, problemy z dostępem niepełnosprawnych do biur poselskich, o tym jak ponad 200 osób z niepełnosprawnością zdobywało Górę Kamieńską, o sposobach pomocy niepełnosprawnym w ich aktywizacji społecznej i zawodowej.

W **Czwórcie** – tematy dotyczące osób niepełnosprawnych poruszane były również w audycjach przeznaczonych dla młodzieży - głównie w rozmowach z gośćmi i magazynach publicystyczno-kulturalnych. Tematyka dotycząca niepełnosprawnych była tematem reportaży, audycji edukacyjno-poradnikowych, a także informacji.

Poniżej podano audycje, w których w 2019 r. omawiano tematy dotyczące osób niepełnosprawnych: *Strefa prywatna* – oblicza seksualności osób niepełnosprawnych, ogólnopolska kampania informacyjno-edukacyjna STOP barierom, Komunikacja bez barier; Reportaż – *Też chcemy być* - o pracy dla osób niepełnosprawnych, *Teatr pomaga* o Teatrze Osób Niepełnosprawnych; *Czwarty bieg* – sport niepełnosprawnych; *Faktofonia* - Szkic o doświadczeniu niepełnosprawności; *Stacja Kultura* – Festiwal Kultury Bez Barier; *Wiadomości Czwórki* – o finansowaniu organizacji pozarządowych zajmujących się niepełnosprawnymi, o udziale ponad 120 niepełnosprawnych w III Świętokrzyskim Maratonie Bocci, o rewolucji w szpitalach - bez opłat za opiekę nad dziećmi czy niepełnosprawnymi, Staże i praca dla niepełnosprawnych absolwentów, o przygotowaniach niepełnosprawnych do skoku na spadochronie w Goleniowie.

W **Polskim Radiu Dzieciom** w audycjach dla rodziców i dzieci mówiono m.in. o: radzeniu sobie z niepełnosprawnością dzieci, o wspieraniu rozwoju dzieci niepełnosprawnych poprzez sport, o codziennej pracy z osobami niepełnosprawnymi, o Stowarzyszeniu Przyjaciół Dzieci Słońca, które pomaga niepełnosprawnym w Polsce i za granicą, o projekcie *Czujczuj*, tj. o pomocy matkom dzieci niepełnosprawnych.

Także **Polskie Radio dla Zagranicy** w audycjach redakcji zagranicznych prezentowało tematy dotyczące niepełnosprawnych, m.in.: o barierach w zatrudnianiu niepełnosprawnych, o formach rządowego wsparcia niepełnosprawnych w Polsce, o niskim bezrobociu, które jest szansą na większą obecność niepełnosprawnych na rynku pracy.

W Polskim Radio SA obecne też były akcje bezpośrednio dotyczące osób niepełnosprawnych: patronaty medialne i bieżąca współpraca m. in. z Fundacją „Mimo wszystko” Anny Dymnej, Fundacją „AKOGO?” Ewy Błaszczuk. Na bieżąco nadawano relacje z podejmowanych przez nie inicjatyw, a osoby związane z fundacjami były zapraszane do audycji radiowych.

Istotnym źródłem informacji o środowisku osób niepełnosprawnych były wiadomości serwisowe. Nadawano je we wszystkich programach Polskiego Radia. Na bieżąco informowały o wydarzeniach, akcjach, czy imprezach dotyczących środowiska osób niepełnosprawnych. Także w audycjach sportowych, prezentowano nie tylko informacje o wynikach niepełnosprawnych zawodników, ale także przedstawiano ich sylwetki, dokonania i działania na rzecz przyciągnięcia jak największej liczby osób do aktywności fizycznej. Stałym punktem audycji sportowych były relacje, reportaże oraz rozmowy z uczestnikami zawodów sportowych niepełnosprawnych w różnych dyscyplinach (m.in. stały udział w Paraolimpiadach Zimowych czy Letnich, relacje z imprez lokalnych).

Rozgłośnie regionalne radia publicznego

Wszystkie programy regionalnych rozgłośni w 2019 r. (podobnie jak w latach poprzednich) zawierały ofertę dla osób niepełnosprawnych. Różny był jej udział w programie. Najwięcej tego typu audycji nadało w ubiegłym roku Radio Białystok (23 pozycje), niewiele mniej rozgłośnie w: Bydgoszczy (Radio Pomorza i Kujaw), Rzeszowie, Kielcach i Koszalinie (od 10 do 20 pozycji w programie). W pozostałych

rozgłoszeniach oferta ta składała się średnio z 4-5 audycji skierowanych do niepełnosprawnych.

Najczęściej audycje te miały charakter cykliczny. Nadawano je raz w tygodniu lub co dwa tygodnie. Problematyka dotycząca niepełnosprawności była obecna również okazjonalnie, najczęściej gdy w regionach organizowano jakieś wydarzenie dotyczące tej grupy słuchaczy (Radio Koszalin, Radio Kraków, Radio Łódź, Radio Olsztyn, Radio Poznań). Audycje adresowane do tej grupy odbiorców tworzone w różnych rodzajach i formach radiowych. Były to m.in. audycje edukacyjne (np. Radio Białystok, Radio Lublin, Radio Olsztyn, Radio Opole, Radio Pomorza i Kujaw, Radio Zachód) i edukacyjno-poradnicze (Radio Białystok, Radio Koszalin, Radio Lublin, Radio Kraków, Radio Opole, Radio Pomorza i Kujaw, Radio Poznań, Radio Wrocław), informacyjne (nadawała każda z 17 rozgłośni regionalnych), publicystyczne i magazyny informacyjno-publicystyczne (Radio Białystok, Radio Koszalin, Radio Łódź, Radio Kraków, Radio Olsztyn, Radio Poznań, Radio Rzeszów, Radio Szczecin, Radio Wrocław, Radio Zachód), audycje o **tematyce sportowej** (Radio Białystok, Radio Gdańsk, Radio Koszalin, Radio Lublin, Radio Łódź, Radio Olsztyn). Warto podkreślić, że niektóre rozgłoszenie na prezentacje osób i problemów niepełnosprawnych wybrały ambitne, rzadkie w programach i kosztochłonne formy radiowe takie jak reportaże i słuchowiska (Radio Koszalin, Kielce, Białystok, Radio Łódź, Radio Olsztyn, Radio Pomorza i Kujaw, Radio Zachód).

Tematyka nadawanych audycji była różnorodna. Koncentrowano się na wielu obszarach życia, którymi są zainteresowane osoby z niepełnosprawnościami i w których aktywnie uczestniczą. Wspomagano rodziców w wychowywaniu dzieci niepełnosprawnych, udzielając porad jak sobie radzić w codziennym życiu w trudnych sytuacjach. W ww. rodzajach audycji stawiano m.in. na przełamywanie stereotypów. Prezentowano osoby niepełnosprawne jako normalnie funkcjonujące w społeczeństwie, pomimo wielu ograniczeń, realizujących swoje pasje i marzenia i dobrze radzących sobie na rynku pracy. Omawiano także problemy, które należy rozwiązać, by ułatwić codzienne życie osobom niepełnosprawnym. O tych problemach dyskutowano w gronie przedstawicieli instytucji wojewódzkich, samorządowych, i organizacji pozarządowych.

Dostępność do punktów wyborczych

Państwowa Komisja Wyborcza (PKW) uznaje, że zapewnienie wszystkim wyborcom, w tym szczególnie wyborcom niepełnosprawnym, możliwości uzyskiwania kompleksowych informacji o wyborach oraz oddania głosu bez utrudnień, stanowi istotne zadanie należące do wszystkich podmiotów i organów odpowiedzialnych za organizację wyborów.

W ramach swoich ustawowych kompetencji, PKW podejmuje działania prowadzące do stworzenia coraz lepszych warunków do głosowania wyborcom niepełnosprawnym.

Przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – *Kodeks wyborczy* (Dz. U. z 2019 r. poz. 684 z późn. zm.), zwanej dalej *Kodeksem wyborczym*, przewidują dodatkowe

uprawnienia dla osób niepełnosprawnych, w tym możliwość głosowania korespondencyjnego. Głosować korespondencyjnie mogą wyborcy posiadający orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy o *rehabilitacji*.

Dodatkowo wyborcy niepełnosprawni o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jak również wyborcy, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończyli 75 lat, zgodnie z art. 54 § 1 *Kodeksu wyborczego*, mają prawo do głosowania za pośrednictwem pełnomocnika.

Z przepisów *Kodeksu wyborczego* wynika również, że osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w głosowaniu inna osoba. Pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter; nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tego wyborcy. Dopuszczalne jest, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy. Jednocześnie wskazuję, że PKW nie posiada informacji na temat liczby osób, które skorzystały z tego rodzaju pomocy, gdyż informacje w tym zakresie nie są gromadzone przez obwodowe komisje wyborcze przeprowadzające głosowanie.

W ramach posiadanych kompetencji PKW w 2019 r. podejmowała szereg różnego rodzaju działań na rzecz osób niepełnosprawnych w związku z organizacją wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 26 maja 2019 r. oraz wyborami do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonymi w dniu 13 października 2019 r.

Po zarządzeniu wyborów do Parlamentu Europejskiego PKW zapewniła wyborcom niepełnosprawnym pomoc prawną i organizacyjną realizowaną w różnych formach. W tym celu m.in. podjęła uchwałę w sprawie wzorów kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, a także uchwałę w sprawie sposobu drukowania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille'a obwodowym komisjom wyborczym.

Ponadto na stronie internetowej PKW podano do publicznej wiadomości informacje o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych i terminach czynności wyborczych z tym związanych.

W 2019 r. wyemitowano również 15 edukacyjno-informacyjnych spotów PKW m.in. w telewizji, w serwisie internetowym YouTube oraz na stronie internetowej pkw.gov.pl dotyczących m.in. uprawnień wyborców niepełnosprawnych, rejestru wyborców, dopisywania się do spisu wyborców, zaświadczeń o prawie do głosowania, czy członkostwa w obwodowych komisjach wyborczych. Z myślą o wyborcach niepełnosprawnych powyższe materiały były prezentowane również w wersji z tłumaczeniem na język polski migowy.

PKW oraz Krajowe Biuro Wyborcze (KBW) z zainteresowaniem korzystają z możliwości konsultacji oraz wymiany spostrzeżeń na temat działań na rzecz osób niepełnosprawnych. W ramach tych działań m.in. pracownik KBW wziął udział w dniu 10 kwietnia 2019 r. w konferencji przeprowadzonej w Biurze Parlamentu

Europejskiego, której hasłem przewodnim był „Udział osób z niepełnosprawnościami w wyborach do Parlamentu Europejskiego 2019”.

PKW, pismem z dnia 14 maja 2019 r. znak ZPOW-071-32/19 przypomniała również organom wykonawczym gmin, że zgodnie z przepisami *Kodeksu wyborczego* w każdej gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest zapewnić co najmniej ½ lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. PKW wskazała przy tym, iż lokale te muszą spełniać kryteria wynikające z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. *w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 336). W wyborach do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 26 maja 2019 r. utworzono łącznie 27 078 obwodów głosowania w kraju. W każdej gminie, zgodnie z ustawowymi wymogami, co najmniej ½ lokali wyborczych dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych. Na całym obszarze kraju lokali takich było 14 346. Podczas głosowania wyborcy niepełnosprawni mogli skorzystać z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a.

Poza wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. odbyły się także wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Podczas prowadzenia kampanii wyborczej dostępne były strony internetowe PKW : pkw.gov.pl oraz wybory.gov.pl. Na stronach tych, zamieszczano na bieżąco obowiązujące teksty przepisów prawa wyborczego, rozporządzenia i uchwały wydane na podstawie *Kodeksu wyborczego*. Ponadto były tam prezentowane informacje, wyjaśnienia i komunikaty PKW, w tym również o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych. Przedstawiano także informacje o upływie terminów związanych z uprawnieniami wyborców niepełnosprawnych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 13 października w 2019 r.. Ponadto w serwisie internetowym regularnie zamieszczano spoty informacyjne w polskim języku migowym na temat terminu i sposobu głosowania, możliwości głosowania przez pełnomocnika, głosowania korespondencyjnego, uprawnień wyborców niepełnosprawnych, głosowania za granicą.

W związku z wyborami do Sejmu i Senatu w 2019 r. zostało wyprodukowanych 16 spotów informacyjnych o tematyce wyborczej. Spoty były prezentowane również w wersji z tłumaczeniem na polski język migowy. Podobnie jak w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego, były one emitowane m.in. w telewizji, w serwisie internetowym YouTube oraz na stronie internetowej pkw.gov.pl.

PKW podjęła działania dotyczące osób niepełnosprawnych, uchwalając uchwały w sprawie wzorów kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a, a także wzorów i rozmiarów kopert oraz pakietów stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym oraz sposobu postępowania z tymi dokumentami. Ponadto ustalono sposób drukowania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille’a.

W wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 13 października 2019 r., na obszarze kraju utworzono 27 090 obwodów, a w każdej gminie zostały utworzone obwody głosowania dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Lokali takich utworzono 14 498. W wielu gminach zapewniono osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku pomoc w dojeździe do lokali wyborczych oraz inne ułatwienia pozwalające na udział w głosowaniu. We wszystkich lokalach wyborczych dostępne były nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a.

Zarówno podczas wyborów do Sejmu i do Senatu, jak i do Parlamentu Europejskiego zostały utworzone odrębne strony internetowe dotyczące przeprowadzanych wyborów, na których przedstawiano wszelkie niezbędne informacje oraz dane statystyczne. Na stronach tych dostępne były wyszukiwarki obwodów głosowania, w tym także siedzib komisji dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

W związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej KBW zrealizowało zamówienia na wykonanie i dostawy w alfabecie Braille'a następujących materiałów informacyjnych: informacji o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych, informacji o upływie terminów związanych z uprawnieniami wyborców niepełnosprawnych, instrukcji głosowania korespondencyjnego.

Podczas wyborów przeprowadzonych w 2019 r. osoby z trudnościami w komunikowaniu się nie korzystały w kontaktach z organami wyborczymi z dostępnych usług tłumacza: PJM, SJM, SKOGN, gdyż nie zgłaszały wniosków w tym zakresie. Powodem zaistniałej sytuacji, tak jak w ubiegłych latach, jest charakter kontaktu osób mających trudności w komunikowaniu się podczas czynności związanych z oddaniem głosu, który nie wymaga komunikacji werbalnej.

9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Osoby niepełnosprawne oraz ich rodziny i najbliższe otoczenie mają ustawowo zagwarantowaną możliwość posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska m.in. w formie tworzonej organizacji pozarządowych o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (np. stowarzyszeń, fundacji).

Osoby niepełnosprawne w zespołach i organach doradczych administracji publicznej

Przedstawiciele organizacji pozarządowych osób niepełnosprawnych lub działających na ich rzecz mogą uczestniczyć – z mocy prawa lub na zaproszenie – w zespołach i organach doradczych administracji publicznej, w tym w:

Krajowej Radzie Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, która powoływana jest na podstawie przepisów art. 42-43 ustawy o *rehabilitacji*. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

W 2019 r. odbyły się 4 posiedzenia Rady.

Na posiedzeniu w dniu 07 lutego 2019 r. Rada zapoznała się z planem działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych na 2019 r., o którym mowa w art. 11 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym w ramach którego planuje się realizację niżej wskazanych programów :

1. Pakiet trzech programów zapewniających odpowiednie usługi opiekuńcze: opieka wytchnieniowa, usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych, opieka nad osobami niepełnosprawnymi.
2. Pakiet trzech programów „Mój Dom”, którego celem jest zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych osobą niepełnosprawnym: centra opiekuńczo-mieszkalne, budynki bez barier, mieszkania bez barier.
3. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej.
4. Specjalne świadczenia Medyczne.
5. Dostępne Parki narodowe.
6. Działania cyfrowe.

Kolejne posiedzenie odbyło się 10 kwietnia 2019 r. Tematem wiodącym było finansowanie ze środków Funduszu Solidarnościowego (dawniej zwanego: Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych) programów pn.:

- Budynki bez Barier
- Centra opiekuńczo-mieszkalne.

Zapoznano również członków Rady z nowelizacją rozporządzenia Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej dotyczącego Środowiskowych Domów Samopomocy typu D i przedstawiono aktualny stan prac nad ustawą o zatrudnieniu wspomaganym.

Na posiedzeniu w dniu 14 maja 2019 r. Rada dyskutowała przede wszystkim o projekcie ustawy o zatrudnieniu wspomagany. Omówiono również założenia programu resortowego „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Na kolejnym posiedzeniu w dniu 30 maja 2019 r. członkowie Rady przedstawili propozycje zmian do projektu ustawy o zatrudnieniu wspomagany co zostało zawarte w uchwale nr 3 w sprawie opinii do projektu ustawy o zatrudnieniu wspomagany.

W trybie obiegowym w dniu 15 lipca 2019 r. KRK podjęła uchwałę nr 4 w sprawie opinii do projektu ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

Polskiej Radzie Języka Migowego, która jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, stanowiącym forum współpracy na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących przedstawicieli organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Podstawą funkcjonowania jest *ustawa o języku migowym*.

Rada składa się 17 członków, w tym Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. W skład Rady wchodzi przedstawiciele ministra właściwego do spraw: oświaty i wychowania, nauki i szkolnictwa wyższego, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wewnętrznych oraz informatyzacji, ministra sprawiedliwości, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, i przedstawiciele zainteresowanych środowisk, organizacji, stowarzyszeń lub instytucji (9 osób).

Zgodnie z art. 22 *ustawy o języku migowym* posiedzenia Rady odbywają się co najmniej raz na pół roku. W 2019 r. spotkania Rady odbyły się 5 razy w następujących terminach: 24 stycznia, 7 marca, 28 marca, 6 czerwca, 6 grudnia.

Na posiedzeniu Polskiej Rady Języka Migowego drugiej kadencji, które odbyło się w dniu 6 czerwca 2019 r. rada podjęła uchwałę w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

Zespole ds. wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych,

Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych został powołany zgodnie z Zarządzeniem Nr 26 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. Urz. MPiPS z 28 sierpnia 2013 r. poz. 27, z późn. zm.). W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele ministerstw zobowiązanych do wdrażania postanowień konwencji, a pracom przewodniczy Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. W posiedzeniach Zespołu mogą uczestniczyć inne osoby niż członkowie Zespołu, w szczególności reprezentujące inne komórki organizacyjne Ministerstwa lub organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych, zaproszone przez Przewodniczącego Zespołu.

Zespół jest odpowiedzialny za wymianę informacji w sprawie działań związanych z wdrażaniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

i planowanych zmian rozwiązań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych lub mogących mieć wpływ na ich sytuację. Ponadto Zespół współdziała w sprawie przygotowania sprawozdań Rady Ministrów z wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przekazywanych Komitetowi ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych zgodnie z art. 35 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. odbyły się 2 posiedzenia, w trakcie których omówiono następujące tematy:

- stan prac nad Strategią na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2030;
- postęp prac nad zapewnieniem dostępności numeru alarmowego 112 dla osób niepełnosprawnych;
- podsumowanie projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania”. (Liderem projektu był Polski Związek Głuchych, a partnerami: Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego i Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteluktualną.);
- rozwiązania wdrożone przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju na rzecz zapewnienia dostępności architektonicznej, cyfrowej i komunikacyjnej tego resortu dla osób niepełnosprawnych;
- zapewnienie dostępności stron internetowych urzędów centralnych;
- program „Stabilne zatrudnienie” realizowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W 2019 r. w ramach prac Zespołu uczestniczyli także przedstawiciele Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz następujących organizacji pozarządowych: Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteluktualną, Polskiego Związku Głuchych, Fundacją Instytutu Rozwoju Regionalnego oraz Fundacją Aktywizacją.

Materiały z posiedzeń Zespołu (protokoły i przedstawiane prezentacje) są publikowane na stronie Biura Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych.

Zespole do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin powołanego na podstawie zarządzenia nr 89 Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2016 r. w sprawie Zespołu do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin (M.P. poz. 850). Zespół jest organem pomocniczym Rady Ministrów.

Przewodniczącym Zespołu do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin, zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 1 ww. zarządzenia, jest Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

W skład Zespołu wchodzi jako członkowie przedstawiciele dwunastu ministerstw oraz czternastu przedstawicieli różnych urzędów i instytucji, które uczestniczą w Zespole na prawach członka. Ponadto, Przewodniczący może zapraszać do udziału

w pracach Zespołu, z głosem doradczym, osoby niebędące członkami Zespołu, w szczególności ekspertów, przedstawicieli innych organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, zajmujących się problematyką dotyczącą osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin oraz innych podmiotów, właściwych w sprawach będących przedmiotem prac Zespołu.

Do zadań Zespołu należy opracowanie:

- 1) analizy aktualnej sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do edukacji, kultury, zatrudnienia oraz świadczeń zdrowotnych;
- 2) kompleksowych rozwiązań w zakresie poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin z uwzględnieniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.;
- 3) propozycji rozwiązań legislacyjnych i systemowych mających na celu poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych i członków ich rodzin.

W 2019 r. odbyło się jedno posiedzenie Zespołu – 21 marca (XI posiedzenie).

Na jedenastym posiedzeniu omówiono nowelizację rozporządzenia w sprawie środowiskowych domów samopomocy dotyczącą wprowadzenia nowych typów śds dla osób z autyzmem lub ze sprzężonymi niepełnosprawnościami.

Omówione zostały również kwestie dotyczące, finansowanego ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, programu „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych” oraz projektu programu „Opieka wytchnieniowa”.

Omówiono również kwestie dotyczące zaopatrzenie w wyroby medyczne oraz leczenia sanatoryjnego osób niepełnosprawnych wraz z opiekunami.

Radzie Sportu Osób Niepełnosprawnych – powołanej w drodze zarządzenia przez Ministra Sportu i Turystyki w celu podniesienia efektywności realizacji zadań z zakresu upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych.

Rada jest organem opiniodawczo-doradczym Ministra Sportu i Turystyki, a do jej głównych zadań należy:

1. opracowywanie propozycji kierunków rozwoju sportu osób niepełnosprawnych;
2. inicjowanie działań, wspieranie i promowanie nowych propozycji zadań w sporcie osób niepełnosprawnych;
3. przekazywanie kierownictwu Ministerstwa własnych opracowań i opinii oraz wniosków w sprawach związanych ze sportem osób niepełnosprawnych.

W pracach Rady bierze udział 15 członków powołanych przez Ministra Sportu i Turystyki oraz zaproszeni specjaliści. W Radzie Sportu Osób Niepełnosprawnych zasiadają przedstawiciele Sejmu i Senatu RP, organizacji pozarządowych działających w obszarze sportu osób niepełnosprawnych, przedstawiciele Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Akademii Wychowania Fizycznego oraz zawodnicy.

Społecznych Radach do Spraw Osób Niepełnosprawnych, funkcjonujących na podstawie ustawy o *rehabilitacji*, w każdym samorządzie województwa i w samorządzie powiatowym, jako organ opiniodawczo - doradczy każdego marszałka i starosty.

W skład rady wchodzi m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na terenie danego województwa i powiatu.

Społeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych m.in. opiniują – w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych – projekty uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa i powiatową radę. Przedstawiciele osób niepełnosprawnych m.in. współdecydują o ostatecznej treści corocznej uchwały samorządu województwa i samorządu powiatowego określającej zadania dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Warto nadmienić, że osoby niepełnosprawne, w szczególności za pośrednictwem organizacji pozarządowych, biorą aktywny udział w pracach legislacyjnych dotyczących bezpośrednio lub pośrednio osób niepełnosprawnych korzystając z ustawowego prawa do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących – w myśl przepisów art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o *związkach zawodowych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 263) oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o *organizacjach pracodawców* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1809), przeprowadzano konsultacje projektów aktów prawnych.

Osoby niepełnosprawne uczestniczą także w różnych przedsięwzięciach organizowanych przez organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców i związków zawodowych, administrację publiczną i inne instytucje (m.in. w seminariach, konferencjach, spotkaniach roboczych ukierunkowanych tematycznie na rozwiązywanie konkretnych problemów).

Zatem osoby niepełnosprawne, w większości za pośrednictwem organizacji pozarządowych, które współtworzą lub które statutowo zajmują się problematyką niepełnosprawności, spełniają ważną rolę w kreowaniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych lub działające na rzecz tych osób świadczą im różnorodnego rodzaju usługi, np. w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej. Organizacje pozarządowe prowadzą m.in. przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizują imprezy: sportowe, turystyczne, rekreacyjne oraz w zakresie kultury. Ważną sferą działalności organizacji pozarządowych jest wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Działania Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Zadania na rzecz wspierania na rzecz aktywności obywateli i uczestnictwa w życiu publicznym realizuje również Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, nadzorowany przez Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego, którego obsługę zapewnia KPRM.

Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego zarządza programami, umożliwiającymi pozyskanie dotacji przez organizacje pozarządowe, m.in. Programem Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) na lata 2014-2020 oraz Programem Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030.

W 2019 r. Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego realizował działania w ramach:

a) Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 – edycja 2019.

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) na lata 2014-2020 to rządowy program dotacyjny dla organizacji pozarządowych, w ramach którego realizowane są działania mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. W ramach FIO corocznie przeprowadzany jest otwarty konkurs ofert, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W 2019 r. przeprowadzona została kolejna edycja otwartego konkursu ofert w ramach FIO. W ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych dofinansowano 11 zadań publicznych na łączną kwotę 1 992 727,30 zł.

b) Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich (PROO) na lata 2018-2030.

Rządowy Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 104/2018 z dnia 7 sierpnia 2018 r. Instytucją Zarządzającą Programem jest Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. PROO to pierwszy program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu będą przydzielane na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych.

W ramach konkursu ogłoszonego w 2019 r. dofinansowane zostały 4 organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami na łączną kwotę 918 272,41 zł.

Program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”

Program współpracy z Zarządami Województw w celu współfinansowania projektów organizacji pozarządowych wyłonionych do dofinansowania w drodze konkursów organizowanych przez Zarządy Województw w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Celem strategicznym programu jest wzrost aktywności zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami osiągany poprzez zintensyfikowanie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe, którym wsparcie uzyskane w programie umożliwi realizację projektów dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, dofinansowanych ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO).

Organizacje pozarządowe, spełniające warunki określone w programie, mogą ubiegać się o sfinansowanie wkładu własnego ze środków PFRON wymaganego od organizacji pozarządowych w projektach skierowanych do osób

z niepełnosprawnościami składanych w odpowiedzi na konkursy ogłoszone w ramach RPO.

Począwszy od 2016 r. program realizowany jest na terenie województwa podkarpackiego, natomiast w 2019 r. do realizacji programu przystąpiły kolejne województwa, tj. świętokrzyskie, małopolskie i podlaskie.

Na realizację programu zaplanowano środki w kwocie 1.500.000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 853.713,15 zł (tj. 56,91 % planu), na rzecz województwa podkarpackiego oraz świętokrzyskiego.

W 2019 r. wsparcie otrzymało 8 organizacji pozarządowych na realizację 18 projektów.

Szczegółowa informacja dotycząca prac legislacyjnych prowadzonych w 2019 r. na rzecz osób niepełnosprawnych przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

1) Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie gospodarki finansowej Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 646).

Rozporządzenie określa zagadnienia związane z gospodarką finansową Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (obecnie Funduszu Solidarnościowego). Stanowi wykonanie delegacji ustawowej ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym.

2) Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 kwietnia 2019 r. w sprawie przyznania spółdzielni socjalnej środków na utworzenie stanowiska pracy i finansowanie kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 723)

Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przyznania spółdzielni socjalnej środków na utworzenie stanowiska pracy i finansowanie kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych wdraża nowy instrument wprowadzony do ustawy o *rehabilitacji* w związku z wejściem w życie w dniu 31 marca 2018 r. ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2494).

Rozporządzenie określa szczegółowe warunki i tryb przyznawania spółdzielni socjalnej jednorazowo środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na utworzenie stanowiska pracy dla skierowanej osoby niepełnosprawnej zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu oraz środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia dla tej osoby.

Zakresem przedmiotowego projektu objęto także formy zabezpieczenia zwrotu środków PFRON.

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. poz. 1898)

Celem nowelizacji rozporządzenia była poprawa funkcjonowania zarówno warsztatów terapii zajęciowej, jak i zakładów aktywności zawodowej, poprzez zwiększenie wysokości dofinansowania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych:

- kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej do wysokości 18 096 zł w 2019 r., do wysokości 20 496 zł w 2020 r., do wysokości 21 696 zł w 2021 r. i do wysokości 22 896 zł w 2022 r. i w latach następnych,
- rocznego pobytu jednego niepełnosprawnego pracownika w zakładzie aktywności zawodowej - do wysokości 22 750 zł w 2019 r. i do wysokości 25 000 zł w 2020 r. i w latach następnych.

10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB

Działania realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz instytucje kultury prowadzone lub współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Organizacja i realizacja działań służących podnoszeniu kompetencji kadr kultury w zapewnianiu dostępności oraz wspieraniu aktywności artystycznej twórców z niepełnosprawnościami:

Konferencja „Sztuka i niepełnosprawność: Przekraczanie Granic” (IV.2019 r.)

W 2019 r. została zorganizowana pierwsza ogólnopolska, a jednocześnie międzynarodowa konferencja poświęcona tematyce zwiększania dostępności oraz aktywności osób z niepełnosprawnościami – zarówno artystów, jak i publiczności – w obszarze kultury i sztuki. W konferencji wzięło udział kilkaset osób — artystów i przedstawicieli środowisk twórców z niepełnosprawnościami, organizacji pozarządowych, instytucji kultury, a także oświaty, opieki społecznej czy rehabilitacji. Głównymi tematami konferencji były: profesjonalizacja twórczości osób z niepełnosprawnościami oraz sytuacja artystów z alternatywną motoryką i sensoryką w Polsce, profesjonalizacja instytucji kultury – dostępność instytucji, ich zasobów, oferty kulturalnej i artystycznej, projektowanie uniwersalne dla kultury.

Współorganizatorami wydarzenia było Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wraz z Instytutem Teatralnym im. Zbigniewa Raszewskiego, Instytutem Muzyki i Tańca oraz British Council Polska.

Warsztaty dla kadr kultury z zakresu udostępniania oferty i zasobów kultury osobom z niepełnosprawnościami

Rozwijana jest cykliczna oferta warsztatów realizowanych przez instytucje prowadzone przez MKiDN, służące podnoszeniu kompetencji kadr kultury w budowaniu dostępnej oferty kulturalno-artystycznej. Warsztaty realizowane przede wszystkim przez instytucje na poziomie krajowym: Narodowe Centrum Kultury, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Instytut Muzyki i Tańca, Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki. W 2019 r. w ramach cyklu zrealizowano 8 spotkań warsztatowych (1 i kilku dniowych).

Laboratoria cyklu Taniec i Niepełnosprawność: przekraczanie granic

W odpowiedzi na potrzeby środowiska artystów z niepełnosprawnościami, rozwijane są działania wspierające profesjonalizację twórców z niepełnosprawnościami w obszarze sztuk perforacyjnych. W 2019 r. zrealizowano 3 stacjonarne laboratoria tańca współczesnego skierowanych do artystek i artystów z niepełnosprawnościami i bez niepełnosprawności. Organizatorzy: Instytut Muzyki i Tańca i British Council w ramach projektu „Europe Beyond Access” realizowanego przy wsparciu programu Creative Europe, finansowanego przez Unię Europejską.

Działania realizowane w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Podstawowym mechanizmem wsparcia dla samorządowych instytucji kultury, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych, a także podmiotów gospodarczych w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego są Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jednym z ich celów jest dofinansowanie działań na rzecz dostępu do dóbr kultury osób niepełnosprawnych. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego umożliwiają pokrycie przez MKiDN kosztów związanych z dostosowaniem formy przekazu realizowanych projektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, a w przypadku programów infrastrukturalnych zakup specjalistycznego sprzętu umożliwiającego osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej i edukacyjnej.

W 2019 r. ogółem na zadania wprost związane z poprawą dostępu do kultury dla osób z niepełnosprawnościami przyznano 74 dotacje na łączną kwotę 3 751 046 zł.

Dotacje na realizację zadań, skierowanych bezpośrednio do osób niepełnosprawnych można uzyskać z poszczególnych Programów Ministra, takich jak:

Programy o profilu edukacyjnym

„Edukacja kulturalna”

Celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane jest do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników. Jednym z głównych założeń programu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych i wiekowych, osób z niepełnosprawnościami, grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Projekty edukacyjne wspierane w ramach programu to także: interaktywne, często integracyjne warsztaty, wspomagające rozwój potencjału twórczego osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku, działania o charakterze arteterapeutycznym, wspomagające ekspresję artystyczną oraz rozwój psychospołeczny, a także działania prezentujące i promujące umiejętności twórcze artystów z niepełnosprawnościami.

„Kultura Dostępna”

Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Ważnym założeniem programu jest umożliwianie uczestnictwa oraz integracji przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, osób z niepełnosprawnością, środowisk, które z powodu silnych barier (np. mentalnych, kulturowych, prawnych) pozostają poza obiegiem życia kulturalnego i społecznego lub mają do niego utrudniony dostęp.

W 2019. w ramach wskazanych programów zrealizowano 45 zadań skierowanych do osób niepełnosprawnych i wydatkowano na ten cel 2 005 000 zł.

Programy o profilu artystycznym

W ramach programów możliwe jest finansowanie kosztów związanych z dostosowaniem formy przekazu do potrzeb osób niepełnosprawnych, jak również finansowanie organizacji festiwali skierowanych do osób niepełnosprawnych.

— „*Muzyka*”

Celem programu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk i trendów w polskiej i światowej kulturze muzycznej.

— „*Teatr i taniec*”

Celem programu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk i trendów wewspółczesnym teatrze i tańcu.

— „*Film*”

Celem programu jest promowanie wiedzy na temat osiągnięć kinematografii, jej roli we współczesnej kulturze, a także wsparcie dla działań sprzyjających rozwojowi kultury filmowej i upowszechniających ambitny, niekomercyjny repertuar filmowy.

— „*Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży*”

Celem programu jest wspieranie wartościowych i w pełni profesjonalnych wydarzeń artystycznych o zasięgu regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym, powstających z myślą o dzieciach i młodzieży do 18 roku życia.

W 2019 r. w ramach wskazanych programów zrealizowano 9 zadań, skierowanych do osób niepełnosprawnych i wydatkowano na ten cel 959 700 zł.

Programy infrastrukturalne

W ramach programów możliwe jest finansowanie kosztów związanych z dostosowaniem formy przekazu do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty edukacyjnej i kulturalnej.

— „*Infrastruktura kultury*”

Celem programu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

— „*Infrastruktura domów kultury*”

Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.

Dodatkowo, w ramach badania ilościowego dotyczącego działalności domów kultury w Polsce analizowano dostępność w zakresie: a) budynek/lokal przystosowany dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich, b) budynek/lokal wyposażony w udogodnienia dla osób

niewidzących i słabowidzących. Aktualnie wyniki badania są analizowane i w formie publikacji zostaną przygotowane w drugim półroczu 2020 r.

W 2019 r. w ramach wskazanych programów zrealizowano 5 zadań, skierowanych do osób niepełnosprawnych i wydatkowano na ten cel 346 000 zł.

Program „Kultura cyfrowa”

Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego. Zwiększenie dostępności opracowanych i zdigitalizowanych zbiorów, przy zastosowaniu atrakcyjnych form ich prezentacji, także wykorzystujących możliwości nowoczesnych technologii, ma na celu przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury, w tym w dostępie do kultury dla osób niepełnosprawnych i wykluczonych cyfrowo.

W 2019 r. w ramach programu zrealizowano 3 zadania, skierowanych do osób niepełnosprawnych i wydatkowano na ten cel 234 425 zł.

Programy z zakresu literatury i czytelnictwa

— „*Promocja czytelnictwa*”

Celem programu jest wspieranie wartościowych form promowania czytelnictwa, zarówno poprzez dofinansowywanie innowacyjnych szeroko zakrojonych programów promujących powszechne praktyki czytelnicze, jak i poprzez wsparcie dla przedsięwzięć promujących najbardziej znaczące zjawiska literatury współczesnej. W ramach programu jest więc możliwe dofinansowanie np. kampanii promującej czytelnictwo w brajlu lub aktywizację czytelniczą osób niewidomych.

— „*Literatura*”

Program umożliwiający dofinansowywanie przez MKiDN zadań dotyczących publikacji literatury polskiej i literatury zagranicznej w tłumaczeniu na język polski w różnorodnych formatach, w tym w formatach dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących.

— „*Partnerstwo dla książki*”

Strategiczne cele programu to zarówno poprawa dostępu do książki w jej wszystkich formatach, jak i wzmocnienie kulturotwórczej roli księgarni i bibliotek.

W 2019 r. w ramach wskazanych programów zrealizowano 10 zadań, skierowanych do osób niepełnosprawnych i wydatkowano na ten cel 168 401 zł.

Ponadto poczynając od 2019 r. (nabory na 2020 r.) we wnioskach o dotację z programów MKiDN zawarta jest obligatoryjnie wypełniana przez Wnioskodawców informacja na temat wykorzystania środków z dotacji w celu zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. *o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 oraz VIII oś priorytetowa „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wdraża projekty w ramach VIII osi priorytetowej „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” POIiŚ 2014-2020. W ramach VIII osi dofinansowanie otrzymało 144 projekty o łącznej wartości kosztów całkowitych ok. 2.960 mld zł. Rozwiązania zaprojektowane w ramach realizowanych inwestycji w zakresie zwiększenia dostępności obiektów dla osób z różnymi typami niepełnosprawności w głównej mierze dotyczą poprawy dostępności architektonicznej. Projekty przewidują również działania polegające na instalacji systemów wspomagających odbiór oferty kulturalnej przez osoby z niepełnosprawnościami np. systemy audiodeskrypcji, systemy nawigacji.

Projekty wdrażane w ramach VIII osi zapewniają realizację praw ujętych w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych, tj.:

- 1) dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- 2) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych,
- 3) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Na koniec 2019 r. projekty znajdowały się w znaczącej części w fazie realizacji, jednocześnie do końca 2019 r. zakończono i rozliczono pod względem finansowym 19 projektów. Ponadto w ramach Programu określono wskaźnik Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, którego wartość osiągnięta na koniec 2019 r. wyniosła 119.

Ułatwienie dostępu do oferty kulturalnej i działania edukacyjne

Instytucje prowadzone i współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przygotowują ofertę kulturalną otwartą na różnorodność potrzeb swych odbiorców. W miarę możliwości kontynuowały w 2019 r. działania zwiększające dostępność zbiorów, wystaw, koncertów, spektakli, zasobów archiwalnych i innych, w tym dostępność budynków. Stałymi elementami oferty programowej są programy edukacyjne i oprowadzania tłumaczone na Polski Język Migowy i opatrzone audiodeskrypcją (dotyczy to instytucji różnych dziedzin sztuki). Prowadzone były stałe cykle spotkań, lekcji dla dzieci i młodzieży, warsztatów (dedykowanych lub integracyjnych) oraz oprowadzania dla grup o specjalnych potrzebach (np. Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Muzeum Narodowe w Krakowie), dostępne zarówno dla osób z dysfunkcją ruchu, wzroku, słuchu oraz innymi dysfunkcjami (np. zaburzeniami ze spektrum autyzmu).

Działalność w dziedzinie muzyki i teatru była wspierana stosowaniem pętli indukcyjnych i innych urządzeń wspomagających odbiór, tłumaczenia na Polski Język Migowy oraz opracowywane napisy dla niesłyszących. Organizowano także oprowadzania kuratorskie tłumaczone na Polski Język Migowy oraz dla grup o specjalnych potrzebach. W ramach wystaw prace udostępniano za pośrednictwem

audiodeskrypcji oraz specjalnie przygotowywanych pomocy dotykowych. Przygotowywano publikacje w wersji audio.

W 2019 r. w podległych instytucjach kontynuowany był proces digitalizacji zasobów instytucji i ich udostępnianie w sieci (z udogodnieniami), co umożliwia coraz szybszy i powszechniejszy dostęp do wiedzy i dóbr kultury.

Instytucje kontynuowały zatrudnienie osób niepełnosprawnych, w tym edukatorów.

Dostępność infrastruktury kulturalnej

Instytucje kultury i instytucje artystyczne prowadzone lub współprowadzone przez Ministra KiDN posiadają rozwiązania infrastrukturalne, pozwalające na korzystanie z oferty kulturalnej przez osoby o różnym rodzajach niepełnosprawności (m.in. podjazdy, windy, platformy, ciągi komunikacyjne). Działania likwidujące bariery architektoniczne są prowadzone sukcesywnie, w instytucjach mających siedziby w starych budynkach. Nowe przestrzenie w instytucjach są projektowane i budowane zgodnie z obowiązującymi normami architektonicznymi i budowlanymi.

Instytucje kultury prowadzone i współprowadzone przez MKiDN posiadają udogodnienia architektoniczne jak: windy, podjazdy i podnośniki, ciągi komunikacyjne z powierzchniami antypoślizgowymi, które przede wszystkim umożliwiają zwiedzanie ekspozycji. Przystosowywane są również sale widowiskowe i koncertowe do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np. dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich przygotowano specjalne przestrzenie na widowni oraz miejsca dla opiekunów, podjazdy dla wózków inwalidzkich. Ponadto przestrzenie kultury są wyposażane w specjalistyczny sprzęt wspomagający – w zależności od potrzeb – widzenie, słyszenie i inne rodzaje niepełnosprawności (np. pętle indukcyjne, tablice informacyjne dotykowo-dźwiękowe, informatory w języku Braile'a, tablice tyflograficzne).

Instytucje kultury oraz instytucje artystyczne wprowadzają również ułatwienia w elektronicznym komunikowaniu się i korzystaniu z zawartości stron internetowych, w tym kontynuowany był proces dostosowywania stron internetowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym dysfunkcją wzroku (przede wszystkim działanie w systemie WCAG 2.0, co pozwala, m.in. na dopasowanie rozmiaru czcionki tekstowej dla osób niedowidzących). Instytucje posiadają również pracowników przeszkolonych w kierunku obsługi zwiedzających z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnością mają również dostęp do informacji o charakterze kulturalnym i artystycznym oraz zasobów kultury (np. kinematografii) za pośrednictwem specjalnie przygotowanych podstron (np. [www Teatru Wielkiego](http://archiwum.teatr Wielki.pl) – Opery Narodowej: <http://archiwum.teatr Wielki.pl> i <http://vod.teatr Wielki.pl> działającej od 2015 r., portal Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego NINATEKA). Kontynuowane są systemowe działania ułatwiające dostęp do informacji i udziału w życiu kulturalnym takie jak: interaktywne strony internetowe, audio przewodniki, specjalne pliki tekstowe, tłumaczenia na język migowy, itd.

Upowszechniania czytelnictwa wśród osób niewidomych i słabowidzących

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi działania mające na celu ułatwianie dostępu do książek i innych materiałów drukowanych osobom niepełnosprawnym, a w szczególności osobom niewidomym i słabowidzącym.

Platforma Cyfrowa Libra Light

To platforma udostępniająca książki w formatach dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących oraz niepełnosprawnych ruchowo (niemogących czytać książek drukowanych) i jest dostępna pod adresem: www.libralight.pwn.pl. Platforma udostępnia publikacje beletrystyczne, naukowe i specjalistyczne w formacie książek elektronicznych oraz audiobooków mp3. Dostęp do platformy jest możliwy po zalogowaniu się do osobistego konta i wprowadzeniu kodu autoryzacyjnego PIN, przekazywanego przez upoważnione podmioty – w 2019 r. było to siedem instytucji: Główną Biblioteką Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie (Dział Zbiorów dla Niewidomych), Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Olsztynie, Książnicą Podlaską w Białymstoku, Biblioteką Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Lublinie, Miejsko-Powiatową Biblioteką Publiczną w Rypinie, Uniwersytetem Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach.

Obecnie z platformy korzysta 783 beneficjentów, o czym świadczy liczba aktywnych PIN-ów.

Na koniec 2019 r. w bazie zostało udostępnionych 1888 pozycji książkowych.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

Uchwalony przez Radę Ministrów program wieloletni na lata 2016-2020, ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Składa się z trzech priorytetów:

- 1) zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych,
- 2) infrastruktura bibliotek 2016 – 2020,
- 3) rozwijanie zainteresowań uczniów poprzez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.

Jednym z celów szczegółowych priorytetu 2 - „Infrastruktura bibliotek 2016-2020” jest dostosowanie obiektów bibliotecznych do potrzeb osób niepełnosprawnych m.in. poprzez budowę odpowiednich wejść, wind, toalet. W tekście uchwalonego programu znalazło się odwołanie do art. 30 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Konstrukcja programu zakłada, że każdy nowy budynek musi być przystosowany do obsługi osób o ograniczonych możliwościach poruszania się.

W 2019 r. w ramach Priorytetu 2 zostało dostosowanych 88 obiektów bibliotecznych do obsługi osób z niepełnosprawnościami.

Działania w zakresie dostępności utworów filmowych

Polski Instytut Sztuki Filmowej realizuje działania służące zapewnieniu dostępności utworów filmowych współfinansowanych ze środków publicznych (w formie audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących lub tłumacza PJM). Od 2016 r. PISF wprowadził do konkursów obowiązek wykonania audiodeskrypcji przez producentów filmów fabularnych oraz pełnometrażowych filmów animowanych. W 2017 r. wymóg wykonania audiodeskrypcji został dodatkowo rozszerzony na filmy dokumentalne. Wykonanie audiodeskrypcji oraz napisów dla niesłyszących jest jednym z warunków przyjęcia rozliczenia końcowego dofinansowania przyznanego przez PISF.

Sport wyczynowy

W 2019 r. zadania w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami realizowane były na podstawie art. 29 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1133), art. 86 ust. 4 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 847, z późn. zm.) oraz § 3 i 8 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. poz. 1638).

Opracowane zostały następujące programy dofinansowania zadań publicznych mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników z niepełnosprawnościami oraz ich udziału we współzawodnictwie sportowym:

- 1) „*Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2019 roku*”, wprowadzony decyzją nr 67 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 20 grudnia 2018 r.;
- 2) „*Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2019 r.*”, wprowadzony decyzją nr 70 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 20 grudnia 2018 r.

Programy realizowane były przez polskie związki sportowe oraz organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz. U. poz. 2145, z późn. zm.) sportowcy niepełnosprawni otrzymywali ze środków budżetu państwa stypendia sportowe. W 2019 r. stypendia przyznano 399 zawodnikom kadry narodowej (147 kobietom i 252 mężczyznom). W ramach realizacji programu dofinansowania zadań ze środków budżetu państwa zakupiono ponadto niezbędny sprzęt sportowy i specjalistyczny.

Program dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej obejmował realizację zadań związanych z:

- przygotowaniem do igrzysk paraolimpijskich,

- przygotowaniem i udziałem w igrzyskach głuchych,
- przygotowaniem i udziałem w mistrzostwach świata i Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych.

Zabezpieczenie finansowe przygotowań zawodników z niepełnosprawnościami objęło koszty związane z:

- organizacją zgrupowań krajowych i zagranicznych,
- udziałem zawodników w zawodach krajowych i zagranicznych,
- obsługą kadry szkoleniowej i osób współpracujących oraz doszkalaniem kadry,
- monitoringiem diagnostycznym i medycznym,
- zakupem suplementów diety i produktów leczniczych,
- zakupem niezbędnego sprzętu sportowego i specjalistycznego.

Przygotowania do igrzysk paraolimpijskich

Głównym celem zadania było zdobycie jak największej liczby medali oraz efektywne włączenie polskich zawodników do współzawodnictwa międzynarodowego. W ramach realizacji zadania zawarto umowy z polskimi związkami sportowymi oraz organizacjami działającymi w sporcie wyczynowym osób z niepełnosprawnościami. W zadaniu uczestniczyło 507 zawodników (134 kobiety i 373 mężczyzn). Zawodnicy byli objęci szkoleniem w ramach konsultacji i zgrupowań krajowych i zagranicznych. Wzięli również udział w zawodach krajowych i międzynarodowych, w tym w mistrzostwach świata (w badmintonie, bocci, goalball, kolarstwie, lekkoatletyce, łucznictwie, narciarstwie alpejskim, narciarstwie biegowym i biathlonie, parasnowboardzie, parakajakarstwie, pływaniu, podnoszeniu ciężarów, strzelectwie sportowym, szermierce na wózkach, taekwondo, wioślarstwie) oraz w mistrzostwach Europy (w koszykówce na wózkach, lekkoatletyce, parakajakarstwie, paraujeździe, piłce siatkowej na siedząco, rugby na wózkach, tenisie stołowym, triathlonie).

W 2019 r. w sportach paraolimpijskich sportowcy z niepełnosprawnościami zdobyli 77 medali (16 złotych, 27 srebrnych i 34 brązowe). Stypendia sportowe otrzymywało 189 zawodników kadry narodowej (68 kobiet, 121 mężczyzn).

Przygotowania i udział w igrzyskach głuchych

Zadanie w 2019 r. było realizowane przez Polski Związek Sportu Niestyszących. Obejmowało szkolenie i udział we współzawodnictwie sportowym zawodników niesłyszących. Uczestniczyło w nim 334 członków kadry narodowej (125 kobiet i 209 mężczyzn). Priorytetowo traktowane były przygotowania zawodników do udziału w Zimowych Igrzyskach Głuchych, które odbyły się w Valtellina – Valchiavenna we Włoszech w dniach 12-21 grudnia 2019 r. Reprezentanci Polski wywalczyli w zawodach jeden medal srebrny i jeden medal brązowy.

W 2019 r. sportowcy niesłyszący zdobyli 38 medali (8 złotych, 11 srebrnych, 19 brązowych) podczas igrzysk, mistrzostw świata i mistrzostw Europy (w judo, kolarstwie, lekkoatletyce, pływaniu, piłce nożnej, szachach, tenisie stołowym).

Stypendia sportowe przyznano 163 członkom kadry narodowej (68 kobietom, 95 mężczyznom).

Przygotowania i udział w mistrzostwach świata i Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych

Zadanie realizowane było przez polskie związki sportowe oraz organizacje działające w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych. Uczestniczyło w nim 264 zawodników z niepełnosprawnościami (68 kobiet i 196 mężczyzn).

W ramach realizacji zadania odbyły się krajowe i zagraniczne zgrupowania i konsultacje szkoleniowe. Zawodnicy wzięli również udział w zawodach krajowych i międzynarodowych.

W 2019 r. w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych zawodnicy z niepełnosprawnościami, startując w mistrzostwach świata i mistrzostwach Europy (na ergometrze wioślarskim, w kręglarstwie, narciarstwie biegowym, showdown, strzelectwie sportowym, szachach, tańcu na wózkach, warcabach, żeglarstwie) zdobyli 51 medali (25 złotych, 14 srebrnych, 12 brązowych). Stypendia sportowe przyznano 47 zawodnikom kadry narodowej (11 kobietom, 36 mężczyznom).

Tabela: Liczba szkolonych zawodników, stypendystów i zdobytych medali w podziale na programy

Program	Liczba szkolonych zawodników	Liczba stypendystów	Liczba zdobytych medali
przygotowania i udział w igrzyskach paraolimpijskich	507	189	77
przygotowania do igrzysk głuchych	334	163	38
przygotowania i udział w mistrzostwach świata i Europy w sportach nieobjętych programem przygotowań do IP i IG	264	47	51
Razem	1105	308	166

Źródło: Ministerstwo Sportu.

Ze środków budżetu państwa finansowane były, poza stypendiami dla zawodników z niepełnosprawnościami, także:

- świadczenia dla medalistów igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych. Świadczenia wypłacane były medalistom igrzysk paraolimpijskich i igrzyskach głuchych, po zakończeniu przez nich kariery sportowej i spełnieniu pozostałych kryteriów określonych w ustawie. W 2019 r. świadczenia pieniężne zostały wypłacone 262 świadczeniobiorcom;
- nagrody dla zawodników, przyznawane sportowcom, którzy zdobyli medale w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i mistrzostwach Europy. W 2019 r. nagrody wypłacono 65 zawodnikom z niepełnosprawnościami;

- nagrody dla trenerów, przyznawane za osiągnięcie przez szkolonych przez nich zawodników wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym. W 2019 r. nagrody wypłacono 64 trenerom zawodników z niepełnosprawnościami.

W ramach dotacji na sport wyczynowy z budżetu państwa przeznaczono środki w kwocie 9 588 728,91 zł, a z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej przeznaczono środki w kwocie 19 997 087 zł.

Sport powszechny

Główne obszary działań Ministerstwa Sportu (wcześniej ministra Sportu i Turystyki) w 2019 r. na rzecz upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych:

- realizacja Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych;
- współpraca z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w ramach realizacji Porozumienia z dnia 20.07.2016 r. oraz Porozumienia wykonawczego z dnia 19.06.2017 r. pomiędzy Ministrem Sportu i Turystyki, Sekretarzem Stanu - Pełnomocnikiem Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Prezesem Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych poprzez współpracę ekspercką, w tym wymianę informacji w zakresie zgłaszanych projektów, konsultacje merytoryczne na etapie oceny wniosków i przyznawania środków oraz szkolenia;
- współpraca z Radą Sportu Osób Niepełnosprawnych, w ramach wyznaczania kierunków rozwoju sportu osób niepełnosprawnych w Polsce, analizy efektów działań Ministerstwa Sportu (wcześniej Ministra Sportu i Turystyki) i PFRON w obszarze sportu osób niepełnosprawnych oraz stanu przygotowań oraz wyników polskiej reprezentacji do Igrzysk Paraolimpijskich, Głuchych i Olimpiad Specjalnych;
- udział w pracach rad i zespołów działających na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym:
 - Krajowej Radzie Konsultacyjnej ds. Osób Niepełnosprawnych,
 - Zespole ds. wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki), działając na podstawie art. 86 ust. 4 ustawy o *grach hazardowych* oraz § 8 rozporządzenia w sprawie *przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej*, zrealizowało w 2019 r. kolejną edycję Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych.

Głównym celem Programu było tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym zwiększanie uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, włączenie w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze sportu.

Celami szczegółowymi były:

- 1) zwiększenie aktywności ruchowej osób niepełnosprawnych, prowadzącej do poprawy sprawności fizycznej, stanu zdrowia i związanej z tym jakości życia;
- 2) wyrabianie nawyku stałego podnoszenia poziomu sprawności fizycznej;
- 3) kształtowanie zdrowego stylu życia;
- 4) rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestnika;
- 5) tworzenie alternatywnej formy spędzania wolnego czasu dla osób niepełnosprawnych;
- 6) kształtowanie zdrowej rywalizacji, szczególnie poprzez umiejętność współzawodnictwa i chęci podjęcia wysiłku;
- 7) podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

Priorytety Programu:

- 1) włączanie społeczne osób niepełnosprawnych, w tym starszych osób niepełnosprawnych (50+);
- 2) wzrost aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych;
- 3) promocja sportu osób niepełnosprawnych;
- 4) promocja społecznych, edukacyjnych, wychowawczych i prozdrowotnych wartości sportu.

W ramach wspierania przedsięwzięć w zakresie Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych, realizowane były następujące projekty:

- 1) wspieranie organizacji zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych;
- 2) wspieranie organizacji imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych, w tym Mistrzostw Polski i Pucharów Polski osób niepełnosprawnych;
- 3) wspieranie organizacji obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 4) promocja sportu osób niepełnosprawnych.

O przyznanie dofinansowania ww. zadań, mogły ubiegać się organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej osób niepełnosprawnych.

O przyznanie dofinansowania organizacji Mistrzostw Polski i Pucharów Polski osób niepełnosprawnych, mogły ubiegać się ogólnopolskie organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej osób niepełnosprawnych, a jednocześnie prowadzą współzawodnictwo sportowe o tytuł Mistrza Polski i o Puchar Polski w danym sporcie.

Decyzją Ministra Sportu i Turystyki z dnia 14 stycznia 2019 r. dofinansowaniem objęto łącznie 89 projektów w zakresie upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych na kwotę 18 594 195 zł.

Łącznie udzielono dofinansowania 46 podmiotom, w tym 13 organizacjom ogólnopolskim, 7 Polskim Związkom Sportowym oraz 26 organizacjom regionalnym i lokalnym klubom sportowym. Dwa podmioty wycofały się z realizacji powierzonych zadań.

W ramach realizacji Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2019 r. przeznaczono z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) środki na następujące zadania:

- organizację zajęć sekcji sportowych – 6 377 760 zł.
Współfinansowaniem objęte były zajęcia sekcji sportowych osób niepełnosprawnych w różnym wieku. Zajęcia prowadzono w 209 ośrodkach, oddziałach i klubach sportowych w całej Polsce. Zgodnie z Programem liczba zawodników w każdej sekcji wynosiła minimum 10 zawodników. Łącznie przeprowadzono zajęcia sekcji sportowych, w których uczestniczyło 13 873 osób.
- organizację imprez sportowych, w tym Mistrzostwa Polski i Puchary Polski – 7 481 288,39 zł.

Realizowane projekty miały na celu promowanie wszelkich form aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, rozbudzanie zainteresowań sportowych osób niepełnosprawnych, w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestników, a także kształcenie zdrowej rywalizacji i chęci podjęcia wysiłku. Wsparciem objęto organizację imprez ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych. Imprezy adresowane były do osób w różnych grupach wiekowych oraz o różnym poziomie sprawności fizycznej i rodzaju niepełnosprawności. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych imprez stanowiła minimum 50 osób, w tym 30 niepełnosprawnych zawodników. Dofinansowaniem objęto łącznie 184 imprez sportowych, w których uczestniczyło 21 801 osób.

Dofinansowaniem objęto również ogólnopolskie organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem współzawodnictwa sportowego o tytuł Mistrza Polski i o Puchar Polski w danym sporcie. Łącznie wsparto organizację 87 Mistrzostw i Pucharów Polski, w których uczestniczyło 8 328 osób, w tym 767 członków kadry narodowej.

- organizację obozów sportowych – 3 765 146,61 zł.
Celem obozów było rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb i możliwości uczestnika oraz wyrabianie nawyków zdrowego, sportowego stylu życia. Uczestnikami obozów były osoby niepełnosprawne w różnym wieku. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych obozów stanowiła minimum 40 osób, w tym 30 osób niepełnosprawnych. W przypadku obozów sportowych dla starszych osób niepełnosprawnych 50+, liczba uczestników obozu nie mogła być mniejsza niż 30 osób, w tym co najmniej 20 osób niepełnosprawnych. Łącznie wsparto organizację 79 obozów sportowych, w których uczestniczyło 3 426 osób.
- promocję sportu – 970 000 zł.

Celem promocji sportu osób niepełnosprawnych było:

- zwiększenie świadomości opinii publicznej na temat sportu osób z niepełnosprawnością;
- promocja konkretnych dyscyplin, wydarzeń, zawodników uprawiających sport;
- przeciwdziałanie stereotypowemu wizerunkowi sportowca z niepełnosprawnością;

- podniesienie poziomu wiedzy i świadomości o sporcie osób z niepełnosprawnością oraz o możliwościach aktywnego życia osób z niepełnosprawnościami;
- kreowanie pozytywnych postaw wobec uprawiania sportu;
- promocja zdrowego stylu życia i aktywności.

Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych dofinansowało z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej 16 projektów z udziałem łącznie 9 993 456 odbiorców, w tym Kampanię Informacyjną „Grajmy Razem” realizowaną przez Stowarzyszenie „Olimpiady Specjalne Polska”. Celem Kampanii była zmiana świadomości społecznej na temat możliwości i umiejętności osób z niepełnosprawnością intelektualną, wzrost akceptacji, eliminowanie stereotypów i uprzedzeń. Ponadto, Kampania przybliżyła społeczeństwu sylwetki i sportowy wysiłek zawodników niepełnosprawnych intelektualnie zrzeszonych w Stowarzyszeniu.

Łącznie w zajęciach sekcji, imprezach (w tym Mistrzostwach i Pucharach Polski) oraz obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych uczestniczyło 47 428 osób.

Jednym z najważniejszych działań Ministerstwa Sportu (wcześniej Ministerstwa Sportu i Turystyki) na rzecz upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych w 2019 r. w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych było wsparcie udziału reprezentacji Olimpiad Specjalnych Polska w Światowych Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w 14-21 marca 2019 r. w Abu Dhabi.

W XV Światowych Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w Abu Dhabi wzięło udział ponad 7 tysięcy sportowców z ponad 170 krajów świata pod opieką 2600 trenerów, 6 tysięcy członków rodzin oraz ponad 20 tysięcy wolontariuszy z całego świata. Igrzyska w Zjednoczonych Emiratach Arabskich były największą sportową i społeczną imprezą na świecie w 2019 r..

Polska Reprezentacja Olimpiad Specjalnych liczyła 90 osób, w tym 64 zawodników, reprezentujących RP w 17 dyscyplinach sportowych – koszykówce, piłce nożnej, lekkiej atletyce, pływaniu, bowlingu, kolarstwie, badmintonie, trójsboju siłowym, tenisie, tenisie stołowym, gimnastyce, jeździe konnej, wrotkarstwie, kajakarstwie. W golfie i judo Polacy wzięli udział po raz pierwszy.

Udział reprezentacji Olimpiad Specjalnych Polska w Światowych Letnich Igrzyskach miał na celu:

- reprezentowanie Olimpiad Specjalnych Polska na arenie międzynarodowej i zaprezentowanie umiejętności zawodników z Polski na najwyższej imprezie dla sportowca Olimpiad Specjalnych,
- podsumowanie efektów szkoleniowych i rehabilitacyjnych uzyskanych w czasie treningów, zajęć i sprawdzianu osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- porównanie uzyskanych efektów i metod treningowych pomiędzy uczestnikami z innych Programów Olimpiad Specjalnych,
- zaprezentowanie możliwości osób z niepełnosprawnością intelektualną w środowiskach sportowych i kręgach światowych,

- promocja sportu osób niepełnosprawnych poprzez udział mediów polskich i zagranicznych.

Rekreacja ruchowa osób niepełnosprawnych w starszym wieku w 2019 r.

Wychodząc naprzeciw zmianom demograficznym oraz zmieniającym się potrzebom osób starszych, jednym z priorytetów Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2019 r. było włączanie społeczne starszych osób niepełnosprawnych (50+).

Program umożliwia udział starszych osób niepełnosprawnych w zajęciach i imprezach sportowych z wykorzystaniem nowoczesnej infrastruktury sportowej. Ponadto organizowane były obozy sportowe dla starszych osób niepełnosprawnych, których programy przewidywały szeroki wachlarz aktywności ruchowych uwzględniających wiek i możliwości uczestników.

W 2019 r. Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wsparło udział osób niepełnosprawnych w starszym wieku (50+) w przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 2119 zawodników w starszym wieku 50+,
- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 2518 zawodników w starszym wieku 50+,
- w Mistrzostwach Polski i Pucharach Polski osób niepełnosprawnych wzięło udział 517 zawodników w starszym wieku 50+,
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 597 zawodników w starszym wieku 50+.

Łącznie w projektach realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wzięło udział 5 751 starszych osób niepełnosprawnych 50+, co stanowi 12,13 % ogółu uczestników zajęć, imprez, MP PP i obozów.

Udział kobiet w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2019 r.

W 2019 r. Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wsparło udział kobiet w następujących przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 3 556 kobiet,
- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 5 707 kobiet,
- w Mistrzostwach Polski i Pucharach Polski osób niepełnosprawnych wzięło udział 1 348 kobiet,
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 1 110 kobiet.

Łącznie w zajęciach sekcji, imprezach, MP PP i obozach sportowych realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wzięło udział 11 721 kobiet, co stanowi 24,71% ogółu uczestników zajęć, imprez, MP PP i obozów.

Udział dzieci i młodzieży w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2019 r.

W 2019 r. Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wsparło udział dzieci i młodzieży w następujących przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 3 235 dzieci i młodzieży,
- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 4 897 dzieci i młodzieży,
- w Mistrzostwach Polski i Pucharach Polski osób niepełnosprawnych wzięło udział 1 183 dzieci i młodzieży,
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych wzięło udział 694 dzieci i młodzieży.

Łącznie w zajęciach sekcji, imprezach, MP PP i obozach sportowych realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej wzięło udział 10 009 dzieci i młodzieży, co stanowi 21,10% ogółu uczestników zajęć, imprez, MP PP i obozów.

Działania w obszarze infrastruktury sportowej

Poziom legislacyjny

W 2019 r. rozszerzono katalog zadań możliwych do dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej o zadania dotyczące turystyki społecznej (w rezultacie nowelizacji ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. *o grach hazardowych* oraz nowelizacji Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. *w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej*). Turystyka społeczna stanowi co do zasady specyficzny obszar turystyki skoncentrowany na potrzebach osób defaworyzowanych, w tym ekonomicznie oraz osób z niepełnosprawnościami. Przyjęcie nowych przepisów umożliwiło rozpoczęcie prac nad nowym programem inwestycyjnym Ministra Sportu (wcześniej Ministra Sportu i Turystyki), dotyczącym modernizacji oraz dostosowania turystycznych schronisk górskich na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Poziom programów adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych

Oprócz ww. programu Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) dofinansowywało budowę i modernizację obiektów sportowych. Obiekty te co do zasady mają spełniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami, obszar ten każdorazowo podlegał wyszczególnieniu przez wnioskodawców w ramach składanych przez nich wniosków, poprzez dokonanie „*opisu rozwiązań techniczno-funkcjonalnych dotyczących dostępności obiektu do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawnościami*”.

W 2019 r. Ministerstwo Sportu (wcześniej Ministerstwo Sportu i Turystyki) dofinansowało 1364 zadania inwestycyjne dotyczące budowy i modernizacji obiektów sportowych. W ujęciu finansowym wypłacono na ten cel kwotę ok. 470 mln zł. Istotna część ww. zadań/środków przełoży się pozytywnie na możliwości uczestnictwa w sporcie przez osoby z niepełnosprawnościami.

Turystyka

W 2019 r. w zakresie turystyki na rzecz osób niepełnosprawnych zrealizowano działania o wartości dotacji 409 100 zł, obejmujące:

- 1) kształcenie kadr dla turystyki osób niepełnosprawnych (Turystyka dla wszystkich)
– kwota dofinansowania: 117 900 zł.

Zadanie zostało zrealizowane przez Zarząd Główny PTTK i składało się z certyfikowanego szkolenia animatorów turystyki osób niepełnosprawnych, w tym części teoretycznej oraz praktycznej (organizacja imprezy z udziałem osób niepełnosprawnych w ramach Międzypokoleniowej Sztafety Turystycznej). Ponadto w ramach zadania zrealizowano sesję popularnonaukową „*Kadra w turystyce osób niepełnosprawnych*”. Dodatkowo wydano poradnik „*(Nie)pełnosprawny turysta*” zawierający zagadnienia związane z praktyczną organizacją imprez turystyki aktywnej z udziałem osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Beneficjentem projektu były osoby zainteresowane włączeniem się w proces kreowania działań turystycznych wśród osób niepełnosprawnych (przewodnicy i piloci turystyczni, przodownicy turystyki aktywnej, nauczyciele, instruktorzy). Grupą pośrednią byli odbiorcy działań realizowanych przez uczestników certyfikowanego szkolenia w ramach Międzypokoleniowej Sztafety Turystycznej oraz odbiorcy poradnika „*(Nie)pełnosprawny turysta*”.

We wszystkie działania realizowane w ramach projektu były zaangażowane osoby niepełnosprawne (zarówno jako uczestnicy działań, ale także organizatorzy).

Projekt wpisywał się także w cele operacyjne Programu Rozwoju Turystyki do 2020 r. - cel operacyjny nr 2 - zadanie 2.4 Wspieranie rozwoju turystyki społecznej i krajoznawstwa, w tym zwłaszcza uczestnictwa w turystyce krajowej dzieci i młodzieży szkolnej, rodzin wielodzietnych, osób starszych, osób niepełnosprawnych oraz w realizację programu Dostępność Plus oraz założenia Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2018-2030.

Głównym rezultatem projektu było zwiększenie kompetencji kadr dla turystyki osób niepełnosprawnych oraz przygotowanie i wdrożenie systemu szkoleń dla kadry

turystycznej w zakresie organizacji i obsługi imprez dla i z udziałem osób z różnymi dysfunkcjami. Ze względu na połączenie wielu działań w ramach jednego projektu jego rezultaty miały charakter trwały, ewoluujący i kaskadowy.

2) Camping dostępny dla osób niepełnosprawnych – kwota dofinansowania: 92 700 zł.

Zadanie zostało zrealizowane przez Federację Campingu i Caravaningu i polegało na merytorycznym przygotowaniu i organizacji seminarium dla właścicieli i kierowników campingów w celu przygotowania campingów do przyjmowania i obsługi turystów niepełnosprawnych (infrastruktura, jakość obsługi, oferowane produkty turystyczne).

Ponadto przygotowano kryteria do oceny campingów pod względem zapewnienia dostępności i bezpiecznego wypoczynku na campingach turystom niepełnosprawnym oraz kryteriów do nadania wybranym campingom certyfikatu „Camping dostępny dla osób niepełnosprawnych”. Przeszkolono społeczną kadrę inspektorów Polskiej Federacji Campingu i Caravaningu do przeprowadzenia przeglądu i oceny campingów.

Zorganizowano i przeprowadzono przegląd campingów przez przeszkoloną społeczną kadrę inspektorów, w ramach którego dokonano szczegółowej oceny każdego campingu pod kątem aktualnego przygotowania infrastruktury przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, sposobu obsługi osób niepełnosprawnych i oferowanych im produktów turystycznych. Ocenie podlegało przede wszystkim:

- spełnienie wymogów bezpieczeństwa pobytu turystów niepełnosprawnych na campingach (m.in. zapewnienie pierwszej pomocy medycznej, zabezpieczenie przeciwpożarowe, zabezpieczenie energetyczne i elektryczne);
- przygotowanie infrastruktury dostosowanej dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- spełnienie przez camping wymogów kategoryzacyjnych określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. *o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 238, z późn. zm.);
- jakość obsługi turystów, ze szczególnym uwzględnieniem obsługi turystów niepełnosprawnych;
- upowszechnianie zasad bezpieczeństwa pobytu na campingu turystów niepełnosprawnych;
- system cen za usługi pod kątem uwzględniania ulg dla osób niepełnosprawnych oraz oferowane przez campingi produkty turystyczne skierowane do osób niepełnosprawnych.

3) Poprawa dostępności informacji turystycznej o regionie świętokrzyskim dla osób niepełnosprawnych – Kwota dofinansowania: 77,2 tys. zł

Realizatorem zadania była Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego. Na terenie województwa niewiele atrakcji posiadało oznakowanie lub opisy dostosowane dla osób niedowidzących. W ramach zadania stworzono nagrania dźwiękowe prezentujące atrakcje turystyczne osobom ze schorzeniami

wzroku i udostępniono je na jak największej liczbie nośników - również z wykorzystaniem urządzeń turystów (smartfonów i tabletów). W ofercie wydawnictw promocyjnych województwa świętokrzyskiego brakowało takich, które dostosowane są do potrzeb osób ze schorzeniami wzroku. W regionie świętokrzyskim niesłabnącą popularnością cieszy się wydawnictwo „*Największe atrakcje turystyczne województwa świętokrzyskiego*”. Folder w zwięzły sposób prezentował najczęściej odwiedzane atrakcje regionu. Zasadne było zatem udostępnienie tej publikacji szerszej liczbie odbiorców - także tym ze schorzeniami wzroku.

Celami głównymi zadania była poprawa dostępności informacji turystycznej o województwie świętokrzyskim (w biurach IT w regionie świętokrzyskim, na stronach internetowych, poprzez aplikację mobilną i wydawnictwo) dla osób niepełnosprawnych; przeszkolenie pracowników informacji turystycznej w zakresie obsługi ruchu turystycznego osób niepełnosprawnych. Ponadto przystosowano portal Internetowy www.swietokrzyskie.travel oraz 11 portali lokalnych do potrzeb osób niepełnosprawnych, przeszkolono pracowników Centrów i Punktów IT z obsługi osób niepełnosprawnych, stworzono bazę nagrań dźwiękowych prezentujących największe atrakcje turystyczne regionu świętokrzyskiego, stworzono turystyczną aplikację mobilną na system Android przyjazną osobom niedowidzącym oraz wydrukowano 3 tys. egz. wydawnictwa dla osób niedowidzących.

Celami pośrednimi zadania była poprawa wizerunku regionu świętokrzyskiego wśród turystów niepełnosprawnych, wzrost wiedzy turystów niepełnosprawnych na temat atrakcyjności turystycznej województwa świętokrzyskiego oraz podniesienie świadomości pracowników informacji turystycznej o potrzebach turystów niepełnosprawnych.

4) Asystent Turystyczny Osoby Niepełnosprawnej – kwota dofinansowania: 44 400 zł.

Realizatorem zadania był Karkonoski Sejmik Osób Niepełnosprawnych. Kurs był innowacyjnym zadaniem, którego celem głównym było zdobycie przez uczestników wiedzy i podstawowych umiejętności umożliwiających odpowiedzialne i bezpieczne wspomaganie osób niepełnosprawnych (z różnym rodzajem i stopniem niepełnosprawności) w uprawianiu turystyki. Zadanie miało wpływać na likwidację barier przestrzeni turystycznej osób niepełnosprawnych i ich pełniejszy udział w życiu społecznym.

Kolejnym etapem projektu było upowszechnienie wiedzy na temat asystenta turystycznego osoby niepełnosprawnej wśród osób niepełnosprawnych za pośrednictwem instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, strony internetowej oraz mediów Oferenta (biuletyn „Niepełnosprawni Tu i Teraz, radio KSON i Karkonoska Telewizja Integracyjna, portal www.k5on.pl).

Asystentami turystycznymi osoby niepełnosprawnej w projekcie były osoby wspierające osoby niewidome i/lub słabowidzące, osoby niepełnosprawne ruchowo oraz osoby niesłyszące.

Adresatami kursów ATON byli przewodnicy turystyczni, opiekunowie osób niepełnosprawnych oraz osoby zaangażowane społecznie i zainteresowane

problemem aktywizacji turystycznej osób niepełnosprawnych (np. uczniowie szkół o profilu turystycznym, studenci kierunków turystyki i rekreacji i przedstawiciele gestorów szeroko rozumianej bazy turystycznej). Ze względu na charakter zadania uczestnikami były osoby zamieszkałe na terenie kraju ze szczególnym uwzględnieniem Dolnego Śląska.

5) Kurs asystentów turystycznych oraz animatorów kajakarstwa osób niepełnosprawnych – kwota dofinansowania: 76 900 zł.

Realizatorem zadania była Fundacja Wspierania Inicjatyw Społecznych POGRANICZE BEZ BARIER oraz Stowarzyszenie na rzecz Kultury KANTATA. Kurs asystentów turystycznych (w dziedzinie turystyki górskiej oraz spływów kajakowych) osób niepełnosprawnych był nowatorską inicjatywą w skali kraju i Europy, stanowiącą wymierny wkład Fundacji „Pogranicze bez Barier” oraz Stowarzyszenia „Kantata” w realizację postanowień dokumentu rządowego „Program rozwoju turystyki do 2020 roku”, w szczególności wpisującą się w cel operacyjny 2 czyli wzmocnienie aktywności społecznej i przedsiębiorczości w sektorze turystyki, zwiększenie kompetencji kadr w zarządzaniu przedsiębiorczością turystyczną z ukierunkowaniem zwłaszcza na wspieranie rozwoju turystyki społecznej i krajoznawstwa, w tym zwłaszcza uczestnictwa w turystyce krajowej dzieci i młodzieży szkolnej, rodzin wielodzietnych, osób starszych, osób niepełnosprawnych.

Projekt był konsekwencją wieloletnich starań o dostępność dla osób niepełnosprawnych w górach oraz pomoc w innych formach turystyki jak np. kajakarstwo. Uczestnicy zostali zapoznani z działaniem elektrycznego wózka dla osób niepełnosprawnych ZOOM ze Szwecji, a także wózka z Polski, który może poruszać się w trudnych warunkach terenowych i daje możliwość osobom niepełnosprawnym ruchowo w stopniu znacznym na eksplorację łatwych szlaków górskich.

Kurs obejmował 48 godzin zajęć teoretycznych i praktycznych podczas których uczestnicy wyposażeni zostali w kompetencje umożliwiające im asystowanie osobom niepełnosprawnym podczas uprawiania aktywnej turystyki górskiej i wodnej, empatyczne zrozumienie potrzeb wynikających z niepełnosprawności oraz udzielenie adekwatnego osobistego (indywidualnego i zespołowego) profesjonalnego wsparcia na szlaku i w trakcie spływu, gdy wystąpi taka potrzeba. W dziedzinie turystyki kajakowej absolwenci kursu opanowali podstawy nautyki oraz umiejętność prowadzenia kajaka, podstawy ratownictwa wodnego na wodzie płynącej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Miejscem realizacji zadania był Park Narodowy Gór Stołowych, powiat bielski; Beskidy oraz szlak rzeki Nysa.

Dofinansowanie przez samorządy powiatowe sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych⁸⁸

⁸⁸ Art. 35a ust. 1 pkt 7 lit. b ustawy o rehabilitacji.

143 381 osób niepełnosprawnych skorzystało w 2019 r. z dofinansowania ze środków PFRON do organizacji imprez w zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki zorganizowanych przez osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Na organizację wspomnianych imprez wydatkowano 8 366 037 zł.

W imprezach uczestniczyło 120 719 dorosłych osób niepełnosprawnych i 22 662 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Mieszkańcy wsi stanowili ok. 32% (46 851) ogółu uczestników imprez sportowych, w zakresie kultury, rekreacyjnych i turystycznych.

Zadania realizowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o *rehabilitacji* zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje oraz organizacje pozarządowe a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w *sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym*.

- Zgłaszane do realizacji projekty mogły dotyczyć między innymi kierunku pomocy:
- kierunek pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia,
 - kierunek pomocy 4: zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji,
 - kierunek pomocy 6: upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności.

Na realizację projektów w kierunku pomocy 3 w 2019 r. PFRON wypłacił projektodawcom kwotę 10 130 994,67 zł, obejmując wsparciem 19 864 osoby niepełnosprawne.

Na realizację projektów w kierunku pomocy 4 wypłacona została kwota 8 006 709,58 zł, (na dofinansowanie publikacji i wydawnictw dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych).

Natomiast na realizację projektów w kierunku pomocy 6 wypłacona została kwota 4 041 181,20 zł na realizację imprez i kampanii masowych.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego

W 2019 r. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego kontynuowała realizowanie postanowienia uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych poprzez zadania statutowe polegające na prowadzeniu działalności bibliotecznej i informacyjnej dla osób niewidomych i słabowidzących, które nie mogą czytać zwykłego druku – poprzez gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie publikacji oraz ich adaptację do formatów dostępnych dla tych osób.

Z całości zasobów Działu Zbiorów Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, zarówno tych tradycyjnych jak i zdigitalizowanych, mogą w pełni korzystać osoby niepełnosprawne, zwłaszcza z dysfunkcją wzroku. W tym celu w Czytelnii Biblioteki dostępny jest ClearReader+ - urządzenie lektorskie ułatwiające odczytywanie tekstów czarnodrukowych przez czytelników niewidomych i słabowidzących. Pozwala ono na odczyt tekstów w czterech językach : polskim , angielskim, niemieckim i francuskim.

W 2019 r. Dział Zbiorów Pracy i Zabezpieczenia Społecznego sukcesywnie uzupełniał zasoby utworzonej w 2018 r. Biblioteki Cyfrowej, która powstała z myślą o upowszechnianiu dostępu do wydawnictw znajdujących się w księgozbiorze Biblioteki. Obecnie liczy ona już 6 kolekcji głównych, w których znajduje się ponad 3000 pozycji. Wszystkie zamieszczane pozycje poddawane są procesowi Optycznego Rozpoznawania Znaków (OCR), który pozwala na odczytanie tekstu w zeskanowanym dokumencie, co umożliwia ich późniejsze przeszukiwanie, a także przetworzenie go na odczyt dźwiękowy.

W pierwszej kolejności procesowi digitalizacji poddano wszystkie publikacje wydane dotychczas przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (wszystkie roczniki Bibliografii Ekonomicznych i Społecznych Zagadnień Pracy, Bibliografie monotematyczne i osobowe oraz Katalogi i informatory), a także ponad 200 tekstów Układów Zbiorowych Pracy z lat 1948-1974 oraz ponad 60 taryfikatorów.

W Dziale Zbiorów dla Niewidomych szczególną uwagę poświęcono rozwijaniu elektronicznej Bibliografii zawartości czasopism tyflogicznych, tj. dotyczących problematyki osób z dysfunkcją wzroku.

Najstarszym czasopismem dla niewidomych ukazującym się w powojennej Polsce jest „Pochodnia” wydawana w alfabecie Braille’a od października 1948 r. przez Zarząd Główny Związku Pracowników Niewidomych RP (od czerwca 1951 r. jako miesięcznik Zarządu Głównego Polskiego Związku Niewidomych).

Artykuły zamieszczane w „Pochodni” pisane przeważnie przez niewidomych i słabowidzących autorów, dotyczą różnych przejawów życia osób z dysfunkcją wzroku, w tym zagadnień związanych ze szkolnictwem, oświatą dorosłych, działalnością kulturalną, rehabilitacją (również zawodową), pracą, życiem społecznym. Mówią o zmieniających się warunkach życia niewidomych od końca lat czterdziestych XX w. do czasów współczesnych.

Aby na trwałe zachować treści zawarte w czasopiśmie i udostępnić je szerokiemu gronu czytelników w formie elektronicznej, archiwalne numery pisma są przepisywane z brajla a artykuły – zamieszczane w bazie komputerowej.

W 2019 r. komputerowa baza czasopism tyflogicznych została wzbogacona o możliwość zamieszczania pełnych tekstów artykułów na stronie internetowej działu: wypozycz.dzdn.pl/bcn/

W okresie sprawozdawczym wprowadzono 560 pełnych artykułów w wersji cyfrowej.

Zakup publikacji:

- audiobooki z wolnego rynku: 473 tytuły (1 778 egz.) za kwotę 36 194,52 zł,
- publikacje w alfabecie Braille'a (beletrystyka): 76 tytułów (w 327 tomach) za kwotę 59 841,00 zł,
- książki tyflogiczne – w celu promocji wiedzy o niepełnosprawności: 33 tytuły (38 egz.) za kwotę 2 145,16 zł,
- filmy z audiodeskrypcją: 15 tytułów (58 egz.) za kwotę 1 802,37 zł.

Autoryzowany zdalny serwis wypożyczeni

To platforma udostępniania książek oraz ścieżek dźwiękowych filmów z audiodeskrypcją.

Serwis obsługiwany jest przez programy odczytu ekranu. Dostęp do jego zasobów mają wyłącznie czytelnicy z dysfunkcją wzroku. Posiada forum dyskusyjne. Jest stale rozbudowywany w oparciu o sugestie użytkowników.

W 2019 r. z Serwisu Wypożyczeń On-line pobrano 198 498 plików a wysłano 30 815.68 GB.

Wysyłka książek za pośrednictwem poczty:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej wysłano do 2 380 osób łącznie 1 519 paczek z płytami CD-audio i CD MP3, kasetami magnetofonowymi oraz filmami z audiodeskrypcją,
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej wysłano do 3 299 osób łącznie 2 330 paczek (w paczce średnio 4 woluminy).

Rozwożenie książek bibliobusem:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej – do 147 osób,
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej – do 292 osób.

Wypożyczanie książek na miejscu:

- w Sekcji Zbiorów Książki Mówionej – 1 006 osobom,
- w Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej – 81 osobom,
- w Sekcji Zbiorów Książki Tyflogicznej – 22 osobom.

Digitalizacja i udostępnianie zdigitalizowanych zbiorów

W Dziale Zbiorów dla Niewidomych mamy 100% zdigitalizowanych zbiorów dźwiękowych. Na bieżąco digitalizujemy audiobooki do międzynarodowego standardu DAISY.

W okresie sprawozdawczym przetworzyliśmy do wersji cyfrowej 636 tytułów książek.

W 2019 r. na stanowisku digitalizacji zbiorów czarnodrukowych i stanowisku tyflogicznym przetworzono łącznie:

- książki – 25
- artykuły z prasy – 302
- ścieżki dźwiękowe – 17.

W ramach udostępniania zdigitalizowanych zbiorów proponujemy czytelnikom usługę drukowania materiałów pismem punktowym Braille'a. W 2019 r. przygotowaliśmy do wydruku 5 993 strony brajlowskie.

Czytelnictwo w 2019 r.

1) obsłużeni czytelnicy:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 4 089
- Serwis Wypożyczeń On-line – 116 010 (aktywność osób)
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 3 672
- Sekcja Zbiorów Książki Tyflogicznej – 97

2) nowi czytelnicy:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 336
- Serwis Wypożyczeń On-line – 262
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 22
- Sekcja Zbiorów Książki Tyflogicznej – 3.

Kontakt z czytelnikami

Aby sprawnie przekazywać bieżące informacje o nowych nabytkach, wydarzeniach kulturalnych czy recenzje książek, Dział Zbiorów dla Niewidomych wysyła do czytelników newslettery.

W 2019 r. wysłanych zostało 37 newsletterów.

Dla osób, które nie korzystają z internetu, w 2019 r. opracowano dwa katalogi nowości zbiorów brajlowskich: pierwszy zawiera wykaz pozycji skatalogowanych w okresie od 10.04.2018 r. do 11.02.2019 r. a drugi – w okresie od 12.02.2019 do 20.11.2019 r. Ponadto w 2019 r. wydano Katalog nowości zbiorów dźwiękowych obejmujący okres od 01.08.2018 r. do 31.07.2019 r.

Katalogi te są wysyłane do zainteresowanych czytelników.

Współpraca z innymi organizacjami

- Współpraca ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” im. Henryka Ruszczyca

W dniu 26 kwietnia 2019 r. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego podpisała ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Larix" im. Henryka Ruszczyca Porozumienie o nieodpłatnym przekazaniu bibliotece 2086 książek dźwiękowych. Dzięki temu jej niewidomi użytkownicy zyskali możliwość korzystania z tytułów wartościowych książek mówionych w formie odszyfrowanej.

Ponieważ dotąd pozycje te były zaszyfrowane – mogli z nich korzystać wyłącznie posiadacze odtwarzacza Czytak. Teraz również na innych odtwarzaczach będzie można odsłuchiwać książki nagrane przez Stowarzyszenie „Larix”.

- Krajowy Zasób Cyfrowych Filmów z Audiodeskrypcją dla Osób Niewidomych
Zgodnie z Porozumieniem z 27 lipca 2017 r. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego oraz Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto” utworzyły wspólnie Krajowy Zasób Cyfrowych Filmów z Audiodeskrypcją dla Osób Niewidomych. Jest on portalem filmowym ukierunkowanym na udostępnianie sztuki filmowej szerokiej grupie osób niewidomych i słabowidzących. W celu zasilenia Krajowego Zasobu Dział Zbiorów dla Niewidomych otrzymał w latach 2017-2019 od Stowarzyszenia „De Facto” 88 filmów z audiodeskrypcją, w tym – 18 w 2019 r.
- Platforma IBUK Libra Light Wydawnictwa Naukowego PWN Spółka Akcyjna
Począwszy od 2017 r., w którym Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego przystąpiła do projektu IBUK Libra Light udostępniamy uprawnionym czytelnikom zarejestrowanym w Serwisie Wypożyczeń On-line cyfrowe zasoby platformy IBUK Libra Light, której właścicielem jest „Wydawnictwo Naukowe PWN” Spółka Akcyjna. Na koniec 2019 r. biblioteka Serwisu zawierała 1 923 publikacje.
- Współpraca z WIPO w projekcie ABC Global Books Consortium
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego kontynuuje współpracę z instytucjami z innych krajów w projekcie Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) pn. *ABC Global Books Consortium* (dawniej *TIGAR*), będącego międzynarodową platformą międzybibliotecznych wypożyczeń książek w formatach dostępnych dla osób niemogących czytać zwykłego druku. Czytelnicy DZdN zyskali dostęp do cyfrowych publikacji w językach obcych. Ponadto możemy jako Biblioteka wysyłać do innych bibliotek należących do projektu *ABC Global Books* cyfrowe książki będące w jego zasobach. W 2019 r. w Sekcji Zbiorów Książki Mówionej wykonane zostały prace polegające na wyselekcjonowaniu dostępnych w *ABC Global Books* 25 pięciu tytułów w różnych językach i udostępnieniu ich dla czytelników DZdN. W okresie sprawozdawczym 129 czytelników DZdN skorzystało z zagranicznych książek.
- Spotkania bibliotekarzy DZdN z dziećmi i młodzieżą
W 2019 r. pracownicy Sekcji Zbiorów Książki Brajłowskiej, podobnie jak w latach ubiegłych, przyjmowali uczniów szkół podstawowych oraz studentów uczelni wyższych, którym przybliżali specyfikę DZdN, a także jeździli do szkół i prowadzili lekcje pokazowe dotyczące pracy i funkcjonowania osób niewidomych.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

W ramach *Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020* w 2019 r. dofinansowanie uzyskało wiele podmiotów działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

W ramach realizowanych projektów na terenie całej Polski wsparciem objętych zostało ponad 150 000 osób powyżej 60 roku życia, w tym ponad 8 500 starszych osób niepełnosprawnych. Zadania skierowane do niepełnosprawnych osób starszych obejmowały między innymi:

- tworzenie warunków do integracji wewnątrzpokoleniowej i międzypokoleniowej poprzez udział w różnorodnych zajęciach, umożliwiających rozwój swoich pasji, zdolności i zainteresowań – zajęcia poprawiające kondycję i sprawność fizyczną (np. basen, nordic walking, gimnastyka itp.), zajęcia wspomagające rozwój umysłowy, poprawiające funkcjonowanie pamięci i koncentracji uwagi (np. z zakresu nowych technologii, obsługi komputera i smartfona, nauka języków obcych, techniki szybkiego uczenia się czy gry zespołowe itp.),
- upowszechnianie wolontariatu wśród niepełnosprawnych osób starszych, które pomagają w nawiązaniu nowych relacji, umożliwiających większą swobodę komunikacyjną i redukują poczucie izolacji społecznej oraz samotności,
- dostęp do usług społeczno-kulturalnych i zaangażowanie niepełnosprawnych osób starszych w aktywne uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, np. regularne wizyty w teatrze, kinie, galerii sztuki, muzeum, zwiedzanie zabytków i miejsc historycznych podczas wycieczek,
- organizacja warsztatów i spotkań edukacyjnych z zakresu promocji zdrowego stylu życia i dbania o zdrowie oraz kondycję fizyczną i psychiczną wśród niepełnosprawnych osób starszych (np. porady lekarzy, dietetyków, czy pielęgniarek dotyczące bezpiecznych aktywności i porad dotyczących zdrowego żywienia).
- wsparcie psychologiczne, w tym omówienie sposobów wzmacniania poczucia własnej wartości wśród niepełnosprawnych osób starszych, umiejętności nawiązywania nowych relacji w lokalnej wspólnocie, czy radzenia sobie w sytuacjach trudnych i kryzysowych,
- szkolenie osób starszych z zakresu opieki nad osobami niesamodzielnymi i stworzenie sieci samopomocy seniorów (np. przeprowadzenie zajęć z zakresu wsparcia psychologicznego, zapewnienie środowiskowych usług opiekuńczych dla niesamodzielnych osób starszych).

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność

W dniu 26 października 2018 r. przez Radę Ministrów przyjęty został dokument pt. „Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność” (*uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność*), opracowany w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Celem podjętych prac było wyznaczenie kluczowych kierunków polityki senioralnej w nadchodzących latach oraz uporządkowanie działań instytucji

publicznych w Polsce, tak by w jak największym stopniu odpowiadały na aktualne potrzeby seniorów.

Przedmiotowy dokument uwzględnia 4 obszary działań skierowane bezpośrednio do niesamodzielnych osób starszych i ich opiekunów:

- zmniejszanie skali zależności od innych poprzez ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, np. poprzez wspieranie rozwoju sieci wypożyczalni sprzętu pomocniczego dla osób niepełnosprawnych,
- zapewnienie dostępu do profesjonalnych usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych, czy opiekuńczo - pielęgnacyjnych dostosowanych do potrzeb niesamodzielnych osób starszych, w ramach którego uwzględniono m. in. opracowanie programu działań skierowanych do osób starszych chorych na choroby otępienne,
- sieć usług środowiskowych i instytucjonalnych udzielanych niesamodzielnym osobom starszym, która będzie rozwijana np. poprzez opracowanie standardów kształcenia i świadczenia w usługach asystenckich i opiekuńczych skierowanych do osób starszych o różnym stopniu niesamodzielności,
- system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne, np. dzięki rozwojowi organizowania opieki krótkoterminowej nad osobami niesamodzielnymi – tzw. opieka wytchnieniowa dla opiekunów.

Działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

23 października 2019 r. Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizował w KPRM konferencję *„Fundusze równych szans sposobem na przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu, ekonomicznemu i technologicznemu”*.

W trakcie trzech paneli zaprezentowano zagadnienia dotyczące m.in.:

- projektów mających na celu aktywizację zawodową osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- przeciwdziałanie zagrożeniu ubóstwem, dyskryminacji, wykluczeniu społecznemu,
- dostosowanie administracji publicznej do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością w obszarze dostępności architektonicznej budynków, usług publicznych,
- usprawnianie obsługi klientów i komunikacji pracowników urzędów z klientami ze szczególnymi potrzebami oraz
- wspieranie lokalnej społeczności.

Ponadto zaprezentowane zostały projekty zmierzające do zwiększenia potencjału instytucjonalnego jednostek administracji publicznej w zakresie dostępności przestrzeni i budynków dla osób z niepełnosprawnościami oraz projektowania uniwersalnego (w tym realizacja rządowego Programu Dostępność Plus). Zostały również przedstawione działania zmierzające do dostosowywania infrastruktury transportowej do potrzeb osób m.in. z niepełnosprawnościami, a także

dostosowujące instytucje kultury w taki sposób, aby z ich zasobów można było korzystać bez ograniczeń.

W konferencji wzięło udział ok. 100 uczestników z administracji rządowej, samorządowej oraz organizacji pozarządowych, przedstawiciele środowisk osób z niepełnosprawnością, a także podmiotów i przedsiębiorców realizujących projekty na rzecz stworzenia bardziej dostępnej przestrzeni publicznej i poprawy jakości życia osób o szczególnych potrzebach.

Działania Służby Więziennej

W jednostkach penitencjarnych w 2019 r. prowadzono różnorodną działalność kulturalno – oświatową i sportową skierowaną do osadzonych przebywających w izolacji, w tym również osób z niepełnosprawnościami.

Przykładem dobrych praktyk jest działalność prowadzona w Zakładzie Karnym w Krzywańcu, gdzie, uwzględniając zainteresowania i możliwości osób z niepełnosprawnościami, organizowane są zajęcia kulturalno – oświatowe przeznaczone dla ww. grupy osób pn. „Czytelnik z niepełnosprawnością”. Zajęcia skierowane są do skazanych z niepełnosprawnością m.in. ruchową, niewidomych, słabowidzących. W ramach zajęć prowadzone są między innymi:

- indywidualne zajęcia o charakterze biblioterapeutycznym, czyli używanie książek jako materiałów kojących, uspokajających i uczących;
- prowadzenie „Biblioteki Książki Mówionej”, czyli udostępnianie skazanym niepełnosprawnym bezpośrednio do cel mieszkalnych audiobooków, a także discmenów umożliwiających odsłuchanie wypożyczonej książki;
- przygotowanie przez pracowników radiowęzła audycji pn. „Słuchowisko dorosłego człowieka” przeznaczonych dla ogółu skazanych, w tym również dla osób z niepełnosprawnościami wzroku, ruchu, tj. audycji bibliotecznych, poradnika „Tolerancja wobec osób niepełnosprawnych – praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych”.

Kolejną inicjatywą, podejmowaną w Zakładzie Karnym w Medyce, jest program pod nazwą „Mobilny mimo wszystko”. Skierowany jest on do 3 grup osadzonych: 60 +, niepełnosprawnych ruchowo oraz intelektualnie, jak również do odbywających długoterminowe kary pozbawienia wolności (kwalifikujący się do wspomnianych wcześniej grup). Program podzielony jest na moduły, które są elastycznie dopasowywane do specyfiki uczestników biorących udział w programie:

Moduł I – profilaktyka związana ze zdrowiem,

Moduł II – odnosi się do sfery duchowej i ma charakter motywacyjny operujący na przykładach,

Moduł III – sfera intelektualna, w tym działania podnoszące kompetencje społeczne niezbędne do poruszania się we współczesnym świecie, w przedmiocie zmian w świecie zewnętrznym z uwzględnieniem technologii i ogólnego rozwoju społecznego (bankomaty, funkcjonowanie placówek handlowych, elektroniczna rejestracja interesantów instytucji, bankowość elektroniczna, biletomaty, paczkomaty itp.).

Ponadto skazani niepełnosprawni we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych mogą korzystać z pełnej oferty zajęć dodatkowych, takich jak między innymi przedstawień teatralnych oraz koncertów muzycznych. Mają także możliwość zwiedzania wystaw tematycznych realizowanych na terenie jednostek organizacyjnych jak i poza nimi. Prowadzone są również koła zainteresowań, w których osadzeni mogą poszerzać swoje horyzonty poznawcze.

W jednostkach penitencjarnych znajdują się też biblioteki, w których istnieje możliwość zamawiania książek na podstawie udostępnianego do celi katalogu, co jest szczególnie istotne w przypadku osób z niepełnosprawnością ruchu. W 2019 r. 91 bibliotek oferowało możliwość dostępu do audiobooków. W jednostkach regułą jest emitowanie za pomocą radiowęzła słuchowisk, które pełnią przede wszystkim funkcje edukacyjne, poznawcze i informacyjne.

Działania Instytutu Pracy i Praw Socjalnych

W latach 2017 – 2019 IPiSS (partner) wraz z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (lider) realizował projekt pn. „Krajowa Sieć Reintegracji – wzmocnienie instytucji zatrudnienia socjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego”.

Celem projektu było wprowadzenie w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej nowego profilu usług reintegracyjnych za pomocą krajowej sieci współpracy pomiotów zatrudnienia socjalnego, instytucji pomocy społecznej, instytucji rynku pracy i organizacji pozarządowych.

W ramach projektu utworzono Kluby Integracji Społecznej (KIS) obejmujące swoim działaniem osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym osoby niepełnosprawne. Działaniami w utworzonych KIS, wśród innych beneficjentów, objęto 44 osoby niepełnosprawne. Plan aktywności dostosowany był do możliwości i potrzeb uczestników i obejmował m.in. udział w warsztatach rękodzielniczych, wizyty w kinie i teatrze, wsparcie psychologiczne, doradztwo zawodowe i społeczne, uczestnictwo w wycieczkach integracyjno – turystycznych, piknikach i innych lokalnych wydarzeniach.

III.

INFORMACJA O FUNKCJONOWANIU W 2019 R. USTAWY Z DNIA 19 SIERPNI 2011 r. O JĘZYKU MIGOWYM I INNYCH ŚRODKACH KOMUNIKOWANIA SIĘ

Uprawnienia osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

1 kwietnia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, która m.in. określa zasady obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (osoby uprawnione).

Zgodnie z przepisami ww. ustawy osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej (osoba, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z osobą uprawnioną i udzielenia jej pomocy w załatwieniu spraw w podmiotach zobowiązanych) w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi, tj. organami administracji publicznej, jednostkami systemu, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej, straży gminnej oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach.

Organ administracji publicznej jest zobowiązany do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, w szczególności poprzez:

- korzystanie z poczty elektronicznej,
- przesyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych,
- komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych,
- przesyłanie faksów,
- strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych;

oraz upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie.

Ponadto organ administracji publicznej zapewnia m.in. dostęp do świadczenia usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Świadczenie to może być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby niepełnosprawnej⁸⁹.

⁸⁹ W rozumieniu ustawy o rehabilitacji.

Organ administracji publicznej zamieszcza wszystkie niezbędne informacje o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych.

Informacja z realizacji w 2019 r. uprawnień osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

Informację sporządzono na podstawie danych przekazanych z 44 resortów i urzędów.

Zgodnie z tymi danymi osoby niepełnosprawne w niewielkim stopniu korzystały z ww. uprawnień.

Informację na temat liczby osób uprawnionych korzystających z pomocy osoby przybranej lub ze świadczenia usług tłumacza języka migowego za okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. przekazało 26 organów administracji publicznej. W tym okresie w 20 urzędach nie było konieczności obsługi osoby uprawnionej.

Najwięcej osób korzystało z pomocy w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych:

W 2019 r. 5.387 osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się w ZUS korzystały z obsługi w salach obsługi klientów w placówkach ZUS, tłumaczonej na język migowy przez: pracownika Zakładu posługującego się SJM lub PJM, przez konsultanta Centrum Obsługi Telefonicznej posługującego się PJM w ramach usługi wideotłumaczenia, tłumacza wybranego przez terenową jednostkę organizacyjną ZUS lub osobę niesłyszącą z rejestru tłumaczy, tłumacza z PZG. Ponadto obsługa odbywała się przez pracownika Zakładu komunikującego się z osobą niesłyszącą w formie pisemnej, a także przy wsparciu osoby przybranej towarzyszącej osobie niesłyszącej.

Liczba osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, które w 2019 r. skorzystały z obsługi w salach obsługi klientów tłumaczonej na PJM lub SJM lub SKOGN, a w szczególności:

- osób przez pracownika Zakładu posługującego się SJM lub PJM,
- 79 osób przez konsultanta Centrum Obsługi Telefonicznej posługującego się PJM w ramach wideotłumaczenia,
- 12 osób przez tłumacza PJM lub SJM lub SKOGN wybranego przez terenową jednostkę organizacyjną ZUS lub osobę niesłyszącą z rejestru tłumaczy,
- 43 osoby przez tłumacza innej instytucji (PZG).

Ponadto 854 osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się skorzystało w 2019 r. z pomocy osoby przybranej podczas obsługi w salach obsługi klientów.

W Oddziale ZUS w Zabrze na stanowisku doradcy emerytalnego jest zatrudniony pracownik, który posiada kompetencje tłumacza, potwierdzone certyfikatem, wydanym przez Polski Związek Głuchych w Warszawie. Od listopada 2019 r. prowadzi on raz w miesiącu szkolenia w Polskim Związku Głuchych w Zabrzu z zakresu obsługi spraw należących do kompetencji ZUS.

W ramach kilkuletniej współpracy prowadzone są także cykliczne konsultacje i porady w języku migowym przez pracownika ZUS w siedzibie PZG we Wrocławiu

oraz podległych jednostkach w Oławie i Jelczu-Laskowicach. W 2019 r. z takich konsultacji skorzystało 227 osób.

W Narodowym Funduszu Zdrowia:

- 230 osób doświadczających trudne lub okresowe trudności w komunikowaniu się skorzystało z pomocy osoby przybranej
- 5 osób korzystało z pomocy pisemnego porozumiewania się
- 9 osób skorzystało z pomocy tłumacza języka migowego.

Znaczna liczba osób skorzystała także z usług tłumacza on-line w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych: 167 osób.

Informację o udostępnianych środkach wspierających komunikowanie się przekazało 40 organów administracji publicznej. 28 organów udostępniło usługę fax, 33 organy udostępniło adresy e-mail. W 5 organach dodatkowo uruchomiono usługę sms/mms, zaś 10 organów uruchomiło konta na różnych komunikatorach i serwisach społecznościowych. 19 organów poinformowało o możliwości komunikowania się poprzez elektroniczną platformę usług administracji publicznej (ePUAP). Specjalne formularze kontaktowe na swoich stronach internetowych uruchomiło 6 organów. Dodatkowo 4 instytucje zapewniają dostęp do pętli indukcyjnych.

24 organy administracji publicznej przekazały informację na temat udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie oraz o zamieszczeniu wszystkich niezbędnych informacji o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych. Organy te umieszczają informację na stronach internetowych organu, w BIP, oraz na tablicach informacyjnych.

Z informacji przekazanych przez organy administracji publicznej wynika, że 22 z nich zapewnia usługi tłumacza języka migowego świadczone przez pracownika organu. W większości przypadków pracownicy ukończyli podstawowy kurs.

Świadczenie usługi tłumacza języka migowego realizowanej przez tłumacza języka migowego zapewniają 24 organy, z czego z usługi tłumacza języka migowego on-line (wideotelefon) korzysta 7 instytucji.

Działalność Polskiej Rady Języka Migowego w 2019 r

Szczegółowa informacja na temat działalności Polskiej Rady Języka Migowego znajduje się w części dotyczącej realizacji prawa 9 Karty Praw Osób Niepełnosprawnych „Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych”.

Dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika⁹⁰

Osoby uprawnione (osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się), członkowie ich rodzin oraz osoby mające stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi, mogą złożyć w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wnioski o dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika.

Wysokość przyznanego dofinansowania nie może być wyższa niż 20% przeciętnego wynagrodzenia.

Dofinansowanie kosztów szkolenia jest uzależnione od typu wnioskodawcy i wynosi:

- dla osoby uprawnionej – nie więcej niż 95% kosztów szkolenia,
- dla członka rodziny osoby uprawnionej oraz osoby mającej z nią stały lub bezpośredni kontakt – nie więcej niż 90% kosztów szkolenia.

Kwota przekazanego dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa wnioskodawcy w szkoleniu.

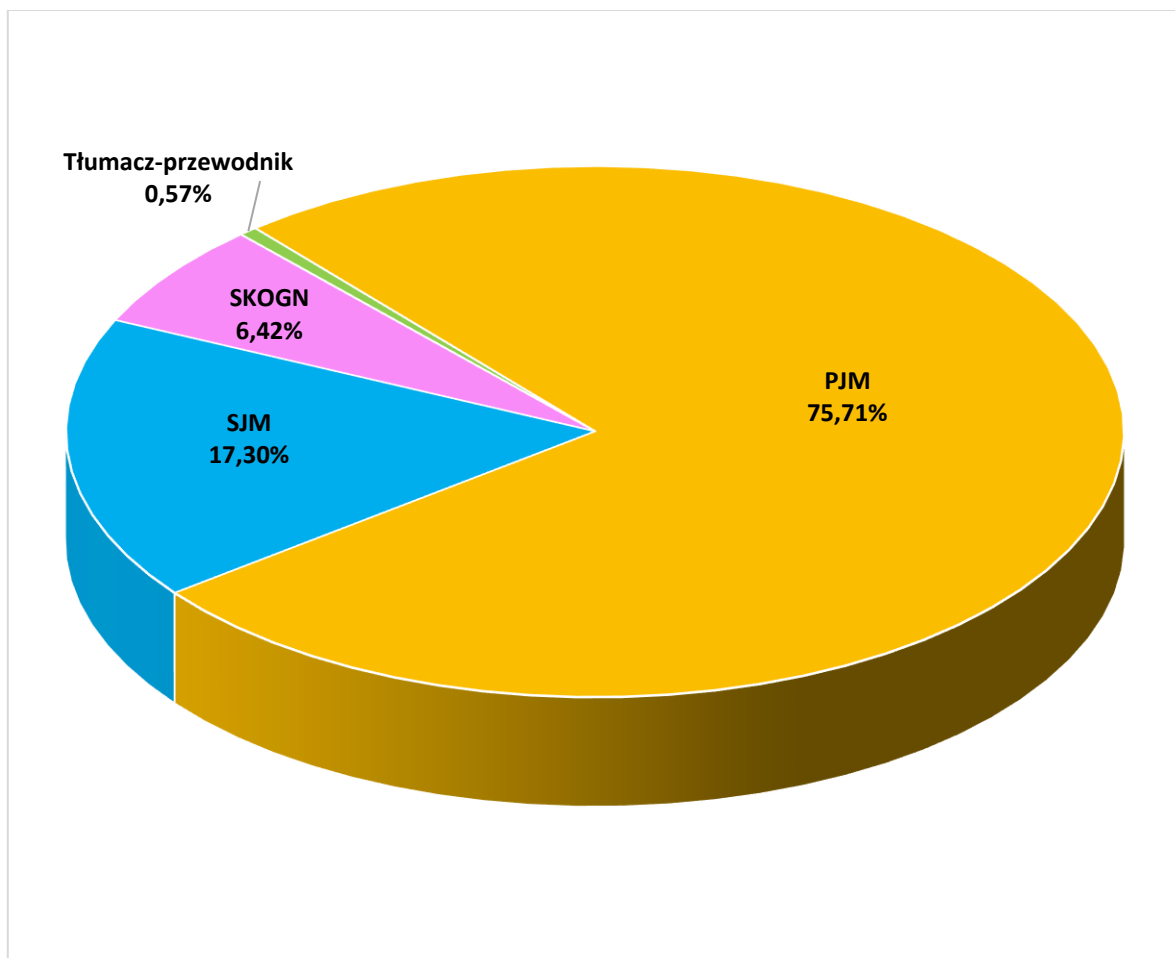
W ramach zadania dofinansowanie może być przyznane na :

- PJM – polski język migowy,
- SJM – system językowo-migowy,
- SKOGN – sposób komunikowania się osób głuchoniewidomych,
- tłumacz-przewodnik.

W planie finansowym na 2019 r. na realizację zadania przewidziano środki w wysokości 2.700.000,00 zł. Fundusz wypłacił środki finansowe w wysokości 2.489.575,10 zł (92,21% planu).

Wykres: Struktura wypłat w zadaniu Dofinansowanie kosztów szkolenia, o których mowa w art. 18 ustawy o języku migowym. W ramach realizacji zadania wsparciem objęto 3.535 osób.

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego, sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych oraz tłumacza-przewodnika (Dz. U. poz. 687).

Źródło: Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019 r.

PODSUMOWANIE

Z zadań zrealizowanych, kontynuowanych lub zapoczątkowanych w 2019 r. przez ministerstwa i urzędy wybrano niektóre istotne działania o charakterze systemowym, innowacyjnym i szczególnego znaczenia, dzięki którym osoby niepełnosprawne będą mogły korzystać z przysługującego im prawa.

Dane statystyczne (podsumowanie)

Wyniki reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wskazują, że populacja osób niepełnosprawnych prawnie⁹¹ w wieku 16 lat i więcej w Polsce w 2019 r. liczyła 3 038 tys., co stanowiło 10,0% ogółu populacji osób w tym wieku objętej zakresem BAEL⁹². Mężczyźni stanowili 49,9% populacji osób niepełnosprawnych (1 518 tys. osób) a kobiety 50,1% (1 519 tys. osób). 62,1% osób niepełnosprawnych (1 885 tys.) mieszkało w miastach, a 37,9% (1 152 tys.) na wsi. Liczba osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według tzw. ekonomicznych grup wieku (18–59 dla kobiet i 18–64 dla mężczyzn) wynosiła 1 588 tys., co stanowiło 5,2% ludności Polski w tym wieku.

Największą grupę wśród osób niepełnosprawnych prawnie stanowiły osoby:

- w wieku 65 lat i więcej – 40,7% (1 235 tys.),
- w wieku 55–64 lata - 28,5% ogółu osób niepełnosprawnych (867 tys.),
- w wieku 45–54 lata – 12,6% (383 tys.),
- w wieku 35–44 lata – 8,9% (271 tys.).

Najmniej liczne w tej zbiorowości były najmłodsze grupy wiekowe:

- w wieku 25–34 lata – 6,0% (181 tys.),
- w wieku 16–24 lata – 3,3% (101 tys.).

W 2019 r. osoby w wieku 55 lat i więcej stanowiły aż 69,2% ogółu osób niepełnosprawnych (2 102 tys. osób), zaś osoby w wieku od 16 do 54 lat stanowiły 30,8% ogółu osób niepełnosprawnych (936 tys. osób).

Wśród osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej można było wyróżnić osoby o:

- znacznym stopniu niepełnosprawności – 27,4% (831 tys. osób),
- umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 47,3% (1 437 tys. osób),
- lekkim stopniu niepełnosprawności – 25,3% (769 tys. osób).

⁹¹ Dane średnioroczne za 2019 r. Do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie zaliczono osoby, które ukończyły 16 rok życia i stosownie do postanowień ustawy o *rehabilitacji* i posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne.

⁹² Według danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski przeprowadzanego kwartalnie przez Główny Urząd Statystyczny. Poza zakresem badania pozostają osoby bezdomne oraz przebywające poza gospodarstwem domowym, tj. za granicą lub w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania w Polsce, 12 miesięcy lub więcej.

Najważniejsze działania podjęte w 2019 r. w obszarze:

ochrony zdrowia

Ustawa o szczególnych rozwiązaniach wspierających jest efektem działań Rządu RP mających na celu poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym oraz ich rodzin.

Zgodnie z ustawą o szczególnych rozwiązaniach wspierających, a także ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw, od dnia 1 lipca 2018 r. osoby, które posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (a także osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji) mają prawo do:

1. wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie do wysokości limitu finansowania bez uwzględnienia okresów użytkowania – o ilości miesięcznego zaopatrzenia tych osób w wyroby medyczne decydują każdorazowo osoby uprawnione do wystawienia zleceń;
2. korzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej – uprawnienie to oznacza dla pacjentów krótszy okres oczekiwania na realizację świadczeń m.in. w ramach opieki szpitalnej oraz świadczeń specjalistycznych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej;
3. korzystania poza kolejnością z usług farmaceutycznych;
4. ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych bez skierowania wystawionego przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Od lipca 2018 r. do grudnia 2019 r. osobom z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz z orzeczeniem o niepełnosprawności z odpowiednimi wskazaniami udzielono prawie 5 mln świadczeń w zakresie *rehabilitacja lecznicza* o wartości ponad 351 mln zł.

Ogólnie w okresach sprawozdawczych z realizacji ustawy (lipiec-grudzień 2018 r. oraz styczeń-grudzień 2019 r.) udzielono świadczeń w zakresie *rehabilitacja lecznicza* odpowiednio dla:

- 58 504 pacjentów w 2018 r.,
- 134 715 pacjentów w 2019 r.

rehabilitacji społecznej

Fundusz Solidarnościowy

Z dniem 1 stycznia 2019 r. został utworzony Fundusz Solidarnościowy (FS), na podstawie ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (utworzony jako Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami).

Celem Funduszu Solidarnościowego jest wsparcie:

- społeczne, zawodowe, zdrowotne oraz finansowe osób niepełnosprawnych,
- finansowe emerytów i rencistów, o którym mowa w przepisach odrębnych.
- działań w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami lub jej poprawy, osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. *o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

W dniu 29 listopada 2019 r. Pani Marlena Maląg, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ogłosiła plan działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych, zwany „planem wsparcia” na 2020 r., który jest finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego. Znalazły się w nim wszystkie programy realizowane w 2019 r., tj.:

1. Opieka wytchnieniowa,
2. Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych,
3. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej,
4. Centra opiekuńczo-mieszkalne.

Ponadto planowana jest realizacja nowych programów zgłoszonych przez Ministerstwo Zdrowia, Infrastruktury, Sportu i Cyfryzacji, których celem jest poprawa funkcjonowania w środowisku osób niepełnosprawnych np. poprzez zwiększenie dostępności do wideotłumaczy polskiego języka migowego w podmiotach systemu ochrony zdrowia czy usuwanie barier architektonicznych na dworcach kolejowych.

W 2020 r. środki Funduszu przeznaczone zostaną także na:

- 1) Fundusz Dostępności, z przeznaczeniem na dostosowanie budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami,
- 2) finansowanie świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

edukacji

Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach wszystkich typów i rodzajów: ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Kwestie związane z kształceniem dzieci i młodzieży niepełnosprawnych pozostają w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym odpowiednich do ich potrzeb warunków kształcenia.

W lutym 2019 r. opublikowana została klasyfikacja zawodów szkolnictwa branżowego obowiązująca od 1 września 2019 r. (rozporządzenie Ministra Edukacji

Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego) w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, w której między innymi określono zawody przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim - kształcenie odbywa się w branżowej szkole I stopnia. Katalog zawodów o charakterze pomocniczym obejmuje 7 zawodów tj.:

1. *pracownik pomocniczy gastronomii,*
2. *pracownik pomocniczy krawca,*
3. *pracownik pomocniczy mechanika,*
4. *pracownik pomocniczy obsługi hotelowej,*
5. *pracownik pomocniczy ślusarza,*
6. *pracownik pomocniczy stolarza,*
7. *asystent fryzjera.*

W stosunku do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego obowiązującej od 1 września 2017 r., na wnioski właściwych ministrów zmianie uległa nazwa zawodu „asystent fryzjera” na „pracownik pomocniczy fryzjera” oraz wprowadzono nowy zawód o charakterze pomocniczym – „pracownik pomocniczy gastronomii”.

W maju 2019 r. opublikowano podstawy programowe kształcenia w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (w tym zawodach o charakterze pomocniczym), tak by szkoły mogły rozpocząć kształcenie w tych zawodach od roku szkolnego 2019/2020 (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego).

kultury i mediów

W rezultacie nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego stworzył warunki poprawiające dostępność usług medialnych, w tym filmów i materiałów telewizyjnych, poprzez zobowiązanie nadawców telewizyjnych do zapewnienia 50% emitowanych programów z audiodeskrypcją i napisami na żywo.

Przedmiotowa nowelizacja weszła w życie z dniem 1 stycznia 2019 r., zgodnie z ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji.

Harmonogram wdrażania zgodnie z art. 2 ww. ustawy:

- w 2019 r. co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania programu,
- w 2020 r. i 2021 r. co najmniej 25% kwartalnego czasu nadawania programu,
- w 2022 r. i 2023 r. co najmniej 35% kwartalnego czasu nadawania programu,
- od 2024 r. co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu.

rynku pracy

W 2019 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kontynuował realizację poniższych programów, których celem jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

Pilotażowy program „ABSOLWENT”

Celem programu jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie wyższe lub realizujących ostatni rok nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

W 2019 r. na realizację programu wydatkowano kwotę 9 327 431,39 zł, przeznaczoną na działania wspierające zatrudnienie 1 116 osób.

Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”

Celem programu jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej.

W 2019 r. na realizację działań wynikających z programu wypłacono środki w łącznej wysokości 4 796 106,98 zł, na realizację działań wspierających 554 osoby niepełnosprawne.

Pilotażowy program „PRACA-INTEGRACJA”

Celem programu jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Cel programu realizowany jest poprzez udzielanie dofinansowań organizacjom pozarządowym na rekrutowanie, przygotowanie do zatrudnienia, oraz wsparcie w trakcie zatrudnienia pracowników z niepełnosprawnościami u konkretnego pracodawcy.

W ramach programu w 2019 r. zatrudnienie uzyskało 275 osób niepełnosprawnych.

Realizacja projektów w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020:

Projekt „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”

Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczące zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. podjęto następujące zadania:

- wybór 4 ośrodków pilotażowo wdrażających model kompleksowej rehabilitacji,

- przygotowanie lekarzy orzekających i psychologów do kwalifikowania uczestników do kompleksowej rehabilitacji,
- przygotowanie kadry ośrodków do testowania modelu kompleksowej rehabilitacji,
- kwalifikacja uczestników do kompleksowej rehabilitacji,
- pilotażowe wdrożenie modelu rehabilitacji kompleksowej.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Centralny Instytut Ochrony Pracy-Państwowy Instytut Badawczy.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku, do 4 Ośrodków Rehabilitacji Kompleksowej skierowano w sumie 132 uczestników, natomiast kontynuowało ją na koniec tego okresu 89 uczestników.

Projekt „Wypracowanie i upowszechnienie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”.

Celem projektu jest wypracowanie i upowszechnienie wśród co najmniej 100 000 pracodawców na terenie całego kraju, we współpracy z partnerami społecznymi modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego dla niepełnosprawnego pracownika środowiska pracy.

Projekt jest realizowany przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (Lider projektu) we współpracy z następującymi podmiotami (partnerami):

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

infrastruktury (likwidacji barier funkcjonalnych)

Z informacji nadesłanych przez wszystkich Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jednoznacznie wynika, że znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym resorcie i w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

W 2019 r. zakończono pracę nad ustawą o *dostępności*. Większość jej przepisów weszła w życie w dniu 20 września 2019 r. W ustawie określono środki służące zapewnieniu dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej osobom ze szczególnymi potrzebami w całej sferze publicznej, także tam, gdzie

wykorzystywane są środki publiczne. Adresatami ustawy są głównie osoby z niepełnosprawnościami. Ustawa realizuje zapisy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Wprowadza ona szereg rozwiązań gwarantujących zapewnianie dostępności w politykach publicznych m.in. przegląd prawa, raportowanie dostępności przez podmioty publiczne, koordynację dostępności czy uruchomienie Funduszu Dostępności.

Program Dostępność Plus

W 2019 r. przeprowadzono szereg działań z zakresu koordynacji rządowego Programu Dostępność Plus, skierowanego do osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami czy seniorów. Na realizację różnego typu trwających inicjatyw i inwestycji publicznych związanych z realizacją Programu przeznaczonych zostało od początku jego uruchomienia ok. 5,7 mld zł.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej było odpowiedzialne za uruchomienie licznych projektów i konkursów związanych z m.in. dostępnością 150 szkół podstawowych, 85 uczelni wyższych, 125 placówek podstawowej opieki zdrowotnej i 25 szpitali, powstaniem 200 innowacji na rzecz dostępności, szkoleniami dla: służb architektoniczno-budowlanych (1500 os.), pracowników transportu zbiorowego (5 tys.), NGO (149 os.) oraz usługami na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami np. transportem door-to-door w 150 gminach czy szkoleniem psów przewodników dla osób niewidomych (50 psów). Projekty te były finansowane zarówno ze środków krajowych, jak i regionalnych programów operacyjnych realizowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.

sportu

Jednym z najważniejszych działań Ministerstwa Sportu na rzecz upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych w 2019 r. w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych było wsparcie udziału reprezentacji Olimpiad Specjalnych Polska w Światowych Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w 14-21 marca 2019 r. w Abu Dhabi.

W XV Światowych Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w Abu Dhabi wzięło udział ponad 7 tysięcy sportowców z ponad 170 krajów świata pod opieką 2600 trenerów, 6 tysięcy członków rodzin oraz ponad 20 tysięcy wolontariuszy z całego świata. Igrzyska w Zjednoczonych Emiratach Arabskich były największą sportową i społeczną imprezą na świecie w 2019 r.

Polska Reprezentacja Olimpiad Specjalnych liczyła 90 osób, w tym 64 zawodników, reprezentujących RP w 17 dyscyplinach sportowych – koszykówce, piłce nożnej, lekkiej atletyce, pływaniu, bowlingu, kolarstwie, badmintonie, trójboju siłowym, tenisie, tenisie stołowym, gimnastyce, jeździe konnej, wrotkarstwie, kajakarstwie. W golfie i judo Polacy wzięli udział po raz pierwszy.

równoważnego dostępu osób niepełnosprawnych do służb ratunkowych

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji kontynuowano prace związane z udostępnieniem numeru alarmowego 112 dla wszystkich obywateli, w tym osób głuchych i niedosłyszących. Przygotowano i skierowano do publikacji w Google Play docelową wersję aplikacji mobilnej Alarm112. Głównym celem działania przygotowanej i opublikowanej w sklepach internetowych aplikacji mobilnej Alarm112 jest zapewnienie skutecznej formy komunikacji osób z niepełnosprawnościami, w szczególności osób głuchych, z operatorami numerów alarmowych w centrum powiadamiania ratunkowego, w celu udzielenia niezbędnej pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia, życia, mienia, środowiska, bezpieczeństwa i porządku publicznego. Aplikacja mobilna Alarm112 umożliwia rejestrację użytkownika, określenie jego lokalizacji w celu poinformowania odpowiednich ze względu na rodzaj i miejsce zdarzenia służb ratunkowych oraz komunikację w czasie rzeczywistym z operatorem numeru alarmowego z wykorzystaniem krótkich wiadomości tekstowych (SMS). Modułowa budowa aplikacji umożliwia ponadto wybranie za pomocą piktogramów informacji opisujących zdarzenie alarmowe, wysłanie zgłoszenia do centrum powiadamiania ratunkowego oraz przegląd historii wysłanych zgłoszeń. Dodatkowo wprowadzono możliwość wykonania z aplikacji mobilnej połączenia głosowego na numer alarmowy 112.

Aplikacja mobilna Alarm112 została uruchomiona pilotażowo dla zamkniętej grupy osób głuchych w grudniu 2018 r., następnie była dopracowywana i testowana w 2019 r., a jej uruchomienie produkcyjne dla wszystkich obywateli nastąpiło w styczniu 2020 r.

**UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.¹**

§ 1.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm stwierdza, iż oznacza to w szczególności prawo osób niepełnosprawnych do:

- 1) dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- 2) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
- 3) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- 4) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- 5) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- 6) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
- 7) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
- 8) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - dostępu do informacji,
 - możliwości komunikacji międzyludzkiej,
- 9) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- 10) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

§ 2.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw.

§ 3.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

¹ M.P. poz. 475.

**WYKAZ MINISTRÓW I URZĘDÓW,
KTÓRE NADESŁAŁY INFORMACJĘ O DZIAŁANIACH PODEJMOWANYCH
W 2019 R. NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Ministrowie

1. Andrzej Adamczyk - Minister Infrastruktury,
2. Danuta Dmowska-Andrzejuk - Minister Sportu,
3. Mariusz Kamiński - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,
4. Piotr Gliński - Wicepremier, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
5. Jarosław Gowin – Wicepremier, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
6. Marek Gróbarczyk - Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej,
7. Jan Ardanowski - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
8. Mariusz Błaszczak - Minister Obrony Narodowej,
9. Tadeusz Kościński - Minister Finansów,
10. Łukasz Szumowski - Minister Zdrowia,
11. Jacek Czaputowicz - Minister Spraw Zagranicznych,
12. Dariusz Piontowski - Minister Edukacji Narodowej,
13. Zbigniew Ziobro - Minister Sprawiedliwości,
14. Jadwiga Emilewicz –Minister Rozwoju,
15. Małgorzata Jarosińska-Jedynak - Minister Funduszy i Polityki Regionalnej,
16. Jacek Sasin – Wicepremier, Minister Aktywów Państwowych,
17. Michał Kurtyka – Minister Klimatu,
18. Marek Zagórski – Minister Cyfryzacji.

Urzędy

1. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
2. Centralny Instytut Ochrony Pracy,
3. Centralny Zarząd Służby Więziennej,
4. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
5. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego,
6. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego,
7. Główny Urząd Statystyczny,
8. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych,
9. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
10. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej,
11. Komenda Główna Policji,
12. Komenda Główna Straży Granicznej,

13. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji,
14. Krajowe Biuro Wyborcze,
15. Narodowy Fundusz Zdrowia,
16. Ochotnicze Hufce Pracy,
17. Państwowa Inspekcja Pracy,
18. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
19. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych,
20. Urząd Komunikacji Elektronicznej,
21. Urząd Lotnictwa Cywilnego,
22. Urząd Ochrony Danych Osobowych,
23. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
24. Urząd Transportu Kolejowego,
25. Urząd Zamówień Publicznych,
26. Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

L.p.	Jednostka realizująca	Tytuł projektu	Kwota umowy	Środki przekazane w 2019*
1.	Uniwersytet Szczeciński	"Póki choroba nas nie rozłączy": Interwencje psychologiczne dla par zmagających się z demencją.	15 200,00 zł	0,00 zł
2.	Akademia Górniczo - Hutnicza im. St. Staszica - Kraków	Elektryczna stymulacja siatkówki oka z rozdzielczością pojedynczych komórek zwojowych w eksperymentalnym modelu in-vitro zaawansowanej protezy dla niewidzących	499 200,00 zł	0,00 zł
3.	Uniwersytet Ekonomiczny - Poznań	Estymacja pośrednia w zakresie badania niepełnosprawności na podstawie NSP 2011	594 360,00 zł	0,00 zł
4.	Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu - Warszawa	Badanie przydatności oceny polimorfizmów genów MMP-9 i BDNF oraz ich produktów jako biomarkerów neuroplastyczności u dzieci z głuchotą prelingwalną leczonych za pomocą wszczepienia implantu ślimakowego.	354 400,00 zł	0,00 zł
5.	Uniwersytet Warszawski	Aktywność eksploracyjna niemowląt i dzieci w wieku przedszkolnym z grupy ryzyka wystąpienia zaburzeń ze spektrum autyzmu	510 420,00 zł	0,00 zł
6.	Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mossakowskiego Polskiej Akademii Nauk	Badanie ekspresji białka SNAP-25, analiza metabolomiczna NMR i charakterystyka behawioralna w zwierzęcych modelach autyzmu dziecięcego: odniesienie do hipotezy glutaminianowej	913 192,00 zł	0,00 zł
7.	Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego Polskiej Akademii Nauk	Mózgowy układ cholinergiczny w mysich modelach tauopatii typu alzheimerowskiego i typu otępienia czołowo skroniowego - ocena struktury i funkcji.	596 400,00 zł	0,00 zł
8.	Instytut Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera - Łódź	Wpływ ekspozycji na czynniki związane ze stylem życia matek w czasie ciąży oraz ekspozycji po urodzeniu na stan zdrowia i rozwój neurobehawioralny dzieci w wieku wczesnoszkolnym	550 621,00 zł	0,00 zł
9.	Uniwersytet Jagielloński - Kraków	Telefon, kino i cyborgi. Relacje rozwoju technologii i społeczności niesłyszących w XX i XXI wieku	206 002,00 zł	0,00 zł
10.	Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt Polskiej Akademii Nauk	Wpływ czynników matczyńskich i genetycznych na zachowania potomstwa oraz transkryptom łożyska w mysich modelach autyzmu	741 392,00 zł	0,00 zł

11.	Instytut Matki i Dziecka - Warszawa	Genetyczne czynniki ryzyka w populacji kaszubskiej oraz ich udział w patogenezie niepełnosprawności intelektualnej o dziedziczeniu autosomalnym recesywnym	496 000,00 zł	0,00 zł
12.	Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum - Kraków	Synteza i badania farmakologiczne nowych pochodnych benzizoksazolopropylopirolidyny jako wielofunkcyjnych ligandów o potencjalnych właściwościach prokognitywnych i przeciwpsychotycznych	585 700,00 zł	0,00 zł
13.	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej - Warszawa	Doświadczenie macierzyństwa przez kobiety z niepełnosprawnością intelektualną	99 000,00 zł	0,00 zł
14.	Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich - Wrocław	Ukryte niedokrwienie mózgu jako wczesny marker rozwoju otępienia - ocena retro - i prospektywna w badaniu kohortowym populacji Polski	1 491 759,00 zł	0,00 zł
15.	Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum - Kraków	Triazynowe ligandy receptora serotoninowego 5-HT6 - nowa perspektywa w terapii współczesnych chorób cywilizacyjnych OUN	753 600,00 zł	0,00 zł
16.	Politechnika Łódzka	Modelowanie, analiza kinematyczno-dynamiczna i symulacyjna prototypu egzoszkieletu do rehabilitacji osób z niepełnosprawnością ruchową kończyn dolnych	999 600,00 zł	0,00 zł
17.	Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego Polskiej Akademii Nauk	Rola zaburzeń plastyczności synaptycznej w ciele migdałowatym w rozwoju fenotypu społecznego w mysich modelach autyzmu	1 050 000,00 zł	0,00 zł
18.	Uniwersytet Jagielloński - Kraków	Granice plastyczności ludzkiego mózgu widziane przez pryzmat mechanizmów czytania u niewidomych	762 367,00 zł	0,00 zł
19.	Uniwersytet Łódzki	Granice pluralizmu ochrony prawa własności intelektualnej a sytuacja prawna osób niepełnosprawnych w prawie własności intelektualnej - analiza prawnoporównawcza	88 118,00 zł	0,00 zł
20.	Sieć Badawcza Łukasiewicz - PORT Polski Ośrodek Rozwoju Technologii	W stronę światła: odkrywanie genetycznych przyczyn dziedzicznych chorób siatkówki w Polsce	871 192,00 zł	0,00 zł
21.	Uniwersytet Jagielloński - Kraków	Niepełnosprawność, macierzyństwo, opieka. Autonomia reprodukcyjna i doświadczenia macierzyństwa kobiet z niepełnosprawnościami w Polsce.	98 400,00 zł	0,00 zł
22.	Uniwersytet Warszawski	Rola Tmcc2 w rozwoju i prawidłowym funkcjonowaniu receptorowych komórek włoskowatych ucha wewnętrznego.	1 886 745,00 zł	0,00 zł

23.	Warszawski Uniwersytet Medyczny	Mapowanie punktów złamań u objawowych nosicieli zrównoważonych translokacji chromosomowych de novo w celu identyfikacji nowych loci powiązanych z zaburzeniami rozwoju	1 154 335,00 zł	0,00 zł
24.	Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum - Kraków	Funkcjonalnie selektywni odwrotni agoniści receptora 5-HT6 oraz podwójne inhibitory 5-HT6/MAO-B - w poszukiwaniu nowych podejść terapeutycznych do leczenia choroby Alzheimera	1 337 400,00 zł	0,00 zł
25.	Uniwersytet Śląski - Katowice	Człowieczeństwo a niepełnosprawność intelektualna. Studium z zakresu teologii niepełnosprawności	86 450,00 zł	0,00 zł
26.	Instytut Psychologii Polskiej Akademii Nauk	Naukowy opis procesu czytania u dzieci z wadami słuchu i dzieci niesłyszących. Różnice w ruchach gałek ocznych podczas oglądania materiałów audiowizualnych z napisami i lektorem. Czy napisy mogą pomóc w nauce języka obcego dla dzieci niesłyszących?	124 120,00 zł	0,00 zł
27.	Politechnika Warszawska	Przewidywanie intencji ruchowych człowieka do celów interakcji człowieka z robotem (ludzie starsi, dzieci autystyczne)	72 000,00 zł	0,00 zł
28.	SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny	Dynamic Relation between Repetitive Negative Thinking and Inhibition in Depression - Daily Process Approach	488 717,00 zł	0,00 zł
29.	Fundacja Rozwoju Edukacji Elektronicznej	Model udostępniania treści w Internecie osobom z niepełnosprawnościami zgodnie z obowiązującym prawem krajowym i międzynarodowym oraz zasadami WCAG 2.0	341 900,00 zł	0,00 zł
30.	Instytut Farmakologii im. Jerzego Maja Polskiej Akademii Nauk	Ocena skuteczność ligandów cholinergicznnych receptorów nikotynowych podtypu alfa7 w szczerzych modelach autyzmu	937 600,00 zł	0,00 zł
31.	Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mossakowskiego Polskiej Akademii Nauk	Wpływ prenatalnej aktywacji układu immunologicznego na funkcje mitochondriów. Znaczenie w chorobach neurorozwojowych	559 800,00 zł	0,00 zł
32.	Politechnika Białostocka	Analizy biomechaniczne systemu implantacyjnego do bezpośredniego połączenia protezy z kością	72 360,00 zł	0,00 zł
33.	Uniwersytet Warszawski	Mechanizmy neuropoznawcze rozwoju teorii umysłu u dzieci typowo rozwijających się, z podwyższonym ryzykiem wystąpienia zaburzeń ze spektrum autyzmu oraz głuchych używających implantów ślimakowych. Badania z wykorzystaniem metod neuroobrazowania mózgu	823 539,00 zł	0,00 zł

34.	Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mossakowskiego Polskiej Akademii Nauk	Znaczenie zaburzeń sygnalizacji zależnej od receptorów zewnątrzkomórkowych nukleotydów i nukleotydów w dysfunkcji synaps w autyzmie	998 390,00 zł	0,00 zł
35.	Politechnika Warszawska	Integracja danych z impulsowych czujników radarowych i czujników głębi w systemie monitoringu osób starszych i niepełnosprawnych	102 000,00 zł	0,00 zł
36.	Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk	Antropologia chorób rzadkich. Studium regionu Morza Bałtyckiego	1 682 516,00 zł	0,00 zł
37.	SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny	Góra- dół czy dół-góra? Bayesowskie podejście do postrzegania w autyzmie: słabe predykcje, wyższa wrażliwość zmysłowa czy oba te czynniki?	535 126,00 zł	0,00 zł
38.	Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego Polskiej Akademii Nauk	Selektywność zadaniowa czy wielopotencjalność? Badania plastyczności kory wzrokowej osób niewidomych z wykorzystaniem metod TMS i fMRI	209 800,00 zł	0,00 zł
39.	Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu - Warszawa	Kumulacja wariantów genetycznych u dzieci z głuchotą prelingwalną - w poszukiwaniu nowego czynnika predykcyjnego do oceny efektów leczenia niedosłuchu za pomocą wszczepienia implantu ślimakowego	209 520,00 zł	0,00 zł
40.	Instytut Farmakologii im. Jerzego Maja Polskiej Akademii Nauk	Zmodyfikowany pokarm matki jako czynnik zaburzeń autystycznych u potomstwa - przedkliniczne badania molekularne kory przedczołowej u samców i samic szczurów	140 000,00 zł	140 000,00 zł
41.	Uniwersytet Jagielloński - Kraków	Debata "geny kontra doświadczenie" widziana przez pryzmat plastyczności poznawczej u osób głuchych i niewidomych	4 661 101,00 zł	939 905,00 zł
42.	Uniwersytet Warszawski	Osoby queer z niepełnosprawnościami w Polsce	483 514,00 zł	48 254,00 zł
43.	Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum - Kraków	Nowe hybrydowe ligandy receptora serotoniny 5-HT6 i transportera SERT jako perspektywa terapeutyczna zaburzeń behawioralnych i poznawczych w chorobie Alzheimera.	870 500,00 zł	213 430,00 zł
44.	Instytut Psychologii Polskiej Akademii Nauk	Od przetwarzania ruchu biologicznego do teorii umysłu - neuronalne i behawioralne korelaty zaburzeń poznania społecznego u osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.	209 944,00 zł	209 944,00 zł
45.	Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego Polskiej Akademii Nauk	Zmiany plastyczne mózgu towarzyszące nabywaniu języka migowego - efekty multimodalne i specyficzne dla modalności. Badanie z wykorzystaniem technik neuroobrazowania, z udziałem osób słyszących i głuchych.	126 688,00 zł	126 688,00 zł

**ZATRUDNIENIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W 2019 r.
W MINISTERSTWACH ORAZ URZĘDACH**

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2019 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągnięcia ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	736,175	13,50	1,83	598 262
Ministerstwo Cyfryzacji	441,875	12,00	2,71	254 277
Ministerstwo Edukacji Narodowej	313,85	6,00	1,91	331 000
Ministerstwo Aktywów Państwowych	416,8	10,00	2,40	417 308
Ministerstwo Finansów	2 639,36	70,50	2,67	1 666 546
Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej	439,70	6,00	1,36	506 798
Ministerstwo Infrastruktury	516,05	13,37	2,59	b.d.
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	1 153,30	38,88	3,37	935 874
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	483,87	13,00	2,69	385 899
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	415,47	17,00	4,09	189 408
Ministerstwo Obrony Narodowej	844,50	12,00	1,42	896 864
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	b.d.	37,00	6,60	0,00
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	773,07	26,16	3,38	314 726
Ministerstwo Rozwoju	819,95	30	3,66	654 165
Ministerstwo Sportu	204,00	6,00	2,94	134 427
Ministerstwo Sprawiedliwości	924,32	35,35	3,82	526 368
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	970,87	20,80	2,14	838 828
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1 770,36	18,00	1,01	2 016 464
Ministerstwo Klimatu	538,46	15,00	2,78	429 845
Ministerstwo Zdrowia	699,40	22,63	3,24	454 431
Razem	13 357,133	357,845	2,73	10 364 555

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2019 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	11 656,13	468,13	4,01	b.d.
Centralny Instytut Ochrony Pracy	258,80	2,75	1,06	121 396
Służba Więzienna	1 993,71	57,40	2,88	629 666
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	4 724,18	85,55	1,81	3 765 976
Urząd Ochrony Danych Osobowych	245,05	5,50	2,24	73 698
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	35,74	11,43	31,98	0,00
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	186,80	3,00	1,60	113 227
Główny Urząd Statystyczny	746,11	23,60	3,16	482 947
Instytut Pracy i Spraw socjalnych	42,57	2,50	5,87	23 237
Krajowe Biuro Wyborcze	499,50	5,00	1,00	73 017
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	6 182,70	370,25	6,00	0,00
Policja	24 423,16	1 801,38	7,37	2 576 082
Komenda Główna Straży Granicznej	279,22	10,75	3,84	132 300
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	104,00	3,00	2,88	71 552
Krajowe Biuro Wyborcze	499,50	5,00	1,00	73 017
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	148,40	6,50	4,35	13 737
Narodowy Fundusz Zdrowia	5 521,33	286,60	5,19	b.d.
Ochotnicze Hufce Pracy	3 119,16	207,58	6,60	280 502
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	934,90	132,20	14,14	0,00
Państwowa Inspekcja Pracy	2 655,67	167,10	6,36	0,00
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	160,80	10,00	6,21	0,00
Urząd Komunikacji Elektronicznej	616,78	13,00	2,12	301 665
Urząd Lotnictwa Cywilnego	361,48	6,00	1,66	373 680
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	490,56	10,48	2,14	429 998
Urząd Transportu Kolejowego	282,50	11,00	> 6	0,00
Urząd Zamówień Publicznych	197,59	9,00	4,55	83 466
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	44 702,64	1 844,50	4,13	10 002 625
Razem	65 875,845	9 228,42	5,36	19 036 380

**INFORMACJA O OSOBACH NIEPEŁNOSPRAWNYCH, KTÓRE UCZESTNICZYŁY
W 2019 R. W NABORZE NA WOLNE STANOWISKA PRACY W SŁUŻBIE
CYWILNEJ²,
NADESŁANA PRZEZ MINISTRÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW³**

Ministerstwo, Urząd centralny	Liczba osób niepełnosprawnych które:	
	złożyły oferty	zostały zatrudnione
Ministerstwa		
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	32, w tym 24 spełniające kryteria formalne	1
Ministerstwo Cyfryzacji	12	b.d.
Ministerstwo Edukacji Narodowej	4, w tym 2 spełniające kryteria formalne	0
Ministerstwo Aktywów Państwowych	10	0
Ministerstwo Finansów	67	2
Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej	22	1
Ministerstwo Infrastruktury	23	0
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	12	0
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	9	1
Ministerstwo Obrony Narodowej	11	1

² Od 26 listopada 2011 r., tj. wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 1183) ministerstwa i urzędy centralne mają ustawowy obowiązek zamieszczania informacji w ogłoszeniach o naborze dotyczącej: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwie (urzędzie), konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

Jeżeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy *o rehabilitacji*, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnianiu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się ona w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza się również – zgodnie z ustawą – informację dotyczącą charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy, w tym zamieszczane są informacje istotne dla osób niepełnosprawnych ubiegających się o zatrudnienie.

³ Dotyczy ministerstw i urzędów, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy *o rehabilitacji* w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	29	b.d.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	25	0
Ministerstwo Rozwoju	24	1
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	84	3
Ministerstwo Sportu	8	2
Ministerstwo Sprawiedliwości	b.d.	b.d.
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	17, w tym 16 spełniające kryteria formalne	2
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	10	0
Ministerstwo Klimatu	17	1
Ministerstwo Zdrowia	b.d.	b.d.
Urzędy		
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	b.d.	b.d.
Centralny Instytut Ochrony Pracy	b.d.	b.d.
Centralny Zarząd Służby Więziennej	b.d.	b.d.
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	95	15
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	b.d.	b.d.
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	14, w tym 11 spełniające kryteria formalne	3
Główny Urząd Statystyczny	34	1
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	b.d.	b.d.
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	150	19
Policja	664	89
Komenda Główna Straży Granicznej	b.d.	b.d.
Krajowe Biuro Wyborcze	b.d.	b.d.
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	2	0
Narodowy Fundusz Zdrowia	b.d.	b.d.

Ochotnicza Hufce Pracy	18	12
Państwowa Inspekcja Pracy	b.d.	b.d.
Państwowa Straż Pożarna	14	1
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	b.d.	b.d.
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	11	1
Urząd Komunikacji Elektronicznej	7	2
Urząd Lotnictwa Cywilnego	3	0
Urząd Ochrony Danych Osobowych	b.d.	b.d.
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	31	2
Urząd Transportu Kolejowego	8	2
Urząd Zamówień Publicznych	4	1
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	b.d.	b.d.
Razem	1433	162

DOSTOSOWANIE BUDYNKÓW MINISTERSTW I URZĘDÓW DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Ministerstwo Aktywów Państwowych	Częściowe dostosowanie Ministerstwo korzysta z budynku KPRM przy ul. Kruczej.
Ministerstwo Sprawiedliwości	Częściowe dostosowanie. Od 2012 roku budynki Ministerstwa są przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Część budynków znajduje się pod opieką konserwatora zabytków, dostosowanie tam jest częściowe.
Ministerstwo Cyfryzacji	Częściowe dostosowanie. Dostęp do wszystkich pomieszczeń zwłaszcza dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich jest utrudniony.
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	Częściowe dostosowanie. – 2 obiekty są całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych, – 1 obiekt jest częściowo dostępny dla osób niepełnosprawnych, – 1 obiekt jest niedostępny dla osób niepełnosprawnych, W 2019 roku w obiektach przy ul. Żurawiej 4a i ul. Brackiej 4 w Warszawie zamontowano numerację pokoi dostosowaną dla potrzeb osób słabowidzących (duże, białe liczby umieszczone na ciemnym, kontrastowym tle). – Działania dostosowawcze podjęte w bieżącym roku: – ul. Żurawia 4a, budynek D – montaż modułów informacji dźwiękowej, które głosowo informują i zapowiadają przystanek windy, w dwóch windach osobowych, zrealizowano w kwietniu 2020 roku, – ul. Nowogrodzka 1/3/5, budynek A, II piętro – dostosowanie dwóch łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych, zakończenie robót planowane jest na II kwartał 2020 rok (obecnie ukończono remont jednej łazienki).
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	Częściowe dostosowanie. Kancelaria użytkuje trzy (zabytkowe) budynki, z czego jeden jest dostosowany, jeden dostosowany częściowo i jeden nie jest dostosowany z uwagi na zabytkowy charakter.
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Częściowe dostosowanie W 2019 r zamontowano platformę przyschodową i zakupiono dwa fotele do ewakuacji osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Częściowe dostosowanie. W budynku Ministerstwa Edukacji Narodowej (budynek zabytkowy) istnieje częściowe dostosowanie.
Ministerstwo Finansów	Całkowite dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany. W przypadku Krajowej Administracji Skarbowej z 728 użytkowanych budynków 240 budynki są całkowicie dostosowane (w tym 9 dostosowane w 2019 r.), 253 budynki są w trakcie dostosowania, zaś 235 jest niedostępnych dla osób niepełnosprawnych, z czego planuje się dostosować 16 budynków.

Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej	Częściowe dostosowanie. Ministerstwo wynajmuje powierzchnie biurowe w budynku w znacznej części dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Infrastruktury	Dwa budynki całkowicie dostosowane, jeden częściowo. W 2019 r. wykonano szereg działań mających na celu dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych budynku częściowo dostosowanego, jednak ze względu na zabytkowy charakter nie wszystkie bariery mogą być usunięte.
Ministerstwo Klimatu	Całkowite dostosowanie Ministerstwo dysponuje jednym budynkiem, całkowicie dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych. W kolejnych latach Ministerstwo podejmie prace nad dodatkowymi ułatwieniami dla osób niepełnosprawnych, wykraczającymi poza przyjęte standardy.
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	Całkowite dostosowanie. Budynek Ministerstwa jest całkowicie przystosowany i dostępny dla osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Całkowicie dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Rozwoju	Częściowe dostosowanie W 2019 r. zainstalowano dwa podjazdy dla osób niepełnosprawnych oraz przygotowano dokumentację dot. przystosowania drugiego wejścia.
Ministerstwo Sportu	Częściowe dostosowanie. Pomieszczenia wykorzystywane przez Ministerstwo, mieszczące się w dwóch lokalizacjach są częściowo dostępne dla osób niepełnosprawnych – dalsze dostosowania będą uzależnione od decyzji właścicieli budynku i Stołecznego Konserwatora Zabytków.
Ministerstwo Zdrowia	Częściowe dostosowanie Budynki Ministerstwa częściowo dostosowane.
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Częściowe dostosowanie. Ministerstwo zajmuje 4 zabytkowe budynki, z czego jeden jest całkowicie dostępny, w dwóch aktualnie trwają prace dostosowawcze, jeden jest niedostępny dla osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Obrony Narodowej	Częściowe dostosowanie. Spośród budynków Ministerstwa Obrony Narodowej jeden jest w całości przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, 17 budynków znajduje się trakcie przystosowania, natomiast w przypadku 5 obiektów (magazyny, warsztaty, garaże) nie planuje się adaptacji do ww. potrzeb.
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Częściowe dostosowanie. Cztery budynki biurowe w części ogólnodostępnej są przystosowane całkowicie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W przypadku kolejnych trzech budynków biurowych, planuje się dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Częściowe dostosowanie. Trzy obiekty całkowicie dostosowane, pozostałe 9 częściowo.
Państwowa Inspekcja Pracy	Częściowe dostosowanie. Państwowa Inspekcja Pracy zajmuje 63 siedziby, z czego:

	– 35 obiektów jest dostępnych w części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych (wszystkie dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych przed 2019 r.), – 1 obiekt jest w trakcie przystosowywania części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych, 27 obiektów jest niedostępnych w części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych (planuje się dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych 9 siedzib).
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	Brak dostosowania. Rada zajmuje cztery budynki, z czego jeden znajduje się w trwałym zarządzie, w trzech zaś KRRiT wynajmuje powierzchnie. W ubiegłych latach Biuro KRRiT podjęło działania mające na celu przynajmniej częściowe przystosowanie obiektu będącego w trwałym zarządzie jak i wynajmowanych powierzchni do potrzeb osób niepełnosprawnych, jednakże dalsze zmiany uzależnione są od ww. czynnika niezależnego od Biura KRRiT.
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Całkowite dostosowanie. Z 19 obiektów zajmowanych przez Fundusz (16 oddziałów i 3 lokalizacje Biura Funduszu) 17 obiektów jest w pełni dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.
Policja	Załącznik nr 8.
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	Częściowe dostosowanie. Komenda Główna PSP dysponuje dwoma budynkami. Jeden został dostosowany w 2019 r., drugi planuje się dostosować. Szkoła Główna Straży Pożarnej: – liczba budynków i obiektów budowlanych całkowicie dostępna dla osób niepełnosprawnych – 1, – liczba budynków i obiektów budowlanych częściowo przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych – 2, – budynki i obiekty budowlane, które nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych – 8. Planuje się pełne przystosowanie budynków.
Centralny Instytut Ochrony Pracy	Całkowite dostosowanie. CIOP dysponuje dwoma budynkami w Warszawie i jednym w Łodzi. Wszystkie budynki są w pełni dostosowane.
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Całkowite dostosowanie centrali ARMiR. Częściowe dostosowanie jednostek terenowych (151 jest całkowicie dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością, w tym 8 lokalizacji zostało dostosowanych w 2019 roku, a w 5 jednostkach trwają prace dostosowawcze, 152 obiektów jest niedostosowanych).
Urząd Ochrony Danych Osobowych	Całkowite dostosowanie. Infrastruktura budynku w którym mieści się Urząd nie ogranicza osobom niepełnosprawnym dostępu.
Służba Więzienna	Częściowe dostosowanie. Dla osadzonych: – ilość budynków całkowicie dostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 166, – ilość budynków całkowicie dostosowanych dla osób osadzonych niepełnosprawnych w 2019 roku – 12, – ilość budynków w trakcie przystosowywania dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 16,

	– ilość budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 633, – ilość budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych planowanych do przystosowania - 200. Dla interesantów niepełnosprawnych: – ilość budynków całkowicie dostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 88, – ilość budynków całkowicie dostosowanych dla osób - interesantów niepełnosprawnych w 2019 roku – 7, – ilość budynków w trakcie przystosowywania dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 10, – ilość budynków niedostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 420, – ilość budynków niedostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych planowanych do przystosowania - 141.
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Częściowe dostosowanie. Dwa obiekty są dostępne dla osób niepełnosprawnych. Są to nieruchomości pozostające w trwałym Zarządzie UOKiK (Centrala Urzędu) oraz część budynku znajdująca się w trwałym zarządzie UOKiK gdzie mieści się Delegatura UOKiK w Krakowie. Jeden budynek (w Poznaniu) jest niedostępny dla osób niepełnosprawnych.
Urząd Transportu Kolejowego	Całkowite dostosowanie. W związku z całkowitym dostosowaniem nie podejmowano działań mających na celu przystosowanie użytkowanego budynku.
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Częściowe dostosowanie. Struktura organizacyjna GDDKiA składa się z Centrali i 16 oddziałów terenowych, a także 104 rejonów oraz wyodrębnionego lokalizacyjnie Zespołu Historii Drogownictwa w Szczucinie. Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Urzędu, w ujęciu statystycznym: a) liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych: 52, - liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych w 2019 r.: 5, b) liczba obiektów w trakcie przystosowywania dla osób niepełnosprawnych: 3, c) liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych: 97. GDDKiA planuje w przyszłości przystosowanie 35 obiektów dla osób niepełnosprawnych.
Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego	Częściowe dostosowanie. W celu dostosowania ogólnodostępnych części budynku Urzędu do potrzeb osób niepełnosprawnych w 2019 roku podjęto następujące działania: – toaletę użytkowaną przez osobę z niepełnosprawnością ruchową wyposażono w drzwi o napędzie automatycznym, uruchamiane bezdotykowo, – zakupiono schodowe krzesło ewakuacyjne „Evac + chair 110” przeznaczone dla osoby z niepełnosprawnością ruchową.
Główna Biblioteka Pracy	Częściowe dostosowanie. GBPIZS w 2019 r. mieściła się w dwu budynkach: Przy ul. Limanowskiego 23 w Warszawie, w którym jest dostęp dla osób

	niepełnosprawnych dzięki zamontowanej windzie wewnętrznej oraz przy ul. Konwiktorskiej 7, w którym znajdują się windy zewnętrzna i wewnętrzna.
Główny Urząd Statystyczny	Częściowe dostosowanie. Budynek GUS jest częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W 2019 r. nie podejmowano działań w zakresie dostosowania budynku.
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	Całkowite dostosowanie. Urząd nie podejmuje samodzielnie działań mających na celu dostosowanie pomieszczeń, ponieważ użytkowany obiekt jest użyczany od Ministerstwa Rozwoju, jednakże jest on dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	Częściowe dostosowanie. – liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych w powyższym zakresie wyniosła 218, tj. 79% ogółu (z czego dwa z ww. obiektów zostały udostępnione w 2019 r., a trzy jednostki organizacyjne Kasy są w trakcie przystosowywania), – obiekty niedostępne dla osób niepełnosprawnych – 57, tj. 21% ogółu. Realizowane i planowane są sukcesywne działania zmierzające do ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnym do wszystkich obiektów.
Narodowy Fundusz Zdrowia	Częściowe dostosowanie. 108 obiektów jest dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. W 2019 r. poprawiono dostęp dla osób niepełnosprawnych w trzech budynkach należących do oddziałów wojewódzkich NFZ. W 2020 roku planowane jest dostosowanie we wszystkich pozostałych budynkach.
Ochotnicze Hufce Pracy	Częściowe przystosowanie. Spośród obiektów będących w trwałym zarządzie OHP: – 55 obiektów jest całkowicie przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, – w 2019 r. dostosowano 3 obiekty, – w trakcie przystosowania jest 1 obiekt, – 68 obiektów nie jest przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych lub niedostosowanych, – planuje się dostosować kolejnych 18 obiektów.
Straż Graniczna	Częściowe dostosowanie. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r., liczba budynków będących w stałym zarządzie Komendy Głównej Straży Granicznej wyniosła odpowiednio: – dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 6, – dostosowanych w 2019 r. do potrzeb osób niepełnosprawnych – 2.
Krajowe Biuro Wyborcze	Częściowe dostosowanie. Wszystkie Delegatury KBW swoje siedziby mają w budynkach administrowanych przez inne podmioty. Na ogólną liczbę 49 Delegatur KBW siedziby 38 z nich mieszczą się w budynkach dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. W 11 przypadkach siedziby Delegatur nie są ogólnodostępne dla wyborców niepełnosprawnych ruchowo.
Urząd Komunikacji Elektronicznej	Całkowite dostosowanie. Budynki Centrali Urzędu Komunikacji Elektronicznej jak również ich otoczenie są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Urząd Lotnictwa Cywilnego	Całkowite dostosowanie. Siedziba ULC w Warszawie jest całkowicie dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	Częściowe dostosowanie. Zapewniono dostęp dla osób niepełnosprawnych do pomieszczeń Sekretariatu, Czytelni, Księgarni oraz dwa pokoje do pracy. Pozostałe pomieszczenia nie są przystosowane dla osób niepełnosprawnych.
Urząd Zamówień Publicznych	Całkowite dostosowanie. Budynek Urzędu Zamówień Publicznych, jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Częściowe dostosowanie. ZUS dysponuje 190 budynkami dostosowanymi do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w częściach znajdujących się na parterze. W ramach tej liczby: – 30 budynków dostosowanych jest całkowicie, a – 71 jest dostępnych z wyjątkiem jedynie toalet zlokalizowanych na wyższych piętrach (dźwigi osobowe dostosowano w tych budynkach do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

DZIAŁANIA W 2019 R. W ZAKRESIE LIKWIDACJI BARIER FUNKCJONALNYCH W SĄDACH

I. Nowo wybudowane obiekty w 2019 r. w resorcie sprawiedliwości, w których został zapewniony dostęp dla osób ze szczególnymi potrzebami (niepełnosprawnych), dotyczy to budynków dla: Sądu Okręgowego w Bydgoszczy oraz Sądu Rejonowego w Kartuzach i Zambrowie.		
II. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach wymiaru sprawiedliwości w 2019 r.		
Lp.	Wyszczególnienie	Nazwa jednostki organizacyjnej
1.	Kompleksowe usunięcie barier architektonicznych w obiektach.	Sąd Okręgowy Warszawa Praga, Sąd Rejonowy w Skarżysku - Kamiennej.
2.	Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy). Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Poznaniu (budynek w Pile). Sąd Rejonowy w: Mysłowicach, Oleśnie, Kamiennej Górze, Żninie. Sąd Rejonowy w: Głogowie, Włocławku, Bartoszycach.
3.	Dostosowanie węzła sanitarnego dla osób niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Poznaniu (budynek w Pile), Zielonej Górze, Nowym Sączu, Krakowie, Słupsku. Sąd Rejonowy w: Sławnie, Katowicach Zachód, Pszczynie, Świebodzinie, Żaganiu, Lwówku Śląskim, Oławie, Głogowie, Wałbrzychu, Krośnie, Brzozowie, Ostrzeszowie, Jarosławiu.
4.	Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w : Sieradzu. Sąd Rejonowy w: Krośnie, Jarosławiu, Ostrowcu Świętokrzyskim, Włocławku i Suwałkach.
5.	Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi.	Sąd Okręgowy w: Poznaniu (budynek w Pile), Słupsku. Sąd Rejonowy we Włocławku.
6.	Likwidacja progów.	Sąd Okręgowy w: Poznaniu (budynek w Pile), Słupsku. Sąd Rejonowy w: Jarosławiu, Włocławku.
7.	Dostosowanie miejsc na parkingu dla osób niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Jeleniej Górze, Kaliszu. Sąd Rejonowy w: Świnoujściu, Częstochowie, Kozienicach, Puławach, Ostrzeszowie, Jarocinie, Krotoszynie, Pleszewie, Kępnie, Zgierzu, Człuchowie.

8.	Inne	Sąd Okręgowy w Zielonej Górze - moduł łączności głosowej w windzie; SO w Ostrołęce, Sąd Rejonowy w: Gryficach, Nowym Sączu, Człuchowie, - dostęp do tłumacza języka migowego za pośrednictwem mobilnego łącza wideofonicznego; SR w: Stargardzie, Piotrkowie Trybunalskim, - pętle indukcyjne w BOI i salach rozpraw dla osób niedosłyszących; SO w: Warszawie, Jeleniej Górze, Elblągu, SR w: Gnieźnie, Świdnicy, Nysie, Pabianicach, Wieliczce - umowa na świadczenie usług tłumacza migowego; SO we Włocławku, SR w: Chełmie, Zduńskiej Woli, Łasku - informacja na stronie internetowej sądu o możliwości korzystania z usług tłumacza migowego; SR dla Warszawy Pragi Południe, SR dla Warszawy Śródmieścia, SR w: Poznaniu Stare Miasto, Ostrowie Wielkopolskim, Brzesku - kursy języka migowego dla pracowników; SA w Krakowie, SO w Olsztynie, SR w: Białymstoku, Łomży, Rzeszowie, Zakopanem, Końskich - w BOI jest osoba znająca język migowy; SR dla m. st. Warszawy - w Biurze Podawczym i BOI zatrudnionych jest 5 osób ze znajomością języka migowego; SR w: Poznaniu Stare Miasto, Łęborku - udostępniona poczta elektroniczna z możliwością usługi tłumacza migowego; SR w Toruniu - zakupiono tłumacza języka migowego MIGAM; SR w: Otwocku, Opocznie, Piotrkowie Trybunalskim - usługa Wideotłumacza na język polski i na język migowy; SR w: Zielonej Górze, Jeleniej Górze, Kamiennej Górze, Lubaniu, Lwówku Śląskim, Nowym Dworze Mazowieckim, Zakopanem - strona internetowa dla osób słabowidzących; SR w: Przemyślu, Lubaczowie, Przeworsku, Iławie - elektroniczne tablice informacyjne dla osób słabowidzących; SR w Żaganiu - na stronie internetowej wykaz pracowników do kontaktu z osobami głuchoniemymi i niedosłyszącymi; SR w Nysie - czytnik ekranu NVDA - program do korzystania z komputera przez osoby niewidome i niedowidzące; SR dla Warszawy Żoliborza, SR w: Oleśnicy, Chojnicach - dostęp do świadczenia usług SJM, PJM i SKOGN; SR w Stalowej Woli - wyposażenie (meble) do obsługi osób z niepełnosprawnością; SR w: Wejherowie, Zgierzu - pomoc pracownika ochrony, pracownika sądu, czytelne tablice informacyjne, poczta elektroniczna; SR w Ciechanowie - informacja głosowa w windzie; SR w Płocku - możliwość wysyłania wiadomości drogą elektroniczną, faksów, zmiany kontrastu i wielkości czcionki na stronie internetowej sądu; SR Lublin Wschód z siedzibą w Świdniku, SR dla Warszawy Pragi-Północ, SO w Nowym Sączu - realizacja wytycznych wynikających z ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się; SR w: Miechowie, Chrzanowie, Wieliczce, SO w Krakowie - zakup schodolazu (i w SO w Krakowie 3 wózków inwalidzkich); SA w Krakowie, SR w: Skarżysku - Kamiennej, Końskich - strona internetowa dostosowana do obsługi osób niepełnosprawnych; SO w Tarnowie - w BOI zainstalowano syntezytor mowy, w postępowaniach sądowych mogą uczestniczyć biegli z zakresu tłumacz języka migowego; SR w Wieliczce - umożliwienie podjazdu wózkiem inwalidzkim do stanowisk w BOI; SR w Starogardzie Gdańskim - czytelne tablice informacyjne, w BIP i stronie internetowej sądu, czytelne oznakowanie wejścia do budynku, schodów, wind, przycisku umożliwiającego głosowe poruszanie się po budynku i w windach.

**Zestawienie ilości budynków będących w trwałym zarządzie sądów
dostępnych / niedostępnych dla osób niepełnosprawnych**

Lp.	Wyszczególnienie	Ilość budynków	Wykonanie w 2019 r.
1	2	3	4
I	Ogółem ilość obiektów, będących w trwałym zarządzie sądów (I=III+IV+V)	606	—
II	Ilość obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych	251	18
III	Ilość obiektów, które są całkowicie dostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	347	7
IV	Ilość obiektów, które są niedostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	100	—
V	Ilość obiektów, które są częściowo dostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	159	—
VI	Ilość obiektów, które są planowane do dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	112	—

**INFORMACJA
NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2019 R. O STANIE DOSTOSOWANIA DLA OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH CZĘŚCI OGÓLNODOSTĘPNEJ OBIEKTÓW
SŁUŻBOWYCH SIEDZIB JEDNOSTEK POLICJI**

l.p.	Jednostka	Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych	Liczba obiektów dostosowanych dla osób niepełnosprawnych w 2019 r.	Liczba obiektów będących w trakcie dostosowania dla osób niepełnosprawnych	Liczba obiektów niedostosowanych dla osób niepełnosprawnych	Czy planowane jest dostosowanie obiektów z kolumny 6?
1	2	3	4	5	6	7
1	KWP w Białymstoku	19	2	5	45	tak
2	KWP w Bydgoszczy	20	1	3	58	tak
3	KWP w Gdańsku	43	3	0	37	tak
4	KWP w Gorzowie Wlkp.	28	3	0	10	tak
5	KWP w Krakowie	43	1	6	43	tak
6	KWP w Katowicach	45	8	1	90	tak
7	KWP w Kielcach	12	0	4	22	tak
8	KWP w Lublinie	55	5	4	24	tak
9	KWP w Łodzi	24	3	3	31	tak
10	KWP w Olsztynie	31	4	3	44	tak
11	KWP w Opolu	14	2	3	19	tak
12	KWP w Poznaniu	46	12	9	89	tak
13	KWP zs. w Radomiu	34	2	2	39	tak
14	KWP w Rzeszowie	31	6	4	49	tak
15	KWP w Szczecinie	20	2	2	36	tak
16	KSP w Warszawie	22	2	11	85	tak
17	KWP we Wrocławiu	51	3	8	33	tak
18	CSP w Legionowie	-	-	-	-	Specyfika jednostki nie spełnia funkcji usługowej wobec społeczeństwa, nie wymusza stosowania rozwiązań architektonicznych
19	SP w Katowicach	-	-	-	-	
20	SP w Pile	-	-	-	-	
21	SP w Słupsku	-	-	-	-	

						ch ułatwiających dostęp do obiektów osobom niepełnosprawn ym.
22	KGP	4	0	0	10	tak
	Ogółem:	542	59	68	764	-